

CURS DE DREPTUL FAMILIEI

II 22 189

BCU IASI

Editura
Hamangiu
2015

II 22 189
BCU 1051

Curs de dreptul familiei

ISBN 978-606-80000-0-0

Copyright © 2015

Ediția
Iamanga
2015

Copyright © 2015
Editura Hamangiu SRL

Editură acreditată **CNCS** - Consiliul Național al Cercetării Științifice
Toate drepturile rezervate **Editurii Hamangiu**
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată
fără acordul scris al **Editurii Hamangiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IRINESCU, LUCIA

Curs de dreptul familiei / Lucia Irinescu. - București :

Editura Hamangiu, 2015

ISBN 978-606-27-0189-5

347.6(498)

Editura Hamangiu
București, Str. Col. Popeia
nr. 36, sector 5
O.P. 5, C.P. 91

Vânzări:
021.336.01.25
031.425.42.24
0741.244.032

Telefon/Fax:
021.336.04.43
031.805.80.21

E-mail:
redactie@hamangiu.ro
distributie@hamangiu.ro

Lector univ. dr. **Lucia Irinescu**
Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

720 940

Curs de dreptul familiei

0 000011 11370

BCUIAȘI

Editura
Hamangiu
2015

LUCIA IRINESCU

A absolvit Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în anul 1999 și deține titlul de Doctor în drept din anul 2011.

În prezent este lector universitar la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde predă Dreptul familiei și Dreptul concurenței, și avocat în Baroul Iași.

Dintre lucrările publicate, menționăm: *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină, jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952. Despre legea civilă. Persoanele. Familia. Bunurile* (în coautorat), Ed. Hamangiu, 2012; *Drept civil. Partea generală. Explicații teoretice, spețe și grile* (în coautorat), Ed. Hamangiu, 2008; *Filiația față de tată. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, 2007.

Cuprins

CAPITOLUL I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE	1
<i>Secțiunea 1. Noțiunea de familie</i>	1
<i>Secțiunea a 2-a. Funcțiile familiei</i>	3
<i>Secțiunea a 3-a. Dreptul familiei</i>	4
§1. Definiție	4
§2. Delimitare	5
2.1. Obiectul de reglementare	5
2.2. Metoda de reglementare	6
2.3. Calitatea subiectelor	6
2.4. Caracterul normelor juridice	6
§3. Principii	7
3.1. Principiul ocrotirii căsătoriei și a familiei	7
3.2. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți	8
3.3. Principiul monogamiei	8
3.4. Principiul egalității în drepturi și obligații a soților	9
3.5. Principiul interesului superior al copilului	9
3.6. Principiul egalității în drepturi a copiilor	9
§4. Izvoarele dreptului familiei	10
CAPITOLUL AL II-LEA. LOGODNA	12
<i>Secțiunea 1. Scurt istoric</i>	12
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiune și natură juridică</i>	13
<i>Secțiunea a 3-a. Caractere juridice</i>	14
<i>Secțiunea a 4-a. Condiții de validitate</i>	15
§1. Clasificarea condițiilor legale	15
§2. Condițiile de fond pentru încheierea logodnei	15
2.1. Vârsta necesară pentru logodnă	15
2.2. Consimțământul la logodnă	15
2.3. Lipsa impedimentelor	16
§3. Condițiile de formă pentru încheierea logodnei	17
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele logodnei</i>	17
<i>Secțiunea a 6-a. Ruperea logodnei</i>	18

CAPITOLUL AL III-LEA. CĂSĂTORIA	22
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	22
§1. Noțiuni	22
§2. Natură juridică	24
§3. Caractere juridice	26
<i>Secțiunea a 2-a. Încheierea căsătoriei</i>	28
§1. Clasificarea condițiilor legale	28
§2. Condițiile de fond ale căsătoriei	30
2.1. Condiții de fond pozitive	30
2.1.1. Consimțământul la căsătorie	30
2.1.2. Vârsta matrimonială	35
2.1.3. Diferența de sex	38
2.2. Condiții de fond negative (impedimente la căsătorie)	39
2.2.1. Bigamia	39
2.2.2. Rudenia firească	40
2.2.3. Adopția	41
2.2.4. Tutela	42
2.2.5. Alienația și debilitatea mintală	42
§3. Condițiile de formă ale căsătoriei	42
3.1. Formalități premergătoare încheierii căsătoriei	42
3.1.1. Comunicarea stării de sănătate	42
3.1.2. Declarația de căsătorie	43
3.1.3. Opoziția la căsătorie	47
3.2. Formalități concomitente cu încheierea căsătoriei	48
3.2.1. Autoritatea competentă să încheie căsătoria	48
3.2.2. Locul încheierii căsătoriei	49
3.2.3. Data și momentul încheierii căsătoriei	50
3.2.4. Solemnitatea și publicitatea căsătoriei	51
3.3. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei	52
3.3.1. Înregistrarea căsătoriei	52
3.3.2. Formalități privind regimul matrimonial	53
3.3.3. Dovada căsătoriei	53
<i>Secțiunea a 3-a. Nulitatea căsătoriei</i>	54
§1. Nulitatea absolută	54
1.1. Cazuri	54
1.2. Regim juridic	56
§2. Nulitatea relativă	57
2.1. Cazuri	57

2.2. Regim juridic	58
§3. Efectele nulității căsătoriei	59
3.1. Regula generală	59
3.2. Excepții	60
§4. Opozabilitatea hotărârii judecătorești	63
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele personale ale căsătoriei</i>	63
§1. Reglementare	63
§2. Drepturile și îndatoririle personale ale soților	64
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele patrimoniale ale căsătoriei</i>	67
§1. Reguli generale privind regimurile matrimoniale	67
1.1. Noțiunea și clasificarea regimurilor matrimoniale	67
1.2. Principii care guvernează regimul matrimonial	68
1.3. Alegerea regimului matrimonial. Convenția matrimonială	69
1.3.1. Noțiune. Caractere juridice	69
1.3.2. Condiții de validitate	70
1.3.2.1. Condiții de fond	70
1.3.2.2. Condiții de formă	71
1.3.3. Publicitatea convenției matrimoniale	71
1.3.4. Simulația convenției matrimoniale	71
1.3.5. Caducitatea convenției matrimoniale	72
1.3.6. Nulitatea convenției matrimoniale	72
1.3.7. Clauza de preciput	72
1.4. Modificarea, încetarea, și lichidarea regimului matrimonial	75
1.4.1. Modificarea regimului matrimonial	75
1.4.1.1. Modificarea convențională	75
1.4.1.2. Modificarea judiciară	76
1.4.2. Încetarea regimului matrimonial	77
1.4.3. Lichidarea regimului matrimonial	77
§2. Regimul primar imperativ	78
2.1. Reprezentarea soților	78
2.1.1. Mandatul convențional	78
2.1.2. Mandatul judiciar	79
2.2. Independența patrimonială și profesională a soților	80
2.2.1. Libertatea de a încheia acte juridice	80
2.2.2. Operațiunile bancare	80
2.2.3. Dreptul la informare	81
2.2.4. Independența profesională	81

2.3. Locuința familiei	82
2.4. Cheltuielile căsătoriei	85
§3. Regimul matrimonial al comunității legale	86
3.1. Noțiune. Reglementare	86
3.2. Bunurile soților	87
3.2.1. Bunurile comune	87
3.2.2. Bunurile proprii	90
3.2.3. Calificarea juridică a unor bunuri ca fiind comune sau proprii	94
3.2.3.1. Veniturile din muncă și cele asimilate acestora	94
3.2.3.2. Aportul soților la o societate, asociație sau fundație	95
3.2.4. Dovada bunurilor soților	95
3.2.5. Drepturile soților asupra bunurilor comune	96
3.3. Datoriile soților	98
3.3.1. Datoriile personale	98
3.3.2. Datoriile comune	98
3.3.3. Regimul juridic al datoriilor soților	99
3.4. Partajul bunurilor comune în timpul căsătoriei	100
3.5. Încetarea și lichidarea regimului comunității legale	101
3.5.1. Încetarea regimului comunității legale	101
3.5.2. Lichidarea regimului comunității legale	101
§4. Regimul matrimonial al separației de bunuri	103
4.1. Noțiune. Reglementare	103
4.2. Reguli care guvernează regimul separației de bunuri	103
4.3. Încetarea și lichidarea regimului separației de bunuri	106
§5. Regimul matrimonial al comunității convenționale	107
5.1. Noțiune. Reglementare	107
5.2. Reguli care guvernează regimul comunității convenționale	107
5.3. Încetarea regimului comunității convenționale	109
<i>Secțiunea a 6-a. Desfacerea căsătoriei prin divorț</i>	109
§1. Noțiune. Reglementare	109
§2. Sisteme privind divorțul	111
§3. Modalități de desfacere a căsătoriei	111
3.1. Divorțul prin acordul soților	111

3.2. Divorțul pentru motive temeinice	112
3.3. Divorțul pentru separarea în fapt	113
3.4. Divorțul din cauza stării de sănătate a unuia dintre soți	114
§4. Procedura divorțului	114
4.1. Procedura administrativă	114
4.2. Procedura notarială	116
4.3. Procedura judiciară	118
4.3.1. Aspecte procedurale comune	118
4.3.1.1. Instanța competentă	118
4.3.1.2. Părțile în procesul de divorț	119
4.3.1.3. Cererile în procesul de divorț	119
4.3.1.4. Măsuri vremelnice	121
4.3.1.5. Prezența personală a soților	121
4.3.1.6. Hotărârea de divorț	122
4.3.2. Divorțul prin acordul soților	122
4.3.3. Divorțul din motive de sănătate	123
4.3.4. Divorțul din culpă	124
§5. Efectele divorțului	124
5.1. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre soți	124
5.1.1. Numele soților	124
5.1.2. Drepturile soțului divorțat	125
5.2. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre soți	126
5.2.1. Efecte cu privire la regimul matrimonial	126
5.2.2. Dreptul la despăgubiri	127
5.2.3. Obligația de întreținere	127
5.2.4. Prestația compensatorie	128
5.3. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre părinți și copiii lor minori	130
5.3.1. Exercițarea autorității părintești	130
5.3.2. Locuința copilului	132
5.3.3. Dreptul la relații personale	133
5.4. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre părinți și copiii lor minori	134
5.4.1. Obligația de întreținere	134
5.4.2. Bunurile copilului	134

CAPITOLUL AL IV-LEA. RUDENIA, AFINITATEA ȘI FILIAȚIA. PREZENTARE GENERALĂ	135
<i>Secțiunea 1. Rudenia</i>	135
§1. Noțiune și reglementare	135
§2. Clasificare	135
§3. Gradul de rudenie	136
§4. Dovada rudeniei	136
§5. Efecte	137
<i>Secțiunea a 2-a. Afinitatea</i>	138
§1. Noțiune, reglementare, dovadă	138
§2. Gradele de afinitate	138
§3. Efecte	138
<i>Secțiunea a 3-a. Filiația</i>	139
§1. Noțiune și reglementare	139
§2. Clasificare	139
§3. Dovadă	140
 CAPITOLUL AL V-LEA. FILIAȚIA FAȚĂ DE MAMĂ	 141
<i>Secțiunea 1. Stabilirea filiației față de mamă prin faptul nașterii</i>	141
§1. Actul de naștere și certificatul de naștere	141
§2. Posesia de stat	143
§3. Contestarea filiației față de mamă stabilite prin faptul nașterii	144
<i>Secțiunea a 2-a. Stabilirea filiației față de mamă prin recunoaștere</i>	144
§1. Noțiune. Natură și caractere juridice	144
§2. Cazurile de recunoaștere a filiației față de mamă	145
§3. Formele recunoașterii filiației față de mamă	146
§4. Nulitatea recunoașterii filiației față de mamă	147
4.1. Nulitatea absolută	147
4.2. Nulitatea relativă	147
§5. Contestarea recunoașterii filiației față de mamă	148
<i>Secțiunea a 3-a. Stabilirea filiației față de mamă prin hotărâre judecătorească</i>	148
§1. Cazurile în care filiația față de mamă poate fi stabilită prin hotărâre judecătorească	148
§2. Acțiunea în stabilirea filiației față de mamă	149
§3. Contestarea filiației față de mamă stabilite prin hotărâre judecătorească	150

CAPITOLUL AL VI-LEA. FILIAȚIA FAȚĂ DE TATĂ	151
<i>Secțiunea 1. Timpul legal al concepției copilului</i>	151
<i>Secțiunea a 2-a. Filiația față de tată a copilului din căsătorie</i>	152
§1. Presumția de paternitate	152
§2. Tăgada paternității	153
§3. Efectele admiterii acțiunii în tăgada paternității	157
§4. Contestarea filiației față de tatăl din căsătorie	157
<i>Secțiunea a 3-a. Filiația față de tată a copilului din afara căsătoriei</i>	158
§1. Stabilirea filiației față de tată prin recunoaștere	158
§2. Stabilirea filiației față de tată prin hotărâre judecătorească	159
 CAPITOLUL AL VII-LEA. REPRODUCEREA UMANĂ ASISTATĂ MEDICAL CU TERȚ DONATOR	 163
<i>Secțiunea 1. Stabilirea filiației în cadrul reproducerii umane asistate medical cu terț donator</i>	163
§1. Noțiune	163
§2. Condițiile reproducerii umane asistate medical cu terț donator	164
<i>Secțiunea a 2-a. Regimul filiației</i>	165
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele filiației</i>	166
 CAPITOLUL AL VIII-LEA. ADOPTIA	 167
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	167
§1. Evoluție legislativă. Sediul materiei	167
§2. Noțiune și natură juridică	170
§3. Principiile adopției	171
3.1. Principiul interesului superior al copilului [art. 452 lit. a) C. civ. și art. 1 lit. a) din Legea nr. 273/2004]	171
3.2. Principiul creșterii și educării copilului într-un mediu familial [art. 452 lit. b) C. civ. și art. 1 lit. b) din Legea nr. 273/2004]	172
3.3. Principiul continuității în creșterea și educarea copilului, ținându-se seama de originea sa etnică, culturală și lingvistică [art. 452 lit. c) C. civ. și art. 1 lit. c) din Legea nr. 273/2004]	172

3.4. Principiul celerității în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopției [art. 452 lit. d) C. civ. și art. 1 lit. e) din Legea nr. 273/2004]	173
3.5. Principiul informării copilului și luării în considerare a opiniei acestuia în raport cu vârsta și gradul său de maturitate [art. 1 lit. d) din Legea nr. 273/2004]	173
3.6. Principiul garantării confidențialității în ceea ce privește datele de identificare ale adoptatorului sau familiei adoptatoare, precum și în ceea ce privește identitatea părinților firești [art. 1 lit. f) din Legea nr. 273/2004]	174
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile de fond ale adopției</i>	174
§1. Condiții cu privire la persoana adoptatului	174
1.1. Persoanele care pot fi adoptate	174
1.2. Consimțământul adoptatului	176
§2. Condiții cu privire la persoana sau la familia adoptatoare	177
2.1. Persoanele care pot adopta	177
2.2. Consimțământul adoptatorului sau al familiei adoptatoare	178
§3. Consimțământul părinților firești	179
§4. Lipsa impedimentelor la adopție	181
4.1. Rudenia	181
4.2. Calitatea de soț	182
4.3. Adopția simultană sau succesivă	182
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura adopției interne</i>	183
§1. Deschiderea procedurii adopției interne	183
1.1. Stabilirea adopției interne ca finalitate a planului individualizat de protecție a copilului	183
1.2. Evaluarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare în vederea obținerii atestatului	184
1.3. Hotărârea judecătorească de deschidere a procedurii adopției interne	187
§2. Potrivirea dintre copil și persoana/familia adoptatoare	190
§3. Încredințarea copilului în vederea adopției	191
§4. Încuviințarea adopției	192
<i>Secțiunea a 4-a. Adopția internațională</i>	194
§1. Definiție	194

§2. Condiții de fond	195
§3. Procedura adopției internaționale	195
3.1. Atestarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare din statul de primire	195
3.2. Încuviințarea adopției internaționale	197
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele adopției</i>	197
§1. Data adopției	197
§2. Rudenia civilă	198
§3. Drepturi și îndatoriri părintești	198
§4. Numele și prenumele adoptatului	198
§5. Domiciliul și locuința adoptatului	199
§6. Obligația legală de întreținere și vocația succesorală	199
§7. Cetățenia	200
§8. Întocmirea unui nou act de naștere	200
§9. Confidențialitatea informațiilor	200
§10. Cunoașterea identității părinților firești	200
<i>Secțiunea a 6-a. Încetarea adopției</i>	201
§1. Desfacerea adopției	201
§2. Nulitatea adopției	202
§3. Efectele încetării adopției. Procedură	203
CAPITOLUL AL IX-LEA. AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ	204
<i>Secțiunea 1. Noțiuni și principii</i>	204
§1. Noțiuni	204
§2. Principii	204
<i>Secțiunea a 2-a. Conținutul autorității părintești</i>	205
§1. Drepturi și îndatoriri părintești cu privire la persoana copilului	206
1.1. Dreptul și îndatorirea de a crește copilul	206
1.2. Dreptul de a stabili numele copilului	208
1.3. Dreptul părintelui de a avea legături personale cu minorul	208
1.4. Dreptul de a stabili locuința minorului	211
§2. Drepturi și îndatoriri părintești cu privire la patrimoniul copilului	212
<i>Secțiunea a 3-a. Exercițarea autorității părintești</i>	213
§1. Regula	213
§2. Excepții	214
§3. Prezumția mandatului tacit reciproc	215

<i>Secțiunea a 4-a. Sancțiuni pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririlor părintești</i>	216
§1. Plasamentul copilului	216
§2. Plasamentul în regim de urgență	218
§3. Decăderea din drepturile părintești	221

CAPITOLUL AL X-LEA. OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNȚEȚINERE

<i>Secțiunea 1. Noțiuni și caractere juridice</i>	225
§1. Noțiuni	225
§2. Caractere juridice	225
<i>Secțiunea a 2-a. Condiții generale ale obligației legale de întreținere</i>	228
§1. Condiții privind creditorul obligației de întreținere	228
1.1. Starea de nevoie	228
1.2. Imposibilitatea de a se întreține din munca sau din bunurile sale	229
1.3. Comportamentul corespunzător	230
§2. Condiții privind debitorul obligației de întreținere	230
2.1. Debitorul să aibă mijloace materiale de a presta întreținere sau posibilitatea de a le dobândi	230
2.2. Să nu existe altă persoană obligată la întreținere înaintea sa, potrivit ordinii stabilite de lege	231
<i>Secțiunea a 3-a. Obligația legală de întreținere între anumite categorii de persoane</i>	232
§1. Obligația legală de întreținere între soți	232
§2. Obligația legală de întreținere între foștii soți	233
§3. Obligația de întreținere dintre părinți și copii	234
<i>Secțiunea a 4-a. Stabilirea și executarea obligației de întreținere</i>	236
§1. Quantumul întreținerii	236
§2. Executarea întreținerii	237
§3. Modificarea întreținerii	238
§4. Încetarea întreținerii	238
§5. Restituirea întreținerii nedatorate	239

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	241
-------------------------------	-----

Abrevieri

alin.	alineatul
art.	articolul
AUB	Analele Universității București
B. Of.	Buletinul Oficial
C. civ.	Codul civil
C. fam.	Codul familiei
C. pen.	Codul penal
C. proc. civ.	Codul de procedură civilă
C.A.	Curtea de apel
C.C.R.	Curtea Constituțională a României
C.D.	Culegere de decizii
C.E.D.O.	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C.J.	Curierul Judiciar
C.S.J.	Curtea Supremă de Justiție
dec.	decizia
Dreptul	revista Dreptul
ed.	ediția
Ed.	Editura
H.G.	hotărârea Guvernului
I.C.C.J.	Înalta Curte de Casație și Justiție
înch.	încheierea
J.N.	Justiția Nouă
Jud.	Judecătoria
Jud. sect.	Judecătoria sectorului
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
nr.	numărul
O.G.	ordonanța Guvernului
O.U.G.	ordonanța de urgență a Guvernului

p.	pagina
P.R.	Pandectele Române
R.R.D.	Revista română de drept
R.R.D.P.	Revista română de drept privat
R.R.J.	Revista română de jurisprudență
s. civ.	secția civilă
s. civ. și de propr. int.	secția civilă și de proprietate intelectuală
s. com.	secția comercială
s. min. și fam.	secția pentru cauze cu minori și de familie
s. mun. și asig. soc.	secția pentru litigii de muncă și asigurări sociale
S.U.B.B.	Studia Universitatis Babeș-Bolyai
sent.	sentința
Trib.	Tribunalul
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
vol.	volumul

Capitolul I

Noțiuni introductive

Secțiunea 1. Noțiunea de familie

Familia reprezintă nucleul care are capacitatea unică de a influența multe domenii ale vieții noastre. Definirea exactă a noțiunii ridică unele dificultăți, generate de faptul că familia constituie obiectul de cercetare al mai multor științe, precum psihologia, sociologia, medicina, științe juridice.

Sociologic, familia reprezintă o ramură a sociologiei care studiază familia ca o structură dinamică, în raport cu mediul social global. Din punct de vedere sociologic, familia constă într-un ansamblu de relații afective și de comunicare formate prin căsătorie, origine sau adopție^[1]. Din perspectivă sociologică, familia cunoaște mai multe dimensiuni: biologică (în cadrul ei se realizează procreația); psihologică afectivă și interacțională; socială (se realizează o comunitate de viață între soți, părinți și copii); moral-educativă (creează un mediu cu valențe educative oferite copiilor)^[2]. Literatura sociologică tradițională analizează două tipuri de familie: *de origine*, adică acea familie în care ne naștem, și *de procreare*, adică acea familie pe care o creăm prin căsătorie.

Din punct de vedere *etimologic*, termenul de „familie” provine din latinescul *familia(e)* care desemna totalitatea membrilor dintr-o casă sau dintr-o gintă. În vechiul drept roman, prin familie se înțelegea un grup larg de persoane libere și sclave, care locuiau în același *domus* și care se aflau sub puterea aceluiași *pater familias*^[3]. Din această familie făceau parte: soția căsătorită *cum manu*; fiii cu soțiile lor; fiicele și nepoatele până la căsătoria *cum manu*. Ulterior, familia patriarhală s-a extins, incluzând și persoanele

[1] M.N. TURLIUC, *Psihologia cuplului și a familiei*, Ed. Performantica, Iași, 2004, p. 30.

[2] *Idem*, p. 27.

[3] Pentru detalii, a se vedea M.V. JAKOTĂ, *Dreptul roman*, vol. II, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1993, p. 232.

adoptate și copiii legitimați (adoptați sau adrogați). Dreptul familiei recunoaște familia agnatică din dreptul roman, bazată pe rudenie de sânge.

În doctrină, în lipsa unei definiții legale, au fost formulate o serie de *definiții*: familia este principala formă de organizare a vieții în comun a oamenilor legați prin căsătorie sau rudenie^[1]; familia este o realitate juridică generată de reglementările legale privitoare la familie^[2]; familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații care izvorăsc din căsătorie, rudenie, precum și din alte raporturi asimilate celor de familie^[3].

În art. 16 din Declarația universală a drepturilor omului^[4], familia este definită ca „elementul natural și fundamental al societății”. Potrivit art. 8 și art. 12 din Convenția europeană a drepturilor omului, dreptul la viața privată și de familie constituie un drept fundamental al omului. Dreptul de a întemeia o familie include în conținutul său dreptul de a procrea și dreptul de a adopta^[5].

Legiuitorul nu definește familia în mod expres. În acest context, literatura juridică^[6] face distincție între noțiunea de familie *in sens extins* și *in sens restrâns*. În sens larg, prin familie înțelegem totalitatea persoanelor care descind dintr-un autor comun, în linie dreaptă sau colaterală, precum și soții acestora. În sens restrâns, familia cuprinde soții și copiii lor minori.

[1] T.R. POPESCU, *Dreptul familiei. Tratat*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 17; I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat de dreptul familiei*, ed. a 8-a, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 11.

[2] I. ALBU, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 7.

[3] A. IONAȘCU, M. COSTIN, V. URSA, *Familia și rolul ei în societatea socialistă*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5.

[4] Adoptată și proclamată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948, semnată de România la 14 decembrie 1955, când, prin Rezoluția R 955 (X) a Adunării generale a ONU, a fost admisă în rândul statelor membre.

[5] A se vedea C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 856.

[6] Pentru detalii, a se vedea T. BODOAȘCĂ, *Contribuții la definirea juridică a familiei și la stabilirea conținutului acesteia*, în *Studii de dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 29-60.

Potrivit prevederilor art. 4 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată^[1], familia cuprinde pe părinți și copiii acestora [lit. b)], iar familia extinsă este alcătuită din rudele copilului până la gradul IV inclusiv [lit. c)]. Totodată, familia poate fi monoparentală, când este formată din persoana singură (părinte, tutore, persoana căreia i-a fost încredințat sau i s-a dat în plasament copilul) și copiii aflați în întreținerea ei și care locuiesc împreună cu aceasta^[2].

Secțiunea a 2-a. Funcțiile familiei

În literatura juridică au fost identificate mai multe funcții ale familiei^[3].

Funcția biologică sau *de perpetuare a speciei umane* este una fundamentală, întrucât asigură perpetuarea speciei umane. Astfel, familia joacă un rol important în dinamica populației și este puternic influențată de cadrul socio-economic. Pentru realizarea acestei funcții, familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți; aceștia trebuie să fie apti să procreeze. În accepțiune demografică, fertilitatea este un indice calculat pe baza numărului de copii născuți vii și a numărului de femei din populația respectivă.

Funcția economică a familiei este expresia raporturilor patrimoniale dintre soți, dintre părinți și copii, a obligației legale de întreținere între membrii familiei.

Familia are și o *funcție educativă*, deoarece creează un mediu cu puternice valențe educative oferite copiilor. Potrivit art. 258 alin. (1) C. civ., familia se întemeiază pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor. Prevederile art. 261 C. civ. statornicesc rolul primordial al părinților în creșterea și educarea copiilor lor minori. Părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile

^[1] M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

^[2] Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei, republicată (M. Of. nr. 785 din 22 noiembrie 2012).

^[3] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 15-16.

necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea i le recunoaște acestuia (art. 487 C. civ.). Scopul educației nu este numai acela de a-și însuși elementele de bază în învățate (noțiuni legate de alfabetizare, exprimare, aritmetică), dar și acela de a dezvolta, în ansamblu, întregul potențial al copilului, inclusiv cultivarea respectului pentru drepturile omului, creșterea simțului de identitate și apartenență, precum și socializarea și interacțiunea copilului cu mediul^[1].

Secțiunea a 3-a. Dreptul familiei

§1. Definiție

Dreptul familiei poate fi definit ca *acea ramură a dreptului privat care reglementează raporturile patrimoniale și personal nepatrimoniale care decurg din căsătorie, rudenie și din alte raporturi asimilate de lege raporturilor de familie*.

În evoluția lor, relațiile de familie au cunoscut diverse reglementări. În vechiul Cod civil de la 1864, normele juridice care se aplicau raporturilor de familie erau cuprinse în Cartea I, intitulată „Despre persoane”. Ulterior, odată cu intrarea în vigoare a Codului familiei^[2] la 1 februarie 1954, normele juridice care reglementau relațiile de familie s-au desprins din Codul civil. Acest demers legislativ a fost aspru criticat în literatura juridică^[3], motivat de faptul că dreptul familiei face corp comun cu dreptul civil. Abrogarea Codului familiei^[4] și revenirea la reglementarea tradițională, prin includerea principalelor dispoziții privind relațiile de familie în Codul civil, au fost salutate de doctrină, întrucât această viziune corespunde

^[1] A se vedea C.A. Craiova, s. min. și fam., dec. nr. 114/2006, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 722.

^[2] Legea nr. 4/1953 privind Codul familiei a fost publicată în B. Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954, a intrat în vigoare la 1 februarie 1954, a fost republicată în B. Of. nr. 13 din 18 aprilie 1956 și ulterior a suferit mai multe modificări legislative.

^[3] A se vedea V.D. ZLĂTESCU, I. MOROIANU ZLĂTESCU, *Propuneri de lege ferenda privind reglementarea relațiilor de familie într-un stat de drept*, în *Dreptul nr. 9-12/1990*, p. 74 și urm.

^[4] Codul familiei a fost abrogat prin art. 230 lit. m) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011).

punde realităților sociale și tendințelor legislative la nivel internațional și european^[1].

Noul Cod civil^[2] reglementează relațiile de familie în Cartea a II-a, intitulată „*Despre familie*”, în art. 258-534.

§2. Delimitare

Delimitarea dreptului familiei de alte ramuri de drept se realizează utilizând mai multe criterii. Astfel, se poate determina cu ușurință dacă o anumită relație socială intră sub incidența unei norme juridice de dreptul familiei.

2.1. Obiectul de reglementare

Un prim criteriu de delimitare este obiectul de reglementare. Prin *obiect al unei ramuri de drept* se înțelege acele raporturi sociale care sunt reglementate de regulile de drept ce aparțin ramurii respective^[3]. Obiectul ramurii dreptului familiei îl constituie acele raporturi sociale de natură patrimonială și personal nepatrimonială care se nasc din căsătorie, rudenie și din alte raporturi asimilate de lege celor de familie.

Distingem, astfel, următoarele *categorii de raporturi juridice*:

- *raporturi de căsătorie*. Normele juridice care prevăd încheierea căsătoriei, care reglementează raporturile personale și matrimoniale dintre soți, desfacerea, încetarea sau desființarea căsătoriei sunt cuprinse în art. 271-404 C. civ.;

- *raporturi rezultate din încheierea logodnei* (art. 266-270 C. civ.);

- *raporturi rezultate din rudenie*. Pot fi raporturi bazate pe *rudenii de sânge* (raporturi de filiație) între mai multe persoane, guvernate de norme juridice care reglementează filiația față de mamă, filiația față de tată, situația legală a copilului din căsătorie și

^[1] În acest sens, E. FLORIAN, *Dreptul familiei*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 3; T. BODOASCĂ, *Examen de ansamblu și observații critice privind familia și căsătoria în reglementarea noului Cod civil*, în *Dreptul* nr. 11/2009, p. 13.

^[2] Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată (M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011).

^[3] C.T. UNGUREANU, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 2.

din afara căsătoriei, precum și raporturi bazate pe *rudenia civilă* (raporturi de adopție), cărmuite de norme juridice care reglementează încuviințarea adopției, raporturile personale și patrimoniale izvorâte din adopție, nulitatea și desfacerea adopției;

- *raporturi privitoare la ocrotirea părintească*. Sunt reglementate de norme juridice prin care sunt stabilite drepturile și obligațiile ce le revin părinților pentru realizarea și apărarea intereselor copiilor lor minori, dar și sancțiunile care intervin în caz de încălcare a acestor drepturi sau de neexecutare a îndatoririlor părintești;

- *raporturile asimilate de lege raporturilor de familie*. Intră în această categorie: raporturile care rezultă din instituirea tutelei, curatelei sau a plasamentului minorilor; raporturile născute între foștii soți; raporturile dintre un soț și copilul celui alt soț; raporturile dintre moștenitorii unei persoane care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a prestat întreținere fără a avea obligația legală și minorul îndreptățit la întreținere.

2.2. Metoda de reglementare

Metoda de reglementare constă în poziția părților, care poate fi de egalitate sau de subordonare. În dreptul familiei, relațiile între soți sunt cărmuite de *egalitatea juridică* în raporturile dintre ei. *Metoda subordonării* este specifică raporturilor dintre părinți și copiii lor minori, în sensul că toate drepturile persoanelor care ocrotesc minorul se subordonează interesului superior al copilului.

De asemenea, în dreptul familiei se recurge și la *metoda reglementării unui statut legal* în cazul raporturilor juridice născute din căsătorie și adopție, când părțile își manifestă voința doar cu privire la încheierea actului, ulterior urmând a se supune normelor imperative care reglementează aceste instituții.

2.3. Calitatea subiectelor

Calitatea subiectelor în raporturile de dreptul familiei este una specială, și anume: *logodnic, soț, soție, părinte, copil, adoptat, adoptator, rudă, afin*.

2.4. Caracterul normelor juridice

Predominante în dreptul familiei sunt *normele imperative*, fie că sunt *onerative*, care impun o anumită conduită: de exemplu, con-

form art. 272 C. civ., „Căsătoria se poate încheia dacă viitorii soți au împlinit vârsta de 18 ani”, fie *prohibitive*, care interzic o anumită conduită: de exemplu, conform art. 276 C. civ., „Este interzis să se căsătorească alienatul mintal și debilul mintal”. *Normele dispozitive* pot fi *permissive*, care dau posibilitatea părților să aleagă o anumită conduită dintre mai multe indicate de legiuitor: de exemplu, art. 312 alin. (1) C. civ.: „Viitorii soți pot alege ca regim matrimonial: comunitatea legală, separația de bunuri sau comunitatea convențională”, sau *supletive*, care impun o regulă stabilită de legiuitor, dacă părțile nu și-au ales ele însele regulile aplicabile: de exemplu, art. 330 alin. (3) C. civ.: „Convenția încheiată în timpul căsătoriei produce efecte de la data prevăzută de părți sau, în lipsă, de la data încheierii ei”.

Caracterul normelor juridice ajută și la determinarea *sanctiunilor* care se impun în cazul încălcării lor. Sanctiunile în dreptul familiei sunt specifice: de exemplu, decăderea din drepturile părintești și instituirea unor măsuri de protecție specială a minorului sunt sancțiuni care se aplică în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a îndatoririlor specifice autorității părintești.

§3. Principii

Principiile dreptului familiei sunt reguli de bază care se aplică în mai multe instituții sau numai într-o instituție a dreptului familiei. Atunci când o normă juridică este neclară sau este susceptibilă de mai multe înțelesuri, interpretarea ei se face astfel încât norma să corespundă principiilor dreptului familiei.

3.1. Principiul ocrotirii căsătoriei și a familiei

Ocrotirea familiei și a căsătoriei este un principiu constituțional, reglementat de art. 48 și art. 49 din Constituție. Potrivit art. 258 alin. (2) și (3) C. civ., „(2) Familia are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului. (3) Statul este obligat să sprijine, prin măsuri economice și sociale, încheierea căsătoriei, precum și dezvoltarea și consolidarea familiei”. Prevederile art. 258 C. civ. sunt inspirate din art. 16 alin. (3) din Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, potrivit căreia „Familia constituie elementul

natural și fundamental al societății și are drept la ocrotire din partea societății și a statului”.

Ocrotirea căsătoriei, apărarea intereselor mamei și ale copilului se realizează prin norme juridice care reglementează încheierea, desfacerea sau desființarea căsătoriei, stabilirea filiației față de mamă și față de tată, obligația legală de întreținere, exercitarea îndrumării și controlului de către autoritatea tutelară, încuviințarea adopției etc.

3.2. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți

Acest principiu este reglementat și în art. 48 alin. (1) din Constituție, fiind preluat din acte internaționale precum Declarația universală a drepturilor omului (art. 25-26), Pactul internațional privind drepturile civile și politice^[1] [art. 23 alin. (3)], Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale [art. 10 alin. (1)].

Conform art. 259 alin. (1) C. civ., „Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii”. Prin urmare, soții trebuie să își exprime *consimțământul liber și neviciat* la încheierea căsătoriei. Drept consecință, alienatul și debilul mintal nu se pot căsători.

3.3. Principiul monogamiei

Este reglementat în art. 273 C. civ., potrivit căruia este interzisă încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită.

Încălcarea acestui principiu atrage *nulitatea absolută* a căsătoriei. Fapta constituie și *infrațiune*^[2], potrivit art. 376 C. pen.^[3]

^[1] Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. A intrat în vigoare la 23 martie 1976, conform art. 49, pentru toate dispozițiile, cu excepția celor de la art. 41, care au intrat în vigoare la 28 martie. România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974, prin Decretul nr. 212/1974 (B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974).

^[2] Pentru dezvoltări, a se vedea T. TOADER (coord.), *Noul Cod penal. Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 577-578; T. TOADER, *Drept penal român. Partea specială*, ed. a 7-a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 432-434.

^[3] Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009).

3.4. Principiul egalității în drepturi și obligații a soților

Este un principiu constituțional și este consacrat și în art. 258 alin. (1) și art. 308 C. civ. Bărbatul și femeia au drepturi egale în căsătorie; soții hotărăsc de comun acord în tot ce privește căsătoria. Acest principiu are la bază *egalitatea deplină a femeii cu bărbatul* în toate sectoarele vieții sociale și este preluat din reglementările internaționale.

Principiul vizează raporturile dintre soți, precum și raporturile dintre aceștia, în calitate de părinți, și copiii lor minori.

3.5. Principiul interesului superior al copilului

Conform art. 263 C. civ., orice măsură referitoare la copil, indiferent de autorul ei, trebuie să fie luată cu respectarea interesului superior al copilului. Potrivit art. 2 alin. (4) din Legea nr. 272/2004, principiul interesului superior al copilului va prevala în toate demersurile și deciziile care privesc copiii, întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești. Conform alin. (6) al aceluiași articol, în determinarea interesului superior al copilului se au în vedere cel puțin următoarele:

a) nevoile de dezvoltare fizică, psihologică, de educație și sănătate, de securitate și stabilitate și apartenență la o familie;

b) opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul de maturitate;

c) istoricul copilului, având în vedere, în mod special, situațiile de abuz, neglijare, exploatare sau orice altă formă de violență asupra copilului, precum și potențialele situații de risc care pot interveni în viitor;

d) capacitatea părinților sau a persoanelor care urmează să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului de a răspunde nevoilor concrete ale acestuia;

e) menținerea relațiilor personale cu persoanele față de care copilul a dezvoltat relații de atașament.

3.6. Principiul egalității în drepturi a copiilor

Potrivit art. 260 C. civ., copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie, precum și cu cei adoptați.

§4. Izvoarele dreptului familiei

Prin izvoarele dreptului familiei se înțelege atât *izvoarele formale*: legea, uzanțele și principiile generale, cât și *izvoarele neformale*: doctrina, jurisprudența, regulile de conviețuire socială și morală.

Izvorul formal principal al dreptului familiei îl constituie *Codul civil*. Dispozițiile din Codul civil se completează cu o serie de acte normative: Legea nr. 119/1996 privind actele de stare civilă, republicată^[1]; Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată; Legea nr. 273/2004 a adopției, republicată^[2]; Codul de procedură civilă^[3].

De asemenea, o serie de *acte normative internaționale* stau la baza dreptului familiei: Declarația universală a drepturilor omului; Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopțiilor, încheiată la Haga la data de 29 mai 1993 și ratificată de România prin Legea nr. 84/1994^[4]; Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea generală Organizației Națiunilor Unite la data de 20 noiembrie 1989 și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, republicată^[5]; Convenția de la Haga cu privire la regimurile matrimoniale, încheiată la data de 14 martie 1978.

Totodată, o serie de *regulamente adoptate la nivel european* își găsesc aplicabilitate în ramura dreptului familiei: Regulamentul (CE) nr. 1393/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială^[6]; Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești^[7]; Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoaș-

^[1] M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012.

^[2] M. Of. nr. 259 din 19 aprilie 2012.

^[3] Legea nr. 134/2010, republicată (M. Of. nr. 545 din 3 august 2012).

^[4] M. Of. nr. 298 din 21 octombrie 1994.

^[5] M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

^[6] J.O. L 324 din 10 decembrie 2007.

^[7] J.O. L 338 din 23 decembrie 2003.

terea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială^[1], înlocuit, începând cu 10 ianuarie 2015, de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială^[2].

[1] J.O. L 12 din 16 ianuarie 2001.

[2] J.O. L 351 din 20 decembrie 2012.

Capitolul al II-lea Logodna

Secțiunea 1. Scurt istoric

Logodna poate fi privită din mai multe perspective. Dacă din punct de vedere sociologic semnifică un legământ sfânt, premergător căsătoriei, logodna religioasă reprezintă actul prin care un bărbat și o femeie își exprimă, în mod public, dorința de a se uni prin taina nunții și constituie o condiție esențială și prealabilă cununiei. Potrivit canoanelor Bisericii Ortodoxe, logodna este obligatorie pentru cei care au încheiat-o, ea trebuind să fie urmată de Taina Nunții.

Logodna civilă are o vechime considerabilă. O regăsim menționată în *Digeste* și în *Codul lui Iustinian*, iar în vechiul drept roman preceda căsătoria și constituia un angajament solemn al șefului de familie al fetei. Era cunoscută și sub denumirea de *sponsalia* (denumirea provine de la *sponsio*, care era un contract solemn al vechiului *ius civile*) și desemna înțelegerea între doi șefi de familie și pecetluia interese economice și politice^[1]. În Codul Calimah, logodna era considerată o stare juridică obligatorie, premergătoare căsătoriei, în sensul că încheierea căsătoriei trebuia să aibă loc într-o perioadă de 2 până la 4 ani de la logodnă. Desfacerea logodnei era admisibilă numai în anumite situații^[2].

Codul civil de la 1864 a renunțat la natura contractuală a logodnei în favoarea unei reglementări mai permissive, în sensul că nu mai avea forță obligatorie, logodnicii puteau să rupă logodna, însă le revenea obligația de restituire a darurilor, obligație care era dublată și de plata cheltuielilor ocazionate de logodnă și de acoperirea unui prejudiciu material și moral, dacă ruptura era nejustifi-

[1] Pentru detalii, a se vedea M.V. JAKOTĂ, *op. cit.*, p. 242.

[2] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, București, 1996, p. 188.

cată^[1]. Clauza penală nu era admisă, întrucât s-ar fi putut aduce atingere libertății consimțământului părților la încheierea căsătoriei. Astfel, practica a adoptat un obicei, care presupunea ca logodnicul să ofere logodnicei o arvună, care constituia un fel de gaj pentru executarea promisiunii făcute.

Din vechiul ritual al logodnei, peste timp, s-au păstrat inelul de logodnă dăruit cu această ocazie și o parte din ritualul care presupunea peșitul, acordul familiilor în legătură cu zestrea și condițiile nunții.

Ulterior, Codul familiei a preluat modelul Codului civil francez, care nu reglementează logodna. Nici Codul civil din Québec care a stat la baza noului Cod civil român nu a îmbrățișat ideea legiferării logodnei. Prevederi referitoare la logodnă regăsim în sistemul de drept anglo-saxon, italian și elvețian.

Secțiunea a 2-a. Noțiune și natură juridică

Instituția logodnei s-a născut din nevoia existenței unei situații premergătoare căsătoriei, care să permită viitorilor soți să se cunoască reciproc^[2].

În art. 266 alin. (1) C. civ., logodna este definită ca *promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria*. Sub imperiul acestor prevederi, în literatura de specialitate au fost enunțate mai multe definiții, toate subliniind aceleași trăsături definitorii pentru logodnă, respectiv: acord de voințe dintre un bărbat și o femeie^[3]; promisiunea de a încheia căsătoria în viitor; lipsa oricărei formalități; nașterea unei stări juridice^[4]; inexistența unei condiționări între căsătorie și logodnă.

În ceea ce privește *natura juridică* a logodnei, opiniile din doctrină susțin două teze distincte: teza contractualistă și teza potrivit căreia logodna este un simplu fapt juridic. În opinia noastră, teza

^[1] M.B. CANTACUZINO, *Elementele dreptului civil*, Ed. All, București, 1998, p. 656; A. IONAȘCU, *Curs de drept civil român. Vol. II. Partea I. Dreptul familiei*, Librăria „Cartea românească din Cluj”, Sibiu, 1941, p. 18-19.

^[2] TH. PETRESCU-PROVIAN, *Logodna în dreptul vechi, în dreptul actual și în noul Cod civil*, Ploiești, 1942, p. 6.

^[3] C. MAREȘ, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 24.

^[4] D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 39.

contractualistă nu este una viabilă, deoarece logodna se diferențiază fundamental de contract prin: calitatea părților, diferențierea sexuală între părți, scop, efecte juridice etc.

Prin urmare, logodna este o instituție juridică de dreptul familiei, alcătuită din norme juridice specifice, care reglementează încheierea, efectele, nulitatea, ruperea ei.

Secțiunea a 3-a. Caractere juridice

Logodna prezintă următoarele caractere juridice:

- *este o uniune între un bărbat și o femeie.* Având în vedere că logodnicii promet că vor încheia în viitor o căsătorie, este firesc să existe diferențiere sexuală, pentru a nu contraveni prevederilor art. 266 alin. (5) și art. 277 C. civ.;

- *este liber consimțită.* Pentru a fi valabil încheiată, consimțământul la logodnă trebuie să fie liber exprimat și neviciat;

- *are un caracter consensual.* Potrivit art. 266 alin. (3) teza I C. civ., încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități, logodnicii fiind liberi să aleagă în ce modalitate urmează să își exprime consimțământul;

- *se încheie în scopul încheierii căsătoriei;*

- *se încheie, în principiu, până la încheierea căsătoriei.* Legiuitorul nu a prevăzut un termen în care trebuie încheiată căsătoria; pe de altă parte, logodna poate fi ruptă, iar logodnicii să nu mai ajungă să se căsătorească;

- *se întemeiază pe egalitatea în drepturi și obligații a persoanelor logodite.* Principiul egalității enunțat în art. 258 alin. (1) C. civ. stă la baza instituției logodnei și efectele lui se regăsesc în relațiile personale și patrimoniale dintre logodnici, precum și în condițiile în care se încheie logodna^[1];

- *este facultativă.* Privită prin prisma căsătoriei, logodna nu este obligatorie și nici nu obligă la încheierea căsătoriei^[2].

^[1] Pentru detalii, a se vedea AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei*, ed. a 7-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 17-18.

^[2] În acest sens, C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 16.

Secțiunea a 4-a. Condiții de validitate

§1. Clasificarea condițiilor legale

În mod expres, art. 266 alin. (2) C. civ. prevede că, în privința condițiilor de fond la încheierea logodnei, se aplică, prin analogie, cele de la încheierea căsătoriei, respectiv: vârsta matrimonială (art. 272); consimțământul (art. 271) și diferența de sex [art. 277 alin. (1)]. Totodată, impedimentele la căsătorie se vor extinde și la instituția logodnei.

§2. Condițiile de fond pentru încheierea logodnei

2.1. Vârsta necesară pentru logodnă

Cu privire la vârsta necesară pentru încheierea logodnei, regula este că se pot logodi *persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani sau au dobândit capacitate de exercițiu anticipată*.

Minorii între 16 și 18 ani se pot logodi cu încuviințarea părinților, a tutorelui, a persoanei sau a instituției care exercită drepturile părintești, doar dacă există motive temeinice precum: boala, starea de graviditate a femeii, nașterea unui copil, relațiile intime notorii dintre logodnici^[1]. Spre deosebire de încheierea căsătoriei, nu sunt necesare avizul medical și autorizarea instanței de tutelă.

Ca și în cazul căsătoriei, legiuitorul nu a prevăzut o diferență de vârstă între logodnici (deși o diferență mare de vârstă poate masca un alt scop) și nici o vârstă maximă până la care se poate încheia logodna^[2].

2.2. Consimțământul la logodnă

Consimțământul la logodnă este diferit de o cerere în căsătorie, însă, ca și la căsătorie, trebuie să aibă la bază sentimente de afecțiune, de respect și încredere reciprocă între viitorii logodnici. Ne putem pune fireasca întrebare ce îi determină pe viitorii logodnici

^[1] G.C. FRENȚIU, *Comentariile Codului civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 46.

^[2] Pentru mai multe discuții privind vârsta matrimonială, a se vedea T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 44 și urm.

doar să se logodească, și nu să se căsătorească? Poate faptul că logodna este „o obligație care nu obligă la nimic”, așa cum a fost caracterizată în literatura franceză; poate că reprezintă doar o proiecție a căsătoriei (reglementată, din punct de vedere al efectelor, desfacerii sau desființării, mult mai minuțios de către legiuitor); poate că logodna este privită în mod tradițional ca fiind „o căsătorie de probă”, în care cei doi logodnici să aibă răgaz să se „familiarizeze” cu instituția căsătoriei. De la caz la caz, răspunsurile pot diferi, însă numitorul comun este exprimarea consimțământului.

Pentru a fi valabil exprimat, consimțământul la logodnă trebuie să îndeplinească următoarele *condiții*:

- să provină de la o persoană cu discernământ;
- să fie exprimat personal, nu prin reprezentare;
- să fie liber exprimat și neviciat prin eroare, dol sau violență.

2.3. Lipsa impedimentelor

Impedimentele care fac imposibilă încheierea căsătoriei reglementate în art. 273-276 C. civ. își găsesc aplicabilitate și în cazul logodnei. Acestea sunt următoarele:

- *starea de persoană căsătorită sau persoană logodită*. Persoana căsătorită sau logodită nu se poate logodi cu o altă persoană. Acest impediment a fost extins de doctrină și la starea de persoană logodită^[1]. Cu toate acestea, în literatura de specialitate au existat și opinii potrivit cărora logodna s-ar putea încheia și în timpul procesului de divorț, căsătoria subsecventă logodnei urmând să se încheie după rămânerea definitivă a hotărârii de desfacere a căsătoriei^[2]. A considera starea de persoană logodită un impediment la încheierea logodnei este impusă de considerente de ordin moral. Mergând pe firul logicii, nu putem să nu remarcăm faptul că o persoană logodită se poate angaja într-o nouă logodnă, atât timp cât este foarte dificil să facem dovada existenței unei logodne anterioare. Totodată, o persoană logodită se poate căsători cu o persoană, alta decât logodnicul său, încheierea căsătoriei putând fi calificată drept o rupere a logodnei. În situația în care am admite

^[1] D. LUPAȘCU, R. GÂLEA, *Unele considerații privind reglementarea logodnei în noul Cod civil român și în unele legislații străine*, în *Lex Et Scientia International Journal* nr. XVII, vol. 1/2010, p. 183.

^[2] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 15.

că o persoană logodită se mai poate logodi, considerăm, ca și în cazul căsătoriei, că prin noua logodnă a fost ruptă abuziv prima logodnă, decurgând astfel toate consecințele legale. Considerăm că legiuitorul trebuia să prevadă soluții pentru astfel de situații practice, una care se impune fiind îndeplinirea unor condiții de formă;

- *rudenă firească sau civilă*. Logodna este interzisă între rudele în linie dreaptă, iar între rudele în linie colaterală, până la gradul al patrulea inclusiv. Pentru motive temeinice, rudele în linie colaterală de grad IV se pot logodi. Impedimentul subzistă și în cazul adopției, în sensul că adoptatul nu se poate logodi cu rudele sale din adopție și nici cu rudele firești, din familia de origine;

- *tutela*. Tutorele nu se poate logodi cu minorul aflat sub tutela sa;

- *alienația și debilitatea mintală*. Alienatul și debilul mintal nu se pot logodi, deoarece nu pot exprima un consimțământ valabil.

§3. Condițiile de formă pentru încheierea logodnei

Potrivit art. 266 alin. (3) C. civ., logodna *nu este supusă niciunei formalități*. Cu toate acestea, logodnicii pot opta pentru încheierea logodnei în formă scrisă sau prin act autentic legalizat de notar. De asemenea, logodnicii pot încheia logodna la biserică. Toate aceste formalități îi vor ajuta pe logodnici să poată dovedi încheierea logodnei. În lipsa lor, dovedirea unor împrejurări legate de încheierea logodnei va fi dificilă.

Secțiunea a 5-a. Efectele logodnei

În mod paradoxal, legiuitorul a ales să reglementeze efectele ruperii logodnei în detrimentul efectelor logodnei. În mod cert, logodna *nu obligă la încheierea căsătoriei*, pentru că ar contraveni dreptului la căsătorie al unei persoane. Doctrina a remarcat faptul că logodna nu implică o obligație de rezultat, care să conștie în încheierea ulterioară a căsătoriei^[1].

^[1] E. FLORIAN, *Considerații asupra logodnei reglementate de noul Cod civil român*, în C.J. nr. 11/2009, p. 628.

În tăcerea legii, putem admite că logodna *dă naștere la o serie de efecte personale*, asemănătoare cu cele ale căsătoriei, precum: obligația de respect, de sprijin moral reciproc, de fidelitate. Din perspectiva logodnei ca o „căsătorie de probă”, logodnicii pot alege să locuiască și să gospodărească împreună, întocmai concubinilor^[1]. Păstrând această ipoteză, putem afirma că operează prezumția de paternitate, potrivit căreia copilul are ca tată pe concubinul (logodnicul) mamei. Copilul este considerat ca fiind un copil din afara căsătoriei.

Logodna *nu dă naștere la efecte patrimoniale*, toate bunurile dobândite în comun de către logodnici pot fi în proprietate comună pe cote-părți, întocmai ca în cazul concubinilor^[2].

Secțiunea a 6-a. Ruperea logodnei

Logodna încetează când logodnicii se căsătoresc, în situația morții unuia dintre logodnici sau în cazul ruperii acesteia.

Oricare dintre logodnici sau aceștia, de comun acord, au dreptul să rupă logodna în orice moment, până la încheierea căsătoriei. Ruperea logodnei nu este supusă niciunei formalități; prin urmare, poate fi dovedită prin orice mijloc de probă. Clauza penală pentru ruperea logodnei este lovită de nulitate absolută, întrucât legiuitorul nu recunoaște logodnicilor posibilitatea de a prestabili cuantumul despăgubirilor datorate în caz de rupere a logodnei. Delimitarea între ruperea logodnei în condițiile art. 267 și ale art. 269 C. civ. o face culpa unuia dintre logodnici.

Ruperea logodnei generează *efecte personale și patrimoniale*. Principalul efect nepatrimonial al ruperii logodnei constă în faptul că *logodnicul care a rupt logodna nu poate fi constrâns să încheie căsătoria*.

Din punct de vedere patrimonial, ruperea logodnei conduce la *restituirea darurilor primite de logodnici, la acoperirea prejudiciului cauzat prin ruperea abuzivă a logodnei și caducitatea donațiilor*

^[1] În același sens, a se vedea O. GHIȚĂ, R.G. ALBĂSTROIU, *Dreptul familiei. Regimuri matrimoniale. Sinteze. Teste grilă*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 9.

^[2] A se vedea F. POPESCU, I. VIDU, *Proprietatea comună a concubinilor asupra bunurilor imobile dobândite împreună prin acte cu titlu oneros. Proba acesteia*, în *Dreptul nr. 11/2001*, p. 62-68.

făcute de un terț viitorilor soți sau una dintre ei, sub condiția încheierii căsătoriei. Astfel, căsătoria este asimilată unei condiții suspensive, de care depinde soarta darurilor făcute în timpul logodnei^[1].

Se restituie atât darurile pe care logodnicii și le-au făcut reciproc, precum și cele primite de la terți în considerarea logodnei sau pe durata acesteia, în vederea căsătoriei. Prin urmare, prezintă importanță intenția cu care a fost făcut darul. Prin noțiunea de „daruri” trebuie să înțelegem numai darurile manuale, cu excepția celor obișnuite. Darurile sunt calificate ca fiind „obișnuite” în funcție de valoarea bunului, de nivelul de trai al persoanei care le-a făcut. Valoarea economică sau/și afectivă a unui bun oferit ca dar de logodnă este orientativă și trebuie întregită cu elemente de fapt^[2]. Darurile se restituie *în natură*, iar dacă nu mai este cu putință, în măsura îmbogățirii. Ne aliniem și noi autorilor din literatura de specialitate care consideră că se impune restituirea *valorii reale a bunului*, deoarece, în cazul imposibilității de restituire în natură a bunului, se nasc soluții inechitabile pentru logodnici^[3]. Restituirea darurilor în natură sau prin echivalent se face de bunăvoie sau prin acțiune în justiție. *Dreptul la acțiune se prescrie în termen de un an* și începe să curgă de la data ruperii logodnei. Calitate procesuală activă poate avea orice persoană care justifică un interes, respectiv cel care a făcut darul, succesorii în drepturi ai acestuia sau creditorii lui. Calitate procesuală pasivă au logodnicii sau logodnicul donatari ori moștenitorii acestora, în situația în care ruperea logodnei a avut loc înainte de decesul logodnicului donatar împotriva căruia fusese promovată o acțiune în restituirea darurilor^[4]. Dovada ruperii logodnei se face prin orice mijloc de probă.

Obligația de restituire nu mai subzistă în cazul în care logodna a încetat prin moartea una dintre logodnici.

Articolul 269 C. civ. reglementează *răspunderea în cazul ruperii abuzive a logodnei*: partea care rupe logodna în mod abuziv sau

[1] A. CORHAN, *Dreptul familiei. Teorie și practică*, ed. a 2-a, Ed. Lumina Lex, București, 2008, p. 64.

[2] E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 18.

[3] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 18.

[4] M.A. OPRESCU, *Logodna în noul Cod civil*, în R.R.J. nr. 4/2012, p. 260-261.

care în mod culpabil l-a determinat pe celălalt să rupă logodna poate fi obligată la despăgubiri.

Cu privire la determinarea caracterului abuziv, considerăm lacunară reglementarea legală și apreciem că rămâne în sarcina instanțelor judecătorești să aprecieze, de la caz la caz, asupra temeiniciei motivelor invocate. Caracterul abuziv intervine atunci când unul dintre logodnici rupe logodna în pofida dorinței celuilalt de a o menține sau când este forțat de comportamentul culpabil al logodnicului său.

În tăcerea legii și în lipsa unei jurisprudențe, doctrina a încadrat comportamentul abuziv în sfera *relei-credințe*^[1]. Cu titlu exemplificativ, putem considera comportament abuziv: încălcarea obligației de fidelitate^[2], ruperea logodnei cu puțin timp înainte de data stabilită pentru încheierea căsătoriei, după conviețuirea logodnicilor și finalizarea tuturor pregătirilor pentru nuntă, ascunderea unor împrejurări care constituie impedimente la căsătorie^[3], dispariția în ziua stabilită pentru încheierea căsătoriei^[4]. Instanțele judecătorești trebuie să analizeze și motivele care l-au determinat pe unul dintre logodnici să rupă logodna, putând reține o culpă comună (de exemplu, logodnicii nu se înțeleg cu privire la regimul matrimonial pe care urmează să îl aleagă).

Având în vedere că răspunderea pentru ruperea abuzivă a logodnei intervine numai atunci când logodna este ruptă în mod culpabil și se creează un prejudiciu, putem considera această răspundere ca fiind una *delictuală*^[5]. Logodnicul care introduce acțiune în răspundere pentru ruperea logodnei trebuie să dovedească fapta ilicită (ruperea abuzivă a logodnei), culpa, prejudiciul material sau/și moral suferit, precum și legătura de cauzalitate dintre rupe-

[1] C. ROȘU, A. FANU-MOCA, *Reglementarea logodnei în noul Cod civil*, în *Dreptul nr. 1/2012*, p. 82.

[2] Potrivit unei opinii contrare, infidelitatea unuia dintre logodnici poate fi apreciată ca având caracter abuziv dacă nu se dovedește că infidelitatea exista anterior logodnei. Pentru detalii, a se vedea G.C. FRENȚIU, *Comentariile Codului civil...*, p. 37.

[3] Obligația la plata de despăgubiri poate interveni și în cazul constatării nulității logodnei, dacă impedimentele subzistă. În acest sens, G.C. FRENȚIU, *Comentariile Codului civil...*, p. 37.

[4] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 66.

[5] Pentru opinia contrară, a se vedea D. LUPAȘCU, R. GÂLEA, *op. cit.*, p. 190.

rea abuzivă a logodnei și prejudiciu. Acțiunea poate fi pornită de către logodnicul nevinovat de ruperea logodnei împotriva celui vinovat^[1]. *Termenul de prescripție* pentru introducerea acțiunii *este de un an* și curge de la ruperea logodnei. Data la care a fost ruptă logodna se dovedește prin orice mijloc de probă.

Prejudiciul material solicitat poate să conștina în cheltuielile efectuate sau contractate în vederea căsătoriei (rezervarea sălii unde va avea loc petrecerea, cheltuielile cu invitațiile, cele făcute pentru achiziționarea rochiei de mireasă sau a costumelor mirilor, cheltuieli ocazionate de amenajarea viitorului domiciliu conjugal etc.). Din punct de vedere al probatoriului, pot fi administrate orice mijloace de probă. *Prejudiciul moral* constă în suferința produsă prin ruperea abuzivă a logodnei.

[1] Pentru opinia contrară, potrivit căreia oricare dintre logodnici poate introduce acțiunea, a se vedea C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 18.

Capitolul al III-lea Căsătoria

Secțiunea 1. Considerații generale

§1. Noțiuni

Orice persoană fizică are dreptul de a se căsători. Potrivit art. 12 din Convenția europeană a drepturilor omului, „începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept”. Dreptul la căsătorie, ca drept fundamental, beneficiază de o ocrotire generoasă în diferite acte internaționale:

a) Declarația universală a drepturilor omului prevede, în art. 16 alin. (1), că, „cu începere de la împlinirea vârstei legale, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în ce privește rasa, naționalitatea sau religia, au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie”;

b) Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care prevede, în art. 23 alin. (2), că „dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie este recunoscut bărbatului și femeii, începând de la vârsta nubilă”;

c) Convenția europeană a drepturilor omului, în art. 12;

d) Convenția Organizației Națiunilor Unite privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor^[1].

Noțiunea de căsătorie a evoluat de-a lungul timpului. În epoca clasică a dreptului roman, Modestinus definea căsătoria ca „o uniune între bărbat și femeie, o asociere pentru toată viața, o împărțire a dreptului civil și religios”. În *Institutele* lui Iustinian găsim o

^[1] Adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1962. România a ratificat Convenția prin Legea nr. 116/1992 (M. Of. nr. 330 din 24 decembrie 1992), cu următoarea rezervă: „România nu va aplica dispozițiile paragrafului 2 din art. 1 din convenție referitoare la celebrarea căsătoriei în absența unuia dintre viitorii soți”.

altă definiție a căsătoriei: „căsătoria este o uniune bărbatului și a femeii și implică o viață comună”.

În dreptul roman, căsătoria era un act privat care interesa numai familia. La finele dreptului roman, căsătoria apare ca un act neformal care se baza în principal pe consimțământul soților. O căsătorie legitimă se putea încheia numai între cetățeni romani, pentru care se cerea o anumită vârstă, consimțământ și dreptul de a încheia o căsătorie legitimă conform cu *ius civile*^[1].

Accepțiunea noțiunii de căsătorie a constituit subiect de analiză în literatura juridică română, întrucât vechiul Cod al familiei nu o definea. Astfel, au fost formulate o serie de definiții, potrivit cărora căsătoria reprezenta:

- uniunea dintre un bărbat și o femeie, încheiată potrivit legii, în scopul de a întemeia o familie^[2];

- uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată potrivit dispozițiilor legale, cu scopul de a întemeia o familie și reglementată de normele imperative ale legii^[3];

- actul juridic cu caracter civil, încheiat pe viață, între un bărbat și o femeie, prin liberul lor consimțământ, manifestat personal și necondiționat, în scopul întemeierii unei familii de tip nou, în care se înfăptuiește și deplina egalitate în raporturile juridice dintre soți^[4];

- uniunea liber consimțită dintre un bărbat și o femeie, încheiată în concordanță cu dispozițiile legale, în scopul întemeierii unei familii și reglementată de normele imperative ale legii^[5].

Dispozițiile art. 259 alin. (1) C. civ. au preluat definițiile din doctrină și au consacrat o *definiție legală căsătoriei*: „Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii”.

[1] A se vedea M.V. JAKOTĂ, *op. cit.*, p. 240 și urm.

[2] A se vedea I. ALBU, *op. cit.*, p. 27.

[3] T.R. POPESCU, *op. cit.*, p. 83; I.P. FILIPESCU, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 13.

[4] M.I. EREMIA, *Noțiunea de căsătorie și caractere ei*, în T. IONAȘCU ș.a., *Căsătoria în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1964, p. 18.

[5] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 15.

Termenul de *uniune* din definiție poate desemna atât ideea de *legătură juridică între soții*, cât și ideea de *act juridic*^[1].

Prin urmare, noțiunea de căsătorie poate avea mai multe *conotații juridice*:

- în primul rând, căsătoria desemnează *actul juridic* pe care un bărbat și o femeie îl încheie, în condițiile legii, dobândind astfel calitatea de soți. Actul juridic al căsătoriei presupune exprimarea consimțământului soților în mod valabil, în baza afecțiunii reciproce dintre ei și cu scopul de a întemeia o familie;

- în al doilea rând, căsătoria constituie o *instituție juridică*, de dreptul familiei, alcătuită din totalitatea normelor juridice care reglementează încheierea, efectele, desfacerea și desființarea ei;

- în al treilea rând, căsătoria generează o *stare juridică* nouă, aceea de persoană căsătorită, căreia îi revin drepturi și îndatoriri personale și patrimoniale;

- în al patrulea rând, căsătoria poate să desemneze ceremonia care are loc cu ocazia încheierii căsătoriei. Articolul 287 C. civ. este intitulat „Celebrarea căsătoriei” și reglementează procedura legală pentru încheierea căsătoriei. Celebrarea religioasă a căsătoriei va avea loc numai după încheierea căsătoriei civile.

Prin urmare, putem defini căsătoria ca fiind *actul juridic pe care îl încheie un bărbat și o femeie, potrivit dispozițiilor legale, în scopul întemeierii unei familii*.

§2. Natură juridică

Cu privire la natura juridică a căsătoriei, în literatura de specialitate au fost formulate trei teorii:

a) *teoria contractuală*. În doctrina mai veche, căsătoria era considerată un contract civil legat de starea persoanelor^[2]. Argumentul

[1] Definirea căsătoriei ca o *uniune* a fost criticată în literatura juridică din cauza ambiguității formulării. Pentru detalii în legătură cu acest aspect, a se vedea T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 31.

[2] A se vedea M.B. CANTACUZINO, *Elementele dreptului civil*, Ed. Cartea Românească, București, 1921, p. 656. Discuțiile cu privire la natura contractuală a căsătoriei au fost reluate în literatura juridică actuală, exprimându-se opinia potrivit căreia căsătoria poate fi considerată un contract unic prin caracteristicile sale. În acest sens, M. AVRAM, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 23 și urm. Pentru opinia contrară, a se vedea I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 25 și urm.

principal în susținerea acestei teze era strâns legat de *actul juridic bilateral, solemn al căsătoriei*, care astfel se aseamăna cu un contract civil;

b) *teoria instituțională*. Potrivit acestei teze, căsătoria reprezintă o *instituție juridică*, ce cuprinde reglementări de sine stătătoare și este în interdependență cu alte instituții fundamentale ale dreptului civil;

c) *teoria contractual-instituțională*. Teza mixtă atribuie căsătoriei o dublă natură juridică: de contract și de instituție juridică. Căsătoria are la bază acordul de voință al soților, care dobândesc astfel statutul legal de persoană căsătorită. Totodată, soții se bucură de o libertate patrimonială totală.

În noul Cod civil, legiuitorul dedică Titlul II din Cartea a II-a, intitulată „*Despre familie*”, căsătoriei. Natura juridică a căsătoriei nu este clarificată în mod expres. Cu toate acestea, cele două laturi ale sale nu se exclud: căsătoria este un act juridic bilateral, solemn, cu o serie de elemente specifice care îl particularizează, care dă naștere la raporturi juridice personale și patrimoniale specifice soților.

Între căsătorie și contractul civil există o serie de *deosebiri*, și anume:

- de regulă, contractul se încheie între persoane fizice sau persoane juridice, în timp ce căsătoria se încheie între un bărbat și o femeie;

- în cazul contractului civil este posibil să existe o pluralitate de subiecte active sau/și pasive, spre deosebire de căsătorie, care se încheie numai între două persoane. Mai mult, de esența căsătoriei este diferențierea sexuală între parteneri, condiție pe care nu o regăsim în cazul contractului civil, care se încheie între două persoane;

- în momentul manifestării de voință, partea sau părțile care încheie contractul au în vedere un anumit scop, pentru realizarea căruia consimt la încheierea actului juridic. Scopul încheierii căsătoriei este același pentru ambii soți și constă în întemeierea unei familii;

- consimțământul pe care viitorii soți îl exprimă la încheierea căsătoriei este supus unor condiții speciale, diferite în mare măsură de cele din materia contractului. Ca o consecință juridică, regimul viciilor de consimțământ este diferit;

– contractul poate fi încheiat prin reprezentare, în timp ce consimțământul la căsătorie se exprimă numai personal de către viitori soți;

– întrucât condițiile de fond și de formă necesare pentru încheierea valabilă a contractului și a căsătoriei sunt diferite, cauzele de nulitate și regimul juridic al nulității prezintă particularități specifice;

– contractul poate fi susceptibil de modalități, iar căsătoria este un act juridic pur și simplu;

– căsătoria se încheie, în principiu, pe viață, în timp ce contractul încetează să își mai producă efectele după o anumită perioadă de timp;

– cu privire la efecte, părțile contractante au posibilitatea să determine conținutul drepturilor și obligațiilor lor, spre deosebire de soții care se supun unui statut legal prestabilit prin lege, căsătoria fiind un act juridic-condiție;

– soții nu sunt ținuți să respecte principiile care guvernează efectele actului juridic, ca în cazul părților unui contract;

– căsătoria poate fi desfăcută numai printr-o anumită procedură legală, expres reglementată, în timp ce contractul poate fi supus rezoluțiunii sau rezilierii în caz de neexecutare a obligațiilor.

§3. Caractere juridice

• *Căsătoria este o uniune dintre un bărbat și o femeie.* Codul familiei nu reglementa în mod expres acest caracter, considerându-l evident. Potrivit ar. 259 alin. (1) C. civ., căsătoria este uniunea dintre un bărbat și o femeie. Prin *uniune* se înțelege exprimarea consimțământului viitorilor soți în vederea încheierii căsătoriei, consimțământ bazat pe sentimentele de afecțiune reciprocă. Totodată, art. 277 C. civ. interzice în mod expres căsătoria între persoane de același ex.

• *Căsătoria este liber consimțită.* O serie de prevederi din Codul civil reglementează libertatea consimțământului la încheierea căsătoriei: art. 259 alin. (1) definește căsătoria ca fiind uniunea liber consimțită; art. 258 alin. (1) arată că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți; potrivit art. 271, consimțământul la căsătorie este valabil numai dacă este exprimat personal și liber de către viitori soți.

- *Căsătoria este un act personal.* Viitorii soți trebuie să își exprime consimțământul personal în fața ofițerului de stare civilă. Încheierea căsătoriei prin reprezentare nu este posibilă.
- *Căsătoria este un act juridic bilateral,* se încheie ca urmare a manifestării de voință a viitorilor soți.
- *Căsătoria este un act juridic solemn.* Caracterul solemn al căsătoriei decurge din respectarea anumitor formalități legale: încheierea căsătoriei într-un anumit loc, în fața ofițerului de stare civilă, în prezența a 2 martori, la o dată stabilită etc.
- *Căsătoria este un act juridic pur și simplu,* care nu poate fi afectat de modalități (termen, condiție, sarcină).
- *Căsătoria este un act juridic-condiție.* Prin încheierea căsătoriei, soții aleg să se supună unui statut legal de la care nu pot deroga.
- *Căsătoria are caracter civil,* numai ofițerul de stare civilă are competența materială să o încheie în mod valabil. După încheierea căsătoriei civile, soții pot opta și pentru celebrarea religioasă, fără ca aceasta să producă efecte juridice cu privire la valabilitatea ei.
- *Căsătoria se încheie în scopul întemeierii unei familii.* În lipsa acestui scop, căsătoria este considerată a fi fictivă și este lovită de nulitate absolută.
- *Căsătoria se încheie, în principiu, pe viață.* Căsătoria încetează prin moartea sau declararea judecătorească a morții unuia dintre soți. În timpul vieții soților, căsătoria poate fi desființată pentru o cauză de nulitate absolută sau relativă ori poate fi desfăcută prin divorț, supus unei proceduri fie administrative, fie notariale, fie judiciare.
- *Căsătoria este monogamă.* Acest caracter decurge din unicitatea sentimentelor pe care soții le nutresc unul față de celălalt. Persoana căsătorită nu poate să încheie o nouă căsătorie, atât timp cât prima căsătorie nu a încetat sau nu a fost desfăcută ori desființată.
- *Căsătoria se întemeiază pe deplina egalitate dintre bărbat și femeie.* Egalitatea dintre bărbat și femeie este reglementată expres în art. 258 C. civ. și face trimitere la condițiile în care se încheie căsătoria, la exercitarea drepturilor personale și patrimoniale care decurg din încheierea căsătoriei, precum și la relațiile dintre soți, în calitate de părinți, și copii lor.

Secțiunea a 2-a. Încheierea căsătoriei

§1. Clasificarea condițiilor legale

Condițiile legale pentru încheierea căsătoriei sunt reglementate în Codul civil în Cartea a II-a, Titlul II, Capitolul II, intitulat „Încheierea căsătoriei”. În Secțiunea 1 sunt reglementate condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei, iar în Secțiunea a 2-a condițiile de formă. În privința condițiilor de formă, prevederile Codului civil se completează cu dispozițiile Legii nr. 119/1996 privind actele de stare civilă, republicată, și cu cele ale Metodologiei de aplicare unitară care fac obiectul H.G. nr. 64/2011^[1].

Prin *condiții de fond ale căsătoriei* înțelegem acele împrejurări pozitive sau negative, de a căror existență la momentul încheierii depinde valabilitatea ei.

Condițiile de fond ale căsătoriei se clasifică în condiții de fond pozitive și condiții de fond negative. Prin *condiții de fond pozitive* înțelegem acele împrejurări care trebuie să existe pentru a se putea încheia căsătoria. *Condițiile de fond negative*, cunoscute sub denumirea de *impedimente la căsătorie*, sunt acele împrejurări care nu trebuie să existe la încheierea căsătoriei, întrucât ar afecta valabilitatea acesteia. Sub aspect practic, clasificarea prezintă importanță din punct de vedere probator, întrucât viitorii soți sunt ținuti să dovedească existența condițiilor pozitive, în timp ce terții sau ofițerul de stare civilă care invocă existența unui impediment la căsătorie sunt ținuti să facă dovada pe calea opoziției la căsătorie.

În sens restrâns, prin condiții de fond înțelegem numai condițiile pozitive, iar *în sens larg*, condițiile de fond cuprind atât pe cele pozitive, cât și pe cele negative.

Din punct de vedere al caracterului lor, condițiile de fond se clasifică în: *condiții privitoare la aptitudinea fizică de a încheia căsătoria* (vârsta matrimonială, diferența de sex), *condiții privitoare la aptitudinea psihică de a încheia căsătoria* (existența unui consimțământ neviciat, inexistența alienației și a debilității mintale) și *condiții privitoare la aptitudinea morală de a încheia căsătoria* (inexistența unei căsătorii nedesfăcute, inexistența anumitor legături de rudenie, a tutelei).

^[1] M. Of. nr. 151 din 2 martie 2011.

Condițiile de fond *pozitive* sunt: consimțământul la căsătorie, vârsta matrimonială și diferențierea sexuală.

Condițiile de fond *negative (impedimentele la căsătorie)* sunt: existența unei căsătorii nedesfăcute, rudenția, adopția, tutela, alienația și debilitatea mintală.

Impedimentele la căsătorie pot fi:

a) după *sanctiunea* aplicabilă căsătoriei:

- dirimante: atrag nulitatea absolută a căsătoriei:

- existența unei căsătorii nedesfăcute a unuia dintre viitorii soți;
- rudenția în gradul prevăzut de lege;
- adopția;
- alienația și debilitatea mintală;

- prohibitive: nu atrag nulitatea căsătoriei;

b) după *persoanele* între care există impedimentul:

- absolute: opresc încheierea căsătoriei unei anumite persoane cu orice altă persoană:

- existența unei căsătorii nedesfăcute a unuia dintre viitorii soți;
- alienația și debilitatea mintală;

- relative: opresc încheierea căsătoriei unei anumite persoane cu o anumită persoană:

- rudenția în gradul prevăzut de lege;
- adopția;
- tutela.

Condițiile de formă la încheierea căsătorie se împart, în funcție de momentul la care intervin, în:

- *formalități premergătoare* încheierii căsătoriei: comunicarea stării de sănătate, declarația de căsătorie, opoziția la căsătorie;

- *formalități concomitente* cu încheierea căsătoriei: locul încheierii căsătoriei, solemnitatea, publicitatea, momentul încheierii;

- *formalități ulterioare* încheierii căsătoriei: întocmirea actului de căsătorie, formalitățile privind regimul matrimonial, dovada căsătoriei.

§2. Condițiile de fond ale căsătoriei

2.1. Condiții de fond pozitive

2.1.1. *Consimțământul la căsătorie*

Prin *consimțământ* la căsătorie se înțelege manifestarea de voință prin care fiecare dintre viitorii soți își exprimă hotărârea de a încheia căsătoria^[1].

Pentru a fi valabil, consimțământul soților trebuie să fie *exprimat personal și liber*, în conformitate cu prevederile art. 271 C. civ. În acest sens, la încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă va lua consimțământul viitorilor soți, liber și deplin exprimat.

Prin urmare, consimțământul trebuie să îndeplinească următoarele *condiții*^[2]:

- să existe;
- să fie exprimat în cunoștință de cauză, adică să provină de la o persoană cu discernământ;
- să fie dat cu intenția de a produce efecte juridice, adică să fie serios;
- să fie liber exprimat, adică să nu fie viciat;
- să fie exprimat personal și simultan de către viitorii soți;
- să fie actual, adică să fie dat în momentul încheierii căsătoriei;
- să fie constatat în mod direct de către ofițerul de stare civilă.

a) *Consimțământul trebuie să existe*. Consimțământul la căsătorie se materializează în răspunsul afirmativ al fiecăruia dintre viitorii soți la întrebarea ofițerului de stare civilă dacă doresc să se căsătorească. Lipsa consimțământului la încheierea căsătoriei poate fi *materială* sau *psihică*. Lipsa materială este mai greu de conceput, date fiind publicitatea și solemnitatea căsătoriei.

Totuși, în unele situații se consideră că *lipsește consimțământul* la căsătorie, atunci când:

^[1] Pentru mai multe detalii cu privire la consimțământ, ca o condiție de valabilitate a unui act juridic, a se vedea C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. II, Ed. All Beck, București, 2002, p. 493.

^[2] În acest sens, D. COSMA, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 119-120.

– unul/ambii soți nu răspund(e) sau răspund(e) negativ la întrebarea ofițerului de stare civilă adresată acestora dacă doresc să se căsătorească și ofițerul de stare civilă oficiază căsătoria;

– unul dintre viitorii soți este alienat sau debil mintal;

– unul dintre soți este în eroare cu privire la natura actului juridic pe care îl încheie (intervine eroarea obstacol).

b) *Consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ.* Discernământul constă în aptitudinea psihică a unei persoane fizice de a înțelege semnificația actelor sale, de a discerne între ceea ce este licit și ilicit^[1]. În principiu, orice persoană care are capacitate de exercițiu se prezumă că are discernământ. Potrivit art. 299 C. civ., este anulabilă căsătoria încheiată de persoana lipsită vremelnice de discernământ. Interdicția de a încheia căsătoria subzistă pentru intervalul de timp în care unul dintre viitorii soți se află în imposibilitatea de a consimți în mod conștient la încheierea căsătoriei. După cum s-a arătat în doctrină și în jurisprudență, stările de inconștiență, starea de mânie oarbă, tulburările mintale grave, starea de beție totală sau hipnoză sunt tipice prin a exclude luciditatea^[2].

c) *Consimțământul să fie dat cu intenția de a produce efecte juridice.* Lipsește intenția de a produce efecte juridice atunci când:

– consimțământul a fost dat în glumă, din prietenie, curtoazie sau pură complezență (serviabilitate, amabilitate);

– consimțământul a fost dat cu o rezervă mentală, cunoscută de destinatarul acesteia;

– consimțământul a fost dat sub o condiție pur potestativă din partea celui care se obligă;

– consimțământul dat este prea vag.

Exprimarea consimțământului la încheierea unui act juridic, fără intenția de a produce efecte juridice, conduce la *nulitatea absolută a căsătoriei*^[3].

^[1] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 9-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 202.

^[2] D. COSMA, *op. cit.*, p. 119; P. PERJU, *Jurisprudență civilă comentată a Înaltei Curți de Casație și Justiție și a altor instanțe judecătorești*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 198; C.S.J., s. civ., dec. nr. 4344/2003, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *Dreptul familiei. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 5.

^[3] C.T. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 132-133.

d) *Consimțământul să nu fie viciat*. Pentru a fi valabil, consimțământul trebuie să fie liber exprimat, adică să fie neviciat. Potrivit art. 298 alin. (1) C. civ., la încheierea căsătoriei consimțământul poate fi viciat prin *eroare*, *dol* sau *violență*.

- *Eroarea* constituie viciu de consimțământ, potrivit art. 298 alin. (2) C. civ., numai atunci când privește identitatea fizică a celuilalt soț. Rațiunea reglementării acestei forme a erorii constă în aceea că, în materia căsătoriei, considerarea persoanei constituie cauza determinantă pentru încheierea ei. Eroarea asupra stării civile (unul dintre soți a mai fost căsătorit sau are unul ori mai mulți copii din afara căsătoriei sau dintr-o căsătorie anterioară^[1]) sau asupra unor calități considerate chiar esențiale de către celălalt soț (vârstă, naționalitate, religie, onorabilitate, anumite abilități sau calități fizice, intelectuale^[2]) nu constituie eroare.

- *Dolul* este acel viciu de consimțământ care constă în inducerea în eroare a celuilalt soț prin utilizarea de manopere frauduloase, în scopul de a-l determina să încheie căsătoria^[3]. Dolul presupune un element *subiectiv*, care constă în intenția de a induce în eroare, și un element *obiectiv*, material, care constă în utilizarea de mijloace viciene prin care celălalt soț este indus în eroare. Mijloacele viciene pot consta în fapte comisive (acțiuni) sau omisive (inacțiuni). Când dolul se materializează prin inacțiuni, se numește *dol prin reticență*. Acesta presupune ca unul dintre soți să păstreze tăcerea asupra unor împrejurări pe care, dacă ar fi fost de bună-credință, ar fi trebuit să le aducă la cunoștință celuilalt soț.

În practica judiciară s-a reținut vicierea consimțământului prin dol prin reticență atunci când soția a ascuns starea de graviditate rezultată din relațiile intime avute înainte de căsătorie cu un alt bărbat^[4], când a fost ascunsă boala gravă, incompatibilă cu desfășu-

[1] În același sens, G.C. FRENȚIU, *Comentariile Codului civil...*, p. 44.

[2] E. LUPAN, I. SABĂU-POP, *Tratat de drept civil român. Vol. I. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, 201; A. HURBEAN, *Viciile de consimțământ*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 97-98; T.V. RĂDULESCU, în *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. II. Art. 953-1649*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 459.

[3] Pentru mai multe detalii, a se vedea G. BOROI, L. STĂNCIULESCU, *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 105 și urm.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1049/1976, în C.D. 1976, p. 160.

rarea normală a vieții de familie^[1], când a fost ascunsă o neputință maladivă de a avea copii^[2] sau de a realiza actul sexual^[3], malformația genitală care nu constituie o nediferențiere sexuală, ci are caracterul unei maladii^[4]. Dacă nu se face dovada că soțul pârât suferea de o boală gravă la încheierea căsătoriei, boala fiind ascunsă soțului reclamant, nu se poate reține nulitatea căsătoriei pentru dol prin reticență^[5].

Pentru a vicia consimțământul, dolul trebuie să îndeplinească două condiții: *să provină de la celălalt soț și să fie determinant*. Caracterului determinant se analizează de la caz la caz de către instanțele de judecată, care trebuie să țină seama de experiența de viață, pregătirea și alte date referitoare la cel care se pretinde victimă a mijloacelor viclene^[6].

- *Violența* este acel viciu de consimțământ care constă în amenințarea unui persoane cu un rău de natură să îi provoace o temere, care o determină să încheie căsătoria, pe care altfel nu ar fi încheiat-o^[7].

Violența poate fi *fizică*, atunci când amenințarea privește viața, integritatea corporală sau sănătatea unuia dintre soți, și *morală*, dacă amenințarea se referă la onoarea, cinstea, reputația, sentimentele unuia dintre soți^[8].

Violența presupune un element *obiectiv*, care constă în amenințarea cu un rău, și un element *subiectiv*, care constă în temerea provocată unuia dintre viitorii soți. Elementul obiectiv poate privi atât persoana amenințată, cât și bunurile acesteia și poate fi exercitat chiar și asupra unei persoane apropiate viitorului soț. Amenințarea poate să provină de la celălalt soț, cât și de la un terț. În

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2042/1976, în R.R.D. nr. 5/1977, p. 67; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 764/1971, în R.R.D. nr. 1/1973, p. 119.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 629/1975 în R.R.D. nr. 11/1976, p. 42.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2042/1976, în R.R.D. nr. 5/1977, p. 67.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1196/1972, în C.D. 1972, p. 199.

[5] C.S.J., s. civ., dec. nr. 935/2003, în E. ROȘU, *Dreptul familiei. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 3.

[6] C.S.J., dec. civ. nr. 2196/1999, în D. TIȚIAN, A. CONSTANTIN, M. CÎRSTEA, *Codul familiei adnotat*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 29.

[7] G. BOROI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 184.

[8] C.T. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 146.

cazul în care violența este exercitată de către un terț, celălalt soț trebuie să o cunoască sau să fi trebuit să o cunoască.

Pentru a vicia consimțământul, violența trebuie să aibă un *caracter determinant*, trebuie să îi insufle o temere victimei. Existența violenței se apreciază ținând cont de vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat, precum și de orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii căsătoriei [art. 1216 alin. (4) C. civ.]. Simpla temere, inspirată de respectul și afecțiunea față de o persoană nu viciază consimțământul, dacă acea persoană nu a întrebunțat și alte mijloace violente^[1]. Simplele afirmații ale unei persoane că este însărcinată și că, dacă nu va încheia căsătoria, o avea pe conștiință atât pe ea, cât și pe copil nu pot fi considerate drept mijloace de natură să determine o persoană să încheie căsătoria^[2].

Sub aspect practic, violența fizică – ca viciu de consimțământ la încheierea căsătoriei – nu poate fi întâlnită, dată fiind publicitatea căsătoriei.

e) *Consimțământul să fie exprimat personal și simultan de către viitorii soți*. Căsătoria are un profund caracter personal, astfel încât încheierea ei prin reprezentare nu este posibilă.

f) *Consimțământul să fie actual*. Produce efecte juridice doar consimțământul exprimat în momentul oficierei căsătoriei. Promisiunile anterioare de căsătorie, declarația de căsătorie nu echivalează cu exprimarea valabilă a consimțământului în vederea căsătoriei.

g) *Consimțământul să fie constatat în mod direct de către ofițerul de stare civilă*. Ca o particularitate a căsătoriei, competență materială de a încheia căsătoria are doar ofițerul de stare civilă. Numai acesta ia consimțământul viitorilor soți, liber și deplin exprimat, în prezența a 2 martori, după care îi declară căsătoriți și le citește dispozițiile privind drepturile și îndatoririle soților din Codul civil.

^[1] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, vol. II, p. 502.

^[2] T. BODOASCĂ, *Aspecte critice sau controversate din legislația și doctrina română cu privire la condițiile încheierii căsătoriei*, în *Dreptul* nr. 3/2004, p. 106.

2.1.2. Vârsta matrimonială

Potrivit art. 272 alin. (1) C. civ., vârsta legală minimă cerută pentru încheierea valabilă a unei căsătorii este de *18 ani*. Legiuitorul nu a instituit și o vârstă maximă până la care o persoană se poate căsători, fiind posibilă încheierea unei căsătorii *in extremis*, chiar înaintea morții, atât timp cât sunt îndeplinite condițiile de validitate a căsătoriei^[1]. Totodată, nu este prevăzută nici o diferență minimă sau maximă de vârstă între soți^[2].

Impunerea unui prag legal minim de vârstă are la bază considerente *de ordin fiziologic și biologic*, în sensul că scopul căsătoriei nu poate fi atins dacă soții nu au atins vârsta pubertății^[3], cât și considerente *de ordin psihologic*, întrucât viitorii soți trebuie să exprime un consimțământ valabil la încheierea căsătoriei și să dea dovadă de maturitate pentru a-și asuma îndatoririle specifice mariajului.

În mod excepțional, în art. 272 alin. (2) C. civ., legiuitorul *recunoaște minorului dreptul de a încheia o căsătorie*, însă numai dacă sunt îndeplinite în mod cumulativ o serie de condiții:

a) *Minorul a împlinit vârsta de 16 ani*. Vârsta de 16 ani se referă atât la femeie, cât și la bărbat^[4].

Minorul care a dobândit capacitatea de exercițiu deplină în temeiul art. 40 C. civ. se poate căsători^[5]. Cu toate acestea, trebuie să observăm faptul că instanța de tutelă care a recunoscut minorului de 16 ani capacitate deplină de exercițiu nu a avut în vedere un aviz medical care să ateste gradul de maturizare fiziologică și psihică. Prin urmare, se poate crea o inegalitate de tratament juri-

^[1] E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 25; C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 24. Cu privire la căsătoria postumă, a se vedea C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 31-32.

^[2] Cu toate acestea, diferența de vârstă prea mare între soți poate ascunde un alt scop al căsătoriei decât cel legal. A se vedea I.P. FILIPESCU ș.a., *Încheierea căsătoriei și efectele ei*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 30.

^[3] A se vedea A. CORHAN, *op. cit.*, p. 68.

^[4] A se vedea F. BAIAS, M. AVRAM, C. NICOLESCU, *Modificări aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în *Dreptul* nr. 3/2008, p. 11.

^[5] L. IRINESCU, în *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 77; Jud. Bistrița, s. civ., sent. civ. nr. 1252/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei. Practică judiciară conform noului Cod civil. Jurisprudență C.E.D.O.*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 6-7.

dic între minorul de 16 ani emancipat și cel care nu a beneficiat de prevederile art. 40 C. civ.

În tăcerea legii, împărtășim opinia potrivit căreia minorul emancipat poate încheia căsătoria fără a fi nevoie de un aviz medical, întrucât el este ținut să respecte prevederile art. 278 C. civ. și să anexeze la declarația de căsătorie un certificat medical care să ateste faptul că este apt să încheie căsătoria^[1].

b) *Să existe motive temeinice* care să justifice încheierea căsătoriei. Pot constitui motive temeinice starea de graviditate^[2], nașterea unui copil, starea anterioară de concubinaj^[3], relațiile intime notorii dintre viitorii soți, boala gravă a unuia dintre ei^[4]. Motivele temeinice sunt apreciate de la caz la caz de către instanța de tutelă.

c) *Să existe un aviz medical* care să ateste că minorul este apt din punct de vedere fiziologic și psihologic să se căsătorească. În conformitate cu dispozițiile art. 45 alin. (2) din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, avizul medical trebuie să fie prealabil încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui.

d) *Încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui*. Prin părinți se înțelege părinții firești din căsătorie, părinții din afara căsătoriei față de care a fost stabilită filiația, precum și părinții adoptivi.

Părinților li se recunoaște dreptul de a încuviința căsătoria în scopul ocrotirii interesului superior al copilului și în virtutea unei prelungiri a dreptului de a încuviința actele juridice ale copiilor lor minori.

În situația în care există un aviz medical care atestă faptul că minorul care a împlinit vârsta de 16 ani este apt din punct de vedere psihic și fiziologic să încheie căsătoria, acest drept al părinților ar putea fi interpretat ca o restrângere a dreptului minorului de a se căsători^[5]. Așadar, părinții nu îi pot obliga pe copiii lor minori să

[1] În același sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 45-46; T. BODOAȘCĂ, *Examen de ansamblu...*, p. 25-26. Pentru părerea contrară, a se vedea E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 26.

[2] Jud. Bistrița, s. civ., înch. nr. 9282/2011, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 272.

[3] Jud. Năsăud, sent. civ. nr. 2941/2011, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 272.

[4] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 69; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 46.

[5] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 25.

încheie o căsătorie și nici nu pot refuza nejustificat să dea încuviințare.

Dacă autoritatea părintească este exercitată în mod egal de către ambii părinți, fiecare dintre ei trebuie să încuviințeze căsătoria. În cazul în care unul dintre părinți refuză, instanța de tutelă va decide cu privire la acest refuz, având în vedere interesul superior al copilului.

Dacă unul dintre părinți este decedat, declarat mort prin hotărâre judecătorească, pus sub interdicție, decăzut din drepturile părintești sau se află în imposibilitate de a-și manifesta voința (este dispărut, alienat sau debil mintal, suferă de o boală care îi afectează voința), este suficientă încuviințarea celuiilalt părinte.

În condițiile în care autoritatea părintească este exercitată numai de către unul dintre părinți, este suficientă doar încuviințarea acestuia.

În cazul copilului lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părintească pentru care s-a instituit tutela, încuviințarea la căsătorie este dată de către tutore. Dacă nu există tutore, este necesară încuviințarea persoanei sau a autorității care a fost abilitată să exercite drepturile părintești (o rudă, asistentul maternal, o familie sau o instituție de ocrotire care a primit copilul în plasament).

Încuviințarea căsătoriei minorilor de către părinți ori, după caz, de către tutore se face printr-o declarație dată la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau la primăria competentă odată cu declarația de căsătorie. Cu toate acestea, părinții sau tutorele pot revoca încuviințarea până cel mai târziu la data celebrării căsătoriei^[1].

e) *Autorizarea instanței de tutelă.* Instanța de tutelă verifică dacă sunt îndeplinite condițiile instituite de art. 272 C. civ. Totodată, ea apreciază asupra temeiniciei motivelor invocate de minor pentru încheierea căsătoriei. În cazul în care ambii viitori soți sunt minori, instanța de tutelă va analiza separat situația fiecăruia.

Cererea de autorizare se soluționează de instanța de tutelă (judecătoria) în a cărei circumscripție se află domiciliul minorului care dorește să se căsătorească^[2]. Cererea se introduce de către minorul care a împlinit 16 ani, asistat de reprezentantul său legal, și se judecă în camera de consiliu. Potrivit art. 264 C. civ., asculta-

^[1] Pentru părerea contrară, a se vedea E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 27-28.

^[2] Jud. Târgu Bujor, sent. civ. nr. 13/2013, portal.just.ro.

rea minorului este obligatorie. Procedura este una necontencioasă (art. 532 C. proc. civ.) și se finalizează cu o încheiere supusă apelului.

2.1.3. Diferența de sex

Prevederile art. 277 C. civ. interzic în mod expres căsătoria între persoane de același sex. Totodată, căsătoriile dintre persoane de același sex încheiate sau contractate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini nu sunt recunoscute în România. Parteneriatele civile dintre persoane de același sex sau de sex opus încheiate sau contractate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini nu sunt recunoscute în România.

În practică, respectarea acestei condiții de validitate poate ridica probleme la *persoanele al căror sex nu este bine determinat* și doresc să se căsătorească și la *transsexuali*. În cazul primei categorii de persoane, în practica judiciară s-a statuat că hermafrodisul constituie o anomalie genitală, care împiedică posibilitatea de procreare și raporturile normale dintre soți^[1]. Cu toate acestea, împărtășim opinia potrivit căreia instanța judecătorească trebuie să stabilească de la caz la caz dacă malformația constituie o anomalie de natură să împiedice relațiile conjugale normale dintre soți^[2].

Cu privire la *transsexualism*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis că un transsexual poate să își modifice statutul civil și să se căsătorească cu o persoană care are același sex cu cel pe care transsexualul l-a avut la naștere^[3].

În dreptul nostru, transsexualismul și schimbarea sexului prin intervenție medicală sunt reglementate de prevederile art. 43 lit. i) din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, potrivit

^[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 974/1972, în I.G. MIHUȚĂ, *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1969-1975*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 16. În același sens, A.GH. GAVRILESCU, *Nulitatea căsătoriei*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 25.

^[2] În același sens, A. CORHAN, *op. cit.*, p. 78.

^[3] C.E.D.O., cauza *Christine Goodwin c. Regatului Unit*, Hotărârea din 11 iulie 2002, în V. BERGER, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. a 5-a, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2005, p. 441 și urm.

căroră modificările intervenite în starea civilă a unei persoane ca urmare a schimbării sexului se înscriu ca mențiuni în actele de naștere, de căsătorie sau de deces, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Persoana căreia i s-a încuviințat schimbarea sexului prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, în baza unui act medico-legal din care să rezulte sexul, poate solicita schimbarea prenumelui, în conformitate cu art. 4 alin. (2) lit. I) din O.G. nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice^[1].

Prin urmare, schimbarea sexului constituie o opțiune a fiecărei persoane, cu efecte însă asupra statutului său social care ține de ordinea publică^[2]. Aceste efecte pot să apară atunci când o persoană căsătorită dorește să își schimbe sexul. Această situație poate genera mai multe întrebări, pentru care nu există o soluție legală, cum ar fi aceea dacă transsexualul are nevoie de acordul celuilalt soț sau care va fi soarta căsătoriei. O soluție ar fi recunoașterea în favoarea celuilalt soț a posibilității de a divorța^[3] sau a respingerii solicitării transsexualului de schimbare a sexului în acte atât timp cât nu va divorța^[4].

2.2. Condiții de fond negative (impedimente la căsătorie)

2.2.1. Bigamia

Articolul 273 C. civ. interzice încheierea unei noi căsătorii de către o persoană care este căsătorită. Calitatea de persoană căsătorită subzistă până la momentul la care căsătoria anterioară a

^[1] M. Of. nr. 68 din 2 februarie 2003.

^[2] În acest sens, C.C.R., dec. nr. 530 din 13 mai 2008, în M. Of. nr. 526 din 11 iulie 2008.

^[3] A se vedea C.E.D.O., cauzele *R. și F. c. Regatului Unit și Parry c. Regatului Unit*, Deciziile din 28 noiembrie 2006. În cele două cauze, unul dintre soții dintr-un cuplu heterosexual a suportat în timpul căsătoriei o operație de schimbare de sex, după care a cerut modificarea actelor sale de stare civilă, fără să divorțeze în prealabil. Soluția C.E.D.O. și a altor legislații constă în a recunoaște conversia căsătoriei în parteneriat civil. Pentru detalii, A. OPREA, *Despre recunoașterea statutului matrimonial dobândit în străinătate și protecția europeană a dreptului la viață familială*, în S.U.B.B., Iurisprudentia, nr. 4/2012, <http://studia.law.ubbcluj.ro>.

^[4] C.E.D.O., cauza *Heli Hämäläinen c. Finlandei*, Hotărârea din 16 iulie 2014.

încetat, a fost desființată sau desfăcută. Distingem mai multe situații:

- dacă *prima căsătorie încetează prin moartea fizic constatată a unuia dintre soți*, soțul rămas în viață poate încheia o nouă căsătorie după data morții;

- dacă *unul dintre soții din căsătoria anterioară a fost declarat mort prin hotărâre judecătorească*, soțul rămas în viață se poate recăsători după data stabilită prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă ca fiind data morții.

În situația în care *cel declarat mort reapare* și hotărârea judecătorească declarativă de moarte este anulată, conform art. 293 alin. (2) C. civ., noua căsătorie este considerată valabilă atât timp cât soțul celui declarat mort a fost de bună-credință. Prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii noii căsătorii. Rectificarea datei morții nu are consecințe asupra valabilității căsătoriei subsecvente. Dacă soțul celui declarat mort a fost de rea-credință, adică a cunoscut faptul că soțul său din prima căsătorie era în viață, cea de-a doua căsătorie va fi lovită de nulitate absolută pentru bigamie, iar prima căsătorie se va menține;

- dacă *prima căsătorie încetează prin divorț*, ea se consideră desfăcută pe data eliberării certificatului de divorț (în cazul divorțului pe cale administrativă sau notarială) sau în ziua în care hotărârea judecătorească prin care a fost pronunțat divorțul a rămas definitivă (în cazul divorțului pe cale judiciară). Dacă soțul reclamant decedează în timpul procesului de divorț și acțiunea este continuată de moștenitori, numai dacă instanța constată culpa soțului pârât, căsătoria se consideră desfăcută pe data decesului. Desfacerea primei căsătorii prin divorț nu acoperă nulitatea celei de-a doua căsătorii^[1];

- dacă *soțul dintr-o căsătorie declarată nulă încheie o nouă căsătorie*, iar prima căsătorie este declarată nulă după data încheierii celei de-a doua, starea de bigamie nu există.

2.2.2. Rudenia firească

Căsătoria între rudele în linie dreaptă, precum și între cele în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv este interzisă. Cu

^[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1572/1995, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 11-12.

toate acestea, *pentru motive temeinice și în baza unui aviz medical special eliberat*, căsătoria între rudele în linie colaterală de grad patru (veri primari) poate fi autorizată de instanța de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea. Autorizarea instanței de tutelă trebuie să fie prealabilă încheierii căsătoriei.

Interdicția are la bază considerente de ordin eugenic și moral. Impedimentul rezultat din rudenie de sânge se referă atât la rudenie din căsătorie, cât și la rudenie din afara căsătoriei, chiar dacă nu a fost legal stabilită. Persoanele care cunosc existența unei legături de rudenie care nu a fost legal stabilită au posibilitatea să formuleze opoziție la căsătorie. Existența rudeniei în acest caz poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.

O situație similară poate fi întâlnită și în cazul reproducerii umane asistate cu terț donator, când există riscul încheierii unei căsătorii între persoane legate printr-o rudenie de sânge. Deși legea exclude existența raporturilor de filiație între terțul donator și copil, legătura biologică subzistă. Pentru a preîntâmpina astfel de situații, considerăm că prevederile art. 445 alin. (2) C. civ. ar trebui extinse și în materia căsătoriei, iar instanța să autorizeze ofițerului de stare civilă, sub rezerva confidențialității, accesul la informațiile care l-ar putea ajuta să stabilească dacă între viitorii soți există o legătură de sânge^[1].

2.2.3. Adopția

Prevederile art. 274 alin. (1) și (2) C. civ. se aplică și celor care au devenit rude prin adopție și celor a căror rudenie firească a încetat prin efectul adopției. Prin urmare, nu se pot căsători în mod valabil adoptatorul și rudele sale, pe de o parte, cu cel adoptat și descendenții săi, pe de altă parte, în linie dreaptă și în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv. Adoptatul și rudele sale firești în linie dreaptă și în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv nu se pot căsători.

În mod excepțional, pentru motive temeinice, în baza unui aviz medical special eliberat în acest sens, cu autorizarea instanței de tutelă, rudele în linie colaterală de gradul al patrulea se pot căsători.

^[1] În același sens, E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 32.

2.2.4. Tutela

Pe perioada tutelei, este oprită căsătoria între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa. După încetarea tutelei sau a funcției tutorelui, persoana minoră aflată sub tutelă și fostul tutore se pot căsători în mod valabil, dacă sunt îndeplinite condițiile legale.

2.2.5. Alienația și debilitatea mintală

Articolul 211 din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil definește noțiunile de *alienație* și *debilitate mintală* ca fiind boala psihică ori handicapul psihic ce determină incompetența psihică a persoanei de a acționa critic și predictiv privind consecințele social-juridice care pot decurge din exercitarea drepturilor și obligațiilor civile.

Alienații și debili mintali nu se pot căsători, *chiar dacă nu sunt puși sub interdicție*, deoarece aceste boli exclud manifestarea unui consimțământ conștient și posibilitatea de a-și asuma drepturile și îndatoririle care le revin în calitate de soț. Starea de alienație sau debilitate mintală trebuie să existe la momentul încheierii căsătoriei și pot fi dovedite cu orice mijloc de probă^[1].

Împrejurarea că soțul a cunoscut sau nu, anterior căsătoriei, existența stării de alienație sau debilitate mintală a celuilalt soț este lipsită de relevanță. Nulitatea absolută care sancționează căsătoria nu poate fi înlăturată, ea fiind justificată printr-un interes de ordin social.

§3. Condițiile de formă ale căsătoriei

3.1. Formalități premergătoare încheierii căsătoriei

3.1.1. Comunicarea stării de sănătate

Potrivit dispozițiilor art. 278 C. civ., căsătoria nu se poate încheia dacă viitorii soți nu își comunică reciproc starea de sănătate. Această condiție de formă este instituită de legiuitor din consi-

^[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1206/2003, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 6-8.

derente de ordin eugenic și medical, ca o măsură de protecție a soților.

Comunicarea stării de sănătate poate fi privită din două perspective: pe de o parte, fiecare soț are *dreptul* să cunoască starea de sănătate a celuilalt soț, iar, pe de altă parte, fiecăruia dintre soți îi revine *obligatia* de a-l informa pe celălalt soț cu privire la bolile de care suferă.

Respectarea prevederilor art. 278 C. civ. se realizează prin obligativitatea soților de a depune, odată cu declarația de căsătorie, un certificat medical (*certificat prenuptial*) cu mențiunea *apt pentru căsătorie*, care cuprinde rezultatele unor examinări medicale: evaluare psihologică, analize de sânge pentru depistarea bolilor transmisibile prin sânge (boli venerice, virusul HIV, factorul RH) și radiografie pulmonară (pentru depistarea tuberculozei). Acest lucru nu înseamnă că oamenii bolnavi nu se pot căsători, cu excepția cazului când suferă de anumite boli pentru care există dispoziții legale care opresc în mod expres încheierea căsătoriei. Cel mai adesea, scopul acestor analize este unul de monitorizare și conștientizare, uneori cel bolnav neștiind că suferă de vreo boală.

Necomunicarea stării de sănătate nu afectează valabilitatea căsătoriei. Încheierea căsătoriei în lipsa certificatului prenuptial ori a unui certificat medical expirat^[1] atrage doar sancțiuni pentru ofițerul de stare civilă.

Starea de boală trebuie comunicată viitorului soț, care este liber să decidă cu privire la încheierea căsătoriei. Cu toate acestea, căsătoria poate fi anulată pentru *dol prin reticență*, dacă unul dintre soți suferă de o boală pe care o cunoaște și nu o comunică celuilalt soț la încheierea căsătoriei^[2]. Dacă soțul bolnav află de existența bolii ulterior încheierii căsătoriei, iar boala respectivă face imposibilă continuarea relațiilor de familie, devin aplicabile prevederile art. 373 lit. b) și d) C. civ.

3.1.2. Declarația de căsătorie

Cei care vor să se căsătorească trebuie să facă o declarație de căsătorie în conformitate cu dispozițiile art. 280-284 C. civ., ale

[1] Certificatul prenuptial are o valabilitate de 14 zile de la data emiterii.

[2] C.S.J., s. civ., dec. nr. 324/1990, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 372.

art. 25 din Legea nr. 119/1996 și ale art. 41 și art. 42 din H.G. nr. 64/2011.

Declarația de căsătorie constituie actul prin care viitorii soți își manifestă voința de a încheia căsătoria. Aceasta nu trebuie confundată cu consimțământul la căsătorie și nici nu constituie o promisiune de căsătorie. Declarația se face *personal* de către viitorii soți.

a) *Înregistrarea declarației de căsătorie.* Persoanele care vor să se căsătorească vor completa, în scris, declarația de căsătorie. Ca regulă generală, aceasta se face la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la primăria competentă unde urmează a se încheia căsătoria. Cetățenii români domiciliați în străinătate pot depune declarația de căsătorie la misiunile diplomatice ori oficiile consulare ale României din străinătate.

Pentru motive temeinice, dacă unul dintre viitorii soți se află în imposibilitatea de a se deplasa la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, declarația de căsătorie se poate face și în afara sediului acestuia/acesteia, în fața ofițerului de stare civilă.

În cazul în care unul dintre viitorii soți nu se află în localitatea unde urmează a se încheia căsătoria, el poate face declarația de căsătorie la primăria în raza căreia se află, care o va transmite, în termen de 48 de ore, la primăria unde urmează a se încheia căsătoria. Persoanele arestate sau condamnate, în baza unor mandate de arestare ori de executare a pedepsei privative de libertate, pe timpul măsurii arestării și executării pedepsei, pot depune declarația de căsătorie la primăria în a cărei rază teritorială se găsește sediul arestului/penitenciarului, care va fi și competentă să o încheie, indiferent de domiciliul sau reședința viitorilor soți.

Atunci când viitorul soț este *minor*, părinții/părintele/tutorele trebuie să facă personal o declarație prin care încuviințează căsătoria, odată cu declarația de căsătorie, la primăria unde urmează să se încheie aceasta. Dacă părinții ori, după caz, tutorele locuiesc/locuiește în altă localitate decât cea în care se încheie căsătoria, încuviințarea se dă la primăria din localitatea de domiciliu al acestora, care o înaintează de îndată primăriei competente pentru încheierea căsătoriei. Mai există posibilitatea ca aceștia să prezinte o declarație pe proprie răspundere, autenticată, din care să rezulte că părintele este de acord cu încheierea căsătoriei de către copilul său minor, care a împlinit vârsta de 16 ani.

b) *Conținutul declarației de căsătorie.* Declarația de căsătorie trebuie să cuprindă următoarele mențiuni:

- datele de identificare ale soților;
- manifestarea consimțământului în vederea căsătoriei;
- mențiunea că nu există impedimente legale la căsătorie;
- declarația soților că și-au comunicat reciproc starea de sănătate;
- mențiunea dacă au mai fost sau nu căsătoriți;
- opțiunea cu privire la numele de familie pe care fiecare dintre soți îl va purta în timpul căsătoriei. Dacă înțelegerea referitoare la numele de familie a intervenit după depunerea declarației, dar înainte de a se încheia căsătoria, această înțelegere se consemnează într-o declarație scrisă, care se anexează la declarația inițială;
- opțiunea cu privire la regimul matrimonial ales^[1];
- indicarea locului unde urmează a se încheia căsătoria;
- mențiunea cunoașterii consecințelor juridice ale falsului în declarații;
- mențiunea cu privire la cunoașterea și înțelegerea limbii române, scris și vorbit.

Soții sunt obligați să depună *acte doveditoare* pentru mențiunile din declarația de căsătorie, respectiv:

[1] Cu privire la situația în care viitorii soți nu fac mențiune în declarația de căsătorie cu privire la regimul matrimonial ales, în literatura de specialitate s-au conturat două opinii. Unii autori consideră că ofițerul de stare civilă este obligat să refuze încheierea căsătoriei, întrucât prevederile art. 281 alin. (1) C. civ. sunt imperative (T. BODOAȘCĂ, *Aspecte privind reglementarea generală a regimului juridic matrimonial în noul Cod civil român*, în *Dreptul* nr. 5/2010, p. 60). Alți autori sunt de părere că neindicarea regimului ales nu împiedică celebrarea căsătoriei, soții urmând să fie supuși regimul comunității legale (G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 377). Trebuie amintit faptul că declarația de căsătorie îmbracă forma unui formulat tipizat, în care soții trebuie să completeze toate rubricile existente. Ofițerul de stare civilă le poate oferi viitorilor soți lămuriri cu privire la completarea declarației de căsătorie. Mai mult, în ipoteza în care aceștia au optat pentru regimul comunității convenționale sau al separației de bunuri, ei încheie o convenție matrimonială. Prin urmare, lipsa mențiunii cu privire la regimul matrimonial ales poate fi doar o omisiune a viitorilor soți și ar fi înechitabil să recunoaștem ofițerului de stare civilă prerogativa de a decide cu privire la aplicarea regimului comunității de bunuri.

- actele de identitate, certificatele de naștere, certificatele medicale privind starea sănătății acestora;
- autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de rudenie firească sau adopție;
- avizul medical, dovada încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui și autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente legate de vârsta matrimonială.

Ofițerul de stare civilă poate încheia căsătoria între cetățeni străini sau între aceștia și cetățeni români numai dacă viitorii soți cetățeni străini prezintă, în plus, dovezi eliberate de misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale țărilor ai căror cetățeni sunt, din care să rezulte că sunt îndeplinite condițiile de fond, cerute de legea lor națională, pentru încheierea căsătoriei.

Cetățenii statelor cu care România a încheiat tratate/convenții/acorduri de asistență juridică în materie civilă sau de drept al familiei, precum și cetățenii statelor care nu au misiune diplomatică acreditată în România fac dovada îndeplinirii condițiilor de fond cerute de legea lor națională pentru încheierea căsătoriei cu documente justificative eliberate de autoritățile competente ale statului de cetățenie. Toate aceste documente trebuie să fie însoțite de declarații notariale ale viitorilor soți din care să rezulte că îndeplinesc condițiile necesare încheierii căsătoriei în România.

c) *Publicitatea declarației de căsătorie.* Ofițerul de stare civilă este obligat să confrunte datele înscrise în declarația de căsătorie cu documentele prezentate, iar semnarea declarației se face în prezența sa. După aceasta, va dispune publicarea declarației de căsătorie în chiar ziua primirii ei. Publicitatea se realizează prin afișarea declarației în extras, într-un loc special amenajat la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau al primăriei, respectiv al misiunii diplomatice sau al oficiului consular unde urmează să se încheie căsătoria, precum și pe pagina de internet a acestuia/acesteia. După caz, declarația de căsătorie se afișează și la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau al primăriei unde celălalt soț își are domiciliul sau reședința.

Extrasul trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu:

- data afișării;

- datele de stare civilă ale viitorilor soți;
- încuviințarea părinților sau a tutorelui, dacă unul dintre viitorii soți este minor;
- înștiințarea că orice persoană interesată poate face opoziție la căsătorie în termen de 10 zile de la data afișării.

d) *Reînnoirea declarației de căsătorie*. Declarația de căsătorie trebuie reînnoită în următoarele situații:

- în cazul în care căsătoria nu a fost încheiată în termen de 30 zile de la data afișării declarației inițiale;
- dacă viitorii soți doresc să modifice declarația inițială, total sau parțial.

În ambele situații, declarația de căsătorie inițială devine caducă^[1] și viitorii soți sunt obligați să facă o nouă declarație de căsătorie, care să respecte aceeași procedură legală ca în cazul celei dintâi. Noua declarație de căsătorie va fi supusă publicității. Prevederile art. 284 C. civ. nu limitează numărul reînnoirilor declarațiilor de căsătorie, viitorii soți având posibilitatea legală de a depune o nouă declarație de căsătorie atunci când nu au încheiat căsătoria la data stabilită sau doresc să o modifice pe cea inițială. Cu toate acestea, reînnoirea declarației de căsătorie în mod repetat poate echivala cu o manifestare de voință exprimată fără intenția de a produce efecte juridice. De aceea, considerăm că, într-o reglementare viitoare, legiuitorul ar trebui să restrângă această prerogativă.

3.1.3. Opoziția la căsătorie

Opoziția la căsătorie este actul juridic unilateral prin care o persoană aduce la cunoștința ofițerului de stare civilă existența unui împrejurări de fapt sau de drept (un impediment legal, neîndeplinirea unor condiții de fond) care nu permite încheierea căsătoriei^[2].

Opoziția se face *numai în scris*, cu arătarea dovezilor pe care se întemeiază, de orice persoană, chiar dacă nu justifică vreun interes, sau chiar din oficiu, de ofițerul de stare civilă. În acest caz, ofițerul de stare civilă va întocmi un proces-verbal motivat, în două exemplare, în care va indica motivele pentru care nu încheie

[1] E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 38.

[2] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 42; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 64.

căsătoria. Un exemplar îl va înmâna celor care doresc să se căsătorească.

Opoziția trebuie formulată *în termenul de 10 zile* stabilit pentru încheierea căsătoriei. La calcularea termenului se socotesc ziua în care s-a făcut declarația de căsătorie și ziua încheierii căsătoriei. În cazul reînnoirii declarației de căsătoriei, va curge un nou termen de 10 zile. Dacă a fost formulată opoziție în termenul legal și viitorii soți și-au manifestat voința de a modifica declarația de căsătorie inițială, opoziția formulată va rămâne fără obiect, urmând să fie formulată o nouă opoziție, după publicarea noii declarații de căsătorie.

Ofițerul de stare civilă va analiza opoziția primită și va proceda, după caz, la celebrarea căsătoriei (dacă opoziția este neîntemeiată) sau va refuza încheierea ei (dacă va admite opoziția). Dacă verificarea informațiilor care au făcut obiectul opoziției necesită timp, va amâna încheierea căsătoriei.

În cazul refuzului ofițerului de stare civilă de a încheia căsătoria, persoana nemulțumită poate sesiza instanța de tutelă în circumscripția căreia domiciliază [art. 28 alin. (2) din Legea nr. 119/1996].

3.2. Formalități concomitente cu încheierea căsătoriei

3.2.1. Autoritatea competentă să încheie căsătoria

Căsătoria se încheie de către ofițerul de stare civilă. Potrivit art. 3 alin. (2) din Legea nr. 119/1996, *sunt ofițeri de stare civilă:*

- primarii municipiilor, sectoarelor municipiului București, orașelor și comunelor;
- șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României;
- comandanții de nave și aeronave;
- ofițerii de stare civilă desemnați prin ordin al ministrului apărării naționale sau, după caz, al ministrului administrației și internelor.

Exercitarea atribuțiilor de ofițer de stare civilă *poate fi delegată* viceprimarului, secretarului unității administrativ-teritoriale sau altor funcționari publici din aparatul propriu cu competență în acest domeniu, respectiv agentului diplomatic care îndeplinește funcții consulare sau unuia dintre funcționarii consulari. Ofițerul de stare civilă

nu poate întocmi acte de stare civilă când este parte sau declarant. În asemenea cazuri, el va delega o altă persoană.

Competența ofițerului de stare civilă este materială, teritorială și personală. Competența materială și cea teritorială sunt reglementate de art. 2 din H.G. nr. 64/2011, iar competența personală rezultă din interpretarea prevederilor art. 279 alin. (2) C. civ. și ale art. 24 alin. (3) din Legea nr. 11/1996.

Competența materială (*ratione materiae*) este determinată de calitatea legală de persoană investită cu atribuții de stare civilă. Încheierea căsătoriei de către o persoană care nu are calitatea legală de ofițer de stare civilă este lovită de nulitate absolută. Efectele nulității sunt înlăturate atunci când există o aparență în drept (*error communis facit ius*), reglementată în art. 17 și art. 102 C. civ.^[1] Potrivit art. 102 C. civ., atunci când o persoană care nu are calitatea de ofițer de stare civilă exercită în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, căsătoria este valabilă, afară de cazul în care soții au cunoscut lipsa acestei calități.

Competența teritorială (*ratione loci*) este trasată de limitele teritoriale ale unității administrativ-teritoriale ori a spațiului geografic de competență a misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României în străinătate, a navei ori a aeronavei aflate în afara apelor teritoriale sau a spațiului aerian al României. Încălcarea dispozițiilor privind competența teritorială nu afectează valabilitatea căsătoriei, ci doar sancțiuni disciplinare pentru ofițerul de stare civilă.

Competența personală (*ratione personae*) este determinată de domiciliul sau reședința viitorilor soți. Ofițerul de stare civilă are competența să încheie o căsătorie dacă cel puțin unul dintre viitorii soți își are domiciliul sau reședința în raza teritorială a primăriei unde exercită atribuțiile legale de ofițer de stare civilă.

3.2.2. Locul încheierii căsătoriei

Locul încheierii căsătoriei este *sediul* serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, al primăriei în a cărei rază de competență teritorială își are domiciliul ori reședința unul dintre viitorii soți sau, după caz, la un sediu destinat acestui scop, stabilit de primarul unității administrativ-teritoriale respective [art. 24 alin. (1)

^[1] O. UNGUREANU, C. JUGASTRU, *Drept civil. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 253.

din Legea nr. 119/1996]. Prin excepție, art. 24 alin. (3) din Legea nr. 119/1996, căsătoria poate fi încheiată la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la o altă primărie decât cea în a cărei rază teritorială domiciliază sau își au reședința viitorii soți, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale unde se încheie căsătoria.

Căsătoria se poate încheia *în afara sediului* serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, cu aprobarea primarului. În vederea obținerii aprobării, soții trebuie să dovedească existența unor motive temeinice: starea de graviditate care o împiedică pe femeie să se deplaseze, infirmitatea, boala gravă, executarea unei pedepse privative de libertate.

Cetățenii români pot încheia căsătoria pe o navă aflată sub pavilion românesc, în afara apelor teritoriale ale României. Căsătoria va fi încheiată de comandantul navei.

3.2.3. Data și momentul încheierii căsătoriei

Regula generală cu privire la *data* încheierii căsătoriei este enunțată în art. 27 din Legea nr. 119/1996, potrivit căruia căsătoria se încheie *după 10 zile de la afișarea declarației de căsătorie*. Termenul de 10 zile cuprinde atât data afișării, cât și data încheierii căsătoriei. Pentru persoanele condamnate sau arestate, termenul de 10 zile se socotește de la data când s-a primit declarația la primăria unde urmează a se încheia căsătoria.

Cu titlu de *excepție*, căsătoria se poate încheia înaintea expirării termenului de 10 zile, dacă starea de sănătate a unuia dintre soți impune aceasta, numai cu aprobarea primarului, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare, în cazul căsătoriilor încheiate la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României.

După expirarea termenului de 10 zile, căsătoria se poate încheia numai cu *aprobarea* primarului, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare, pentru situații temeinic justificate, însă *numai până la expirarea termenului de valabilitate a certificatelor prenuptiale*. În cazul expirării termenului de valabilitate a acestora, viitorii soți sunt obligați să obțină și să depună certificate medicale valabile.

Momentul încheierii căsătoriei este acela în care ofițerul de stare civilă ia consimțământul soților și îi declară căsătoriți.

Distincția dintre data și momentul încheierii căsătoriei poate avea implicații juridice. Spre exemplu, dacă soția va da naștere unui copil după momentul încheierii căsătoriei, copilul va fi considerat ca fiind din căsătorie.

3.2.4. Solemnitatea și publicitatea căsătoriei

La data stabilită pentru încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă procedează la identificarea viitorilor soți, constată îndeplinite condițiile de fond, lipsa impedimentelor și a opozițiilor.

După luarea consimțământului viitorilor soți, liber și deplin exprimat, în fața a 2 martori, ofițerul de stare civilă îi declară căsătoriți, le citește dispozițiile Codului civil privind drepturile și obligațiile soților.

Martorii la căsătorie atestă faptul că soții și-au exprimat consimțământul personal, liber, în fața ofițerului de stare civilă. Calitate de martor la căsătorie poate avea orice persoană, inclusiv rudele sau afinii, indiferent de gradul de rudenie.

Întrucât prezența martorilor constituie o garanție pentru respectarea și îndeplinirea condițiilor de validitate a căsătorie, nu pot avea această calitate: persoanele incapabile și persoanele care, din cauza unei deficiențe fizice sau psihice, nu sunt apte să ateste valabilitatea căsătoriei.

Oficierea căsătoriei se face în limba română de către ofițerul de stare civilă, într-o încăpere corespunzător amenajată, având o ținută vestimentară adecvată caracterului solemn al acestui act. Cereșonia se poate desfășura, la cerere, și în limba maternă a persoanelor care urmează să se căsătorească, dacă ofițerul de stare civilă cunoaște limba respectivă. La oficierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă este obligat să poarte eșarfa în culorile drapelului național român, așezată pe umărul stâng, cu banda albastră în sus.

La încheierea căsătoriei între cetățeni străini sau între aceștia și cetățeni români, dacă nu cunosc limba română, precum și în cazul în care unul sau ambii viitori soți sunt surdomuți, se va folosi un *interpret autorizat*, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

3.3. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei

3.3.1. Înregistrarea căsătoriei

După încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă întocmește, de îndată, actul de căsătorie. Înregistrarea căsătoriei *nu este constitutivă de drepturi*, ci constituie un mijloc de probă. Așadar, neînregistrarea căsătoriei nu atrage nulitatea acesteia. Eventualele ne-reguli apărute cu ocazia înregistrării căsătoriei sunt clarificate cu ajutorul prevederilor legale din materia anulării, completării, modificării sau rectificării actelor de stare civilă^[1].

Actul de căsătorie *se semnează* de către soți, cu numele de familie pe care s-au învoit să îl poarte în timpul căsătoriei, de către ofițerul de stare civilă și de către cei doi martori.

În rubrica „*Văzând că publicația cerută de lege s-a efectuat în termen și că nu s-a făcut opoziție la această căsătorie, în temeiul consimțământului exprimat personal de fiecare dintre viitorii soți, noi, ofițer de stare civilă, am încheiat prezentul act de căsătorie*”, se înscriu numele și prenumele celui care a oficiat căsătoria.

După încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă anulează cartea de identitate a soțului care își schimbă numele de familie prin căsătorie; anularea se face prin tăierea colțului în care se află înscrisă perioada de valabilitate. În situația persoanelor deținătoare de buletine de identitate sau cărți de identitate provizorii, în actul de identitate al soțului care prin căsătorie își schimbă numele de familie se aplică ștampila cu următorul conținut: „*Schimbat numele din în, prin căsătorie. Actul de identitate va fi preschimbat până la*”.

În cazul în care căsătoria are loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, înregistrarea se face de către comandantul navei în jurnalul de bord. Înregistrările făcute în jurnalul de bord vor cuprinde datele necesare întocmirii actului de stare civilă, precum și semnăturile cerute de lege, acestea făcând dovada evenimentului până la întocmirea actului de căsătorie.

Comandantul navei eliberează soților o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar la sosirea în țară înaintează, prin căpitănia portului, un extras de pe jurnalul de bord la serviciul public comu-

^[1] G. BOROI, *op. cit.*, p. 391.

ntar local de evidență a persoanelor al sectorului 1 al municipiului București, care va întocmi actul de stare civilă și va elibera certificatul de căsătorie.

3.3.2. Formalități privind regimul matrimonial

Potrivit art. 291 C. civ., ofițerul de stare civilă va face mențiune pe actul de căsătorie despre regimul matrimonial ales. De asemenea, el va comunica, *din oficiu și de îndată*, o copie de pe actul de căsătorie la Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale și notarului public care a autentificat convenția matrimonială.

3.3.3. Dovada căsătoriei

Ca *regulă generală*, dovada căsătoriei se face, conform art. 292 alin. (1) C. civ., prin actele de stare civilă în sensul de *înscris (instrumentum probationis)*, și nu de *negotium iuris*, respectiv cu *actul de căsătorie* și cu *certificatul de căsătorie* eliberat pe baza acestuia. Dacă certificatul de căsătorie s-a pierdut sau s-a deteriorat, se va elibera un duplicat care are aceeași forță probantă ca și originalul^[1].

Prin *excepție*, căsătoria poate fi dovedită cu orice mijloace de probă în fața instanței judecătorești dacă: nu au existat registre de stare civilă; registrele de stare civilă s-au pierdut ori au fost distruse, în tot sau în parte; nu este posibilă procurarea din străinătate a certificatului de stare civilă sau a extrasului de pe actul de stare civilă; întocmirea actului de stare civilă a fost omisă sau, după caz, refuzată^[2].

Celebrarea religioasă a căsătoriei are caracter facultativ pentru soți, prin urmare, nu poate fi încadrată în categoria formalităților ulterioare încheierii căsătoriei.

[1] O. UNGUREANU, C. JUGASTRU, *op. cit.*, p. 214.

[2] Trib. Suprem, dec. civ. nr. 2013/1956, în D. TIȚIAN, A. CONSTANTIN, M. CÎRSTEA, *op. cit.*, p. 135.

Secțiunea a 3-a. Nulitatea căsătoriei

§1. Nulitatea absolută

1.1. Cazuri

• *Căsătoria încheiată cu încălcarea prevederilor art. 271 C. civ.* Prevederile art. 271 C. civ. sancționează cu nulitatea absolută nerespectarea următoarelor condiții care trebuie să existe la încheierea căsătoriei:

- lipsa materială a consimțământului la încheierea căsătoriei;
- lipsa diferențierii sexuale.

• *Lipsa vârstei matrimoniale.* Conform art. 294 alin. (1) C. civ., căsătoria încheiată de minorul care nu a împlinit vârsta de 16 ani este lovită de nulitate absolută. Cu toate acestea, nulitatea absolută se acoperă în acest caz dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani sau dacă soția a rămas însărcinată ori a dat naștere unui copil.

• *Bigamia.* Încheierea unei noi căsătorii de către o persoană căsătorită atrage nulitatea celei de-a doua căsătorii. Acest caz de nulitate absolută este expres prevăzut de art. 293 alin. (1) C. civ. și intervine atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:

- existența unei căsătorii valabil încheiate;
- încheierea unei noi căsătorii de către o persoană căsătorită.

Calitatea de persoană căsătorită se apreciază în raport de momentul încheierii celei de-a doua căsătorii.

• *Încheierea căsătoriei între rude.* Este sancționată cu nulitatea absolută căsătoria încheiată între rudele în linie dreaptă, indiferent de gradul de rudenie, precum și între rudele în linie colaterală până la gradul IV inclusiv.

Nulitatea absolută intervine și în cazul căsătoriei între persoanele devenite rude prin adopție: adoptator și ascendenții săi, pe de o parte, și cel adoptat și descendenții săi, pe de altă parte; copiii adoptatorului, pe de o parte, și cel adoptat și copiii acestuia, pe de altă parte; precum și între persoanele adoptate de același adoptator.

• *Alienația și debilitatea mintală.* Articolul 276 C. civ. interzice alienatului și debilului mintal, chiar nepus sub interdicție, să se căsătorească. Interdicția este bazată pe rațiuni de ordin eugenic, cât și social, deoarece aceste persoane nu pot exprima un consimțământ

mânt valabil și nici nu își pot asuma efectele juridice ale căsătoriei. Boala mintală afectează discernământul, prin urmare, nu are importanță dacă alienatul sau debilul mintal încheie căsătoria într-un moment de luciditate pasageră.

Alienația mintală este boala care se datorează unor anomalii care fac imposibilă dezvoltarea facultăților psihice ori unor maladii ale sistemului nervos, fiind urmarea unor boli psihice. *Debilitatea mintală* este forma de înapoiere mintală în care deficitul intelectual se manifestă în capacitate redusă de generalizare și abstractizare. La prima vedere, datorită lipsei unor deficiențe fizice evidente, debilul mintal nu se deosebește de un om normal. Din cauza criticismului redus al gândirii, a caracterului pueril al afectivității, el are nevoie de îndrumarea adulților chiar și atunci când reușește să își câștige singur existența. În timp ce alienația mintală se instalează în cursul vieții unei persoane (este dobândită), debilitatea mintală este dată de afecțiuni psihice existente în momentul nașterii (este nativă)^[1].

- *Necompetența materială a ofițerului de stare civilă.* Nulitatea absolută a căsătoriei se acoperă atunci când căsătoria a fost încheiată de o persoană care nu avea calitatea de ofițer de stare civilă, dacă acesta a exercitat această atribuție în mod public, astfel încât toată lumea să se fi aflat într-o eroare comună și invincibilă.

- *Lipsa de solemnitate.* În raport de prevederile art. 287 alin. (1) C. civ., solemnitatea căsătoriei întrunește mai multe elemente: prezența simultană a viitorilor soți în fața ofițerului de stare civilă, exprimarea consimțământului în mod personal, public și simultan, în prezența a doi martori, la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor. Lipsa a cel puțin unui element de solemnitate atrage nulitatea absolută a căsătoriei.

- *Lipsa de publicitate.* Exprimarea consimțământului la căsătorie într-un mod public presupune ca publicul să aibă acces în locul unde se încheie căsătoria.

De asemenea, publicitatea căsătoriei este asigurată și prin afișarea declarației de căsătorie în extras la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau al primăriei unde urmează a se încheia căsătoria și, atunci când este cazul, unde

^[1] C. CHIRICĂ, *Ocrotirea anumitor persoane prin măsura punerii sub interdicție judecătorească în lumina dispozițiilor noului Cod civil și a noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 1/2012, p. 26-59.

celălalt soț își are domiciliul sau reședința, precum și pe pagina de internet a acestora.

Căsătoria încheiată fără a fi îndeplinite condițiile de publicitate constituie o *căsătorie clandestină* și este lovită de nulitate absolută.

Căsătoria clandestină este diferită de *căsătoria secretă*, care se încheie cu respectarea formelor de publicitate, însă este ținută în secret de cei doi soți.

- *Căsătoria fictivă* reprezintă acea căsătorie la încheierea căreia consimțământul a cel puțin unuia dintre soți nu a fost sincer, ci simulat, în sensul că au urmărit interese străine de adevăratul scop al căsătoriei, și anume întemeierea unei familii^[1].

Fictivitatea căsătoriei reprezintă o stare de fapt, prin urmare, poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.

În practică, instanțele judecătorești au reținut caracterul fictiv al căsătoriei încheiate în scopul sustragerii de la răspunderea penală a autorului infracțiunii de viol^[2]. Nu poate fi reținută fictivitatea căsătoriei din simpla împrejurare că locuința a fost obținută de unul dintre soți de la unitatea la care a lucrat, iar la divorț a fost atribuită, conform legii, celuilalt soț^[3].

O aplicație a căsătoriei fictive este reglementată în O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată^[4]. Potrivit art. 2 lit. l) din O.U.G. nr. 194/2002, este considerată fictivă *căsătoria de conveniență*, care este încheiată cu singurul scop de a eluda condițiile de intrare și ședere a străinilor și de a obține dreptul de ședere pe teritoriul României.

1.2. Regim juridic

- Nulitatea absolută a căsătoriei *poate fi invocată de orice persoană care justifică un interes*: soții, rudele acestora, creditorii lor, instanța de judecată din oficiu și procurorul. Articolul 296 teza finală C. civ. precizează că procurorul nu poate introduce acțiunea după încetarea sau desfacerea căsătoriei, cu excepția cazului în

[1] A.GH. GAVRILESCU, *op. cit.*, p. 49.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1342/1983, în C.D. 1983, p. 98.

[3] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1890/2002, în D. LUPĂȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *Dreptul familiei. Culegere de practică judiciară*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 7-8; G. LUPȘAN, *Notă la sentința civilă nr. 60 din 3 februarie 2004 a Tribunalului Iași, în Dreptul nr. 7/2004*, p. 201-210.

[4] M. Of. nr. 421 din 5 iunie 2008.

care ar acționa pentru apărarea drepturilor minorilor sau a persoanelor puse sub interdicție.

- *Acțiunea în constatarea nulității este imprescriptibilă*; ea poate fi invocată atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție.

- Nulitatea absolută a căsătoriei *nu poate fi acoperită*, cu excepția următoarelor situații:

- nulitatea căsătoriei încheiate de minorul care nu a împlinit vârsta matrimonială se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, *ambii soți au împlinit 18 ani sau soția a rămas însărcinată ori a dat naștere unui copil*;

- nulitatea căsătoriei fictive se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, a intervenit *conviețuirea soților sau soția a născut ori a rămas însărcinată sau au trecut 2 ani de la încheierea căsătoriei*;

- nulitatea căsătoriei încheiate de o persoană care nu avea calitatea de ofițer de stare civilă se acoperă atât timp *aceea persoană a exercitat în mod public atribuțiile respective*, iar soții nu cunoșteau, în momentul încheierii căsătoriei, lipsa calității de ofițer de stare civilă a acelei persoane (art. 17 și art. 102 C. civ.).

§2. Nulitatea relativă

2.1. Cazuri

- *Lipsa încuviințărilor sau autorizării în cazul căsătoriei minorului*. Căsătoria încheiată de minorul de 16 ani, fără *încuviințarea* părinților sau a părintelui care exercită autoritatea părintească ori, după caz, a tutorelui sau a persoanei ori autorității abilitate să exercite drepturile părintești (persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență; președintele consiliului județean sau primarul sectorului municipiului București, pentru copilul aflat în plasament) este lovită de nulitate relativă.

O condiție distinctă de încuviințarea părinților este *autorizarea instanței de tutelă*. Încheierea căsătoriei de către minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă în lipsa unei astfel de autorizări atrage nulitatea relativă a căsătoriei.

- *Viciile de consimțământ*. Vicierea consimțământului prin eroare, dol sau violență atrage nulitatea relativă a căsătoriei.

- *Lipsa vremelnică a discernământului* unuia dintre soți la încheierea căsătoriei atrage, potrivit art. 299 C. civ., anularea acesteia.

- *Tutela*. Conform art. 300 C. civ., este sancționată cu nulitatea relativă căsătoria încheiată între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa. Dacă minorul aflat sub tutelă este lipsit de discernământ datorită alienației sau debilității mintale, sancțiunea care intervine este nulitatea absolută a căsătoriei.

2.2. Regim juridic

- Acțiunea în anularea căsătoriei *are caracter personal*. Prin urmare, titularul acțiunii în anulare este diferit, în funcție de cauza de nulitate relativă invocată. Acesta poate fi:

- cel a cărui încuviințare era necesară la încheierea căsătoriei;
- procurorul, dacă a fost încheiată căsătoria fără autorizarea instanței de tutelă;
- soțul al cărui consimțământ a fost viciat prin eroare, dol sau violență la încheierea căsătoriei;
- soțul lipsit de discernământ la încheierea căsătoriei;
- minorul aflat sub tutelă.

Dreptul la acțiunea în anularea căsătoriei *nu se transmite moștenitorilor titularului*. Cu toate acestea, în temeiul art. 302 teza finală C. civ., dacă acțiunea a fost pornită de unul dintre soți și acesta decedează după introducerea acțiunii sau în timpul judecății, *ea poate fi continuată de către oricare dintre moștenitorii săi*. În situația în care soțul reclamant decedează în același timp și în aceleași împrejurări sau în împrejurări diferite cu soțul pârât și nu poate fi stabilită ordinea deceselor, intervine încetarea căsătoriei^[1].

- Acțiunea în anularea căsătoriei *este prescriptibilă în termen de 6 luni*. Termenul de prescripție curge diferit, în funcție de cauza de nulitate relativă, după cum urmează:

- în cazul lipsei încuviințărilor părinților sau a autorizării instanței de tutelă, termenul curge de la data la care cei a căror încuviințare sau autorizare lipsește au luat cunoștință de aceasta;

^[1] A.GH. GAVRILESCU, *op. cit.*, p. 82; T. BODOAȘCĂ, *Opinii în legătură cu nulitatea căsătoriei în reglementarea noului Cod civil*, în *Dreptul* nr. 1/2010, p. 24.

– în cazul viciilor de consimțământ, termenul curge de la data la care cel interesat a cunoscut eroarea sau dolul sau a încetat violența;

– pentru lipsa discernământului, termenul curge de la data la care soțul în cauză a cunoscut lipsa vremelnică a discernământului;

– în cazul tutelei, termenul curge de la data încheierii căsătoriei.

• Nulitatea relativă a căsătoriei *poate fi acoperită*. Astfel, legiuitorul a prevăzut două *cauze speciale* de acoperire a nulității, atunci când:

– până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești au fost obținute încuviințările și autorizarea cerute de lege pentru căsătoria minorului care a împlinit vârsta de 16 ani;

– soții au conviețuit timp de 6 luni de la data descoperirii erorii, dolului, a lipsei de discernământ ori de la data încetării violenței. Termenul de 6 luni pentru acoperirea nulității curge de la aceeași dată cu termenul de prescripție, cu excepția cazului când acesta din urmă a fost suspendat sau întrerupt.

Cauzele generale de acoperire a nulității intervin dacă:

– între timp, ambii soți/soțul care nu avea vârsta legală pentru căsătorie au/a împlinit vârsta de 18 ani. Nulitatea relativă a căsătoriei încheiate anterior datei de 1 octombrie 2011 de un minor fără încuviințările cerute de Codul familiei, în vigoare la acel moment, se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, s-au obținut încuviințările sau autorizările cerute de noul Cod civil;

– soția a născut sau a rămas însărcinată. Nulitatea căsătoriei intervine numai dacă soția a rămas însărcinată sau a dat naștere unui copil în urma relației cu soțul din căsătoria anulabilă^[1].

§3. Efectele nulității căsătoriei

3.1. Regula generală

Ca regulă generală, nulitatea absolută și nulitatea relativă a căsătoriei conduc la *desființarea, cu efect retroactiv, a drepturilor și*

^[1] Pentru părerea contrară, a se vedea G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 303.

obligărilor personale și patrimoniale dintre soți, ca și când căsătoria nu ar fi existat.

- Cu privire la *relațiile personale* dintre soți, se consideră că nu a existat niciodată calitatea de soț, cu următoarele consecințe:

- soțul minor care a dobândit prin căsătorie capacitate de exercițiu deplină o va pierde, cu excepția cazului când a fost de bună-credință [art. 39 alin. (2) C. civ.];

- soții revin la numele avut anterior căsătoriei;

- obligația de sprijin moral, de fidelitate, de coabitare se consideră că nu au existat niciodată;

- nu va opera suspendarea cursului prescripției extinctive și nici a dreptului de a cere executarea silită;

- nu va exista bigamie dacă unul dintre soți a încheiat o nouă căsătorie până la rămânerea definitivă a hotărârii.

- Cu privire la *relațiile patrimoniale* dintre soți:

- regulile regimului matrimonial ales de soți nu se vor mai aplica, astfel că bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei desființate vor fi considerate bunuri proprii sau în coproprietate pe cote-părți;

- obligația de întreținere între soți nu va opera, așadar, soții vor putea cere restituirea întreținerii prestate;

- soțul supraviețuitor nu are drept la moștenire, chiar dacă decesul a intervenit înainte de desființarea căsătoriei;

- donația făcută soțului de rea-credință este lovită de nulitate relativă.

3.2. Excepții

Ca excepții de la principiul retroactivității efectelor nulității, distingem două situații: căsătoria putativă și situația a copiilor născuți din căsătoria nulă sau anulabilă.

a) *Căsătoria putativă* este aceea căreia legea îi păstrează efectele unei căsătorii valabile, chiar dacă ea este nulă sau anulabilă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, pentru soțul sau soții de bună-credință la încheierea ei^[1].

Pentru ca o căsătorie să fie una putativă, trebuie îndeplinite următoarele *condiții*:

- să existe o căsătorie nulă sau anulabilă;

^[1] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 150.

– cel puțin unul dintre soți să fie de bună-credință la încheierea ei.

Bună-credință presupune ca cel puțin unul dintre soți să nu fi cunoscut faptul că există o cauză de nulitate la încheierea căsătoriei. Eroarea poate fi *de fapt* sau *de drept*. În materia căsătoriei, eroarea de drept constituie o excepție de la principiul *nemo censetur ignorare legem*. Bună-credință se prezumă, iar rea-credință trebuie dovedită de cel care o invocă, prin orice mijloc de probă. Beneficiul putativității poate fi invocat și de instanța de tutelă care trebuie să se pronunțe cu privire la desființarea căsătoriei, în baza rolului ei activ. De asemenea, prin hotărârea de desființarea a căsătoriei, instanța trebuie să se pronunțe și cu privire la buna sau rea-credință a soților la încheierea căsătoriei^[1].

Căsătoria putativă produce efecte asupra relațiilor personale și patrimoniale dintre soți. Efectele diferă după cum *ambii soți au fost de bună-credință* sau *numai unul dintre soți a fost de bună-credință*. Soțul de bună-credință la încheierea unei căsătorii nule sau anulate păstrează, potrivit art. 304 alin. (1) C. civ., până la data când hotărârea judecătorească rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă.

- Efectele căsătoriei putative cu privire la *raporturile personale* dintre foștii soți

A) În situația în care *ambii soți au fost de bună-credință*, se consideră că aceștia păstrează calitatea de soț până la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de constatare a nulității sau de anulare a căsătoriei. Astfel:

- conform art. 309 C. civ., soții sunt ținuti să respecte obligația de respect, fidelitate, sprijin moral și de a locui împreună;
- cursul prescripției extinctive se suspendă;
- soțul care a dobândit capacitate de exercițiu deplină prin căsătorie o păstrează și după desființarea acesteia;
- soții revin la numele avut anterior căsătoriei.

B) În situația în care *numai unul dintre soți a fost de bună-credință*, toate efectele căsătoriei putative se produc numai în persoana acestuia.

- Efectele căsătoriei putative cu privire la *raporturile patrimoniale* dintre foștii soți

^[1] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 104; A.GH. GAVRILESCU, *op. cit.*, p. 93.

A) În situația în care *ambii soți au fost de bună-credință*:

- regimul matrimonial încetează de la data introducerii cererii de constatare a nulității sau anulare a căsătoriei;
- obligația de întreținere între soți încetează, ea putând fi înlocuită cu obligația de întreținere între foștii soți;
- oricare dintre soți va beneficia de un drept la moștenire, dacă celălalt soț decedează înainte de data rămânării definitive a hotărârii de desființare a căsătoriei; de asemenea, va opera clauza de preciput stipulată în convenția matrimonială;
- fiecare soț păstrează donațiile care i-au fost făcute.

B) În situația în care *numai unul dintre soți a fost bună-credință*:

- regimul matrimonial ales de soți se consideră că a existat și se vor aplica regulile de la divorț în ceea ce privește lichidarea și încetarea regimului matrimonial^[1];
- soțul de bună-credință poate obține despăgubiri pentru prejudiciul suferit prin desființarea căsătoriei, precum și prestația compensatorie, dacă sunt întrunite condițiile art. 388 și ale art. 390-393 C. civ.^[2];
- soțul de bună-credință poate cere întreținere de la soțul de rea-credință;
- soțul de bună-credință beneficiază de dreptul la moștenire asupra bunurilor soțului de rea-credință, dacă acesta decedează până la rămânerea definitivă a hotărârii de desființare a căsătoriei;
- donațiile făcute soțului de rea-credință sunt lovite de nulitate relativă.

b) *Situația copiilor născuți dintr-o căsătorie nulă sau anulabilă.* Potrivit art. 305 alin. (1) C. civ., desființarea căsătoriei nu produce niciun efect în privința copiilor, care *păstrează situația de copii dintr-o căsătorie valabil încheiată*. Prin urmare, pentru acești copii va opera prezumția de paternitate.

În ceea ce privește *drepturile și obligațiile dintre părinți și copii*, se aplică, prin asemănare, dispozițiile privitoare la divorț. Cu privire

^[1] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 108.

^[2] În cazul nulității căsătoriei, prestația compensatorie se poate acorda dacă reaua-credință a unuia dintre soți la încheierea căsătoriei echivalează cu culpa exclusivă a soțului vinovat de desfacerea căsătoriei. În același timp, în practică nu ne vom confrunta cu multe cazuri în care o cauză de nulitate să fie invocată după un termen de 20 de ani de la încheierea căsătoriei. În acest sens, E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 69.

la acest aspect, instanța de tutelă care se va pronunța cu privire la desființarea căsătoriei va dispune cu privire la exercițiul drepturilor și îndatoririlor părintești. Prin hotărârea de constatare a nulității sau anulării căsătoriei, instanța de tutelă va stabili și contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor.

§4. Opozabilitatea hotărârii judecătorești

Hotărârea de constatare a nulității sau de anulare a căsătoriei este opozabilă *erga omnes*. Instanța de tutelă va comunica de îndată și din oficiu o copie a hotărârii judecătorești prin care s-a constatat sau s-a dispus nulitatea căsătoriei serviciului public comunitar de evidență a persoanelor, pentru a face mențiune pe marginea actului de căsătorie. Ofițerul de stare civilă va comunica o copie de pe actul de căsătorie pe care a fost făcută mențiunea cu privire la desființarea căsătoriei Registrului național notarial al regimurilor matrimoniale și, după caz, notarului public care a autentificat convenția matrimonială.

Față de terți, efectele patrimoniale ale desființării căsătoriei vor putea fi opuse de la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate prin Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, cartea funciară, registrul comerțului și alte registre de publicitate prevăzute de lege, cu excepția cazului când terții au cunoscut cauza de nulitate a căsătoriei anterior încheierii actului cu soțul din căsătoria desființată.

Secțiunea a 4-a. Efectele personale ale căsătoriei

§1. Reglementare

Relațiile personale dintre soți constituie nucleul căsătoriei. Întrucât ele sunt fundamentate pe considerente de natură morală, legiuitorul a creat un cadru legal minim, lăsând soților o libertate de apreciere și stabilire a raporturilor personale^[1]. Din aceleași considerente, nu au fost prevăzute sancțiuni aplicabile în cazul neres-

^[1] G. AIOANEI, E. POENARU, *Căsătoria și divorțul*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 60.

pectării obligațiilor personale. Singurul „remediu” reglementat de legiuitor este desfacerea căsătoriei^[1].

Relațiile personale dintre soți sunt guvernate de principiul egalității depline dintre bărbat și femeie. Ca o consecință directă, deciziile privind căsătoria sunt luate de soți de comun acord (art. 308 C. civ.). Drepturile și obligațiile soților sunt reglementate în Capitolul V din Titlul II, art. 307-311: obligația de respect și sprijin moral reciproc, obligația de fidelitate, obligația de coabitare (art. 309 C. civ.), obligația de a purta numele ales la încheierea căsătoriei (art. 311 C. civ.), independența soților (art. 310 C. civ.).

Potrivit art. 27 din Legea nr. 71/2011, indiferent de data încheierii căsătoriei, relațiile personale dintre soți sunt guvernate de dispozițiile noului Cod civil, de la data intrării sale în vigoare.

§2. Drepturile și îndatoririle personale ale soților

- *Obligația de respect* are un profund conținut moral și presupune ca soții să aibă unul față de celălalt sentimente de apreciere, de stimă și de considerație. De asemenea, soții trebuie să își acorde atenție, să nu negligeze dorințele celuilalt și să își onoreze fiecare în parte îndatoririle conjugale.

- *Obligația de sprijin moral reciproc* are un conținut foarte larg. Legiuitorul a lăsat la aprecierea soților, de la caz la caz, să stabilească modul în care se poate concretiza această obligație. Sprijinul moral derivă în mod firesc din relațiile de afecțiune, prietenie și solidaritate care sunt de natura căsătoriei.

În literatura juridică această obligație a fost exemplificată prin sprijinul pe care un soț trebuie să îl acorde celuilalt pentru a-și ridica nivelul intelectual sau prin îngrijirile pe care unul dintre soți trebuie să le dea celuilalt dacă vârsta, starea sănătății sau infirmitatea acestuia le-ar cere^[2]. Membrii familiei trebuie să se încurajeze reciproc să își îndeplinească aspirațiile pe plan personal și profesional^[3].

De asemenea, în cazul în care neîndeplinirea obligației de sprijin moral se concretizează în acte sau fapte materiale, se poate

^[1] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 73.

^[2] G. AIOANEI, E. POENARU, *op. cit.*, p. 63.

^[3] M. BANCUI. A.AL. BANCUI, *Dreptul familiei conform noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 34.

antrena răspunderea civilă, penală sau contravențională a soțului vinovat, cum ar fi în cazul infracțiunii de abandon de familie^[1].

• *Obligația de fidelitate* constă în îndatorirea soților de a nu întreține raporturi sexuale cu alte persoane. Această obligație decurge din principiul monogamiei și se fundamentează pe unicitatea sentimentelor de iubire. Unii autori^[2] fac distincție între obligația de fidelitate și *obligația conjugală* care decurge din natura căsătoriei și constă în îndatorirea soților să întrețină relații sexuale împreună. Alți autori^[3] consideră că obligația de fidelitate are un caracter mai complex și include obligația conjugală, în timp ce restul includ obligația conjugală în obligația de coabitare^[4].

Obligația conjugală este distinctă de obligația de fidelitate și de obligația de coabitare. Unul dintre soți poate să își îndeplinească obligația conjugală și, în egală măsură, să încalce obligația de fidelitate. Mai mult, imposibilitatea soților de a coabita nu îi împiedică să respecte obligația conjugală.

• *Obligația de coabitare* constă în îndatorirea soților de a locui împreună. Atingerea scopului încheierii căsătoriei se poate realiza dacă soții conviețuiesc. Drepturile și îndatoririle soților se exercită în mod firesc prin traiul de zi cu zi. De comun acord, soții pot stabili locuința familiei, care poate să nu coincidă cu domiciliul lor. Refuzul nejustificat de a locui împreună poate să constituie motiv de divorț. Mai mult, separarea faptică a soților pe o perioadă de minim 2 ani justifică desfacerea căsătoriei.

Nu constituie refuz nejustificat de a locui împreună cu soțul, ci motive întemeiate ca soții să aibă domiciliu separate: exercitarea profesiei într-o altă localitate sau în străinătate, definitivarea sau completarea studiilor, necesitatea urmăririi unui tratament medical într-o unitate sanitară, mobilizarea în forțele armate.

Refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a locui împreună îmbracă forma culpei. De asemenea, instanța de judecată poate să dispună desfacerea căsătoriei din vina exclusivă a soțului care a părăsit locuința comună fără să aibă un motiv întemeiat.

[1] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 74.

[2] I. ALBU, *op. cit.*, p. 101; T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 74.

[3] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 42; S.P. GAVRILĂ, *Instituții de dreptul familiei în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 64.

[4] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 93.

Alungarea unui soț din locuința comună sau refuzul de a-l primi în locuință îl îndreptățește pe soțul nedreptățit să solicite instanței reintegrarea pe calea ordonanței președințiale. Un aspect considerat controversat în literatura juridică și în practică îl constituie evacuarea din locuința comună a soțului care, prin comportamentul lui, face imposibilă conviețuirea cu celălalt soț sau cu membrii familiei^[1], deoarece ar provoca o separație în fapt a soților. Evacuarea soțului din locuința comună este admisibilă, în mod excepțional, chiar și în situația în care acesta este coproprietar sau proprietar exclusiv, dacă prin comportarea sa pune în pericol sănătatea, integritatea sau viața celuilalt soț ori a copiilor^[2].

- *Independența soților* vizează mai multe laturi: corespondența, relațiile sociale și independența profesională. Prevederile art. 310 C. civ. constituie o garanție în plus a respectării vieții private, inclusiv în relațiile dintre soți.

Corespondența se referă la toate situațiile în care două sau mai multe persoane schimbă, pe orice cale, pe orice suport, un mesaj, o idee^[3]. Cenzurarea corespondenței (corespondența electronică, conținuturile din rețelele de socializare, mail-urile, sms-urile primite sau transmise, listingerile apelurilor) constituie deseori un motiv de divorț. Cea mai dificilă problemă rămâne însă cea a probațiunii. Din punct de vedere al răspunderii penale, deschiderea corespondenței adresate unui soț nu constituie infracțiune^[4].

Niciunul dintre soți nu are dreptul de a controla *relațiile sociale* ale celuilalt soț (comunicarea, întâlnirile cu alte persoane, cercul de prieteni).

Fiecare soț este liber să își aleagă *ocupația, profesia* pe care o dorește, fără a avea nevoie de consimțământul celuilalt soț. Cu

^[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 272/1970, în C.D. 1970, p. 134; C. TURIANU, *Despre posibilitatea evacuării din domiciliul comun a soțului, în caz de violență asupra soției*, în *Dreptul* nr. 12/1992, p. 82.

^[2] În același sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 75; AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 44-45.

^[3] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 673; A. ITIMIEI, *Perspectives constitutionnelles et pénales sur le droit à la vie privée. Vision comparative entre la France et la Roumanie*, în *Revue pénitentiaire et de droit pénal* nr. 4/2013, p. 885-894.

^[4] T. TOADER, *op. cit.*, p. 119.

toate acestea, un climat familial normal presupune ca soții să se consulte cu privire la alegerea profesiei sau a locului de muncă.

- **Numele soților.** Soții sunt obligați să poarte în timpul căsătoriei numele comun declarat în declarația de căsătorie. Potrivit art. 282 C. civ., la încheierea căsătoriei, soții pot alege una dintre următoarele posibilități: fiecare să își păstreze numele avut anterior căsătoriei; ambii pot purta ca nume comun numele lor reunite; ambii pot purta ca nume comun numele unuia dintre ei; un soț poate să își păstreze numele avut anterior căsătoriei, iar celălalt să poarte numele lor reunite.

Dacă soții au convenit să poarte în timpul căsătoriei un nume comun, unul dintre soți nu poate cere schimbarea acestui nume pe cale administrativă decât cu consimțământul celuilalt soț.

În situația în care unul dintre soți este adoptat, el va putea să poarte numele adoptatorului dacă nu are un nume comun cu celălalt soț; în cazul în care poartă un nume comun cu celălalt soț, acesta din urmă trebuie să își exprime consimțământul în fața instanței judecătorești care încuviințează adopția. Soțul care și-a exprimat consimțământul va putea solicita schimbarea numelui pe cale administrativă dacă dorește să poarte același nume cu soțul său. În caz de divorț, soțul adoptat care nu și-a schimbat numele ca efect al adopției nu va reveni la numele avut anterior căsătoriei, ci va lua numele adoptatorului.

Soțul supraviețuitor sau divorțat care poartă numele comun din căsătoria anterioară poate purta într-o nouă căsătorie acest nume ca nume comun.

Secțiunea a 5-a. Efectele patrimoniale ale căsătoriei

§1. Reguli generale privind regimurile matrimoniale

1.1. Noțiunea și clasificarea regimurilor matrimoniale

În *sens larg*, regimul matrimonial desemnează ansamblul de norme juridice care reglementează raporturile patrimoniale dintre soți și terți (rude în linie dreaptă sau colaterală, afini, creditori)^[1].

^[1] P. VASILESCU, *Regimuri matrimoniale*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 20.

În sens restrâns, prin regim matrimonial se înțelege totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile dintre soți cu privire la bunurile și datoriile acestora. O serie de raporturi patrimoniale care derivă din căsătorie, precum obligația legală de întreținere, drepturile succesoriale, nu fac obiectul regimurilor matrimoniale^[1].

Regimurile matrimoniale pot fi grupate după mai multe criterii:

- după *izvorul* lor, regimurile matrimoniale sunt *legale* și *convenționale*. Regimul matrimonial legal se aplică atunci când soții nu au încheiat o convenție matrimonială; regimurile convenționale își au izvorul în convenția matrimonială;

- după *structura* lor, regimurile matrimoniale sunt *comunitare*, *de separație* și *mixte*^[2]. Regimurile comunitare presupun existența unei mase de bunuri comune, în timp ce regimurile de separație se caracterizează prin patrimonii distincte ale soților. Regimurile matrimoniale mixte sunt acelea care prezintă caracteristici specifice atât comunității, cât și separației de bunuri (de exemplu, participarea la achiziții)^[3];

- după *caracterul normelor*, regimurile matrimoniale sunt *imperative* și *secundare*. Regimul primar imperativ cuprinde un set de reguli de la care soții nu pot deroga și se aplică indiferent de regimul matrimonial ales. Regimurile secundare fac obiectul convenției matrimoniale.

1.2. Principii care guvernează regimul matrimonial

- *Principiul egalității în drepturi dintre soți* se aplică raporturilor patrimoniale și personale dintre soți. Potrivit acestui principiu, soții au aceleași drepturi și obligații patrimoniale, care decurg din regimul matrimonial ales de ei.

- *Principiul libertății alegerii și modificării regimului matrimonial*. Acest principiu presupune că soții au deplina libertate să își aleagă regimul matrimonial în temeiul autonomiei de voință. Exprimarea consimțământului liber și neviciat la încheierea convenției matrimoniale constituie fundamentul său. Totodată, soții au libertatea să

^[1] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 168; S.P. GAVRILĂ, *op. cit.*, p. 67.

^[2] A se vedea L. CETEAN-VOICULESCU, *Dreptul familiei. Note de curs și manual de seminar*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 83.

^[3] Pentru detalii, a se vedea P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 109-115.

modifice regimul matrimonial pentru care au optat inițial, ori de câte ori consideră necesar, cu respectarea condițiilor legale.

- *Principiul subordonării regimului matrimonial scopului căsătoriei.* Potrivit acestui principiu, regimul matrimonial nu poate să existe în afara căsătoriei.

1.3. Alegerea regimului matrimonial. Convenția matrimonială

1.3.1. Noțiune. Caractere juridice

La încheierea căsătoriei, soții sunt obligați să aleagă regimul matrimonial, indicându-l în declarația de căsătorie. Dacă aceștia optează pentru un regim convențional de bunuri, trebuie să încheie o convenție matrimonială. Regimul comunității legale de bunuri se aplică direct soților, din momentul încheierii căsătoriei.

Convenția matrimonială reprezintă acordul de voință al viitorilor soți sau al soților, exprimat în mod liber și solemn, prin care aleg regimul matrimonial al comunității convenționale sau al separației de bunuri^[1].

Convenția matrimonială prezintă următoarele *caractere juridice*:

- este un *act juridic bilateral*, care se încheie prin acordul de voință al soților;
- este un *act juridic solemn*, întrucât trebuie să îmbrace forma unui înscris autenticat de notarul public;
- este un *act juridic sinalagmatic*, care dă naștere la drepturi și obligații reciproce între soți;
- este un *act juridic accesoriu căsătoriei*, efectele sale producându-se numai dacă se încheie căsătoria;
- este un *act juridic causal*, prin care soții reglementează raporturile patrimoniale dintre ei pe perioada căsătoriei^[2];
- este un *act juridic public*, care trebuie supus formalităților de publicitate legale pentru a se realiza opozabilitatea față de terți;
- este un *act juridic pur și simplu*, care, în principiu, nu poate fi afectat de modalități. Prin excepție, potrivit art. 330 alin. (3) C. civ.,

^[1] A se vedea și P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 203; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 177; D. LUPĂȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 137; T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 80-81.

^[2] P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 223.

soții pot stipula un termen la care să înceteze un regim matrimonial și să se aplice un nou regim matrimonial^[1].

1.3.2. Condiții de validitate

1.3.2.1. Condiții de fond

- *Capacitatea* soților de a încheia convenția matrimonială este strâns legată de capacitatea matrimonială. Prin urmare, minorul care a împlinit vârsta matrimonială poate încheia o convenție matrimonială. Minorul cu vârsta între 16 și 18 ani are nevoie de încuviințarea părinților atunci când încheie convenția matrimonială înainte de încheierea căsătoriei și de autorizarea instanței de tutelă, în conformitate cu prevederile art. 337 alin. (1) C. civ. În lipsa încuviințărilor și a autorizărilor legale, convenția matrimonială este lovită de nulitate relativă, iar acțiunea în anulare se prescrie în termen de un an de la încheierea căsătoriei.

- *Consimțământul* soților sau al viitorilor soți la încheierea convenției matrimoniale trebuie să fie serios, liber exprimat, neviciat prin eroare, dol sau violență și exprimat cu intenția de a produce efecte juridice. Convenția matrimonială poate fi încheiată personal sau prin mandatar cu procură specială și autentică.

- *Obiectul* convenției matrimoniale constă în regimul matrimonial ales de soți. Obiectul trebuie să existe, să fie posibil, licit și moral. Prevederile art. 332 C. civ. trasează o serie de limite generale și speciale obiectului convenției matrimoniale. Cu privire la *limitele generale*, soții nu pot deroga de la principiul egalității și nu pot aduce atingere autorității părintești și devoluțiunii succesorale legale. *Limitele speciale* nu permit soților să modifice conținutul regimului matrimonial ales.

- *Cauza* convenției este una specială, și anume intenția părților de a supune raporturile patrimoniale dintre ei, pe durata căsătoriei, regulilor specifice unui anumit regim matrimonial. Cauza trebuie să existe, să fie reală, licită și morală.

[1] Pentru detalii, a se vedea C.M. CRĂCIUNESCU, M.G. BERINDEI, *Convenția matrimonială. Considerații critice*, în M. ULIESCU (coord.), *Noul Cod civil. Comentarii*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 354.

1.3.2.2. Condiții de formă

Conform art. 330 alin. (1) C. civ., convenția matrimonială este un act juridic solemn, care se încheie prin înscris autenticat de notarul public. Ambii soți trebuie să își exprime consimțământul în fața notarului public, personal sau prin mandatar cu procură autentică, specială, care are un conținut predeterminat.

Nerespectarea condițiilor de formă atrage *nulitatea absolută* a convenției matrimoniale.

1.3.3. Publicitatea convenției matrimoniale

Pentru a fi opozabilă terților, convenția matrimonială se înscrie în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale. În funcție de natura bunurilor care fac obiectul convenției, aceasta se va înscrie în cartea funciară (pentru bunuri imobile), în registrul comerțului (pentru bunuri care aparțin profesioniștilor), precum și în alte registre de publicitate cerute de lege.

Totodată, convenția matrimonială se înscrie prin mențiune pe actul de căsătorie al soților. Pentru aceasta, atunci când convenția matrimonială se încheie în timpul căsătoriei, notarul public care a autenticat-o expediază din oficiu un exemplar la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde s-a încheiat căsătoria. Atunci când convenția se încheie înainte de căsătorie, ea se anexează la declarația de căsătorie.

Orice persoană, indiferent dacă justifică sau nu un interes, poate cerceta Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale și poate solicita extrase certificate.

Neîndeplinirea acestor formalități atrage *inopozabilitatea* față de terți. Dacă terții au luat cunoștință pe altă cale despre încheierea convenției, ea devine opozabilă din momentul la care a cunoscut aceasta. În raport cu terții de bună-credință, soții sunt considerați ca fiind căsătoriți sub regimul matrimonial al comunității legale [art. 313 alin. (3) C. civ.].

1.3.4. Simulația convenției matrimoniale

Simulația convenției este reglementată de art. 331 C. civ. astfel, soții pot încheia un act secret prin care să aleagă un alt regim matrimonial sau să îl modifice pe cel existent și care face obiectul actului public. Actul secret trebuie încheiat înainte sau concomitent

cu actul public^[1]. Cât privește forma actului secret, acesta nu trebuie încheiat în formă autentică^[2].

Actul secret produce efecte doar între soți. Față de terții de bună-credință, el este inopozabil, în sensul că în raporturile cu aceștia se va aplica întotdeauna regimul matrimonial din actul public, pentru care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate.

În măsura în care unul dintre soți sau un terț, din orice motiv, are interesul să deconspire actul secret, poate formula acțiune în declararea simulației, care este imprescriptibilă.

1.3.5. Caducitatea convenției matrimoniale

Caducitatea intervine atunci când căsătoria nu se mai încheie. Rămân valabile însă actele juridice cuprinse în convenția matrimonială și care nu au legătură cu încheierea căsătoriei.

1.3.6. Nulitatea convenției matrimoniale

Nulitatea absolută intervine în următoarele situații: lipsa consimțământului; nerespectarea formei solemne; încălcarea limitelor generale și speciale; lipsa procurii autentice, atunci când se încheie prin mandatar; lipsa vârstei matrimoniale; obiectul lipsește sau este ilicit, imoral; cauză este ilicită, imorală.

Nulitatea relativă intervine în cazul consimțământului viciat, lipsei încuviințărilor și autorizărilor pentru minorul care încheie convenția.

Ca efect al nulității, se consideră ca nu a fost încheiată convenția matrimonială și, prin urmare, între soți se va aplica regimul comunității legale de bunuri. Nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană interesată, iar nulitatea relativă numai de către cel care justifică un interes legitim. Pentru acțiunea în anulare, termenul de prescripție este cel general, de 3 ani.

1.3.7. Clauza de preciput

Una dintre principalele clauze pe care soții o pot insera în convenția matrimonială este clauza de preciput, care este reglemen-

[1] F.A. BAIAS, *Scurte considerații privind reglementarea simulației în noul Cod civil*, în AUB, Drept, Supliment 2012, p. 218.

[2] *Idem*, p. 225.

tată de art. 333 C. civ. și constă în *acordul de voință al soților prin care aceștia stabilesc ca, în cazul decesului unuia dintre ei, soțul supraviețuitor să preia, fără plată, înainte de partajul moștenirii, unul sau mai multe dintre bunurile comune, deținute în devălmășie sau în coproprietate.*

Clauza de preciput poate fi stipulată fie în beneficiul fiecăruia dintre soți, fie doar al unuia dintre ei.

Cu privire la *natura juridică* a clauzei de preciput, legiuitorul nu a calificat-o în mod expres, stipulând doar că aceasta nu este supusă raportului donațiilor, ci numai reducțiunii. În doctrină au fost analizate o serie de soluții cu privire la calificare ei. Opinia majoritară consideră că nu poate îmbrăca forma unui legat cu titlu particular, deoarece este rezultatul unui acord de voință al soților, și nici a donației, întrucât lipsesc *animus donandi* și folosul gratuit^[1]. De asemenea, clauza de preciput nu poate fi asimilată unei clauze de partaj inegal al bunurilor comune (ca modalitate de lichidare a regimului matrimonial al comunității convenționale)^[2].

Clauza de preciput recunoaște un *avantaj matrimonial* soțului supraviețuitor, în sensul că soții convin asupra modalității de lichidare a regimului matrimonial în cazul decesului unuia dintre ei: soțul beneficiar preia, fără plată (adică fără să datoreze ceva moștenitorilor), anumite bunuri comune, care nu vor mai face obiectul partajului succesoral^[3].

Obiectul clauzei de preciput poate consta într-un bun comun (bunuri mobile, locuința etc.), determinat sau determinabil, sau mai multe bunuri comune. Bunurile proprii ale soțului decedat nu pot face obiectul clauzei de preciput. Principala condiție cu privire la bunurile care fac obiectul clauzei de preciput este ca acestea să facă parte din comunitatea de bunuri a soților, indiferent de forma ei: devălmășie sau coproprietate^[4]. Bunurile care fac obiectul clauzei de preciput nu sunt indisponibilizate și nici nu devin insesizabile pe durata căsătoriei.

^[1] În acest sens, C. NICOLESCU, *Clauza de preciput în reglementarea noului Cod civil român – avantaj matrimonial sau instrument de planificare succesorală?*, în AUB, Drept, Supliment 2012, p. 94; D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 146-147.

^[2] D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 148.

^[3] Pentru detalii, a se vedea M. AVRAM, *op. cit.*, p. 329-331.

^[4] A se vedea I. POPA, *Clauza de preciput*, în R.R.D.P. nr. 4/2011, p. 173.

Efectele clauzei de preciput se produc de la data deschiderii moștenirii soțului predecedat. Potrivit art. 333 alin. (1) C. civ., soțul supraviețuitor, beneficiarul clauzei, preia fără plată și înainte de partajul moștenirii bunurile care fac obiectul clauzei de preciput. După această preluare, are loc partajul succesoral între moștenitorii soțului decedat și soțul supraviețuitor.

În conformitate cu prevederile art. 367 lit. d) teza finală C. civ., *executarea* clauzei de preciput se face din activul net al comunității, adică aceasta se execută numai după ce creditorii comuni ai soților și-au îndeștulat creanțele. Clauza de preciput nu se impută asupra părții care i se cuvine soțului supraviețuitor în calitate de moștenitor^[1].

Dacă depășește cota disponibilă, clauza de preciput este *supusă reducțiunii*, nu și raportului donațiilor. Legiuitorul nu prevede expres ordinea în care se va reduce clauza de preciput, prin urmare, în tăcerea legii, întrucât legatele produc efecte în același timp cu clauza de preciput, acestea se vor reduce deodată și proporțional^[2].

Executarea clauzei de preciput se face în natură, iar dacă acest lucru nu este posibil, în echivalent [art. 333 alin. (5) C. civ.]. Soțul beneficiar poate să își exercite dreptul de preciput odată cu partajul, prin urmare, dreptul său de opțiune este imprescriptibil^[3].

Caducitatea clauzei de preciput intervine atunci când:

- soțul beneficiar a decedat înaintea soțului dispunător;
- soții au decedat în același timp;
- comunitatea de bunuri a soților încetează în timpul vieții acestora, ca urmare a desfacerii sau desființării căsătoriei ori dacă soții au ales regimul matrimonial al separației de bunuri;
- bunurile care fac obiectul clauzei au fost vândute la cererea creditorilor comuni ai soților.

[1] C. CRĂCIUNESCU, D. LUPĂȘCU, *Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 71/2011*, în P.R. nr. 8/2011, p. 50.

[2] În același sens, G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 459.

[3] În același sens, C. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 98. Pentru părerea contrară, potrivit căreia dreptul soțului supraviețuitor de a cere executarea clauzei de preciput se prescrie în termen de 3 ani de la moartea unuia dintre soți, a se vedea C. CRĂCIUNESCU, D. LUPĂȘCU, *op. cit.*, în P.R. nr. 8/2011, p. 152; G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 460.

1.4. Modificarea, încetarea, și lichidarea regimului matrimonial

1.4.1. Modificarea regimului matrimonial

1.4.1.1. Modificarea convențională

Soții pot opta pentru modificarea regimului matrimonial ales în condițiile prevăzute în art. 369 alin. (1) C. civ., și anume:

- a) trecerea a cel puțin 1 an de la data încheierii căsătoriei și
- b) încheierea valabilă unei convenții matrimoniale^[1].

Pentru încheierea în mod valabil a convenției matrimoniale, soții trebuie să își exprime consimțământul liber și neviciat. Soțul care nu a împlinit vârsta de 18 ani, însă prin căsătorie a dobândit capacitate de exercițiu deplină, sau minorul emancipat are dreptul să încheie singur o convenție matrimonială valabilă.

Convenția matrimonială prin care soții modifică regimul matrimonial ales sau impus în temeiul Codului familiei este supusă tuturor formalităților de publicitate: înscrierea în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, notarea în cartea funciară, în registrul comerțului, dacă cel puțin unul dintre soți este profesionist. Totodată, un exemplar va fi trimis de către notarul public care a autentificat convenția matrimonială la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde s-a încheiat căsătoria, pentru a se face mențiune pe actul de căsătorie.

Față de terți, modificarea regimului matrimonial produce efecte de la data îndeplinirii acestor formalități, cu excepția cazului în care au luat cunoștință pe altă cale despre modificare. Între soți, modificarea regimului matrimonial operează de la data încheierii convenției matrimoniale.

Schimbarea regimului matrimonial presupune că efectele vechiului regim încetează și încep să se aplice regulile noului regim matrimonial ales de soți. Soții pot lichida vechiul regim matrimonial concomitent sau ulterior schimbării. În literatura juridică a fost exprimată opinia potrivit căreia este admisibilă doar o schimbare parțială a regimului matrimonial, în sensul că soții pot modifica doar regimul anumitor bunuri^[2]. Într-o atare situație, soții nu schimbă

^[1] G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 504; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 343.

^[2] În acest sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 345.

regimul matrimonial existent cu unul nou, ci doar modifică regulile aplicabile actualului regim. Ei au această posibilitate numai în cazul regimului comunității convenționale și al separației de bunuri.

Înlocuirea sau modificarea regimului matrimonial nu trebuie să prejudicieze drepturile creditorilor personali sau comuni ai soților. În caz contrar, aceștia pot introduce o *acțiune revocatorie* în temeiul art. 369 alin. (3) C. civ., care poate fi exercitată în termen de un an de la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate sau de la data la care au luat cunoștință de aceste împrejurări pe altă cale. Creditorilor prejudiciați li se recunoaște și posibilitatea de a interveni într-un litigiu și de a invoca *excepția de inopozabilitate* a convenției matrimoniale prin care le-au fost fraudate interesele. Invocarea excepției nu este supusă termenelor de prescripție.

1.4.1.2. Modificarea judiciară

Modificarea judiciară a regimului matrimonial poate fi privită din două perspective: ca *sanctiune* (pentru soțul care pune în pericol interesele patrimoniale ale familiei) și ca o *măsură de protecție* (pentru soțul care solicită instanței modificarea regimului matrimonial).

Modificarea judiciară intervine atunci când sunt îndeplinite următoarele *condiții*:

- soții se află sub regimul comunității legale sau convenționale de bunuri;

- unul dintre soți încheie acte juridice care au ca obiect bunuri comune;

- actele juridice pun în pericol interesele patrimoniale ale familiei. Noțiunea de *interese patrimoniale ale familiei* trebuie privită ca o chestiune de fapt, care se apreciază de la caz la caz de instanța de tutelă^[1]. Soțul care solicită modificarea regimului trebuie să facă dovada că celălalt soț a încheiat astfel de acte juridice și că există pericolul iminent să încheie alte noi acte juridice care ar afecta comunitatea de bunuri.

Instanța de tutelă va dispune schimbarea regimului matrimonial al comunității cu cel al separației de bunuri. Între soți, efectele separației operează de la data introducerii acțiunii sau de la data despărțirii în fapt, dacă soții solicită acest lucru.

^[1] *Idem*, p. 346.

Acțiunea are caracter personal, creditorii soților neavând posibilitatea să ceară separația. Cu toate acestea, ei pot interveni în procesul dintre soți în care se soluționează cererea de modificare a regimului matrimonial.

Măsura judiciară de schimbare a regimului matrimonial este definitivă. Cu toate acestea, soții pot încheia o nouă convenție matrimonială prin care să revină la comunitatea de bunuri^[1].

1.4.2. Încetarea regimului matrimonial

Regimul matrimonial încetează, potrivit art. 319 alin. (1) C. civ., prin *constatarea nulității, anularea, desfacerea sau încetarea căsătoriei*.

În cazul desființării căsătoriei, hotărârea judecătorească rămasă definitivă se comunică în copie serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, pentru a se face mențiune pe marginea actului de căsătorie. O copie a acestuia se transmite Registrului notarial al regimurilor matrimoniale, în vederea înscrierii mențiunii privitoare la încetarea regimului matrimonial. Dacă a fost desfăcută căsătoria, data încetării regimului matrimonial este data cererii de divorț sau a despărțirii în fapt a soților.

În cazul încetării căsătoriei prin moartea constatată fizic a unuia dintre soți, data încetării regimului matrimonial coincide cu data decesului. Dacă moartea a fost declarată pe cale judecătorească, regimul matrimonial încetează pe data rămânerii definitive a hotărârii de declarare judecătorească a morții.

Față de terți, regimul încetează din momentul în care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate: înscrierea în Registrul notarial al regimurilor matrimoniale, în cartea funciară, în registrul comerțului.

1.4.3. Lichidarea regimului matrimonial

Lichidarea regimului matrimonial intervine în cazul încetării sau schimbării acestuia. Potrivit art. 320 C. civ., lichidarea se face *prin învoiala soților sau prin hotărâre judecătorească*, în caz de neînțe-

^[1] În același sens, M. AVRAM, C. NICOLESCU, *Regimuri matrimoniale*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 361.

legere. Totodată, soți pot stabili prin convenție matrimonială modalitatea de lichidare a regimului matrimonial.

Actul de lichidare îl constituie actul autentic notarial sau hotărârea judecătorească. În funcție de regimul matrimonial ales de soți, lichidarea se face după reguli diferite.

§2. Regimul primar imperativ

2.1. Reprezentarea soților

2.1.1. Mandatul convențional

În temeiul art. 314 C. civ., un soț poate să dea mandat celuilalt soț să îl reprezinte pentru exercitarea drepturilor pe care le are potrivit regimului matrimonial. Așadar, mandatul convențional între soți va fi supus regulilor generale de la mandat, și anume art. 2009-2038 C. civ.

Un soț îl poate împuternici pe celălalt soț să încheie acte juridice care se încheie în mod valabil doar cu consimțământul ambilor soți și care au ca obiect bunuri comune. Reprezentarea între soți are caracter gratuit, cu excepția cazului în care soțul mandatar exercită o activitate profesională^[1].

Cu privire la forma acestui mandat, sunt incidente prevederile art. 2013 C. civ., prin urmare, el poate fi încheiat în formă scrisă, autentică ori sub semnătură privată, sau verbal. Atunci când mandatul între soți este dat pentru încheierea unui act juridic pentru care legea cere o anumită formă *ad validitatem* sau *ad probationem*, potrivit principiului simetriei de formă a actelor juridice, soții trebuie să respecte forma cerută de lege.

Obiectul mandatului între soți este unul specific raporturilor dintre soți, și anume reprezentarea pentru exercitarea drepturilor pe care soțul mandant le are potrivit regimului matrimonial. Prin urmare, mandatul convențional între soți este un mandat cu reprezentare special^[2].

^[1] În doctrină a fost exprimată opinia potrivit căreia prezumția de gratuitate este relativă, ea putând fi răsturnată dacă se face dovada că s-a plătit o remunerație sau că între soți s-a încheiat un contract de muncă. În acest sens, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 80.

^[2] A se vedea M. BANCUI, A.AL. BANCUI, *op. cit.*, p. 46.

Mandatul convențional între soți își găsește aplicabilitate în cazul actelor de înstrăinare sau grevare cu drepturi reale sau de schimbare a destinației bunurilor comune. Încheierea unor astfel de acte fără consimțământul ambilor soți și în lipsa unui mandat expres al soțului care nu participă la încheierea lui atrage nulitatea relativă. Terțul de bună-credință păstrează bunul, în timp ce soțul contractant este obligat la daune-interese.

2.1.2. Mandatul judiciar

Mandatul judiciar reprezintă o prerogativă recunoscută de le-giutor soților aflați în situații speciale, catalogate în doctrină drept *situații de criză conjugală*^[1].

El se acordă de către instanța de tutelă atunci când unul dintre soți se află în imposibilitatea fizică sau psihică de a-și manifesta voința din cauze obiective, precum: dispariția, alienația sau debili-tatea mintală, un handicap, o infirmitate, starea de comă, bătrâ-nețea etc. Instanța de tutelă trebuie să stabilească condițiile, limite-le și valabilitatea acestui mandat. În temeiul hotărârii judecătorești, soțul reclamant va putea încheia doar acele acte juridice pentru care a cerut încuviințare^[2].

Mandatul judiciar *încetează* atunci când dispare cauza care a dus la instituirea lui, când expiră perioada de valabilitate stabilită de instanța de tutelă sau atunci când a fost numit un tutore ori curator care să reprezinte interesele soțului aflat în imposibilitate de a-și exprima voința.

În mod excepțional, atunci când unul dintre soți încheie *acte juridice prin care pune în pericol grav interesele familiei*, celălalt soț poate cere instanței de tutelă ca, pentru o perioadă determinată, dreptul de a dispune de anumite bunuri să poată fi exercitat numai cu consimțământul său expres. Prevederile art. 316 alin. (1) C. civ. instituie o limitare judiciară a dreptului unuia dintre soți de a dis-pune de anumite bunuri.

Măsura poate fi dispusă de către instanța de tutelă numai dacă soțul reclamant face dovada gravității pericolului. Perioada de timp

[1] A se vedea M. AVRAM, *op. cit.*, p. 222; D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 126.

[2] A se vedea G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 426; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 225; M. BANCIU, A.AL. BANCIU, *op. cit.*, p. 51-52.

este limitată la *maxim 2 ani*. Efectul principal al hotărârii judecătorești este acela că actele de dispoziție cu privire la bunurile indicate de instanța de tutelă trebuie încheiate cu consimțământul expres al celuilalt soț. Hotărârea judecătorească se comunică în vederea efectuării formalităților de publicitate imobiliară sau mobilă.

Nerespectarea hotărârii atrage nulitatea relativă a actului juridic încheiat. Acțiunea în anulare poate fi introdusă de soțul vătămat, în termen de 1 an de la data la care a luat cunoștință de existența actului.

Terțul contractant de bună-credință la încheierea actului va păstra bunul, iar soțul vătămat poate pretinde doar daune-interese de la celălalt soț.

2.2. Independența patrimonială și profesională a soților

2.2.1. Libertatea de a încheia acte juridice

Fiecare soț poate încheia orice acte juridice cu orice persoană, potrivit principiului libertății contractuale consacrat în art. 317 alin. (1) C. civ. Astfel, soții pot încheia între ei contracte de vânzare-cumpărare, donații, schimb, împrumut sau orice alt act juridic permis de lege. Principiul libertății contractuale trebuie coroborat cu regulile care operează în cadrul fiecărui regim matrimonial în parte.

2.2.2. Operațiunile bancare

În temeiul art. 317 alin. (2) și (3) C. civ., fiecare soț poate să facă singur, fără consimțământul celuilalt, depozite bancare, precum și orice alte operațiuni în legătură cu acestea. Textul legal instituie o *prezumție bancară*, în temeiul căreia fiecare soț este liber să deschidă conturi bancare și să le administreze fără consimțământul celuilalt soț, chiar și atunci când sumele de bani depuse fac parte din comunitatea de bunuri a soților. Mai mult decât atât, soțul titular al contului se bucură de dreptul de a dispune de fondurile depuse chiar și după desfacerea sau încetarea căsătoriei, dacă prin hotărâre judecătorească executorie nu s-a dispus altfel.

Aceste dispoziții trebuie coroborate cu cele ale art. 318 C. civ., întrucât există posibilitatea ca, în anumite perioade de criză con-

jugală, unul dintre soți să abuzeze de acest drept. În perioadele normale ale căsătoriei, soții pot recurge la o serie de mecanisme legale care ar putea atenua sau preveni un comportament deviant al soțului titular al contului și ar putea stipula o clauză de împuțernicire pe cont în favoarea soțului netitular^[1].

Prezumția bancară operează indiferent de regimul matrimonial ales de soți^[2].

2.2.3. Dreptul la informare

Dreptul de a fi informat și obligația soților de a se informa reciproc cu privire la bunurile, veniturile și datoriile lor sunt consecințe firești ale raporturilor personale dintre soți. Prevederile art. 318 C. civ. au rolul de a tempera efectele independenței patrimoniale a soților^[3].

Dacă unul dintre soți refuză informarea, celălalt soț poate solicita instanței de tutelă să îl oblige să furnizeze informațiile cerute și să depună probele necesare în acest sens. Totuși, terții, în baza respectării secretului profesional, pot refuza să comunice instanței informațiile solicitate.

În situația în care informațiile solicitate de un soț pot fi obținute numai la cererea celuilalt soț și acesta din urmă refuză, se naște prezumția că susținerile soțului reclamant sunt adevărate. Presumția are caracter relativ, ea putând fi răsturnată de celălalt soț prin orice mijloc de probă.

2.2.4. Independența profesională

Fiecare soț este liber să își aleagă și să exercite profesia pe care o dorește, să renunțe la profesia aleasă sau să o schimbe, fără consimțământul celuilalt soț. Cu toate acestea, nimic nu îi împiedică pe soți să se sfătuiască unul cu celălalt cu privire la aceste aspecte. Soților le revine obligația de a se sprijini moral și material, îndeosebi în perioadele mai dificile din viața lor.

[1] În același sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 220-222.

[2] Doctrina a criticat aceste prevederi legale, deoarece în regimul separației de bunuri ele nu își găsesc aplicabilitatea. Pentru detalii, T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 90.

[3] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 77; M. BANCIU, A.AL. BANCIU, *op. cit.*, p. 49.

Din libertatea în alegerea profesiei decurge și *dreptul fiecăruia dintre soți de a dispune de veniturile încasate ca rezultat al desfășurării unei profesii*. În categoria veniturilor din profesie intră salarii, indemnizații, premii, compensații, dividende, onorarii^[1]. Dreptul de a dispune de aceste venituri este limitat de regulile regimului matrimonial ales de soți.

Soțul care a participat efectiv la activitatea profesională a celuilalt soț poate obține o compensație, în măsura îmbogățirii soțului beneficiar, atunci când contribuția depășește limitele obligației de sprijin material și ale obligației de a contribui la cheltuielile căsătoriei. De regulă, compensația se recuperează la partaj sau prin acțiune principală, în temeiul îmbogățirii fără justă cauză.

2.3. Locuința familiei

Locuința familiei reprezintă *locuința comună a soților* sau, în lipsă, *locuința soțului la care se află copiii* [art. 321 alin. (1) C. civ.].

Din definiția legală reiese că locuința familiei desemnează fie locul în care soții și copiii acestora își desfășoară traiul zilnic, fie locul unde trăiește unul dintre soți și copiii care se află la acesta^[2].

Locuința familiei este o noțiune de fapt, care presupune existența a două elemente: unul *obiectiv, material*, reprezentat de imobilul în care soții locuiesc, și unul *subiectiv, voluntar*, care constă în destinația pe care soții o dau imobilului^[3].

Locuința familiei nu trebuie confundată cu domiciliul soților. Aceștia pot avea domiciliul separat, însă locuința familiei este acolo unde ei locuiesc efectiv. Dacă soții dețin mai multe imobile în calitate de coproprietari, proprietari exclusivi, în temeiul unui contract de închiriere sau cu orice alt titlu, locuința familiei este una singură, și anume aceea pe care soții au înțeles să o afecteze traiului de zi cu zi.

Atunci când soții nu au o locuință comună, locuința familiei va fi locuința soțului la care se află copiii. Dacă soții locuiesc separat și nu au copii, locuința familiei va fi cea stabilită prin înțelegerea so-

[1] G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 444; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 214.

[2] A se vedea A.GH. GAVRILESCU, *Locuința familiei*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 4/2011, p. 37.

[3] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 203; M. AVRAM, C. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 118.

șilor sau notată în cartea funciară. În lipsă, se prezumă că soții nu au o locuință comună.

Locuința comună *poate fi notată în cartea funciară*, la cererea oricăruia dintre soți. Nu prezintă importanță cine este titularul dreptului de proprietate, notarea putând fi cerută chiar de soțul neproprietar^[1].

Locuința familie beneficiază de o *protecție legală*, dat fiind regimul juridic special al acesteia. Astfel, soții sunt obligați să respecte prevederile art. 322 alin (1) C. civ. atunci când încheie acte juridice prin care dispun de drepturile asupra locuinței familiei sau prin care folosința acesteia ar fi afectată. Prin urmare, este interzis ca unul dintre soți să încheie acte de dispoziție (vânzare-cumpărare, schimb, donație), acte de administrare (închiriere) sau acte prin care să fie afectată folosința locuinței familiei (pierderea, limitarea folosinței) *fără consimțământul expres al celuilalt soț*. Vânzarea nudei proprietăți, partajul, testamentul soțului proprietar exclusiv al locuinței sunt valabile^[2].

Consimțământul soțului neparticipant la încheierea actului juridic cu privire la locuința familiei trebuie exprimat *în scris*. Forma scrisă este cerută *ad probationem*, nerespectarea acestei cerințe atrăgând doar imposibilitatea dovedirii exprimării consimțământului prin alte mijloace de probă^[3]. În situația în care actul juridic care urmează să se încheie trebuie să respecte forma autentică *ad validitatem*, consimțământul soțului necontractant va îmbrăca tot forma autentică.

Articolul 322 alin. (2) C. civ. reglementează situația *bunurilor care mobilează sau decorează locuința familiei*. Astfel, un soț nu poate deplasa din locuință și nici nu poate dispune de acestea fără consimțământul scris al celuilalt soț. În cazul în care soțul refuză în mod nejustificat să își exprime consimțământul, celălalt soț se poate adresa instanței de tutelă, pentru ca aceasta să autorizeze încheierea actului^[4]. În cazul în care actele juridice sunt încheiate fără să existe consimțământul scris al soțului necontractant, sanc-

[1] A se vedea E. FLORIAN, *Protecția locuinței familiei pe durata căsătoriei în reglementarea noului Cod civil*, în P.R. nr. 7/2011, p. 52.

[2] În acest sens, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 66.

[3] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 206.

[4] A se vedea C.M. CRĂCIUNESCU, D. LUPĂȘCU, *Regimul primar în reglementarea noului Cod civil*, în P.R. nr. 5/2011, p. 71.

țiunea care intervine este *nulitatea relativă*. Exprimarea consimțământului semnifică neopunerea acestuia la încheierea actului.

În cazul în care imobilul care constituie locuință comună este un bun comun în devălmășie, prevederile art. 322 alin. (1) C. civ. sunt dublate de regulile regimului comunității legale de bunuri, potrivit cărora actele de dispoziție asupra bunurilor comune imobile trebuie încheiate cu consimțământul expres al ambilor soți.

Soțul care nu și-a exprimat consimțământul poate cere anularea actului în termen de 1 an de la data la care a luat cunoștință de existența lui, însă nu mai târziu de 1 an de la data încetării regimului matrimonial [art. 322 alin. (4) C. civ.]. Se instituie astfel o prezumție absolută, potrivit căreia soțul necontractant a luat cunoștință de existența actului juridic în momentul încetării regimului matrimonial și îi conferă posibilitatea să introducă acțiunea în anulare în decursul unui an^[1].

În lipsa notării locuinței în cartea funciară, soțul care nu și-a dat consimțământul la încheierea actului nu poate cere anularea lui, ci doar daune-interese de la celălalt soț, cu excepția cazului în care terțul a fost de rea-credință, adică a cunoscut pe altă cale calitatea de locuință a familiei.

În cazul în care *locuința familiei este deținută de soți în temeiul unui contract de închiriere*, fiecare soț are un drept locativ propriu, chiar dacă numai unul dintre ei este titularul contractului sau contractul de închiriere a fost încheiat înainte de căsătorie. Astfel, prevederile art. 323 alin. (1) C. civ. consacră un drept locativ propriu fiecăruia dintre soți. Copiii minori ai soților vor avea un drept locativ derivat din cel al titularului din contract^[2].

Soțul care încheie acte juridice referitoare la locuința familiei sau la bunurile care o mobilează sau o decorează, chiar titular exclusiv al contractului de închiriere, are nevoie de consimțământul scris al celuilalt soț. Dacă soțul refuză în mod nejustificat să își exprime consimțământul, celălalt soț poate solicita instanței de tutelă să autorizeze încheierea actului. Dacă locuința este notată în cartea funciară, sancțiunea care intervine este nulitatea relativă, care poate fi invocată în termen de un an de la data la care a luat

[1] G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 436.

[2] A se vedea T. BODOAȘCĂ, *Contribuții la studiul regimului juridic actual al drepturilor locative ale soților decurgând din închirierea unor locuințe*, în *Dreptul* nr. 1/2003, p. 74-81.

cunoștință de acesta, dar nu mai târziu de un an de la data încetării regimului matrimonial. În caz contrar, pot fi pretinse doar daune-interese.

În caz de deces al unuia dintre soți, soțul supraviețuitor continuă exercitarea dreptului său locativ, dacă nu renunță în mod expres în termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului.

La desfacerea căsătoriei, soții pot conveni cu privire la folosința locuinței închiriate. Dacă nu se înțeleg, instanța de tutelă poate atribui folosința ambilor soți, dacă este comod partajabilă în natură. Dacă acest lucru nu este posibil, va atribui beneficiul contractului de închiriere unuia dintre soți. Atribuirea folosinței se face obligatoriu cu citarea locatorului, față de care hotărârea judecătorească produce efecte de la data la care a rămas definitivă.

Atribuirea se face de către instanța de tutelă cu respectarea criteriilor impuse de art. 324 alin. (1) C. civ., și anume: interesul superior al copiilor minori; culpa în desfacerea căsătoriei; posibilitățile locative proprii ale fiecăruia dintre foștii soți. Ordinea este imperativă. Soțul a cărui culpă exclusivă a fost reținută la desfacerea căsătoriei nu poate beneficia de atribuirea folosinței locuinței familiei.

Soțul căruia i s-a atribuit contractului de închiriere va trebui să plătească celuilalt o indemnizație pentru acoperirea cheltuielilor de instalare într-o altă locuință, dacă la divorț nu a fost reținută culpa lui exclusivă. Cuantumul indemnizației se stabilește de comun acord de către soți, iar în caz de neînțelegere, va decide instanța de tutelă. Indemnizația trebuie să acopere toate cheltuielile ocazionate de instalarea celuilalt soț într-o altă locuință (transportul bunurilor mobile, amenajarea noii locuințe etc.). Indemnizația poate fi plătită în momentul partajului de folosință al locuinței sau poate fi impută la partaj asupra cotei soțului beneficiar al atribuirii contractului de închiriere.

2.4. Cheltuielile căsătoriei

Articolul 325 alin. (1) C. civ. consacră obligația soților de a-și acorda sprijin material reciproc și de a contribui la cheltuielile căsătoriei, în raport de mijloacele fiecăruia [alin. (2)]. Aceste obligații decurg din relațiile personale dintre soți, întemeiate pe solidaritate, afecțiune și respect.

Obligația de a suporta cheltuielile căsătoriei se execută în mod firesc, prin traiul în comun, de zi cu zi al membrilor familiei. Intră în

această categorie toate cheltuielile zilnice legate de gospodărirea în comun, cele generate de creșterea și educarea copiilor minori, cheltuielile de agrement. Întinderea acestora diferă de la caz la caz, în funcție de nivelul de trai al soților și de veniturilor lor. Fiecare soț va contribui la cheltuielile căsătoriei în raport cu mijloacele de care dispune. În cazul regimurilor convenționale, soții pot stabili de comun acord prin convenție matrimonială contribuția fiecăruia la aceste cheltuieli (procentual, în sume fixe). În cazul în care nu există o înțelegere în acest sens, se prezumă că ei contribuie în mod egal.

Munca oricăruia dintre soți depusă în gospodărie sau pentru creșterea copiilor este considerată contribuție la cheltuielile căsătoriei^[1] (art. 326 C. civ.). În practică, instanțele judecătorești au stabilit că prezumția instituită de legiuitor, că soții au câte o cotă de 50% la masa bunurilor comune, poate fi răsturnată, chiar dacă unul dintre soți a avut pe parcursul căsătoriei venituri mai mari decât cele ale celuilalt soț, în condițiile în care soții, de comun acord, au convenit (explicit sau implicit) ca soția să aibă grijă de gospodărie, de menaj, de tot ceea ce implică îngrijirea fiecărui membru în parte al familiei și întreținerea locuinței^[2].

§3. Regimul matrimonial al comunității legale

3.1. Noțiune. Reglementare

Regimul comunității se aplică în temeiul legii soților care nu au optat pentru alt regim matrimonial prin convenție matrimonială. Dintre toate regimurile matrimoniale posibile, regimul comunității legale corespunde cel mai mult ideii de familie, fiind o consecință firească a relațiilor personale izvorâte din căsătorie^[3].

Regimul comunității legale este reglementat de art. 339-359 C. civ. Aceste dispoziții se completează cu cele ale art. 667-668 din același cod, care reglementează regulile proprietății comune în devălmășie, care se aplică bunurilor soților în regimul comunității legale.

^[1] În acest sens, I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 3482/2004, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 222.

^[2] C.A. Galați, s. civ., dec. nr. 95/R/2010, în Jurindex.

^[3] C.C.R., dec. nr. 218/2011, în M. Of. nr. 239 din 6 aprilie 2011.

Regimul comunității legale se caracterizează printr-o serie de *trăsături*:

a) este un regim *legal*, care se aplică în subsidiar, dacă soții nu derogă de la el prin încheierea unei convenții matrimoniale;

b) este *imperativ*, orice convenție contrară dispozițiilor legale care reglementează regimul matrimonial al comunității legale este, potrivit art. 359 C. civ., lovită de nulitate absolută;

c) este *mutabil*, în sensul că soții îl pot înlocui după trecerea a cel puțin 1 an de la încheierea căsătoriei. În vechiul Cod al familiei, regimul comunității de bunuri era unic și imutabil, incompatibil cu orice alt regim matrimonial;

d) este un regim matrimonial *de comunitate*, care implică existența unei mase de bunuri comune ale soților. În cadrul acestui regim, regula o constituie comunitatea de bunuri, iar excepția bunurile proprii.

3.2. Bunurile soților

3.2.1. Bunurile comune

Dispozițiile art. 339 C. civ. consacră *prezumția comunității de bunuri a soților*, care constituie regula în regimul matrimonial al comunității legale. Potrivit acestei prezumții, bunurile dobândite în timpul regimului comunității legale de oricare dintre soți sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune în devălmășie.

Prin noțiunea de *bunuri* se înțelege atât bunurile corporale (lucrurile), cât și bunurile incorporale (drepturile subiective privitoare la lucruri).

Pentru ca un bun să fie comun, trebuie îndeplinite următoarele *condiții*:

- *Bunul să fie dobândit de soți împreună sau de oricare dintre ei*. Prin *dobândire* se înțelege obținerea, sub semnul prezumției de comunitate, de către oricare dintre soți sau de ei împreună, a unui drept patrimonial real sau de creanță, în temeiul legii, al unui act sau fapt juridic^[1].

În ceea ce privește drepturile reale, bunul devine comun indiferent dacă a fost dobândit printr-un mod original (accesiune, uzuca-piune, posesie de bună-credință) sau derivat de dobândire. În ca-

^[1] I. ALBU, *op. cit.*, p. 128.

zul uzucapiunii, indiferent dacă este de 10 ani sau de 5 ani, bunul este considerat bun comun dacă termenul de uzucapiune a început să curgă în timpul căsătoriei^[1].

În cazul în care bunul a fost dobândit prin acte juridice oneroase, acesta este considerat a fi comun dacă în actul de dobândire figurează ambii soți, iar în cartea funciară este înscris numai pe numele unuia dintre soți. În temeiul art. 902 C. civ., fiecare dintre soți este îndreptățit să solicite notarea în cartea funciară a calității de bun comun a unui bun imobil. Bunurile dobândite prin acte juridice cu titlu gratuit sunt bunuri proprii, afară de situația în care dispunătorul nu prevede că ele vor fi comune.

Bunul este comun dacă *dobânditorul are calitatea de soț*. Căsătoria încetează odată cu moartea constatată fizic a unuia dintre soți, la data stabilită prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă ca fiind cea a morții, pe data eliberării certificatului de divorț, la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a pronunțat divorțul sau data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a constatat nulitatea ori s-a dispus anularea căsătoriei.

Bunurile dobândite *în timpul separației în fapt a soților*, dar sub imperiul regimului comunității legale de bunuri, sunt tot bunuri comune, cu excepția situației prevăzute în art. 385 C. civ., potrivit căruia regimul matrimonial încetează de la data introducerii cererii de divorț [alin. (1)] sau, în cazul divorțului prin acordul lor, de la data separației în fapt [alin. (2)]. Separarea în fapt a soților are consecințe directe asupra stabilirii contribuției lor la dobândirea bunurilor.

- *Bunul să fie dobândit în timpul comunității legale*. Pentru ca bunul să fie comun, data dobândirii trebuie să se situeze în timpul regimului comunității legale de bunuri. Față de soți, regimul comunității legale se aplică din momentul încheierii căsătoriei, iar față de terți de la data îndeplinirii formalităților de publicitate.

În cazul încetării căsătoriei, bunurile dobândite de soți până la momentul morții unuia dintre ei sunt bunuri comune. Dacă moartea este stabilită prin hotărâre judecătorească, bunurile dobândite de soțul supraviețuitor între data morții și data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte sunt considerate retroactiv bunuri proprii. Dacă cel declarat mort reapare, hotărârea declarativă de moarte se anulează, iar comunitatea de bunuri reînvie. Dacă soțul

[1] AL. BACACI, *Raporturile patrimoniale în dreptul familiei*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 23; C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 97.

rămas în viață se recăsătorește și este de bună-credință la data încheierii noii căsătorii, comunitatea legală din prima căsătorie încheiază pe data încheierii celei de-a doua căsătorii.

Desfacerea căsătoriei atrage încetarea regimului comunității legale de bunuri de la data introducerii cererii de divorț.

Ca efect al retroactivității nulității căsătoriei, regimul comunității legale se consideră că nu a existat, iar bunurile achiziționate de soți vor fi considerate proprii ale aceluia care le-a dobândit. Soțul care a participat cu sume de bani la dobândirea unui bun propriu al celuilalt soț are un drept de creanță.

În literatura de specialitate^[1] se face distincție între data și *momentul* dobândirii bunului. Momentul dobândirii marchează transferul dreptului în patrimoniul soților^[2].

Sub imperiul Codului familiei, unii autori au evidențiat o serie de situații speciale în cazul drepturilor de creanță, în virtutea cărora se pretinde transmiterea dreptului de proprietate asupra unui lucru, deoarece momentul în care dreptul de creanță intră în patrimoniul soților este diferit de cel al dobândirii dreptului de proprietate^[3]. Astfel de cazuri se regăsesc și în practica actuală, în cazul antecontractului de vânzare-cumpărare. Dacă este încheiat înainte de căsătorie, dă naștere la un drept de creanță, în temeiul căruia operează transmiterea dreptului de proprietate. Atât timp cât transmiterea proprietății are loc în timpul căsătoriei, bunul va fi comun^[4].

O situație similară este cea a locuințelor construite cu credit sau a cumpărării de bunuri cu plata prețului în rate. În practica judiciară anterioară noului Cod civil s-a stabilit că bunul este comun dacă semnarea procesului-verbal de preluare a imobilului se situează în timpul căsătoriei, chiar dacă contractul de construire a fost semnat numai de unul dintre soți, înainte de încheierea căsătoriei^[5].

[1] AL. BACACI, *op. cit.*, p. 28 și urm.; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 240 și urm.

[2] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 117.

[3] AL. BACACI, *op. cit.*, p. 28.

[4] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 240.

[5] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 215/1982, în R.R.D. nr. 12/1982, p. 60; P. ANCA, *Natura juridică a contractului de construire de locuințe proprietate personală*, în R.R.D. nr. 5/1977, p. 39; FR. DEAK, *Examen teoretic al practicii judiciare privind contractele de construire de locuințe proprietate personală și de vânzare-cumpărare a locuințelor din fondul locativ de stat*, în R.R.D. nr. 7/1982, p. 25.

În cazul în care bunul este dobândit în timpul căsătoriei printr-un act juridic afectat de o condiție suspensivă, va fi considerat comun dacă s-a îndeplinit condiția, chiar și după desfacerea căsătoriei, deoarece realizarea condiției are efect retroactiv. Dacă bunul a fost dobândit în timpul căsătoriei printr-un act sub condiție rezolutorie, bunul este comun. Dacă condiția se realizează, actul este desființat retroactiv, iar bunul iese din patrimoniul comun al soților. Bunurile dobândite sau înstrăinate de soți prin acte juridice afectate de termen nu intră sau, respectiv, ies din comunitatea de bunuri a soților, deoarece termenul nu produce efecte asupra existenței dreptului^[1].

- *Bunul să nu facă parte din categoria bunurilor comune.*

3.2.2. Bunurile proprii

Bunurile proprii sunt expres și limitativ prevăzute în art. 340 C. civ. Astfel, nu sunt bunuri comune, ci bunuri proprii ale fiecărui soț:

- *Bunurile dobândite prin moștenire legală, legat sau donație, cu excepția cazului în care dispunătorul a prevăzut, în mod expres, că ele vor fi comune* [lit. a)]. Aceste bunuri intră în categoria bunurilor proprii datorită caracterului *intuitu personae* al dobândirii.

Dobândirea bunurilor prin *moștenire legală* se întemeiază pe legătura de rudenie dintre defunct și moștenitor. În cazul moștenirii legale, bunurile vor fi întotdeauna proprii ale soțului moștenitor, deoarece defunctul nu își mai poate exprima voința, bunurile urmând calea devoluțiunii legale.

Bunurile dobândite prin *legat* sunt proprii ale soțului legatar, indiferent dacă legatul este universal, cu titlu universal sau cu titlu particular. Nu prezintă importanță forma legatului: autentic, privilegiat sau olograf.

În cazul *donațiilor*, bunurile sunt proprii, indiferent dacă donația este directă, indirectă, deghizată, dar manual sau donație cu sarcină. Dacă sarcina este executată din bunuri comune, bunul rămâne propriu, iar celălalt soț care a contribuit la plata ei va avea un drept de creanță^[2]. *Darurile de nuntă* se consideră a fi bunuri comune, întrucât ele sunt făcute soților cu ocazia nunții și în scopul de a-i ajuta pe proaspeții căsătoriți să formeze un patrimoniu co-

^[1] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 118.

^[2] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 98.

mun minim, necesar pornirii în viața de familie. Cu toate acestea, dacă darurile de nuntă sunt făcute de părinții unuia dintre soți sau de terțe persoane și constau în sume mari de bani, ele sunt considerate bunuri proprii ale soțului care le-a primit, cu excepția cazului în care dispunătorul nu a menționat în mod expres ca bunul să devină comun^[1].

În practică s-a stabilit că un bun dobândit în timpul căsătoriei este propriu dacă unul dintre soți a achitat prețul din banii primiți de la tatăl său, care a arătat că acești bani sunt considerați o zestre pentru fiul său^[2].

• *Bunurile de uz personal* [lit. b)]. Bunurile de uz personal sunt proprii în virtutea principiului afectățiunii. Pentru a fi calificate ca bunuri proprii, în literatura juridică^[3] s-a opinat că trebuie îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*:

– să fie dobândite de soțul care le folosește. Dacă bunul a fost dobândit cu sume de bani comune sau celălalt soț a contribuit la achiziționarea bunului destinat uzului personal al soțului, se va naște un drept de creanță în temeiul îmbogățirii fără justă cauză;

– să fie folosite exclusiv de soțul proprietar pentru uzul său personal. Folosirea trebuie să fie efectivă și să aibă legătură directă cu nevoile personale ale soțului proprietar. Astfel, pot fi considerate destinate uzului personal al unuia dintre soți, fizic și intelectual, bunuri precum îmbrăcăminte, încălțăminte, proteze dentare, cărțile^[4]. Dacă pentru satisfacerea unei trebuințe soțul poate folosi orice alt bun, bunul nu mai este calificat ca fiind de uz personal^[5].

Bunurile considerate ca fiind de lux, deoarece au o valoare mare (bijuterii, ceasuri, automobile etc.), care sunt dobândite cu mijloace comune, dar sunt folosite numai de unul dintre soți, sunt

^[1] *Ibidem*.

^[2] C.A. Alba Iulia, s. min. și fam., dec. nr. 22/2005, în D. LUPAȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *op. cit.*, p. 29-30.

^[3] T. BODOAȘCĂ, *Opinii privind regimul juridic al bunurilor proprii de uz personal*, în *Dreptul* nr. 1/2007, p. 39-51.

^[4] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1233/1990, în C. CRIȘU, *Repertoriu de jurisprudență și doctrină română, 1989-1994*, vol. I, Ed. Argessis, Curtea de Argeș, 1995, p. 140.

^[5] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 158.

proprii sau comune, în funcție de valoarea lor, nivelul de viață al soților, veniturile lor, intenția de a investi economii comune^[1].

• *Bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți* [lit. c)]. Datorită afectațiunii lor, bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, *dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri*, sunt bunuri proprii, indiferent dacă au fost dobândite cu mijloace proprii ale soțului dobânditor sau cu mijloace comune. Soțul care a participat la dobândirea lor are un drept de creanță asupra celuilalt soț, în temeiul îmbogățirii fără justă cauză.

Pentru ca bunul să fie propriu, trebuie să fie destinat exercitării *efective* a profesiunii unuia dintre soți. Ocupația trebuie exercitată cu titlu profesional, și nu ocazional. Dacă soțul exercită concomitent sau succesiv mai multe profesii, bunurile destinate exercitării acestora sunt proprii, fără a distinge după cum una este principală, iar alta secundară sau soțul a abandonat una dintre profesii.

Dacă soții exercită aceeași profesie, bunurile se află în proprietate comună pe cote-părți. În practică, sunt considerate bunuri destinate exercitării profesiei unuia dintre soți: instrumentele de lucru, utilajele, aparatele necesare, biblioteca de specialitate a unui om de știință, vioara unui muzician, arma de vânătoare. Acestea nu trebuie să fie elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri.

• *Drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra creațiilor sale și asupra semnelor distinctive pe care le-a înregistrat* [lit. d)]. Aceste bunuri sunt proprii, pentru că ele sunt rezultatul creației intelectuale a unuia dintre soți. Drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală sunt cele reglementate de art. 12 și art. 13 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe^[2]. Pin *drepturi de proprietate intelectuală* trebuie să înțelegem drepturile morale și patrimoniale care conferă titularului posibilitatea de a decide cu privire la utilizarea și exploatarea operei^[3]. Veniturile obținute din valorificarea acestor drepturi sunt asimilate salariului și constituie bunuri comune.

^[1] L. ȘERBAN, *Regimul juridic al bunurilor de valoare deosebită dobândite în timpul căsătoriei (II)*, în *Dreptul* nr. 10/1992, p. 49.

^[2] M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996.

^[3] A se vedea N.R. DOMINTE, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 65-66.

• *Bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscritele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și inovații, precum și alte asemenea bunuri* [lit. e)]. Bunurile sunt considerate proprii datorită caracterului excepțional al muncii depuse de unul dintre soți. *Invenția* este rezultatul unei activități de creație intelectuală, care presupune o contribuție originală, o idee inventivă a soțului^[1].

Premiile și recompensele sunt bunuri proprii dacă sunt dobândite pentru merite deosebite și nu sunt obținute ca beneficii salariale, care au o anumită constanță (salarii de merit, premii de Crăciun, de Paști).

Manuscritele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și inovații reprezintă suportul material în care se concretizează opera de creație intelectuală.

• *Indemnizația de asigurare și despăgubirile pentru prejudiciul material sau moral adus unuia dintre soți* [lit. f)]. Această categorie de bunuri sunt proprii, deoarece sunt strâns legate de persoana soțului. *Indemnizația de asigurare* se plătește de asigurător soțului asigurat care a suferit un prejudiciu. Dacă primele de asigurare au fost plătite din sume de bani comune sau de către celălalt soț, acesta din urmă are un drept de creanță pentru sumele cu care a contribuit.

Ca și indemnizația de asigurare, *despăgubirile* pentru repararea prejudiciului material sau moral sunt destinate refacerii sănătății, capacității de muncă a soțului victimă și sunt bunuri proprii^[2].

• *Bunurile, sumele de bani sau orice valori care înlocuiesc un bun propriu, precum și bunul dobândit în schimbul acestora* [lit. g)]. Bunurile din această categorie sunt proprii ca efect al *subrogației reale cu titlu universal*^[3]. Subrogația poate fi și parțială, atunci când se investesc într-un bun comun valori proprii sau invers, situații în care bunul are o dublă natură juridică: bun comun și bun propriu^[4].

^[1] Pentru detalii, a se vedea I. MACOVEI, *Tratat de drept al proprietății intelectuale*, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 47 și urm.

^[2] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 117; Ș. BELIGRĂDEANU, *Poate unul dintre soți să fie despăgubit de celălalt soț pentru un accident de circulație produs de acesta din urmă din culpa lui, cu autoturismul său*, în R.R.D. nr. 3/1988, p. 12-14.

^[3] C.A. Craiova, s. civ., min. și fam., dec. nr. 458/2009, în Jurindex.

^[4] A se vedea AL. BACACI, *op. cit.*, p. 136.

• *Fructele bunurilor proprii* [lit. h)]. Fructele bunurilor proprii sunt bunuri proprii în temeiul *principiului accesorium sequitur principale*. Fructele reprezintă acele produse care derivă din folosirea unui bun, fără a-i diminua substanța. Ele pot fi civile, industriale și naturale.

3.2.3. Calificarea juridică a unor bunuri ca fiind comune sau proprii

3.2.3.1. Veniturile din muncă și cele asimilate acestora

Prevederile art. 341 C. civ. includ în categoria *bunurilor comune* veniturile din muncă, pensiile obținute în sistemul asigurărilor sociale, veniturile cuvenite în temeiul unui drept de proprietate intelectuală și altele asemenea, precum: indemnizațiile obținute cu ocazia concedierii, premiile, primele cuvenite în baza unui contract de muncă^[1].

Sub imperiul Codului familiei, stabilirea naturii juridice a veniturilor din muncă a dat naștere la o serie de controverse, în sensul că o parte a doctrinei a considerat că acestea sunt bunuri proprii^[2], în timp ce alți autori au militat pentru încadrarea salariului în comunitatea de bunuri^[3]. A mai fost exprimată opinia că trebuie făcută distincția între salariul neîncasat, care apare ca un drept de creanță, și salariul încasat, care apare ca un drept de proprietate^[4].

Veniturile din muncă și cele asimilate acestora sunt bunuri comune atât timp cât creanța privind încasarea lor devine scadentă în timpul comunității legale. Dacă scadența se situează înainte sau după încetarea comunității legale, aceste bunuri vor fi proprii. Sunt considerate venituri din muncă toate foloasele patrimoniale obținute din munca desfășurată de o persoană fizică, indiferent de împrejurarea că este dependentă sau independentă^[5].

[1] G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 341.

[2] A. IONAȘCU, M. COSTIN, V. URSA, *op. cit.*, p. 137; D. SADOVEANU, *Regimul comunității de bunuri ale soților și salariul*, în J.N. nr. 1/1956, p. 85; AL. BACACI, *op. cit.*, p. 37.

[3] M. ELIESCU, *Căsătoria în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1964, p. 235 și urm.

[4] I. ALBU, *op. cit.*, p. 140.

[5] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 127.

3.2.3.2. Aportul soților la o societate, asociație sau fundație

Articolul 348 C. civ. prevede că bunurile comune ale soților, indiferent dacă sunt mobile sau imobile, pot face obiectul unui aport la societăți, asociații sau fundații, în condițiile legii.

Astfel, dacă unul dintre soți dorește să constituie o societate cu terțe persoane, va dobândi calitatea de asociat sau acționar dacă aduce ca aport un bun comun. În acest caz, este necesar consimțământul expres al celuilalt soț, dat în formă scrisă, indiferent dacă bunul este mobil sau imobil. Consimțământul astfel exprimat este necesar pentru valabilitatea actului de dispoziție.

Dacă un soț încheie un contract de societate care are ca obiect bunuri aflate în comunitate cu celălalt soț, fără consimțământul acestuia din urmă, sancțiunea va fi nulitatea relativă a actului. În cazul societăților ale căror acțiuni sunt tranzacționate pe o piață reglementată, soțul care nu și-a dat consimțământul scris la întrebuintarea bunurilor comune nu poate introduce acțiune în anularea contractului de aport, deoarece ar afecta drepturile dobândite de terți și ar periclita siguranța tranzacțiilor pe bursa de valori. În astfel de situații, soțul vătămat este îndreptățit doar la o acțiune în obligarea celuilalt soț la daune-interese.

Deși calitatea de asociat este recunoscută doar soțului care a încheiat contractul de aport, *părțile sociale sau acțiunile astfel dobândite sunt bunuri comune*. Soțul asociat va exercita singur toate drepturile care decurg din calitatea de asociat.

Calitate de asociat poate avea și celălalt soț dacă și-a exprimat voința în acest sens. Astfel, fiecare dintre soți are calitatea de asociat pentru părțile sociale sau acțiunile dobândite în schimbul a jumătate din valoarea bunurilor comune; este posibil însă ca prin convenție soții să stabilească alte cote-părți. Părțile sociale sau acțiunile ce revin soților au calitatea de *bunuri proprii*.

3.2.4. Dovada bunurilor soților

Pentru bunurile comune, art. 343 alin. (1) C. civ. instituie o *prezumție de comunitate*, potrivit căreia calitatea de bun comun nu trebuie dovedită. Presumția operează în raporturile dintre soți, precum și între soți și terți și are caracter relativ.

Potrivit art. 343 alin. (2) C. civ., prezumția de comunitate poate fi răsturnată dacă soții dovedesc că un bun este propriu. *Între soți*,

dovada se face prin orice mijloc de probă, cu excepția bunurilor proprii dobândite prin moștenire, legat sau donație, când dovada se face cu înscrisuri precum: certificat de moștenitor, testament sau contract de donație. *Față de terți*, dovada se face conform dreptului comun în materie.

Articolul 343 alin. (3) C. civ. prevede că, pentru *bunurile mobile dobândite anterior căsătoriei*, dovada se face cu inventarul întocmit de soți fie prin înscris sub semnătură privată, fie prin act autentic, încheiat de notarul public. În lipsa inventarului, bunul se prezumă că este comun.

Opozabilitatea față de terți a calității de bun propriu sau comun se realizează prin notarea în cartea funciară sau în alte registre de publicitate a mențiunii că un bun este propriu sau comun.

3.2.5. Drepturile soților asupra bunurilor comune

Drepturile soților asupra bunurilor comune sunt reglementate de art. 345 și art. 346 C. civ. și stau sub semnul *egalității soților cu privire la administrarea și folosirea bunurilor comune*^[1]. Articolul 345 C. civ. recunoaște fiecărui soț dreptul de a încheia singur acte de conservare, acte de administrare și acte de dobândire a bunurilor comune. Se consacră, astfel, regimul *gestiunii paralele (concurrente)*, în care fiecare soț are puterea de a gestiona singur comunitatea^[2]. Prevederile art. 346 preiau din Codul familiei mecanismul *gestiunii comune (cogestiunea)*, care se aplică actelor de înstrăinare sau de grevare cu drepturi reale care au ca obiect bunuri comune, care nu pot fi încheiate decât cu acordul ambilor soți^[3].

Actele de conservare sunt acelea care au ca efect preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil, cum ar fi: întreruperea cursului prescripției, înscrierea unei ipotece^[4].

Actele de administrare sunt acelea prin care se realizează o normală punere în valoare a unui bun sau a unui patrimoniu, pre-

[1] A se vedea AL. BACACI, *op. cit.*, p. 69.

[2] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 267.

[3] D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 163; M. AVRAM, C. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 256.

[4] P. TRUȘCĂ, *Drept civil. Introducere în dreptul civil. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Universul Juridic, București, 2004, p. 112.

cum: culegerea fructelor, reparațiile de întreținere, asigurarea, întreținerea unui bun^[1].

Actele de folosință se referă atât la facultatea folosirii în natură a bunurilor comune, cât și la aceea de a culege și percepe fructele și veniturile pe care le produc^[2].

Actele de dispoziție pe care le poate încheia un soț singur, fără consimțământul celuilalt soț, sunt acele acte cu titlu oneros care au ca obiect bunuri mobile comune, pentru care legea nu prevede îndeplinirea anumitor formalități de publicitate și daruri obișnuite.

Acordul expres al soților este necesar în cazul:

- înstrăinării sau grevării cu drepturi reale a bunurilor comune imobile și a celor mobile pentru înstrăinarea cărora legea prevede formalități de publicitate;

- actelor de schimbare a destinației bunurilor comune;

- actelor de dispoziție care afectează folosința locuinței familiei sau actelor de dispoziție și deplasare a unor bunuri ce mobilează sau decorează locuința.

În ceea ce privește *forma* pe care trebuie să o îmbrace acordul soților, nu există prevederi exprese. Prin urmare, potrivit principiului simetriei de formă a actelor juridice, consimțământul soțului trebuie exprimat în aceeași formă cerută de lege pentru valabilitatea actului încheiat, în conformitate cu prevederile art. 346 alin. (1) C. civ.

Actul încheiat fără consimțământul expres al celuilalt soț, atunci când este necesar potrivit legii, este lovit de *nullitate relativă*.

Dacă prin actul juridic încheiat de un soț au fost prejudiciate interesele celuilalt soț legate de comunitatea de bunuri, soțul care nu a participat la încheierea actului *nu poate pretinde decât daune-interese* de la celălalt soț, fără a fi afectate drepturile dobândite de terții de bună-credință. În cazul în care terțul este de rea-credință, soțul neparticipant la încheierea actului poate cere *anularea actului*.

[1] *Ibidem*.

[2] AL. BACACI, *op. cit.*, p. 70.

3.3. Datoriile soților

3.3.1. Datoriile personale

În patrimoniul soților se găsesc două categorii de datorii: personale și comune. În antiteză cu regimul bunurilor soților, *legea prezumă că datoriile soților sunt personale*, dacă nu se dovedește că ele sunt comune. În practică s-a stabilit că asumarea unei obligații de către unul dintre soți printr-un contract de fidejusiune care se referă la contul bancar al acestuia este personală și afectează numai bunurile garantului, nu și comunitatea de bunuri^[1].

3.3.2. Datoriile comune

Datoriile comune ale soților sunt expres prevăzute în art. 351 C. civ.:

- *Obligațiile născute în legătură cu conservarea, administrarea sau dobândirea bunurilor comune* [lit. a)]. În acest caz, datoria este comună, deoarece este în strânsă legătură cu acte juridice care au ca obiect bunuri comune. Obligația trebuie să fie asumată doar de unul dintre soți, în caz contrar ea devine una contractată de soți împreună.

- *Obligațiile pe care le-au contractat împreună* [lit. b)]. Obligația este comună, întrucât soții și-au asumat-o împreună, personal sau prin reprezentare, prin același act juridic sau prin acte juridice diferite, încheiate simultan ori succesiv, unilaterale sau bilaterale. Nu prezintă importanță scopul pentru care soții și-au asumat obligația, neavând relevanță dacă aceasta se află în strânsă legătură cu comunitatea de bunuri.

- *Obligațiile asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei* [lit. c)]. Obligațiile în acest caz sunt comune, întrucât au o cauză bine determinată, și anume acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei. Pot fi considerate cheltuieli obișnuite acelea care sunt satisfăcute prin efortul patrimonial comun al soților^[2].

Aceste cheltuieli derivă din traiul zilnic comun al soților, precum și din obligația de sprijin moral și material reciproc. Intră în această

^[1] I.C.C.J., s. com., dec. nr. 1911/2006, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 13-14.

^[2] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 134.

categorie cheltuieli precum cele legate de asigurarea locuinței, a hranei, a îmbrăcăminte, a medicamentelor; pregătirea profesională a unuia dintre soți; creșterea și educarea copiilor; cheltuielile ocazionate de petrecerea vacanțelor, a concediilor, precum și orice alte cheltuieli ocazionate de gospodărirea în comun a soților^[1]. Caracterul de *cheltuieli obișnuite* diferă de la caz la caz, în funcție de nivelul de trai al soților.

- *Repararea prejudiciului cauzat prin însușirea, de către unul dintre soți, a bunurilor aparținând unui terț, în măsura în care prin aceasta au sporit bunurile comune ale soților* [lit. d)]. În acest caz, datoria este comună, întrucât comunitatea de bunuri a soților a sporit. Deși fapta ilicită de însușire a unui bun care nu îi aparține este săvârșită doar de unul dintre ei, soții răspund împreună pentru acoperirea prejudiciului: soțul făptuitor este tras la răspundere potrivit regulilor care guvernează răspunderea civilă delictuală, în timp ce celălalt soț răspunde în temeiul îmbogățirii fără justă cauză, în măsura sporului adus părții care îi revine din comunitate. Esențial este ca între fapta de însușire a bunului și sporul de valoare al comunității de bunuri să existe legătură de cauzalitate.

3.3.3. Regimul juridic al datoriilor soților

Regimul juridic al datoriilor soților diferă în funcție de natura juridică a datoriei.

Cu titlu general, *creditorii comuni ai soților urmăresc bunurile comune*, iar dacă acestea nu sunt suficiente pentru a acoperi creanța, vor putea urmări și bunurile proprii ale soților. Ordinea urmăririi are caracter imperativ.

Articolul 352 alin. (1) C. civ. consacră *regula solidarității soților pentru acoperirea datoriilor comune*. Astfel, creditorul comun se poate îndrepta împotriva unui singur soț pentru acoperirea creanței. Soțul care a plătit întreaga creanță se subrogă în drepturile creditorului pentru ceea ce a plătit peste cota sa parte care i-ar reveni dacă lichidarea s-ar face la data plății datoriei. Cu acțiune în regres poate recupera de la celălalt soț datoria acestuia. Soțul care a plătit datoria beneficiază de un *drept de retenție* asupra bunurilor celuilalt soț până la momentul la care își va recupera suma de bani plătită în plus.

^[1] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 119.

Articolul 353 alin. (1) C. civ. consacră regula potrivit căreia *creditorii personali ai unuia dintre soți urmăresc bunurile proprii*. Prin excepție, prevederile alin. (2) permit creditorilor personali care nu și-au îndeștulat creanța prin urmărirea bunurilor proprii să solicite partajarea bunurilor comune ale soților, cu scopul de a putea urmări și bunurile care au devenit proprii soțului debitor în urma partajului. Creditorul personal are dreptul să solicite partajarea bunurilor numai în măsura acoperirii creanței sale. Ordinea stabilită de legiuitor este imperativă.

Cât privește *veniturile din muncă și cele asimilate acestora* ale unui soț, prevederile art. 354 C. civ. fac în mod clar distincția că acestea nu pot fi urmărite pentru datoriile comune asumate de celălalt soț, cu excepția datoriilor asumate pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei.

3.4. Partajul bunurilor comune în timpul căsătoriei

Potrivit art. 358 C. civ., în timpul regimului comunității, bunurile comune pot fi împărțite, în tot sau în parte. Partajul poate fi făcut *prin învoiala soților*, prin act notarial, sau, în caz de neînțelegere, *prin hotărâre judecătorească*.

Partajul poate fi solicitat de oricare dintre soți, fără a fi nevoie să justifice existența unor motive temeinice. Sub imperiul Codului familiei, partajul bunurilor comune în timpul căsătoriei se putea solicita cu titlu excepțional, la cererea unuia dintre soți, pentru motive temeinice, și la cererea creditorilor personali ai oricăruia dintre soți^[1].

Sunt supuse partajului toate bunurile comune ale soților sau numai o parte dintre acestea. Bunurile atribuite prin partaj soților devin bunuri proprii, în timp ce bunurile care nu au fost supuse partajului rămân în comunitatea de bunuri a soților.

Partajul bunurilor comune în timpul comunității nu afectează existența regimului matrimonial, ci doar natura juridică a bunurilor soților. Partajul *produce efecte numai pentru viitor*.

Prevederile art. 358 C. civ. se aplică tuturor căsătoriilor în ființă la data intrării în vigoare a Codului civil, atât timp cât actul de împărțire a bunurilor comune se încheie după această dată. Pentru

^[1] A se vedea C.A. Constanța, s. civ., min. și fam., mun. și asig. soc., dec. nr. 21/R/2008, în D. LUPAȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *op. cit.*, p. 108-111.

cererile de împărțire aflate în curs de soluționare la prima instanță de judecată, se poate dispune împărțirea bunurilor comune în timpul căsătoriei, fără a mai fi necesară examinarea motivelor temeinice.

3.5. Încetarea și lichidarea regimului comunității legale

3.5.1. *Încetarea regimului comunității legale*

Regimul matrimonial al comunității legale de bunuri încetează prin moartea unuia dintre soți, declararea judecătorească a morții, desfacerea sau desființarea căsătoriei sau ca urmare a modificării acestuia în timpul căsătoriei. Articolul 355 alin. (3) C. civ. reglementează încetarea comunității prin decesul unuia dintre soți, în timp ce art. 356 arată că prin desfacerea căsătoriei încetează și regimul comunității legale.

În cazul desfacerii căsătoriei, data încetării regimului matrimonial este data introducerii cererii de divorț, cu excepția cazului în care soții solicită instanței de tutelă să constate o altă dată, respectiv cea a separației în fapt.

3.5.2. *Lichidarea regimului comunității legale*

Încetarea comunității legale conduce la lichidarea acesteia. În situația în care comunitatea a încetat prin decesul unuia dintre soți, bunurile vor fi supuse partajului succesoral între soțul supraviețuitor și moștenitorii defunctului. În celelalte cazuri de încetare, lichidarea comunității se face între soți.

Potrivit art. 357 alin. (1) C. civ., în cadrul lichidării comunității de bunuri se parcurg mai multe *etape*: fiecare soț preia bunurile sale proprii; partajul bunurilor comune; regularizarea datoriilor. Partajul bunurilor comune se poate face prin act notarial sau prin hotărâre judecătorească (art. 669-686 C. civ.; art. 979-995 C. proc. civ.).

Fac obiectul partajului toate bunurile comune existente la momentul împărțelii. Potrivit art. 676 C. civ., partajul bunurilor comune se face *în natură, proporțional cu cota-parte a fiecărui coproprietar*. Cota-parte a soților se determină în funcție de contribuția efectivă la dobândirea bunurilor comune. Până la proba contrară, operează prezumția că soții au contribuit în mod egal la dobândirea bunurilor. Stabilirea cotelor se face luându-se în considerare veniturile

realizate de soți, munca depusă de ei în gospodărie și pentru creșterea copiilor, împrejurarea că bunul a fost dobândit de către unul dintre soți în timpul separației în fapt etc.^[1] Contribuția soților la dobândirea bunurilor comune trebuie înțeleasă nu în sensul de contribuție la dobândirea fiecărui bun în parte, ci în sensul de contribuție a soților la dobândirea tuturor bunurilor comune. Cota de contribuție a soților este unică pentru toate bunurile comune, nefiind admisibilă stabilirea diferențiată a cotei de contribuție pentru unele categorii de bunuri^[2]. Nu se poate concluziona că inegalitatea veniturilor conduce la inegalitatea contribuției soților la dobândirea comunității^[3].

După stabilirea cotelor-părți, se trece la *formarea loturilor și atribuirea bunurilor*. Pentru aceasta, potrivit art. 987 C. proc. civ., se ține seama de acordul părților, mărimea cotei-părți ce se cuvine fiecăruia din masa bunurilor de împărțit, natura bunurilor, domiciliul și ocupația soților, faptul că unul dintre ei a făcut construcții sau îmbunătățiri.

Ca regulă generală, împărțeala bunurilor se face în natură. Dacă împărțeala în natură a unui bun nu este posibilă, deoarece bunul este indivizibil sau nu este comod partajabil în natură, partajul se realizează fie prin *atribuirea* întregului bun unuia dintre soți, la cererea acestuia, în schimbul unei sulte, fie prin *vânzarea* bunului de către soți prin bună învoială ori de către executorul judecătoresc, la licitație publică. Sumele de bani obținute prin vânzarea bunului se împart soților proporțional cu cota-parte a fiecăruia.

Acțiunea de partaj este imprescriptibilă. Competența revine instanței de tutelă (judecătoria) în a cărei circumscripție se află situat imobilul, dacă printre bunurile supuse partajului sunt imobile, sau instanța în a cărei circumscripție se află domiciliul soțului pârât, dacă în masa bunurilor de partajat sunt numai bunuri mobile^[4].

[1] A se vedea G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 491.

[2] C.A. București, s. a III-a civ., min. și fam., dec. nr. 221/2010, în Jurindex.

[3] C.A. Ploiești, s. civ., min. și fam., dec. nr. 115/2008, în Jurindex.

[4] A se vedea GH. DURAC, *Drept procesual civil. Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 191.

§4. Regimul matrimonial al separației de bunuri

4.1. Noțiune. Reglementare

Regimul separației de bunuri este reglementat de art. 360-365 și art. 370-371 C. civ. Soții *pot alege prin convenția matrimonială* regimul separației de bunuri sau *instanța de judecată poate dispune*, la cererea unuia dintre soți, separația de bunuri, atunci când celălalt soț încheie acte care pun în pericol interesele patrimoniale ale familiei.

Avantajele regimului separației de bunuri sunt următoarele:

- soții se bucură de o independență patrimonială deplină. Independența patrimonială nu trebuie confundată cu cea reglementată de art. 317 C. civ., care constituie o regulă comună aplicabilă tuturor regimurilor matrimoniale. Astfel, soții se bucură de libertate deplină cu privire la folosirea, administrarea și dispoziția asupra bunurilor;

- bunurile și datoriile soților intră în patrimoniul fiecăruia, așa încât creditorii soțului debitor nu îl vor putea urmări și pe celălalt soț;

- lichidarea regimului este foarte simplă, întrucât soții nu au bunuri comune.

Regimului separației de bunuri este criticat pentru *dezavantajele* sale, deoarece:

- contravine ideii de comuniune între soți^[1];
- este injust pentru soțul care nu are venituri din profesie, însă participă în mod indirect, prin munca sa în gospodărie, la mărirea patrimoniului celuilalt soț^[2];

- soții sunt nevoiți să țină evidența datoriilor contractate între ei.

4.2. Reguli care guvernează regimul separației de bunuri

- *Bunurile proprii ale soților.* Potrivit art. 360 C. civ., fiecare dintre soți este *proprietar exclusiv* în privința bunurilor dobândite înainte de încheierea căsătoriei, precum și a celor pe care le dobândește în nume propriu după această dată. Așadar, sub acest

^[1] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 132.

^[2] C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 42.

regim, fiecare soț este proprietar exclusiv asupra bunurilor dobândite în nume propriu, prin acte juridice cu titlu gratuit sau cu titlu oneros. Bunul va fi considerat propriu chiar și atunci când unul dintre soți îl achiziționează pe numele său, însă cu banii celuilalt soț. Se naște astfel un drept de creanță pentru soțul care a împrumutat suma de bani necesară pentru dobândirea bunului.

Soții sunt ținuti să întocmească un *inventar al bunurilor mobile proprii*, indiferent de modul lor de dobândire. Inventarul este întocmit de către notarul public care a autentificat convenția matrimonială. Rațiunea întocmirii lui este în strânsă legătură cu dovada dreptului de proprietate asupra bunurilor, atât în raporturile dintre soți, cât și în raporturile cu terții.

Inventarul se întocmește în mod obligatoriu în momentul încheierii convenției matrimoniale prin care soții aleg regimul separației de bunuri. Dacă separația de bunuri este dispusă de către instanța judecătorească, întocmirea inventarului devine facultativă pentru soți, care își asumă riscul de a nu putea dovedi calitatea de bun propriu.

Caracter facultativ are și întocmirea inventarului pentru bunurile mobile dobândite în timpul separației de bunuri. Articolul 361 alin. (2) C. civ. reglementează posibilitatea soților de a întocmi un inventar în această situație, fără însă a mai arăta care este autoritatea competentă să îl întocmească și forma pe care trebuie să o îmbrace^[1]. Pentru identitate de rațiune, în tăcerea legii, considerăm că inventarul trebuie întocmit tot de către un notar public și că va îmbrăca forma autentică *ad validitatem*, potrivit principiului simetriei de formă a actelor juridice. Neîntocmirea inventarului pentru această categorie de bunuri face ca soțul proprietar să nu poată dovedi că este proprietarul exclusiv al bunului aflat în posesia soțului neproprietar.

Pentru opozabilitate față de terți, inventarul va fi anexat convenției matrimoniale și va fi supus aceluiași formă de publicitate.

În lipsa inventarului, până la proba contrară, operează prezumția că dreptul de proprietate exclusivă aparține soțului posesor.

- *Bunurile proprietate comună pe cote-părți ale soților*. În regimul separației de bunuri, bunurile dobândite împreună de către soți intră în proprietatea lor comună pe cote-părți.

[1] În literatura juridică s-a apreciat ca, *de lege ferenda*, inventarul bunurilor mobile dobândite în timpul separației de bunuri să poată fi făcut de soți prin act sub semnătură privată. A se vedea C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 135.

Dovada că un bun aparține unuia dintre soți sau se află în proprietate comună pe cote-părți se poate face prin orice mijloc de probă, cu excepția cazului în care bunul a fost dobândit printr-un act juridic pentru care legea cere o anumită condiție de formă pentru valabilitatea sa sau printr-un act juridic supus unor forme de publicitate, când dreptul de proprietate se dovedește numai cu înscrisul respectiv.

Cotele-părți ale soților se prezumă a fi egale până la proba contrară.

- *Folosința bunurilor celui alt soț* este reglementată de art. 363 C. civ. Potrivit alin. (1), soțul care se folosește de bunurile celui alt soț cu consimțământul acestuia, are obligațiile unui uzufructuar^[1]: de a nu schimba destinația bunului; de efectuare a reparațiilor de întreținere; de suportare a cheltuielilor ocazionate de litigiile privind folosința bunului, culegerea fructelor, încasarea veniturilor, plata primelor de asigurare; de înștiințare a soțului proprietar cu privire la efectuarea reparațiilor mari; de despăgubire a soțului proprietar pentru prejudiciile cauzate de folosința necorespunzătoare a bunului; de înștiințare cu privire la uzurparea fondului sau contestarea dreptului de proprietate.

Cu privire la fructele produse, soțul neproprietar este obligat să le restituie doar pe cele care există la momentul solicitării restituirii sau la momentul încetării/schimbării regimului matrimonial.

Articolul 363 alin. (2) reglementează situația în care unul dintre soți încheie singur un act prin care dobândește un bun, folosindu-se în tot sau în parte de bunuri aparținând celui alt soț. Soțului proprietar al bunurilor respective i se recunoaște posibilitatea de a alege între a reclama pentru sine proprietatea bunului achiziționat în proporția bunurilor folosite și a pretinde daune-interese de la soțul dobânditor. Dreptul de a reclama proprietatea poate fi exercitat până în momentul în care soțul dobânditor dispune de bunul folosit. După acest moment, trebuie să dovedească reaua-credință a terțului dobânditor. Terțul de bună-credință nu este obligat să restituie bunul.

- *Obligațiile soților*. În art. 364 alin. (1) C. civ. este consacrată *regula generală*, potrivit căreia niciunul dintre soți nu este ținut de obligațiile născute din acte încheiate de celălalt soț. Cu titlu de

^[1] Cu excepția obligației de inventariere a bunurilor (art. 723 C. civ.), de constituire a garanției pentru îndeplinirea obligațiilor (art. 726 C. civ.) și de numire a unui administrator (art. 727 C. civ.).

excepție, alin. (2) al aceluiași articol stabilește că soții răspund solidar pentru obligațiile în legătură cu cheltuielile obișnuite ale căsnicii și cele legate de creșterea și educarea copiilor.

Independența patrimonială a soților privește și pasivul care compune patrimoniul soților. Datoriile soților existente înainte de încheierea căsătoriei și cele asumate după acest moment rămân personale.

4.3. Încetarea și lichidarea regimului separației de bunuri

Separația de bunuri *încetează* între soți odată cu încetarea sau desfacerea căsătoriei. De asemenea, soții pot modifica prin convenție matrimonială regimul separației chiar în timpul căsătoriei.

Regimul separației de bunuri se caracterizează prin existența unor patrimonii complet separate, prin urmare, *lichidarea* regimului nu implică un partaj propriu-zis. Pentru bunurile pe care soții le-au dobândit în comun, se aplică regulile de drept comun privind partajul.

Articolul 365 C. civ. recunoaște un *drept de retenție* fiecărui soț asupra bunurilor celuilalt soț până în momentul în care datoriile pe care aceștia le au unul față de altul se acoperă.

Potrivit art. 360 alin. (2) C. civ., soții pot stipula în convenția matrimonială anumite *clauze privind lichidarea regimului separației de bunuri*^[1] în funcție de masa de bunuri achiziționate de fiecare dintre soți în timpul căsătoriei, în baza căreia se va calcula creanța de participare.

Masa de achiziții netă reprezintă masa de bunuri dobândită de fiecare dintre soți în timpul regimului matrimonial, din care se scade pasivul (compus din datoriile legate de bun, cheltuielile obiș-

[1] Cu privire la aceste clauze, în literatura juridică se arată că ele generează un alt regim matrimonial, și anume *regimul participării la achiziții*. În acest sens, C.M. NICOLSCU, *Participarea la achiziții – un regim matrimonial complicat și marginal?*, în R.R.D.P. nr. 5/2010, p. 40; D. LUPĂȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 169-173; C.M. CRĂCIUNESCU, *op. cit.*, p. 52-61. În alte legislații, participarea la achiziții constituie un regim matrimonial distinct, legal sau convențional, care beneficiază de reglementări exprese. În legislația noastră, legiuitorul a ales să includă prevederi privind participarea la achiziții a soților în cadrul regimului matrimonial al separației de bunuri. Prin urmare, considerăm că acesta nu poate constitui un regim matrimonial de sine stătător, pe care soții să îl poată alege la încheierea căsătoriei. Ei pot insera în convenția matrimonială reguli particulare privind lichidarea regimului separației de bunuri.

nuite ale căsniciei și cele pentru creșterea și educarea copiilor), adică se face diferența dintre valoarea patrimoniului final și cel inițial al fiecărui soț. Ceea ce ne interesează este de fapt *sporul de valoare* obținut de fiecare soț pe durata căsătoriei.

Creanța de participare reprezintă diferența dintre valoarea celor două patrimonii ale soților. Prin convenție matrimonială, soții pot stabili valoarea procentuală a creanței de participare. În lipsa unei astfel de stipulații, se prezumă că aceasta reprezintă jumătate din diferența valorică dintre cele două mase de achiziții nete^[1]. Această se plătește de către soțul a cărui masă de achiziții nete este mai mare. La creanța de participare se adaugă sumele de bani pe care soții și le datorează unul celuilalt. Plata se face în bani sau în natură. Se realizează astfel un echilibru patrimonial între cei doi soți, care poate contribui la armonia relațiilor dintre aceștia.

§5. Regimul matrimonial al comunității convenționale

5.1. Noțiune. Reglementare

Regimul comunității convenționale este reglementat de art. 366-368 C. civ. Viitorii soți sau soții pot opta pentru regimul comunității convenționale *prin convenție matrimonială înainte de încheierea căsătoriei sau după 1 an de la încheierea ei*.

Clauzele inserate de soți în convenția matrimonială trebuie să fie în concordanță cu prevederile art. 367 C. civ. Aceste clauze constituie o derogare de la regimul comunității legale, care reprezintă regimul de drept comun în materia drepturilor și obligațiilor patrimoniale ale soților. Astfel, soții au posibilitatea să extindă sau să restrângă comunitatea de bunuri, pot insera clauze privind modalitatea de administrare a bunurilor, pot insera o clauză de preciput sau modalități de lichidare a comunității convenționale.

5.2. Reguli care guvernează regimul comunității convenționale

- Articolul 367 lit. a) C. civ. prevede posibilitatea *extinderii comunității legale de bunuri a soților*. Soții au libertatea deplină de

^[1] De exemplu, soțul A. are o masă de achiziții netă de 100.000 lei, iar soțul B. de 50.000 lei. Diferența dintre ele este de 50.000 lei. Creanța de participare este de jumătate din diferență, adică de 25.000 lei, pe care A. o datorează lui B.

a include în activul matrimonial bunurile proprii, adică cele dobândite înainte sau după încheierea căsătoriei, prezente și viitoare, cu excepția bunurilor de uz personal și a bunurilor destinate exercitării profesiei unuia dintre soți^[1]. Cu privire la datoriile soților, aceștia pot modifica fără nicio îngrădire întinderea pasivului matrimonial.

- Articolul 367 lit. b) C. civ. permite soților să *restrângă comunitatea la bunurile sau datoriile expres determinate în convenția matrimonială*, indiferent dacă sunt dobândite sau născute înainte sau în timpul căsătoriei, cu excepția obligațiilor asumate de soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei. Bunurile care rămân în comunitatea de bunuri trebuie individualizate. Cu privire la bunurile viitoare, soții trebuie să stabilească criteriile care să permită identificarea acestora.

- Articolul 367 lit. c) C. civ. reglementează posibilitatea soților de a insera o *clauză de obligativitate a acordului ambilor soți pentru încheierea anumitor acte de administrare*. Modul de administrare a bunurilor comunității convenționale constituie o expresie a libertății destul de largite reglementate de Codul civil în materia raporturilor patrimoniale dintre soți^[2].

Această regulă se aplică acelor acte juridice indicate expres, cu privire la anumite bunuri din comunitatea de bunuri a soților, precis determinate. Soții nu pot încheia actele de administrare în lipsa acordului ambilor soți. În situația în care unul dintre ei se află în imposibilitate de a-și exprima voința (este dispărut, alienat sau debil mintal, în stare de inconștiență) sau se opune în mod abuziv, celălalt soț poate să încheie singur actul, cu încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă.

- Articolul 367 lit. d) C. civ. stipulează *includerea unei clauze de preciput*. Ca regulă generală, clauza de preciput se execută în

^[1] Unii autori susțin că liberalitățile nu pot fi incluse în comunitatea de bunuri prin convenția soților, întrucât ar contraveni voinței dispunătorului. În acest sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 324. Cu toate acestea, suntem de părere că voința dispunătorului este respectată în momentul în care are loc transferul dreptului de proprietate. Ulterior acestui moment, soțul, în calitate de proprietar exclusiv, poate dispune de bun în funcție de propria voință. În același sens, C.C. HA-GEANU, *op. cit.*, p. 139.

^[2] A.AL. BANCUI, *Raporturile patrimoniale dintre soți potrivit noului Cod civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 129.

natură, iar prin excepție, executarea se face prin echivalent, din valoarea activului net al comunității.

• Articolul 367 lit. e) C. civ. permite soților să stabilească *modalitatea de lichidare a comunității convenționale*. Soții se pot învoi cu privire la cotele-părți care le revin și la modalitatea de atribuire a bunurilor sau de distribuire a pasivului comunității^[1]. În principiu, lichidarea comunității convenționale parcurge aceleași etape ca la lichidarea comunității legale, dacă soții nu au intervenit prin stipularea unor clauze derogatorii.

5.3. Încetarea regimului comunității convenționale

Regimul matrimonial al comunității convenționale încetează odată cu moartea unuia dintre soți, desfacerea sau desființarea căsătoriei ori prin schimbarea regimului matrimonial prin convenție.

Secțiunea a 6-a. Desfacerea căsătoriei prin divorț

§1. Noțiune. Reglementare

În lipsa unei definiții legale, doctrina s-a ocupat de aceasta, fiind formulate mai multe definiții:

- divorțul este desfacerea căsătoriei în timpul vieții soților^[2];
- desfacerea căsătoriei reprezintă măsura de separare definitivă a soților, adoptată în condițiile legii^[3];
- divorțul reprezintă modalitatea legală de desființare a căsătoriei pentru viitor, dispusă de instanța de judecată, de ofițerul de stare civilă sau de notarul public, după caz, ca urmare a acordului soților sau pentru motive imputabile cel puțin unuia dintre ei^[4];
- divorțul reprezintă desfacerea unei căsătorii valabil încheiate, în timpul vieții soților, pentru motive temeinice sau pe baza acordului soților, în condiții legii^[5];

[1] M. AVRAM, C. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 317.

[2] A. BÉNABENT, *Droit civil. La famille*, 8e éd., Librairie de la Cour de Cassation, Paris, 1997, p. 187.

[3] D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 201.

[4] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 168.

[5] R.M. TRIF, *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 128.

– desfacerea căsătoriei este acel mod de încetare a căsătoriei care intervine în timpul vieții partenerilor cuplului marital și care se organizează ca urmare a voinței sau acțiunii acestora^[1].

Codul civil reglementează desfacerea căsătoriei în Titlul II „Căsătoria” din Cartea a II-a privind familia, Capitolul VII, intitulat „Desfacerea căsătoriei”, în art. 373-404. De asemenea, prevederile art. 39 și urm. din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil stabilește aplicarea în timp a dispozițiilor din Codul civil referitoare la divorț, stipulând că acestea se aplică fără a deosebi între căsătoriile încheiate înainte sau după intrarea sa în vigoare. Astfel, divorțul pronunțat anterior intrării în vigoare a Codului civil produce efectele stabilite de legea în vigoare la data la care s-a pronunțat hotărârea rămasă irevocabilă. Conform art. 40 din Legea nr. 71/2011, în cazul cererilor de divorț formulate anterior intrării în vigoare a Codului civil, instanța poate să dispună divorțul prin acordul soților, dacă sunt îndeplinite condițiile art. 373 lit. a)^[2]. Totodată, art. 41 din lege permite ca toate căsătoriile în ființă la data intrării în vigoare a Codului civil să poată fi desfăcute prin acordul soților pe cale administrativă sau notarială.

Dispozițiile materiale cuprinse în Codul civil trebuie coroborate cu cele procedurale din noul Cod de procedură civilă. Procedura divorțului constituie o *procedură specială* și este reglementată în art. 914-934 C. proc. civ. *Procedura administrativă* este prevăzută în art. 164-183 din H.G. nr. 64/2011, iar *cea notarială* este cuprinsă în art. 136 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale, republicată^[3], și în art. 267-278 din Regulamentul de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2333/C/2013^[4].

[1] D. NEGRILĂ, *Divorțul prin procedura notarială*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 22.

[2] A se vedea Jud. sect. 2 București, sent. civ. nr. 14686/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 26-29.

[3] M. Of. nr. 444 din 18 iunie 2014.

[4] M. Of. nr. 479 din 1 august 2013.

§2. Sisteme privind divorțul

În dreptul comparat sunt cunoscute trei sisteme privind divorțul, care definesc natura juridică a acestuia^[1]:

a) *sistemul divorțului-remediu* este un sistem în care culpa soților nu joacă un rol important, însă relațiile dintre soți sunt atât de deteriorate, încât căsătoria nu mai poate continua;

b) *sistemul divorțului-sanctiune* se fundamentează pe culpa unuia sau a ambilor soți;

c) *sistemul mixt* presupune culpa a cel puțin unuia dintre soți și imposibilitatea continuării căsătoriei.

Codul civil român consacră sistemul divorțului-remediu, dar și sistemul mixt^[2].

§3. Modalități de desfacere a căsătoriei

3.1. Divorțul prin acordul soților

Potrivit art. 373 lit. a) C. civ., soții pot divorța de comun acord. Indiferent de procedura la care soții recurg pentru desfacerea căsătoriei: administrativă, notarială sau judiciară, pentru admisibilitatea divorțului prin acordul soților trebuie îndeplinite următoarele condiții:

a) *fiecare soț trebuie să exprime un consimțământ valabil, liber și nevițiat*. Consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat în cunoștință de cauză, să fie sincer și serios. Viciile de consimțământ care pot afecta consimțământul sunt eroarea, dolul sau violența. Vicierea consimțământului atrage anularea acordului de divorț dintre soți^[3].

Divorțul prin acordul soților pe cale judiciară a fost calificat în literatura de specialitate ca fiind un contract judiciar^[4]. Hotărârea de expedient pronunțată în baza acordului soților este considerată

^[1] Pentru detalii, a se vedea R.E. GÂLEA, D. LUPĂȘCU, *Divorțul prin acordul soților*, în P.R. nr. 10/2011, p. 19-47.

^[2] Pentru detalii, a se vedea C.M. CRĂCIUNESCU, D. LUPĂȘCU, *Mica reformă a justiției și marea reformă a divorțului*, în P.R. nr. 1/2011, p. 9-21.

^[3] A se vedea F. BAIAS, *Unele dispoziții privind divorțul în noul Cod civil*, în AUB nr. 3/2011, p. 302.

^[4] În acest sens, GH. DURAC, *op. cit.*, p. 396.

a avea fie un caracter grațios, fie unul de natură contencioasă^[1]. În această situație, soții au posibilitatea de a solicita anularea sau constatarea nulității tranzacției^[2];

b) *capacitatea de exercițiu deplină a ambilor soți*. Divorțul prin acordul soților nu este admisibil dacă unul dintre soți este pus sub interdicție judecătorească. Capacitatea de exercițiu a soților trebuie să existe toată durata procedurii divorțului. Lipsa capacității de exercițiu depline constituie motiv temeinic de respingere a cererii de divorț prin acordul soților, indiferent de procedura urmată;

c) *acordul soților cu privire la cererile accesorii obligatorii* (numele de familie pe care fiecare dintre soți îl va purta după desfacerea căsătoriei sau, dacă au copii minori, acordul cu privire la exercitarea în comun a autorității părintești, stabilirea locuinței minorilor, modalitățile de păstrare a legăturilor personale a părintelui separat cu fiecare dintre copii, contribuția comună la cheltuielile ocazionate de creșterea, educarea și pregătirea profesională a copiilor).

3.2. Divorțul pentru motive temeinice

Potrivit art. 373 lit. b) C. civ., desfacerea căsătoriei pentru motive temeinice intervine atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:

a) *existența unor motive temeinice*. Legiuitorul nu definește noțiunea de „motive temeinice”, însă în practica judecătorească au fost considerate astfel de motive: neînțelegeri grave de ordin material între soți^[3], conflicte fizice, infidelitatea, întreținerea unei relații extraconjugale^[4], consumul excesiv de alcool^[5], părăsirea domi-

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Ed. Național, București, 1996, p. 39.

[2] V. SCHERER, *Este admisibilă o acțiune în anulare împotriva unei hotărâri de divorț pronunțate pe baza acordului ambilor soți?*, în *Dreptul* nr. 10/2000, p. 87.

[3] C.A. Craiova, s. I civ., min. și fam., dec. nr. 52/2009, în *Jurindex*.

[4] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 6084/2004, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 66-68.

[5] C.A. București, s. a III-a civ., min. și fam., dec. nr. 2223/2006, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 54-58.

ciliului conjugal^[1], incompatibilitatea sexuală, disensiuni de natură religioasă^[2], imposibilitatea de a procrea, lipsa de afectivitate.

Dovada motivelor temeinice se face prin orice mijloc de probă. Motivele de divorț prezintă un rol important în stabilirea culpei soților în destrămarea căsătoriei;

b) *motivele invocate să vatăme grav raporturile dintre soți*. Motivele temeinice de divorț nu trebuie să cauzeze o vătămare superficială relațiilor de familie. Instanța judecătorească trebuie să aprecieze dacă prin modul de manifestare motivele invocate conduc la deteriorarea relațiilor de familie;

c) datorită vătămării relațiilor dintre soți, *continuarea căsătoriei este imposibilă*. Imposibilitatea continuării căsătoriei rămâne la aprecierea instanței de judecată, în raport cu împrejurările de fapt concrete și în funcție de probatoriul administrat.

Apreciem că instanțele de judecată nu trebuie să facă o analiză simplistă a chestiunilor de fapt concrete în fiecare cauză, ci, dimpotrivă, având în vedere că relațiile dintre soți sunt deosebit de complexe, să încerce o atenuare a conflictelor de familie și să pronunțe divorțul numai în situația în care soții nu manifestă disponibilitate pentru rezolvarea neînțelegerilor.

3.3. Divorțul pentru separarea în fapt

Pentru a se pronunța acest divorț prevăzut de art. 373 lit. c) C. civ., trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) *soții să fi fost separați în fapt*, în sensul că nu mai locuiesc împreună. Simpla separare materială nu produce efecte, ea trebuie dublată și de elementul intențional, și anume voința soților de a renunța la viața în comun;

b) *separarea în fapt a soților să fie de minim 2 ani anterior formulării cererii de divorț*. În cazul în care soții se împacă și ulterior se separă, va începe să curgă un nou termen de 2 ani;

c) *soțul care solicită divorțul să își asume responsabilitatea pentru eșecul căsătoriei*. Soțul reclamat este prezumat a fi în culpă. Prin excepție, potrivit art. 379 alin.(2) C. civ., dacă pârâtul este de acord cu divorțul, instanța va pronunța divorțul fără să mai facă

^[1] C.A. București, s. a III-a civ., min. și fam., dec. nr. 161/2006, în E. Roșu, *op. cit.*, p. 59-61.

^[2] C.A. Pitești, dec. civ. nr. 2066/2004, în E. Roșu, *op. cit.*, p. 63-64.

mențiune cu privire la culpă. Această soluție o considerăm justă, deoarece, de cele mai multe ori, separarea în fapt intervine ca urmare a comportamentului culpabil al ambilor soți.

3.4. Divorțul din cauza stării de sănătate a unuia dintre soți

Din analiza prevederilor art. 373 lit. d) C. civ., care reglementează posibilitatea desfacerii căsătoriei la cererea aceluia dintre soți a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei, reiese că, pentru a fi admisă cererea de divorț, trebuie îndeplinite următoarele condiții:

a) *soțul care cere desfacerea căsătoriei are o stare de sănătate precară, suferind de o afecțiune fizică sau psihică;*

b) *boala să fie de o anumită gravitate, astfel încât să facă imposibilă continuarea căsătoriei. Existența bolii și imposibilitatea continuării căsătoriei sunt împrejurări de fapt care trebuie dovedite. Instanța va administra probe privind existența bolii și starea sănătății soțului bolnav și va pronunța divorțul fără a face mențiune despre culpă.*

Desfacerea căsătoriei pe acest temei legal poate fi cerută numai de către soțul bolnav^[1]. Admiterea soluției că celălalt soț poate să introducă acțiunea de divorț contravine obligației de sprijin moral reciproc dintre soți. Celălalt soț poate invoca boala soțului bolnav ca motiv temeinic de divorț, în condițiile art. 373 lit. b) C. civ.

§4. Procedura divorțului

4.1. Procedura administrativă

Dacă soții sunt de acord cu divorțul și nu au copii minori născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, pot divorța pe cale administrativă. Soții trebuie să se înțeleagă cu privire la desfacerea căsătoriei și cu privire la numele pe care urmează să îl poarte după acest moment.

Competența materială revine ofițerului de stare civilă. *Competența teritorială* este una alternativă și revine ofițerului de stare

^[1] În acest sens, A.GH. GAVRILESCU, *Cazurile de desfacere a căsătoriei pe cale judiciară reglementate de noul Cod civil*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 3/2012, p. 58.

civilă de la locul încheierii căsătoriei sau al ultimei locuințe comune a soților [art. 375 alin. (1) C. civ.; art. 166 din H.G. nr. 64/2011].

Cererea de divorț pe cale administrativă se face în scris, se depune și se semnează personal de către ambii soți, în fața ofițerului de stare civilă. În cererea de divorț, fiecare dintre soți declară pe propria răspundere:

- că este de acord cu desfacerea căsătoriei;
- că nu are copii minori cu celălalt soț;
- că nu este pus sub interdicție;
- că nu a mai solicitat altor autorități desfacerea căsătoriei;
- adresa ultimei locuințe comune;
- numele pe care fiecare urmează să îl poarte după divorț.

Ofițerul de stare civilă înregistrează cererea în ziua în care o primește și acordă soților un termen de *30 de zile calendaristice pentru o eventuală răzgândire*. Ziua depunerii intră în calcul. La expirarea termenului, ofițerul de stare civilă verifică dacă soții stăruie în cererea lor și dacă consimțământul lor este liber și nevi-ciat. În caz afirmativ, solicită soților o declarație în acest sens.

În vederea *soluționării* cererii de divorț, ofițerul de stare civilă solicită alocarea unui număr pentru certificatul de divorț din Registrul unic al certificatelor de divorț.

Dacă toate cerințele legale sunt întrunite, ofițerul de stare civilă *va admite cererea de divorț, va dispune desfacerea căsătoriei prin acordul soților și va întocmi certificatul de divorț*. Certificatul de divorț se întocmește în 3 exemplare și se eliberează fiecărui soț în termen de maxim 5 zile lucrătoare. Pe certificatul de divorț *nu se face mențiune cu privire la motivele de divorț sau culpa soților*.

Ofițerul de stare civilă poate *respinge cererea de divorț* dacă nu sunt întrunite cerințele legale sau dacă soții nu cad de acord cu privire la numele pe care urmează să îl poarte după divorț. În acest sens, ofițerul de stare civilă va întocmi un referat, prin care propune respingerea cererii și emiterea unei dispoziții de respingere de către primar. Împotriva acestei dispoziții nu există cale de atac. Soții pot divorța pe cale notarială sau judiciară.

Clasarea cererii de divorț se dispune în condițiile art. 172 din H.G. nr. 64/2011, dacă: soții nu se prezintă la termenul stabilit; ambii soți sau numai unul dintre aceștia înțeleg/înțelege să renunțe la divorț; înainte de finalizarea procedurii de divorț, unul dintre soți este pus sub interdicție sau intervine nașterea unui copil; căsătoria încetează prin deces.

Data desfacerii căsătoriei este data eliberării certificatului de divorț. Desfacerea căsătoriei se înscrie prin mențiune pe actul de căsătorie de către ofițerul de stare civilă care îl are în păstrare.

4.2. Procedura notarială

Divorțul prin acordul soților este de *competența* notarului public cu sediul biroului în circumscripția judecătoreiei sau a Tribunalului București în a cărei rază teritorială se află locul încheierii căsătoriei sau ultima locuință comună a soților (competență teritorială alternativă).

Prin ultima locuință comună se înțelege ultima locuință în care au conviețuit soții. Dovada ultimei locuințe comune se face, după caz, cu actele de identitate ale soților, din care rezultă domiciliul comun sau reședința comună a acestora, sau, dacă nu se poate face dovada în acest fel, prin declarație pe propria răspundere, autentică, a fiecăruia dintre soți, din care să rezulte care a fost ultima locuință comună a acestora^[1]. Declarația se va consemna în cererea de divorț și în încheierea de admitere a acesteia.

Cererea de divorț se face în scris și se semnează personal de către soți în fața notarului public. Cererea va cuprinde:

- declarația soților că nu au copii minori născuți din căsătorie sau adoptați (pentru soții care nu au copii minori) sau învoiala acestora cu privire la copiii minori (pentru cuplurile care au copii);
- învoiala acestora asupra numelui de familie pe care îl va purta fiecare dintre ei după divorț.

Cererea se poate depune și prin mandatar cu procură autentică, conform art. 376 alin. (2) C. civ. Este posibil ca cererea să fie depusă doar de unul dintre soți, personal și în calitate de mandatar al celuilalt soț^[2]. În ziua în care primește cererea, notarul o înregistrează în registrul de divorțuri și acordă soților un *termen de reflecție de 30 de zile* în eventualitatea retragerii cererii.

La expirarea termenului, soții se vor prezenta personal în fața notarului public. Acesta va verifica dacă stăruie în cererea de divorț și le va lua consimțământul liber și neviciat. Dacă soții sau unul

^[1] Pentru detalii, a se vedea I. POPA, A.A. MOISE, *Drept notarial*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 314.

^[2] D. NEGRILĂ, *op. cit.*, p. 118.

dintre ei sunt surzi, muți sau surdomuți, declarația de voință de va lua prin interpret.

Notarul public va verifica dacă soții își mențin declarațiile date cu ocazia depunerii cererii de divorț cu privire la nume și la copiii minori. Totodată, va verifica dacă raportul de anchetă socială coincide cu acordul soților privind exercitarea în comun a autorității părintești și stabilirea locuinței copiilor după divorț.

Ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie. Declarația copilului se consemnează într-un proces-verbal.

Dacă sunt îndeplinite toate cerințele legale, notarul public va *admite cererea de divorț* printr-o încheiere de admitere, în temeiul căreia va emite certificatul de divorț. În acest sens, va solicita un număr din Registrul unic al certificatelor de divorț. Certificatul de divorț se întocmește în 6 exemplare și consemnează desfacerea căsătoriei și numele pe care foștii soți îl poartă după divorț.

Notarul public *va respinge cererea de divorț* dacă:

- nu are competența să soluționeze cererea de divorț;
- unul dintre soți este pus sub interdicție;
- unul dintre soți nu își poate exprima consimțământul liber și neviiciat;
- la depunerea cererii de divorț nu sunt prezenți ambii soți personal sau prin mandatar cu procură autentică;
- unul dintre soți sau mandatarul refuză să semneze cererea în fața notarului public;
- soții refuză să dea declarațiile solicitate de notar, conform procedurii;
- soții nu se înțeleg cu privire la numele pe care urmează să îl poarte după divorț sau la obligațiile ce le revin față de copiii lor minori;
- din raportul de anchetă socială reiese că înțelegerea soților cu privire la minori nu este în interesul acestora;
- copilul nu este de acord cu modul în care părinții s-au înțeles cu privire la exercitarea autorității părintești și a locuinței acestuia după divorț;
- soții nu prezintă la depunerea cererii actul de căsătorie în original;
- unul dintre soți declară că nu mai stăruie în cererea de divorț sau nu se mai prezintă după expirarea termenului de 30 de zile;

- cererea a rămas fără obiect, întrucât căsătoria a fost desfăcută de o altă autoritate competentă;
- soții se împacă sau își retrag cererea de divorț;
- unul dintre soți a decedat înainte de finalizarea procedurii notariale.

Încheierea de respingere nu poate fi contestată de către soți. Pentru repararea prejudiciului cauzat prin refuzul notarului public de a constata desfacerea căsătoriei, oricare dintre soți se poate adresa instanței de judecată. Totodată, soții pot alege o altă cale procedurală de desfacere a căsătoriei.

Data desfacerii căsătoriei prin divorț este data eliberării certificatului de divorț. Notarul public va comunica de îndată un exemplar al acestuia la primăria locului unde s-a încheiat căsătoria, pentru a se face mențiuni despre divorț pe actul de căsătorie.

4.3. Procedura judiciară

Noul Cod de procedură civilă distinge între procedura *divorțului remediu* și procedura *divorțului din culpa soților*. Divorțul remediu cuprinde *divorțul prin acordul soților* (art. 928-931 C. proc. civ.) și *divorțul din motive de sănătate* (art. 932 C. proc. civ.). Divorțul din culpă cuprinde procedura *divorțului pentru motive temeinice* și cea a *divorțului pentru separarea în fapt îndelungată*. Indiferent de tipul de divorț, legiuitorul a reglementat un set de reguli procedurale comune în art. 914-927 C. proc. civ., care se referă la instanța competentă, calitatea procesuală, cererea de divorț, măsuri vremelnice, acte de dispoziție ale soților, hotărârea de divorț, căile de atac.

4.3.1. Aspecte procedurale comune

4.3.1.1. Instanța competentă

Instanța competentă *material* să soluționeze cererea de divorț este instanța de tutelă, respectiv judecătoria în primă instanță.

Competența *teritorială* revine judecătoriei în circumscripția căreia se află cea din urmă locuință comună a soților, cu condiția ca cel puțin unul dintre soți să mai locuiască în circumscripția respectivei judecătorii. Dovada ultimei locuințe comune a soților se face cu actele de identitate ale soților sau prin declarație autentică pe

propria răspundere a fiecăruia dintre soți cu privire la locuința comună^[1].

Dacă soții nu au avut locuință comună sau dacă niciunul dintre ei nu mai locuiește în circumscripția în care se află cea din urmă locuință comună, în subsidiar, devin competente teritorial următoarele instanțe:

- judecătoria în circumscripția căreia își are locuința pârâtul;
- judecătoria în circumscripția căreia își are locuința reclamantul, când pârâtul nu are locuința în țară;
- orice judecătorie din România la care soții convin să introducă cererea de divorț, dacă nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința în țară;
- judecătoria Sectorului 5 al municipiului București, în lipsa unui acord pentru determinarea competenței.

4.3.1.2. Părțile în procesul de divorț

Potrivit art. 917 alin. (1) C. proc. civ., desfacerea căsătoriei prin divorț poate fi cerută *numai de soți*. Acțiunea de divorț are un caracter strict personal, prin urmare, nu poate fi introdusă sau continuată de moștenitorii sau creditorii soților și nici de procuror.

Prin *excepție*, potrivit dispozițiilor art. 925 alin. (2)-(4) C. proc. civ., în situația decesului soțului reclamant în timpul procesului de divorț, moștenitorii pot continua acțiunea pornită de autorul lor, numai atunci când cererea de divorț se întemeiază pe culpa soțului pârât.

De asemenea, soțul pus sub interdicție judecătorească poate cere divorțul prin reprezentant legal sau personal, dacă face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată. Dovada discernământului se impune numai atunci când soțul incapabil introduce acțiunea personal^[2].

4.3.1.3. Cererile în procesul de divorț

Cererea de divorț va cuprinde, potrivit art. 915 C. proc. civ., toate elementele unei cereri de chemare în judecată, la care se adaugă numele copiilor minori născuți sau adoptați de cei 2 soți,

^[1] G. RĂDUCAN, în G. BOROI (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. II. Art. 527-1133*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 430.

^[2] M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 649.

iar dacă nu sunt copii minori, se face mențiune specială în acest sens.

La cererea de divorț se anexează o copie a certificatului de căsătorie și a certificatelor de naștere ale minorilor. De asemenea, dacă soții au recurs la mediere, se va anexa înțelegerea rezultată din mediere.

Întâmpinarea este formulată de soțul pârât, care răspunde astfel pretențiilor soțului reclamant și arată dovezile cu care se apără.

Cererea reconvențională poate fi introdusă de soțul pârât cel mai târziu până la primul termen de judecată la care a fost citat în mod legal, pentru faptele petrecute înainte de această dată. Pentru faptele petrecute după această dată, pârâtul va putea face cerere până la începerea dezbaterilor asupra fondului în cererea reclamantului. Potrivit art. 916 alin. (2) C. proc. civ., cererea se va introduce la aceeași instanță și se va judeca împreună cu cererea reclamantului.

Cererea reconvențională poate fi făcută direct în apel, atunci când motivele de divorț s-au ivit după începerea dezbaterilor asupra fondului la prima instanță și judecata primei cereri se află în apel.

Nerespectarea acestor termene atrage decăderea soțului pârât din dreptul de a cere divorțul pentru acele motive. Dacă cererea de divorț a fost respinsă, soțul pârât poate cere divorțul pentru motive apărute ulterior.

Întrucât divorțul are un caracter personal, este inadmisibilă orice cerere de intervenție, cu excepția cazului când sunt formulate astfel de cereri în legătură cu cereri accesorii divorțului, cum ar fi cererea de partaj^[1].

Cererile accesorii și incidentale pot fi formulate odată cu cererea de divorț și sunt enumerate în art. 918 C. proc. civ.: exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, locuința copilului, dreptul părintelui de a avea legături personale cu acesta; numele soților după divorț; locuința familiei; despăgubirea pretinsă pentru prejudiciile materiale sau morale suferite ca urmare a desfacerii căsătoriei; obligația de întreținere sau prestația compensatorie între foștii soți; încetarea regimului matrimonial, lichidarea comunității de bunuri și partajul bunurilor.

[1] G. RĂDUCAN, *op. cit.*, p. 440.

4.3.1.4. Măsuri vremelnice

În temeiul art. 919 C. proc. civ., instanța de judecată poate lua, pe tot parcursul procesului, *prin ordonanță președințială*, măsuri provizorii cu privire la stabilirea locuinței minorilor, la obligația de întreținere, la încasarea alocației de stat pentru copii și la folosirea locuinței familiei.

În acest caz, urgența nu trebuie dovedită^[1]. Pentru aceasta, instanța trebuie să verifice îndeplinirea cumulativă a *două condiții de admisibilitate*: vremelnicia și neprejudicarea fondului. Condiția urgenței este prezumată de legiutor în această situație^[2].

Măsurile luate pe calea ordonanței președințiale în timpul procesului de divorț sunt valabile numai până la soluționarea procesului de fond privind desfacerea căsătoriei.

4.3.1.5. Prezența personală a soților

În fața instanțelor de fond, soții *trebuie să se prezinte personal*. Cu toate acestea, art. 920 alin. (1) C. proc. civ. enumeră cazurile în care soții *se pot înfățișa prin avocat, mandatar, tutore sau curator*. Acest lucru este posibil dacă unul dintre soți: execută o pedeapsă privativă de libertate; este împiedicat de o boală gravă; este pus sub interdicție judecătorească; are reședința în străinătate sau se află într-o asemenea situație care îl împiedică să se prezinte personal.

Împăcarea părților este posibilă pe tot parcursul judecății. În acest sens, instanța trebuie să stăruie la fiecare înfățișare ca soții să se împace.

Dacă *reclamantul lipsește* nejustificat la un termen de judecată în primă instanță și se înfățișează numai pârâtul, cererea de divorț va fi respinsă ca nesustenută. Dacă niciunul dintre soți nu se prezintă, instanța va suspenda judecata cauzei.

Atunci când *pârâtul nu se prezintă la primul termen de judecată* și procedura de citare a fost îndeplinită prin afișare, instanța va cere dovezi sau va dispune cercetări pentru a verifica dacă pârâtul își are locuința la locul indicat în cerere. Dacă constată că nu mai

^[1] M. TĂBĂRCĂ, *op. cit.*, p. 658.

^[2] G. RĂDUCAN, *op. cit.*, p. 446.

locuiește acolo, îl va cita la locuința sa efectivă și la locul de muncă, dacă este cazul.

Reclamantul poate *renunța la judecată*, chiar dacă pârâtul se împotrivese. Renunțarea reclamantului nu are niciun efect asupra cererii reconvenționale formulate de pârât.

Decesul unuia dintre soți în timpul procesului conduce la închiderea dosarului, deoarece căsătoria încetează. În ipoteza în care moștenitorii doresc continuarea procesului de divorț, acesta va continua și instanța va aplica dispozițiile art. 412 alin. (1) C. proc. civ.

4.3.1.6. Hotărârea de divorț

Hotărârea prin care se pronunță divorțul *nu se va motiva*, dacă soții solicită instanței aceasta. Motivarea soluției cu privire la capetele de cerere accesorii divorțului este obligatorie^[1].

Hotărârea de divorț poate fi atacată *doar cu apel* în termen de 30 de zile de la comunicare. Hotărârea instanței de apel este definitivă^[2].

Apelul reclamantului împotriva hotărârii prin care s-a respins cererea va fi respins ca nesusținut, dacă la judecată se prezintă numai pârâtul. Apelul pârâtului va fi judecat, chiar dacă se înfățișează numai reclamantul.

În ipoteza în care unul dintre soți s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă contestației în anulare și revizuirii în ceea ce privește divorțul, ci doar cu privire la cererile accesorii.

Instanța va dispune, din oficiu, trimiterea hotărârii de divorț rămasă definitivă serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost încheiată căsătoria, Registrului național al regimurilor matrimoniale și registrului comerțului, dacă unul dintre soți a fost profesionist.

4.3.2. Divorțul prin acordul soților

În cazul în care cererea de divorț se întemeiază pe acordul soților, ea poate fi semnată de ambii soți sau de către un mandatar

[1] P. NECULAE, D. POPA, R. CÎRLIG, *Desfacerea căsătoriei prin divorț*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 107.

[2] C.C. DINU, *Aspecte teoretice și practice cu privire la procedura divorțului în noul Cod de procedură civilă*, în AUB, Drept, Supliment 2012, p. 83.

comun, cu procură specială autentică. Dacă mandatarul are calitatea de avocat, acesta va certifica semnătura soților.

Acordul de voință al soților poate să aibă ca obiect și cererile accesorii divorțului. Soții vor preciza modalitățile în care au convenit să soluționeze cererile accesorii, iar instanța va lua act de aceasta. Cererea de divorț nu trebuie motivată.

Instanța de judecată va verifica existența consimțământului soților și va fixa un termen de judecată în camera de consiliu. La termenul de judecată îi va întreba pe soți dacă stăruie în cererea lor și, în caz afirmativ, va pronunța divorțul și va lua act de învoiala lor cu privire la cererile accesorii. Hotărârea de divorț este *definitivă cu privire la desfacerea căsătoriei*, iar cu privire la cererile accesorii asupra cărora soții nu s-au învoit, poate fi atacată cu apel.

Articolul 931 C. proc. civ. reglementează o *situație excepțională*: atunci când cererea de divorț este întemeiată pe culpa pârâtului și acesta recunoaște faptele care au dus la destrămarea vieții conjugale, dacă reclamantul este de acord, instanța va pronunța divorțul fără să cerceteze temeinicia motivelor invocate și fără a face mențiune despre culpă. Dacă reclamantul nu este de acord, instanța va urma procedura divorțului din culpă^[1].

4.3.3. Divorțul din motive de sănătate

Procedura divorțului din motive de sănătate este reglementată de art. 932 C. proc. civ. Când divorțul este cerut pentru că starea sănătății unuia dintre soți face imposibilă continuarea căsătoriei, instanța va administra probe privind existența bolii și starea sănătății soțului bolnav. Acțiunea se introduce *numai de către soțul bolnav*, în conformitate cu art. 373 lit. d) C. civ. Aceste prevederi sunt criticabile sub aspectul fundamentului juridic, considerat a fi un altruism în literatura de specialitate^[2].

În măsura în care soțul pârât nu se opune, instanța va pronunța divorțul fără a face mențiune despre culpa în desfacerea căsătoriei.

^[1] Pentru detalii, a se vedea I. LEȘ, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 736.

^[2] *Idem*, p. 736.

4.3.4. Divorțul din culpă

Procedura divorțului din culpă este prevăzută în art. 933-934 C. proc. civ. Instanța poate să pronunțe divorțul din culpa ambilor soți, chiar și atunci când numai unul dintre ei a făcut cerere, dacă din dovezile administrate reiese că sunt vinovați amândoi de destrămarea căsătoriei.

Dacă pârâtul nu a formulat cerere reconvențională și din probele administrate reiese că numai reclamantul este culpabil, cererea va fi respinsă ca neîntemeiată. Excepție face situația în care motivul invocat este separarea în fapt îndelungată a soților, când este admisibilă desfacerea căsătoriei din culpa reclamantului.

În cazul *divorțului pentru separarea în fapt*, instanța va verifica existența și durata despărțirii și, dacă susținerile din cererea de chemare în judecată se verifică, divorțul va fi pronunțat din culpa exclusivă a reclamantului^[1]. Dacă soțul pârât se declară de acord cu divorțul, instanța va dispune desfacerea căsătoriei prin acordul soților.

Dacă cererea de divorț se întemeiază pe culpa pârâtului și reclamantul decedează în cursul procesului, lăsând moștenitori, aceștia *vor putea continua acțiunea*. Instanța va admite cererea dacă va constata culpa exclusivă a soțului pârât. Dacă acțiunea este continuată de moștenitorii soțului reclamant, căsătoria se socotește desfăcută, conform art. 925 alin. (4) C. proc. civ., de la data introducerii cererii de divorț, dată la care soțul reclamant era în viață. Prin urmare, dacă acțiunea este continuată de moștenitorii soțului reclamant decedat și numai atunci când se dovedește culpa exclusivă a soțului pârât, acesta nu va mai avea calitatea de soț supraviețuitor moștenitor.

§5. Efectele divorțului

5.1. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre soți

5.1.1. Numele soților

La desfacerea căsătoriei, soții *pot conveni* să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei. În cazul în care soții au ales calea judi-

^[1] G. RĂDUCAN, *op. cit.*, p. 467.

ciară pentru desfacerea căsătoriei, instanța va lua act de această înțelegere prin hotărârea de divorț. Nu se mai poate pronunța o nouă hotărâre în baza unei cereri ulterioare a unuia dintre soți cu privire la nume^[1].

În lipsa acordului soților, instanța poate încuviința păstrarea numelui din timpul căsătoriei pentru motive temeinice. Temeinicia motivelor invocate de soț este lăsată la aprecierea instanței. Prin *motive temeinice* se înțelege orice interes material și/sau moral care este vătămat prin schimbarea numelui de familie de către unul dintre soți^[2]. În practică, instanțele au considerat drept motive temeinice faptul că soțul este cunoscut în viața profesională cu numele din căsătorie^[3] ori situația în care locuința copilului a fost stabilită la părintele care solicită să păstreze numele pentru a purta același nume cu copilul minor^[4].

Potrivit art. 383 alin. (3) C. civ., în lipsa unei înțelegeri între soți și în lipsa încuviințării instanței, după divorț fiecare soț revine la numele avut anterior căsătoriei. În practică, instanțele au decis ca pârâta să revină la numele avut anterior căsătoriei, în condițiile în care reclamantul s-a opus vehement ca aceasta să își mențină numele purtat în timpul căsătoriei și nici pârâta nu a dovedit că revenirea la numele anterior i-ar fi putut aduce prejudicii morale^[5].

5.1.2. Drepturile soțului divorțat

Soțul împotriva căruia a fost pronunțat divorțul pierde drepturile pe care legea sau convențiile încheiate anterior cu terții i le atribuie. Aceste drepturi nu sunt pierdute în cazul culpei comune sau al divorțului prin acordul soților.

Cu privire la relațiile personale dintre soți, odată cu desfacerea căsătoriei se produc următoarele efecte: încetează calitatea de soț; încetează obligația de sprijin moral reciproc, obligația de fidelitate, obligația de coabitare și obligația conjugală.

Desfacerea căsătoriei nu produce efecte asupra capacității de exercițiu și nici asupra cetățeniei soților.

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 2479/2003, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 69.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1467/1980, în C.D. 1980, p. 115.

[3] I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 443/2003, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 73.

[4] C.A. Pitești, dec. civ. nr. 3518/R/MF/2004, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 77-79.

[5] În acest sens, Trib. Gorj, s. civ., dec. nr. 21/2009, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 84-86.

5.2. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre soți

5.2.1. Efecte cu privire la regimul matrimonial

Regimul matrimonial încetează în cazul divorțului între soți *la data introducerii cererii de divorț*, cu excepția situației în care oricare dintre soți sau amândoi, împreună, prin acordul lor, solicită instanței să constate că regimul a încetat *de la data separației în fapt*.

Față de terți, regimul matrimonial încetează la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate: mențiune pe marginea actului de căsătorie; înscrierea în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale; notarea în cartea funciară; înscrierea în registrul comerțului sau în alte registre de publicitate prevăzute de lege.

Prin urmare, momentul încetării căsătoriei este diferit de cel al încetării regimului matrimonial. Regimul matrimonial încetează înainte de data desfacerii căsătoriei. Toate bunurile dobândite de soți după introducerea cererii de divorț vor fi bunuri proprii ale soțului dobânditor sau în coproprietate.

Totodată, momentul încetării regimului matrimonial este diferit de cel al lichidării. Lichidarea poate fi făcută de soți înainte sau după desfacerea căsătoriei, prin bună învoială sau prin hotărâre judecătorească.

Potrivit art. 386 alin. (1) C. civ., *actele încheiate de unul dintre soți în fraudă celuilalt soț* sunt anulabile. Intră în această categorie actele de dispoziție cu privire la bunuri mobile comune pentru înstrăinarea cărora legea nu prevede formalități de publicitate sau acte din care rezultă obligații în sarcina comunității de bunuri. Actele trebuie să fie încheiate de unul dintre soți după data introducerii cererii de divorț.

Acțiunea în anulare poate fi introdusă de soțul vătămat, care trebuie să dovedească fraudarea intereselor sale, în termen de 3 ani de la data la care a cunoscut cauza anulării. Dacă terțul contractant a fost de bună-credință, soțul vătămat poate solicita doar daune-interese de la celălalt soț.

5.2.2. Dreptul la despăgubiri

Prevederile art. 388 C. civ. recunosc soțului nevinovat un drept la despăgubiri pentru prejudiciul cauzat ca urmare a desfacerii căsătoriei. Prin urmare, *acest drept operează doar în cazul divorțului din culpă*.

Prejudiciul poate fi *material* (diferența dintre nivelul de trai din timpul căsătoriei și cel de după desfacerea căsătoriei; pierderea beneficiului unui contract^[1] sau orice altă pagubă materială determinată de pierderea calității de soț^[2]) sau *moral* (prejudiciu de imagine, profesional^[3], o suferință emoțională). În doctrină s-a apreciat că prejudiciul poate să fie actual sau viitor, dar previzibil^[4].

Despăgubirile care vor fi acordate pentru acoperirea prejudiciului se stabilesc de instanță, de la caz la caz. Acoperirea prejudiciului poate fi solicitată de soțul vătămat printr-o cerere accesorie divorțului, iar instanța va acorda despăgubiri prin hotărârea de divorț. Ulterior pronunțării hotărârii de divorț, soțul vătămat nu mai poate solicita despăgubiri pentru acoperirea prejudiciului în temeiul art. 388 C. civ.^[5]

5.2.3. Obligația de întreținere

Obligația de întreținere între soți încetează prin desfacerea căsătoriei și este înlocuită de obligația de întreținere între foștii soți, care își datorează întreținere în condițiile prevăzute în art. 389 alin. (2)-(5) C. civ. Numai fostul soț aflat în nevoie din cauza unei incapacități de muncă survenite înainte, în timpul căsătoriei sau în decurs de 1 an de la desfacerea căsătoriei (incapacitatea fiind cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria) are dreptul la întreținere. Soțul din a cărui culpă exclusivă s-a desfăcut căsătoria beneficiază de întreținere din partea fostului soț doar timp de 1 an de la desfacerea căsătoriei.

[1] P. NECULAE, D. POPA, R. CÂRLIG, *op. cit.*, p. 53-54.

[2] G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 562.

[3] D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 243.

[4] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 162; M. FLOARE, *Unele considerații privind despăgubirile în caz de divorț conform art. 388 din noul Cod civil*, în S.U.B.B., *lurisprudenția*, nr. 1/2013, <http://studia.law.ubbcluj.ro>.

[5] În același sens, a se vedea M. AVRAM, *op. cit.*, p. 144; E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 135. Pentru opinia contrară, a se vedea C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 163.

5.2.4. Prestația compensatorie

Prestația compensatorie este reglementată de art. 390 C. civ. cu scopul de a atenua dezechilibrul semnificativ pe care l-ar cauza divorțul în condițiile de viață ale unui soț. Prestația compensatorie este diferită de dreptul la despăgubiri, în temeiul căruia soțul vătămat urmărește acoperirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a divorțului.

Prestația compensatorie se acordă atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:

- *Divorțul a fost pronunțat din culpa exclusivă a soțului pârât* (din cererea principală sau din cererea reconvențională). Poate beneficia de prestația compensatorie numai soțul reclamant neculpabil. Soțul pârât din a cărui vină exclusivă a fost desfăcută căsătoria este obligat la prestația compensatorie. Prestația compensatorie nu se acordă atunci când, la desfacerea căsătoriei, instanța reține culpa comună a soților și nici în cazul divorțului prin acordul soților sau din motive de sănătate. În cazul divorțului pentru separarea în fapt, se prezumă culpa soțului reclamant și, prin urmare, prestația compensatorie nu poate fi acordată. Cu toate acestea, trecând peste considerente de ordin procedural, trebuie să remarcăm faptul că rațiunea acordării prestației compensatorii este de a-l susține pe soțul neculpabil^[1].

- *Prin divorț să se producă un dezechilibru semnificativ în condițiile de viață ale soțului reclamant.* Acordarea prestației compensatorii are rolul de a contrabalansa diferențele dintre patrimoniile soților. Instanța judecătorească va aprecia de la caz la caz dacă divorțul cauzează un dezechilibru în viața soțului inocent. Dezechilibrul trebuie să fie semnificativ, adică de natură să îl destabilizeze patrimonial pe soțul reclamant. Instanța va cuantifica acest dezechilibru ținând cont de următoarele criterii prevăzute în art. 391 alin. (2) C. civ.: resursele soțului reclamant; mijloacele soțului pârât; efectele lichidării regimului matrimonial; vârsta, starea de sănătate a soților, contribuția la creșterea copiilor minori pe care a avut-o și urmează

[1] În același sens, N.C. ANIȚEI, *Locuința familiei în dreptul românesc în situația în care există copii minori – rezultat al filiației*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 3/2013, p. 51; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 145; P. NECULAE, D. POPA, R. CÎRLIG, *op. cit.*, p. 58.

să o aibă fiecare soț; pregătirea profesională; posibilitatea de a desfășura o activitate producătoare de venituri și alte asemenea^[1].

- *Durata căsătoriei să fi fost de cel puțin 20 de ani.* Doar o căsătorie de durată poate cauza prin desfacerea ei un dezechilibru semnificativ. Termenul de 20 de ani trebuie să fie împlinit la momentul la care instanța dispune desfacerea căsătoriei.

Prestația compensatorie se solicită doar odată cu desfacerea căsătoriei. Ea nu poate fi cumulată cu obligația de întreținere.

Prestația compensatorie poate fi stabilită *în bani*, sub forma unei sume globale sau a unei rente viagere, ori *în natură*, sub forma uzufructului asupra unor bunuri mobile sau imobile care aparțin debitorului. Renta poate fi stabilită într-o cotă procentuală din venitul debitorului sau într-o sumă de bani determinată. Renta și uzufructul se pot constitui pe toată durata vieții soțului creditor sau pentru o perioadă mai scurtă, care se stabilește prin hotărârea de divorț. Soțul creditor poate solicita instanței obligarea debitorului la constituirea unei garanții reale sau la darea unei cauțiuni pentru a asigura executarea rentei.

Quantumul prestației compensatorii poate fi *majorat* sau *micșorat*, în funcție de schimbările care intervin cu privire la mijloacele debitorului și resursele creditorului. Prestația compensatorie fixată într-o sumă de bani *se indexează de drept*, fără intervenția instanței, trimestrial, în funcție de rata inflației.

Încetarea prestației compensatorii intervine în condițiile art. 395 C. civ.: prin decesul unuia dintre soți; prin recăsătorirea soțului creditor; prin obținerea de către soțul creditor a unor resurse de natură să îi asigure condiții de viață asemănătoare celor din timpul căsătoriei. Cu excepția situației în care unul dintre soți decedează și prestația compensatorie încetează dat fiind caracterul ei *intuitu personae*, în celelalte situații trebuie să se pronunțe instanța de tutelă.

^[1] Pentru detalii, a se vedea B.D. MOLOMAN, L.C. URECHE, *Prestația compensatorie – sprijin acordat soțului inocent și vulnerabil urmare a divorțului*, în R.R.J. nr. 6/2013, p. 172-175.

5.3. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre părinți și copiii lor minori

5.3.1. Exercitarea autorității părintești

Prevederile art. 396 C. civ. instituie obligativitatea instanței de tutelă de a hotărî, odată cu divorțul, asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori. Astfel, instanța de tutelă trebuie să stabilească, *chiar și din oficiu*, atunci când soții nu au formulat o cerere în acest sens, cu privire la: exercitarea autorității părintești, locuința copilului și contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare și pregătire profesională a copilului.

În vederea stabilirii raporturilor dintre părinți și copiii lor minori, instanța de tutelă trebuie să țină seama de *interesul superior al copiilor*, de *concluziile raportului de anchetă psihosocială* și de *învoiala părinților*.

În cazul în care există mai mulți copii minori, instanța trebuie să se pronunțe *cu privire la fiecare*. În acest sens, va dispune audierea minorilor care au împlinit vârsta de 10 ani, în camera de consiliu. Audierea minorului care nu a împlinit vârsta de 10 ani nu este obligatorie, însă instanța de tutelă îl poate asculta, atunci când consideră necesar pentru soluționarea cauzei. Opinia copilului va fi luată în considerare în raport cu vârsta și gradul său de maturitate.

Interesul superior al copilului se determină de către instanța de tutelă de la caz la caz, prin examinarea tuturor criteriilor de apreciere, cum sunt: vârsta și sexul copilului, conduita fiecărui părinte, situația lor materială, posibilitățile lor concrete de a se ocupa efectiv de copil^[1]. Instanța va avea în vedere interesul superior al copilului determinat de nevoile fizice, emoționale și psihologice ale acestuia, nevoia de stabilitate, preferințele copilului, precum și natura relației dintre copil și părinții săi^[2]. De asemenea, în cazul în care sunt mai mulți copii, interesul acestora este să crească împreună, și nu despărțiți^[3]. Determinarea interesului superior al copilului se face pe bază de probe.

[1] În acest sens, C.A. Timișoara, s. civ., dec. nr. 254/2006, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 79-83; C.S.J., s. civ., dec. nr. 1123/2003, în D. LUPĂȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *op. cit.*, p. 148-150.

[2] Trib. Bacău, dec. civ. nr. 107/2007, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 88-89.

[3] C.A. Bacău, s. civ., min. și fam., dec. nr. 181/2010, în Jurindex.

Raportul de anchetă psihosocială este întocmit de către autoritatea tutelară^[1]. Ancheta psihosocială este obligatorie și se efectuează la locuința comună a soților sau, în lipsă, la locuința fiecăruia dintre ei. Raportul cuprinde mențiuni referitoare la condițiile materiale și de viață ale soților, afecțiunea față de copii, posibilitățile de a-i supraveghea^[2]. Concluziile raportului de anchetă psihosocială nu sunt obligatorii pentru instanță, ele trebuie coroborate cu probatoriul administrat în cauză.

Învoiala părinților cu privire la exercitarea autorității părintești este supusă controlului instanței de tutelă. Aceasta va decide având în vedere interesul superior al copilului, iar dacă acordul părinților contravine acestuia, instanța îl poate cenzura. Părinții se pot învoi cu privire la exercitarea autorității părintești, la locuința copilului și la pensia de întreținere. Ascultarea părinților este obligatorie^[3].

Ca regulă generală, după divorț, autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți, potrivit art. 397 C. civ. Autoritatea părintească este considerată a fi nu doar un drept al părintelui, ci și un drept al copilului, prin urmare, exercitarea ei doar de către unul dintre părinți nu este în concordanță cu interesul superior al minorului, deoarece ar avea ca efect lipsirea acestuia de ocrotirea unui părinte^[4].

În mod excepțional, dacă există motive întemeiate, instanța de tutelă poate dispune ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de unul dintre părinți, dacă este în interesul superior al copilului. Aprecierea motivelor întemeiate este lăsată de legiuitor la latitudinea instanței de tutelă, fără a exista stabilite criterii față de care această apreciere să poată fi făcută. În practica judecătorească au fost considerate motive întemeiate: absența diligenței părintelui pentru dezvoltarea unor relații personale cu copilul, dezinte-

^[1] Potrivit art. 229 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 71/2011, raportul de anchetă psihosocială este efectuat de autoritatea tutelară până la reglementarea prin lege a organizării și funcționării instanței de tutelă.

^[2] C.A. Galați, s. civ., dec. 191/2009, în Jurindex.

^[3] Jud. sect. 2 București, sent. civ. nr. 12986/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 118-121.

^[4] Jud. Bistrița, s. civ., sent. nr. 5320/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 105-106.

resul pentru creșterea copilului^[1], violența verbală și fizică, consumul de băuturi alcoolice sau de stupefiante, instabilitatea psihică, executarea unei pedepse privative de libertate^[2].

Părintele care nu exercită autoritatea părintească păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia.

În mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau la o instituție de ocrotire. Acestea vor exercita drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copiilor. Drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinți în comun sau de către unul dintre ei. Aceste măsuri se impun atunci când părinții manifestă neglijență față de copii, au un comportament imoral, au abandonat copilul sau sunt împiedicați de o boală gravă, execută o pedeapsă privativă de libertate etc.

5.3.2. Locuința copilului

Potrivit art. 400 alin. (1) C. civ., odată cu pronunțarea divorțului, instanța de tutelă stabilește locuința copilului. Dacă părinții stabilesc de comun acord locuința copilului și instanța consideră că această înțelegere este în interesul superior al copilului, va lua act de înțelegerea lor.

Dacă părinții nu se înțeleg și copilul a locuit până la divorț cu ambii părinți, instanța va stabili locuința copilului la unul dintre ei. Dacă până la divorț copilul nu a locuit cu ambii părinți, instanța va stabili locuința copilului la părintele cu care acesta locuiește în mod statornic.

În mod excepțional și numai dacă este în interesul superior al copilului, instanța poate stabili locuința acestuia la bunici sau la alte rude ori persoane, cu consimțământul acestora, sau la o instituție de ocrotire. Acestea exercită supravegherea copilului și îndeplinesc toate actele obișnuite privind sănătatea, educația și învățătura sa.

[1] Jud. Năsăud, sent. civ. nr. 354/2011, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 108.

[2] B. IONESCU, *Exercitarea autorității părintești după divorț*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 52-53.

5.3.3. Dreptul la relații personale

Părintele sau părinții care nu locuiesc cu copilul au dreptul de a avea legături personale cu el, drept ce are ca scop să consolideze raporturile afective dintre părinte/părinți și copil^[1]. Exercițierea în concret a acestor drepturi trebuie realizată de o așa manieră, încât să existe în mod efectiv o comunicare între părinte și copil și aceasta să fie benefică dezvoltării fizice, morale sau spirituale a copilului^[2].

Potrivit art. 18 din Legea nr. 272/2004, republicată, relațiile personale se concretizează în: întâlniri ale copilului cu părintele său ori cu alte persoane care au dreptul la relații cu acesta (bunici, rude); vizitarea copilului la domiciliul acestuia; găzduirea copilului pe o perioadă determinată; corespondența ori altă formă de comunicare; transmiterea de informații copilului cu privire la părintele ori la alte persoane ce au dreptul la relații personale; transmiterea de informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare; întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană față de care a dezvoltat legături de atașament, într-un loc neutru în raport cu copilul, cu sau fără supravegherea modului în care relațiile personale sunt întreținute, în funcție de interesul superior al copilului.

În ceea ce privește programul de vizită, dacă părinții nu se înțeleg cu privire la modalitatea de realizare concretă, instanța va stabili programul de vizită pe care îl consideră corespunzător vârstei, dezvoltării fizice și psihice armonioase a minorului. Astfel, se impune ca *programul de vizită să fie stabilit exact* (săptămâna, ziua, intervalul orar), pentru a evita orice neînțelegere între părinți^[3]. În acest sens, se impune întocmirea unui raport de anchetă psihosocială. De asemenea, ascultarea copilului care a împlinit 10 ani este obligatorie.

^[1] C.A. Pitești, dec. civ. nr. 2121/A-MF/2006, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 132.

^[2] C.A. Cluj, s. I civ., dec. nr. 5017/R/2011, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 146.

^[3] În acest sens, C.A. București, s. a III-a civ., min. și fam., dec. civ. nr. 1057/2006, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 136-140; Trib. Bistrița Năsăud, s. civ., dec. nr. 85/2010, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 590-591.

5.4. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre părinți și copiii lor minori

5.4.1. *Obligația de întreținere*

Prin hotărârea de divorț, instanța de tutelă stabilește contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor. De asemenea, părinții se pot învoi cu privire la cuantumul contribuției fiecăruia la creșterea copiilor. De regulă, părintele care locuiește cu copilul asigură această contribuție prin traiul în comun, de zi cu zi, rămânând ca celălalt părinte să plătească o sumă de bani, proporțional cu veniturile sale.

Cuquantumul întreținerii se stabilește în funcție de numărul copiilor minori beneficiari, astfel: până la 1/4 din venitul lunar net pentru un copil; până la 1/3 din venitul lunar net pentru doi copii; până la 1/2 din venitul lunar net pentru trei sau mai mulți copii.

Întreținerea se execută în natură și de bunăvoie. În caz contrar, instanța de tutelă va dispune executarea prin plata unei pensii de întreținere, stabilită în bani, în sumă fixă sau într-o cotă procentuală din venitul lunar al celui care datorează întreținere.

5.4.2. *Bunurile copilului*

Drepturile și îndatoririle părintești cu privire la bunurile copilului vor fi exercitate, după divorț, de ambii părinți, în situația în care aceștia exercită autoritatea părintească în comun.

Când exercitarea autorității părintești se face doar de către un singur părinte, acesta va exercita și drepturile asupra bunurilor copilului.

De asemenea, în cazul în care copilul se află în plasament la o rudă, familie sau altă persoană, instanța va stabili dacă drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinți în comun sau de către unul dintre ei.

Capitolul al IV-lea

Rudenia, afinitatea și filiația. Prezentare generală

Secțiunea 1. Rudenia

§1. Noțiune și reglementare

Rudenia este reglementată în Titlul III din Cartea a II-a a Codului civil. Articolul 405 C. civ. definește rudenia firească și rudenia civilă.

Rudenia reprezintă *legătura biologică sau juridică dintre două sau mai multe persoane, rezultată din faptul nașterii sau din lege*^[1].

§2. Clasificare

- După *izvor*, rudenia este *firească* și *civilă*.

Rudenia firească este legătura de sânge, bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun.

Rudenia civilă se naște ca efect al legii și este legătura rezultată din încheierea adopției.

- După *persoanele între care există* (linie de rudenie), rudenia este *în linie dreaptă* și *în linie colaterală*.

Rudenia în linie dreaptă reprezintă descendența unei persoane dintr-o altă persoană, fie în mod direct și nemijlocit (părinte - copil), fie în mod indirect, în cazul mai multor nașteri succesive (bunic - nepot).

Rudenia în linie dreaptă poate fi: *ascendentă*, atunci când stabilește o legătură între o persoană și cei din care coboară (de la copil la părinte, bunic, străbunic etc.), și *descendentă*, atunci când stabilește o legătură între o persoană cu cei care coboară din aceasta (de la părinți spre copil, nepot, strănepot etc.).

[1] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 224.

Rudenia în linie colaterală reprezintă legătura dintre mai multe persoane care au un ascendent comun, însă nu descind unele din altele (de exemplu, frații).

- După *natura relației dintre părinți*, rudenia este *din căsătorie* și *din afara căsătoriei*.

Rudenia din căsătorie este aceea care are la bază faptul concepției sau al nașterii unei persoane în timpul căsătoriei.

Rudenia din afara căsătoriei are la bază filiația din afara căsătoriei, care presupune că o persoană a fost concepută sau născută în afara căsătoriei.

§3. Gradul de rudenie

Gradul de rudenie reprezintă *distanța dintre două rude, stabilită după numărul nașterilor*. Gradul de rudenie diferă după cum rudenia este în linie dreaptă sau în linie colaterală.

La *rudenia în linie dreaptă*, gradul de rudenie se socotește după numărul nașterilor astfel: copiii și părinții sunt rude de gradul întâi; nepoții și bunicii sunt rude de gradul al doilea.

La *rudenia în linie colaterală*, gradul de rudenie se socotește după numărul nașterilor, pornind de la una dintre rude, în sens crescător, până la autorul comun și apoi coborând de la acesta până la cealaltă rudă. Astfel, frații sunt rude de gradul al doilea; unchiul/mătușa cu nepotul sunt rude de gradul al treilea; verii primari sunt rude de gradul al patrulea.

§4. Dovada rudeniei

Rudenia produce efecte numai dacă este dovedită. Dovada se face diferit, după cum se urmăresc sau nu efecte de stare civilă.

Dovada rudeniei, atunci când *se urmăresc efecte de stare civilă*, se face, potrivit art. 99 și art. 12 din Legea nr. 119/1996, cu actele întocmite în registrele de stare civilă, precum și cu certificatele de stare civilă eliberate pe baza acestora: actul de naștere, de căsătorie și de deces, precum și cu certificatul de naștere, de căsătorie și de deces^[1].

[1] A se vedea I. REGHINI, Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, ed. a 2-a, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008, p. 177.

Potrivit art. 103 C. civ. și art. 13 din Legea nr. 119/1996, starea civilă se poate dovedi înaintea instanței judecătorești prin orice mijloace de probă dacă: nu au existat registrele de stare civilă sau au fost pierdute ori distruse, în tot sau în parte; procurarea din străinătate a certificatului de stare civilă sau a unui extras de pe acesta nu este posibilă; întocmirea actului de stare civilă a fost omisă sau refuzată.

Totodată, atunci când *se urmăresc alte efecte decât cele de stare civilă*, dovada rudeniei se face prin orice mijloc de probă (de exemplu, când se urmăresc interese patrimoniale în materie succesorală sau se asigură aplicarea unei dispoziții imperative a legii în materia căsătoriei între rude)^[1].

§5. Efecte

Rudenia produce numeroase efecte juridice în mai multe ramuri de drept:

a) în *dreptul familiei* – legiuitorul interzice căsătoria între rude până la gradul al patrulea inclusiv; instituie obligația legală de întreținere între rude; plasamentul copilului se poate dispune la o rudă;

b) în *dreptul civil* – soțul supraviețuitor are dreptul de a veni la moștenirea soțului decedat în concurs cu toate rudele acestuia care au vocație succesorală legală față de el;

c) în *dreptul penal* – legiuitorul a incriminat omorul sau violențele săvârșite asupra unei rude (asupra unui membru de familie), raportul sexual între rudele în linie directă sau între frați și surori;

d) în *dreptul procesual penal* – ascendenții și descendenții în linie directă, frații și surorile suspectului sau inculpatului nu sunt obligați să depună mărturie;

e) în *dreptul procesual civil* – în cauzele privind filiația, divorțul sau alte raporturi de familie, pot fi ascultați ca martori rudele și afinii până la gradul al treilea inclusiv, cu excepția descendenților.

^[1] A se vedea L. IRINESCU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 148; T. BODOAȘCĂ, *Studii de dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 227-248.

Secțiunea a 2-a. Afinitatea

§1. Noțiune, reglementare, dovadă

Afinitatea reprezintă *legătura juridică dintre un soț și rudele celui alt soț*. Codul civil reglementează afinitatea în art. 407.

Afinitatea nu există între soți și nici între rudele soților^[1], dar există în cazul adopției.

Afinitatea *încetează* odată cu desfacerea, desființarea sau încetarea căsătoriei și prin desființarea adopției.

Proba afinității se face prin dovada căsătoriei din care rezultă și a rudeniei.

§2. Gradele de afinitate

Gradul de afinitate reprezintă *distanța dintre un soț și rudele celui alt soț*. Gradul de afinitate se stabilește ca și gradul de rudenie.

În cazul *afinității în linie dreaptă*, gradul de afinitate se stabilește în raport cu numărul nașterilor (de exemplu, un soț este afin de gradul unu cu părinții soțului, de gradul al doilea cu bunicii acestuia etc.).

În cazul *afinității în linie colaterală*, gradul de afinitate se stabilește după numărul nașterilor, pornindu-se de la una dintre rude, mergând în sus spre autorul comun și coborând spre cealaltă rudă (de exemplu, soțul este afin de gradul al doilea cu fratele soțului, de gradul al treilea cu nepotul soțului).

§3. Efecte

Afinitatea produce efecte în materia obligației legale de întreținere dintre un soț și copilul celui alt soț art. [517 alin. (1) C. civ.], precum și în alte ramuri de drept, în materia probelor, a strămutării proceselor, a recuzării judecătorilor, a exercitării profesiei de avocat.

^[1] A se vedea N. GRECU, *Afinitatea – instituție a dreptului familiei*, în Drep-tul nr. 10-11/1995, p. 79.

Secțiunea a 3-a. Filiația

§1. Noțiune și reglementare

Filiația este reglementată în Capitolul II din Titlul III al Cărtii a II-a din Codul civil, în art. 408-440, consacrate stabilirii filiației, în art. 441-447, în care se reglementează reproducerea umană asistată medical cu terț donator, și în art. 448-450, care stabilesc situația legală a copilului. Filiația reprezintă o formă a rudeniei.

În sens larg, filiația desemnează legătura juridică existentă între o persoană și ascendenții săi^[1] și presupune un șir neîntrerupt de persoane între care faptul nașterii a stabilit legătura de la părinte la copil^[2].

În sens restrâns, filiația desemnează raportul de descendență dintre un copil și fiecare dintre părinții săi^[3].

§2. Clasificare

- După *originea ei*, filiația poate fi *firească, civilă și artificială*.

Filiația firească (naturală sau de sânge) rezultă din legătura de sânge dintre părinte și copil, filiația civilă se naște ca efect al adopției, iar filiația artificială este rezultatul procreației asistate medical, în cadrul căreia inseminarea se face în mod artificial, prin tehnici specifice care presupun operații și manipulări ale gameților și embrionilor umani^[4].

- În raport cu *părintele față de care se stabilește*, filiația poate fi *față de mamă (maternitate) și față de tată (paternitate)*.

Filiația față de mamă rezultă din faptul nașterii și desemnează legătura de sânge dintre mamă și copilul ei. Filiația față de tată reprezintă legătura de sânge dintre tată și copil.

- În funcție de *relația dintre părinți*, filiația poate fi *din căsătorie și din afara căsătoriei*.

^[1] E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 153.

^[2] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 316.

^[3] A se vedea D. LUPĂȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Noile reglementări în materia filiației*, în P.R. nr. 6/2011, p. 54.

^[4] Pentru detalii, a se vedea M.M. MIHĂILĂ, *Filiația și formele de protecție socială a familiei*, în Revista de Asistență Socială nr. 4/2011, p. 10.

Filiația copilului este din căsătorie dacă, la data concepției sau a nașterii, părinții copilului erau căsătoriți. Copilul născut dintr-o căsătorie nulă este considerat a fi din căsătorie. Filiația copilului este din afara căsătoriei dacă, la data concepției și a nașterii, părinții nu erau căsătoriți.

§3. Dovadă

Dovada filiației este reglementată de art. 409 C. civ., potrivit căruia filiația se dovedește prin *actul de naștere* întocmit în registrul de stare civilă, precum și cu *certificatul de naștere* eliberat pe baza acestuia. Prevederile trebuie coroborate cu cele ale art. 12 din Legea nr. 119/1996, conform căreia starea civilă se dovedește cu actele întocmite în registrele de stare civilă, precum și cu certificatele de stare civilă eliberate pe baza acestora.

Pentru *copiii născuți în timpul căsătoriei*, dovada filiației se face cu actul de naștere și cu actul de căsătorie al părinților, înscrise în registrele de stare civilă, și cu certificatele de naștere și de căsătorie emise în baza acestora.

Totuși, atunci când, potrivit art. 411 C. civ., printr-o hotărâre judecătorească s-a stabilit că a avut loc o substituie de copil ori a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât aceea care l-a născut, dovada adevăratei filiații se poate face *prin orice mijloc de probă*.

Capitolul al V-lea

Filiația față de mamă

Secțiunea 1. Stabilirea filiației față de mamă prin faptul nașterii

§1. Actul de naștere și certificatul de naștere

Conform prevederilor art. 408 C. civ., filiația față de mamă rezultă din faptul nașterii. Așadar, stabilirea maternității presupune dovedirea faptului material al nașterii. Totodată, trebuie dovedit faptul că identitatea copilului pretins a fi al mamei respective coincide cu cea a copilului născut în realitate de aceasta.

Potrivit art. 409 C. civ., dovada filiației se face prin actul de naștere întocmit în registrul de stare civilă, precum și cu certificatul de naștere eliberat pe baza acestuia. Pentru copilul din căsătorie, dovada se face prin actul de naștere și prin actul de căsătorie al părinților, precum și prin certificatele de naștere și de căsătorie.

Întocmirea actului de naștere se face pe baza:

– declarației verbale a oricărui dintre părinți, iar dacă, din diferite motive, aceștia nu o pot face, obligația declarării revine medicului, persoanelor care au fost de față la naștere, personalului desemnat din unitatea sanitară în care a avut loc nașterea sau oricărei persoane care a luat cunoștință despre nașterea copilului;

- actului de identitate al mamei și al declarantului;
- certificatului medical constatator al nașterii;
- după caz, a certificatului de căsătorie al părinților.

Actul de naștere se întocmește la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs nașterea.

Declararea nașterii se face în termen de 15 zile pentru copilul născut viu și în termen de 3 zile pentru copilul născut mort. Termenele se socotesc de la data nașterii. În cazul în care copilul născut viu a decedat înăuntrul termenului de 15 zile, declararea naște-

rii se face în termen de 24 de ore de la data decesului. Pentru copilul născut mort se întocmește numai actul de naștere. Când declarația de naștere a fost făcută după expirarea acestor termene, însă înăuntrul termenului de un an de la naștere, întocmirea actului de naștere se face cu aprobarea primarului, respectiv a șefului misiunii diplomatice sau al oficiului consular.

Când declarația a fost făcută după trecerea unui an de la data nașterii, întocmirea actului se face în baza hotărârii judecătorești definitive, care trebuie să conțină toate datele necesare întocmirii actului de naștere. Conform art. 18 din Legea nr. 119/1996, republicată, acțiunea se introduce la judecătoria în a cărei rază teritorială are domiciliul persoana interesată sau unde are sediul serviciul de protecție specială a copilului. Cererea se soluționează potrivit dispozițiilor privind procedura necontencioasă din Codul de procedură civilă. În vederea soluționării, instanța solicită serviciului public comunitar de evidență a persoanelor în a cărei rază administrativ-teritorială are domiciliul persoana interesată sau se află sediul serviciului de protecție specială a copilului verificări pentru stabilirea identității, precum și avizul medicului legist cu privire la vârsta și sexul persoanei al cărei act de naștere se cere a fi întocmit. Judecarea cauzei se face cu participarea procurorului.

Pentru *copilul găsit*, întocmirea actului de naștere se face în termen de 30 de zile de la data găsirii acestuia, de către serviciul public comunitar de evidență a persoanelor în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit, pe baza unui proces-verbal întocmit și semnat de reprezentantul serviciului public de asistență socială, de reprezentantul unității de poliție competente și de medic.

În procesul-verbal care se întocmește în termen de 3 zile de la data găsirii copilului, trebuie să se menționeze data, locul și împrejurările în care a fost găsit copilul, sexul și data presupusă a nașterii acestuia, stabilită de medic. Obligația de a face demersurile necesare în vederea înregistrării nașterii copilului revine serviciului public de asistență socială în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit acesta.

În cazul *copilului părăsit de mamă în unități sanitare*, întocmirea actului de naștere, se face imediat după împlinirea termenului de 30 de zile de la întocmirea procesului-verbal de constatare a părăsirii copilului, semnat de reprezentantul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, de reprezentantul poliției și de cel al

unității sanitare. Dacă identitatea mamei nu a fost stabilită, serviciul public de asistență socială în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul, pe baza documentației transmise de direcția generală de asistență socială și protecția copilului, are obligația să solicite, în termen de 48 de ore, primarului competent să întocmească actul de naștere dispoziția privind stabilirea numelui și prenumelui copilului și să facă declarația de înregistrare a nașterii la serviciul public comunitar de evidență a persoanelor.

Întocmirea actului de naștere se face pe baza procesului-verbal, a certificatului medical constatator al nașterii, a autorizării instanței de tutelă în a cărei circumscripție a fost găsit copilul, cu privire la măsura plasamentului în regim de urgență, a răspunsului poliției cu privire la rezultatul verificărilor privind identitatea mamei, a dispoziției de stabilire a numelui și prenumelui copilului și a declarației de înregistrare a nașterii.

§2. Posesia de stat

Posesia de stat sau folosința stării civile reprezintă starea de fapt care indică legăturile de filiație și rudenie dintre copil și familia din care se pretinde că face parte [art. 410 alin. (1) C. civ.].

Folosirea stării civile presupune întrunirea a trei *elemente*^[1]:

a) *nomen*: copilul poartă numele persoanei despre care se pretinde că este părintele său [art. 410 alin. (1) lit. c)];

b) *tractatus*: o persoană se comportă față de un copil ca fiind al său, îngrijindu-se de creșterea și educare lui, iar copilul se comportă față de această persoană ca fiind părintele său [art. 410 alin. (1) lit. b)];

c) *fama*: copilul este recunoscut de către familie, în societate și de către autoritățile publice ca fiind al persoanei despre care se pretinde că este părintele său [art. 410 alin. (1) lit. a)].

Posesia de stat trebuie să îndeplinească următoarele *condiții*^[2]:

– să fie continuă, adică să nu fi suferit întreruperi;

^[1] A se vedea I.P. FILIPESCU, V.M. CIOBANU, *Aspecte ale maternității*, în R.R.D. nr. 3/1986, p. 19-25; I.P. FILIPESCU, *Unele probleme privind filiația față de mamă*, în R.R.D. nr. 7/1969, p. 89 și urm.

^[2] A se vedea C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 159; G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, vol. I, p. 606.

- să fie pașnică, adică să nu fi fost tulburată prin acte de violență fizică sau morală;
- să fie publică, adică să fie exercitată în văzul tuturor;
- să fie neechivocă, adică să rezulte din împrejurări clare.

§3. Contestarea filiației față de mamă stabilite prin faptul nașterii

Prevederile art. 411 alin. (1) și (2) C. civ. reglementează *prezumția absolută de maternitate*, care există atunci când o persoană are o posesie de stat conformă cu actul său de naștere. Prin urmare, nicio persoană nu poate reclama o altă filiație față de mamă decât aceea care rezultă din actul său de naștere și posesia de stat conformă cu ea.

Cu toate acestea, prezumția poate fi răsturnată numai printr-o hotărâre judecătorească, în condițiile art. 411 alin. (3) C. civ., în două situații, și anume:

- atunci când la naștere a avut loc o substituie de copii, în sensul că, înainte de întocmirea actului de naștere, o femeie care a născut un copil ia din eroare copilul altei femei, crezând că este al său, și invers;

- a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât aceea care l-a născut, adică o altă femeie își arogă, în mod fraudulos sau din eroare, calitatea de mamă a unui copil.

În aceste cazuri, dovada adevăratei filiații se face prin orice mijloc de probă. Acțiunea în contestarea maternității este imprescriptibilă și poate fi introdusă de orice persoană interesată (de copil împotriva mamei înregistrate în actul de naștere; de terți împotriva copilului sau a mamei din actul de naștere).

Secțiunea a 2-a. Stabilirea filiației față de mamă prin recunoaștere

§1. Noțiune. Natură și caractere juridice

Recunoașterea filiației față de mamă reprezintă actul juridic prin care o femeie declară că un anumit copil este conceput sau născut de ea.

Recunoașterea filiației față de mamă are o *natură juridică complexă*, de act juridic în sens de *negotium iuris*, unilateral, prin care se stabilește maternitatea unui copil^[1], cât și de mijloc de probă, recunoașterea fiind o mărturisire a mamei cu privire la faptul nașterii și la identificarea unui copil ca fiind cel născut de ea^[2].

Din natura juridică a recunoașterii filiației față de mamă decurg o serie de *caractere juridice*. Așadar, recunoașterea este un act juridic:

- unilateral, care produce efecte ca urmare a declarației mamei, fără a fi nevoie de consimțământul copilului;

- declarativ de filiație, care produce efecte retroactiv, chiar din momentul concepției, dacă este vorba numai de drepturi;

- personal, care trebuie făcută doar de mamă sau de mandatar cu procură specială și autentică;

- irevocabil, chiar și atunci când se face prin testament și acesta a fost revocat;

- pur și simplu, neafectat de modalități;

- solemn, care se face doar în formele legale;

- opozabil *erga omnes*, opozabil tuturor.

Fiind un act juridic, dar și o mărturisire a unui fapt, recunoașterea trebuie făcută de o persoană cu discernământ. Minora necăsătorită poate recunoaște singură copilul, fără încuviințarea reprezentantului legal, însă trebuie să existe discernământ în momentul recunoașterii.

§2. Cazurile de recunoaștere a filiației față de mamă

Potrivit art. 415 alin. (1) C. civ., recunoașterea maternității intervine în două situații, și anume:

- *nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă*. Nu prezintă importanță motivele pentru care nașterea nu a fost înregistrată: din eroare, nu existau registre de stare civilă sau ofițerul de stare civilă a omis înregistrarea, deși mama a declarat nașterea. Dacă nașterea a fost înregistrată, însă ulterior registrul de stare civilă a fost pierdut sau distrus în totalitate ori în parte, o nouă

^[1] În acest sens, R. PETRESCU, *Acțiunile privind statutul juridic al persoanelor*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 165.

^[2] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 261; D. LUPAȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 268.

recunoaștere de maternitate nu mai este posibilă, întrucât se va proceda la reconstituirea actului de stare civilă. Recunoașterea copilului deja recunoscut de o altă femeie nu este posibilă decât după contestarea primei recunoașteri;

– *copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca fiind născut din părinți necunoscuți*. Este cazul copilului găsit, abandonat de mamă în maternitate și identitatea mamei nu poate fi stabilită. În eventualitatea adoptării copilului găsit sau abandonat, este valabilă recunoașterea făcută ulterior de mama naturală, chiar și în ipoteza puțin probabilă că aceasta este chiar adoptatoarea^[1], întrucât recunoașterea de filiație produce efecte retroactiv. De asemenea, este admisibilă recunoașterea maternității unui copil care are stabilită paternitatea^[2].

Aceste reguli se aplică atât *copilului minor*, cât și celui *major*. Poate fi recunoscut chiar și *copilul conceput*, dacă la momentul nașterii se află în una dintre situațiile prevăzute la art. 415 alin. (1) C. civ. *Copilul decedat* poate fi recunoscut dacă a lăsat descendenți firești.

§3. Formele recunoașterii filiației față de mamă

Pentru a fi valabilă, recunoașterea trebuie să îmbrace una dintre următoarele forme:

- *declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor*. Potrivit art. 22 din H.G. nr. 64/2011, declarațiile privind înregistrarea nașterii se fac în fața ofițerului de stare civilă, verbal. Declararea cu depășirea termenelor legale a nașterii se face în scris, cu arătarea motivelor întârzierii. Ofițerul de stare civilă este obligat să verifice realitatea conținutului declarației și concordanța acesteia cu certificatele de stare civilă și cu celelalte înregistrări prezentate de declarant sau existente în arhiva de stare civilă a primăriei. Certificatul medical constatator al nașterii se înregistrează imediat ce se primește;

- *înscriș autentic*. Înscrișul poate fi un act notarial sau declarație în fața instanței de judecată. O copie a înscrișului autentic este trimisă din oficiu serviciului public comunitar local de evidență

[1] Pentru detalii, a se vedea M. AVRAM, *op. cit.*, p. 368.

[2] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 264.

a persoanelor competent, pentru a se face mențiune în registrele de stare civilă;

- *testament* olograf, autentic sau privilegiat. Chiar dacă testamentul este revocat, recunoașterea de maternitate este irevocabilă.

§4. Nulitatea recunoașterii filiației față de mamă

4.1. Nulitatea absolută

Cazurile de nulitate absolută a recunoașterii de maternitate sunt reglementate de art. 418 C. civ., și anume:

a) a fost recunoscut un copil a cărui filiație, stabilită potrivit legii, nu a fost înlăturată. Cu toate acestea, dacă filiația anterioară a fost înlăturată prin hotărâre judecătorească, recunoașterea devine valabilă. Prin urmare, cea de-a doua recunoaștere este afectată de condiția suspensivă a înlăturării primei recunoașteri^[1];

b) a fost făcută după decesul copilului, iar acesta nu a lăsat descendenți firești;

c) a fost făcută în alte forme decât cele prevăzute de lege.

În literatura juridică se consideră că nulitatea absolută intervine și atunci când recunoașterea este făcută de altcineva decât de mamă personal sau prin mandatar cu procură autentică^[2] sau recunoașterea nu se încadrează în ipotezele prevăzute în art. 415 alin. (1) C. civ.^[3]

Acțiunea în constatarea nulității poate fi introdusă de orice persoană interesată și este imprescriptibilă. Ca efect al admiterii acțiunii, se consideră că recunoașterea nu a avut loc.

4.2. Nulitatea relativă

Recunoașterea poate fi anulată, potrivit art. 419 C. civ., pentru *eroare, dol sau violență* ori când *a fost făcută de o femeie lipsită de discernământ*.

^[1] A se vedea A.GH. GAVRILESCU, *Stabilirea filiației copilului prin recunoaștere*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 1/2014, p. 35.

^[2] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 191.

^[3] E. FLORIAN, *op. cit.*, p. 173.

Acțiunea în anulare poate fi introdusă de autorul recunoașterii într-un termen de 3 ani, care începe să curgă de la data descoperirii dolului sau erorii ori de la data încetării violenței.

§5. Contestarea recunoașterii filiației față de mamă

Atunci când recunoașterea filiației față de mamă nu corespunde adevărului, aceasta poate fi contestată. Acțiunea în contestarea recunoașterii poate fi introdusă de orice persoană interesată: autoarea recunoașterii, copil, procuror, terți. Dacă acțiunea este introdusă de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de descendenții acestuia, sarcina probei se inversează, în sensul că trebuie făcută de autoarea recunoașterii sau de către moștenitorii ei. Acțiunea este imprescriptibilă.

În cazul în care acțiunea este admisă, se înlătură retroactiv maternitatea.

Secțiunea a 3-a. Stabilirea filiației față de mamă prin hotărâre judecătorească

§1. Cazurile în care filiația față de mamă poate fi stabilită prin hotărâre judecătorească

Articolul 422 C. civ. stabilește situațiile în care filiația față de mamă se poate stabili prin acțiune în justiție:

a) în cazul în care, din orice motiv, *dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii*. În această ipoteză, acțiunea în stabilirea maternității poate fi introdusă numai dacă există o imposibilitate absolută de a dovedi maternitatea prin certificatul de naștere, întrucât nașterea nu a fost înregistrată. Acțiunea este inadmisibilă atunci când actul de naștere poate fi reconstituit sau întocmit ulterior, în condițiile art. 52 și art. 53 din Legea nr. 119/1996;

b) în cazul în care *se contestă realitatea celor cuprinse în certificatul constatator al nașterii*, adică există neconcordanță între starea de drept, care rezultă din actul de naștere, și starea de fapt (posesia de stat).

§2. Acțiunea în stabilirea filiației față de mamă

Acțiunea în stabilirea filiației față de mamă are caracter personal, întrucât, potrivit art. 423 C. civ., ea poate fi introdusă *numai de copil*. Copilul cu capacitate de exercițiu deplină sau restrânsă poate să introducă singur acțiunea, în timp ce pentru copilul fără capacitate de exercițiu acțiunea este pusă în mișcare în numele lui de către reprezentantul legal. Moștenitorii copilului pot porni sau, după caz, pot continua acțiunea. De asemenea, procurorul poate introduce acțiunea în temeiul art. 37 C. proc. civ., pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorului pus sub interdicție judecătorească sau sub 14 ani.

Acțiunea în stabilirea maternității se pornește *împotriva pretensei mame și a moștenitorilor acesteia*.

Dreptul la acțiune este *imprescriptibil în timpul vieții copilului*. Dacă copilul a decedat înainte de a introduce acțiunea, pentru moștenitorii lui curge un termen de *un an de la data decesului* pentru introducerea acțiunii. În cazul în care moștenirea este vacantă (mama nu are moștenitori sau moștenitorii au renunțat la moștenire), acțiunea poate fi introdusă, conform art. 439 C. civ., împotriva comunei, orașului sau, după caz, municipiului de la locul deschiderii moștenirii. Citarea în proces a renunțătorilor, dacă există, este obligatorie.

Reclamantul trebuie să dovedească faptul că pârâta a dat naștere copilului pentru care se exercită acțiunea. În dovedirea susținerilor, pot fi administrate *orice mijloace de probă*.

Admiterea acțiunii are ca efect principal stabilirea filiației față de mamă a copilului, *cu efect retroactiv*, de la data nașterii sau de la momentul concepției (dacă este vorba numai de drepturi), cu consecințe directe asupra numelui; locuinței copilului; autorității părintești, obligației de întreținere, vocației successorale. Dacă mama este căsătorită, datorită faptului că hotărârea judecătorească are efect declarativ, va opera prezumția de paternitate față de soțul mamei, cu condiția ca momentul concepției sau al nașterii să fie situat în timpul căsătoriei.

§3. Contestarea filiației față de mamă stabilite prin hotărâre judecătorească

Hotărârea judecătorească prin care instanța de tutelă s-a pronunțat cu privire la filiația față de mamă are autoritate de lucru judecat între părți (copilul reclamant și mama pârâtă).

Terții pot promova acțiune în contestarea filiației stabilite pe cale judecătorească, indiferent dacă există sau nu concordanță între posesia de stat și hotărârea judecătorească. În cazul admiterii acțiunii, copilul poate fi recunoscut de o altă femeie sau poate introduce acțiune în stabilirea maternității față de altă femeie.

Potrivit art. 436 C. civ., în toate cauzele referitoare la stabilirea, contestarea filiației față de mamă, *citarea părinților și a copilului este obligatorie*, chiar și atunci când nu au calitatea de reclamant sau pârât.

Capitolul al VI-lea Filiația față de tată

Secțiunea 1. Timpul legal al concepției copilului

Potrivit art. 412 C. civ., *intervalul de timp cuprins între a trei sute și a o sută optzecea zi dinaintea nașterii copilului* reprezintă timpul legal al concepțiunii. Prin mijloace de probă științifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă în acest interval de timp sau chiar în afara lui. Limitele temporale stabilite de legiuitor au un fundament științific, medical și cuprind în fapt nașterea tardivă și nașterea prematură.

Termenul se calculează *pe zile*. El este de 121 de zile, ceea ce înseamnă că ziua nașterii, care este ziua de plecare a termenului (*dies a quo*), nu se ia în calcul, însă se socotește ziua de împlinire (*dies ad quem*). Dacă cel puțin o zi din această perioadă se situează în timpul căsătoriei, copilul va fi considerat ca fiind din căsătorie. Totodată, dacă mama și prezumtivul tată au întreținut relații intime în perioada de concepție, acțiunea în stabilirea paternității este admisibilă^[1]. Așadar, data concepției prezintă importanță pentru stabilirea paternității copilului din căsătorie și din afara căsătoriei.

Prevederile art. 412 alin. (2) C. civ. instituie *prezumția relativă a timpului legal al concepției*^[2], în sensul că dovada concepțiunii copilului se poate face prin mijloace de probă științifice.

^[1] C.A. Bacău, dec. civ. nr. 776/1996, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 12.

^[2] Sub imperiul Codului familiei, doctrina a apreciat că prezumția timpului legal al concepției are caracter absolut, în sensul că nu se poate dovedi că sarcina a fost mai lungă de 300 de zile și mai scurtă de 180 de zile. Era admisibilă dovada datei concepției, care putea fi situată într-o anumită parte a acestui interval de timp. Pentru detalii, a de vedea I. ALBU, *op. cit.*, p. 227-229; I. DELEANU, V. MĂRGINEANU, *Prezumțiile în drept*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 221-222.

Secțiunea a 2-a. Filiația față de tată a copilului din căsătorie

§1. Presumția de paternitate

Filiația copilului conceput sau născut în timpul căsătoriei se stabilește în baza prezumției de paternitate reglementate de art. 414 alin. (1) C. civ. Potrivit acestor prevederi legale, copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei, dacă la data concepției sau nașterii copilului mama era căsătorită cu prezumtivul tată sau nașterea a avut loc după cel mult 300 de zile de la încetarea, desfacerea sau desființarea căsătoriei și mama nu s-a recăsătorit. Dacă nașterea se situează în afara acestui termen, pentru a opera prezumția, trebuie să se facă dovada prin mijloace științifice că momentul concepției se situează în timpul căsătoriei.

Presumția de paternitate are *caracter relativ*, ea putând fi răsturnată prin acțiune în tăgada paternității, dacă este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului.

Aplicarea prezumției de paternitate poate genera apariția unor situații cunoscute în literatura juridică drept *conflicte de paternitate* sau *dubla paternitate*, întrucât unui copil i se pot atribui două paternități^[1].

Conflictele de paternitate pot să apară în următoarele ipoteze:

- mama a conceput copilul în timpul unei căsătorii care a fost desfăcută, desființată sau a încetat, se recăsătorește și, la mai puțin de 300 de zile de la data încetării, desfacerii sau desființării primei căsătorii, naște;

- soțul mamei este declarat mort prin hotărâre judecătorească definitivă, soția se recăsătorește și dă naștere unui copil la mai puțin de 300 de zile de la data încheierii căsătoriei subsecvente, iar soțul declarat mort reapare, anulându-se astfel hotărârea judecătorească;

- mama bigamă dă naștere unui copil.

Cu privire la soluționarea acestor conflicte de paternitate, soluția propusă de doctrină este aceea că tatăl copilului este soțul mamei din cea de-a doua căsătorie, motivat de faptul că legiuitorul a stabilit

^[1] E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 183.

o ordine preferențială prin dispozițiile art. 414 alin. (1) C. civ.^[1] Cu toate acestea, o asemenea soluție nu corespunde în totalitate cu realitatea, prin urmare, în cadrul acțiunii în tăgada paternității, instanța de tutelă urmează să stabilească adevărata paternitate^[2]. Până la soluționarea paternității pe cale judiciară, va opera prezumția de paternitate față de soțul mamei din căsătoria subsecventă.

§2. Tăgada paternității

Prezumția de paternitate nu are caracter absolut, ea putând fi răsturnată prin acțiune în tăgada paternității în condițiile art. 414 alin. (2) C. civ., dacă este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului. Neputința poate fi generată de o serie de factori care să îi împiedice pe soți să procreeze. Neputința poate fi de natură *fizică sau biologică*: boală, accident, intervenții chirurgicale, incapacitatea de fecundare, imposibilitatea de erecție, urmarea unui tratament care afectează capacitatea de procreare sau dinamica sexuală^[3]; *morală*, derivată din relele raporturi statornicite între soți din diverse motive; *socială*: despărțirea în fapt a soților, executarea unei pedepse privative de libertate care au dus la întreruperea conviețuirii între soți, excluzând continuarea unor relații intime^[4].

Titularii acțiunii în tăgada paternității sunt desemnați de legiuitor în art. 429 alin. (1) C. civ. și aceștia sunt: soțul mamei, mama, tatăl biologic și copilul. De asemenea, moștenitorii acestora pot porni sau, după caz, pot continua acțiunea.

În situația în care soțul este pus sub interdicție, acțiunea poate fi pornită de tutore, iar în lipsă, de un curator numit de instanța judecătorească. Curatorul va porni acțiunea și în situația în care există contrarietate de interese între tutore și cel aflat sub tutelă (de exemplu, tutorele soțului incapabil este mama copilului).

Copilul cu capacitate de exercițiu deplină și cel cu capacitate de exercițiu restrânsă pot introduce singuri acțiunea. Pentru copilul

^[1] D. LUPĂȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 280; E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 185. Potrivit art. 53 alin. (2) C. fam., soluția care se impunea era aceeași.

^[2] În același sens, M. AVRAM, *op. cit.*, p. 376.

^[3] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. 243/1982, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 27-29.

^[4] Jud. sect. 2 București, s. civ. nr. 10357/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 203-204.

lipsit de capacitate de exercițiu, acțiunea se pornește de către mamă, în numele copilului, în calitate de reprezentant legal. De asemenea, procurorul poate introduce acțiunea atunci când apără drepturile și interesele legitime ale minorului, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților.

Pârâți pot fi: copilul, soțul mamei și mama. Persoana pârâtului diferă în funcție de titularul acțiunii. Astfel, acțiunea se introduce de către soțul mamei împotriva copilului. Când acesta este decedat, acțiunea se pornește împotriva mamei sale și, dacă este cazul, a altor moștenitori ai săi.

Mama sau copilul poate introduce acțiunea împotriva soțului. Dacă acesta este decedat, acțiunea se pornește împotriva moștenitorilor lor.

Tatăl biologic pornește acțiunea împotriva soțului mamei și a copilului, iar dacă aceștia sunt decedați, împotriva moștenitorilor. Când acțiunea este introdusă de tatăl biologic, acesta trebuie să facă dovada paternității sale față de copil.

În toate situațiile în care acțiunea poate fi pornită împotriva moștenitorilor, devin aplicabile prevederile art. 439 C. civ., potrivit cărora acțiunea poate fi introdusă împotriva comunei, orașului sau, după caz, municipiului de la locul deschiderii moștenirii, dacă moștenirea este vacantă. Citarea în proces a renunțătorilor, dacă există, este obligatorie.

Termenul de exercitare a acțiunii în tăgada paternității este diferit, în funcție de titularul acțiunii. Pentru fiecare situație în parte, legiuitorul a consacrat texte legale diferite. Astfel:

– art. 430 alin. (1) C. civ. prevede că *soțul mamei* poate introduce acțiunea în tăgada paternității în termen de *3 ani*, care curge de la data la care a aflat că este prezumat tată al copilului, fie de la o dată ulterioară, când a aflat că prezumția nu corespunde realității^[1]. Termenul de prescripție nu curge împotriva soțului pus sub interdicție judecătorească. Dacă acțiunea nu a fost pornită de tutore, pentru soț curge un termen de 3 ani de la data ridicării interdicției. În ipoteza în care soțul decedează înainte de împlinirea termenului de 3 ani și nu pornește acțiunea, moștenitorii lui benefi-

^[1] În situația în care s-a omis înregistrarea nașterii în registrul de stare civilă, termenul de prescripție începe să curgă de la data când tatăl a aflat că acel copil și-a stabilit filiația față de mamă. Pentru detalii, a se vedea Trib. Dolj, s. civ., dec. nr. 2213/1975, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 58-60.

ciază de un termen de 1 an de la data decesului pentru a introduce acțiunea;

– art. 431 alin. (1) C. civ. stabilește un termen de prescripție de 3 ani dacă titularul acțiunii este *mama copilului*. Termenul începe să curgă de la data nașterii copilului sau de la data ridicării interdicției, pentru cazul în care mama a fost pusă sub interdicție și acțiunea nu a fost pornită de tutore. Dacă mama a murit înainte de împlinirea termenului de 3 ani, fără a porni acțiunea, aceasta poate fi introdusă de către moștenitori, în termen de 1 an de la data decesului;

– art. 432 alin. (2) C. civ. prevede că acțiunea în tăgada paternității nu se prescrie în timpul vieții tatălui biologic, iar dacă acesta a decedat, acțiunea poate fi formulată de moștenitorii săi în termen de 1 an de la data decesului. Atunci când tatăl biologic este pus sub interdicție, acțiunea va fi introdusă de tutore sau, în lipsă, de un curator numit de instanța de tutelă;

– art. 433 alin. (2) C. civ. dispune că acțiunea în tăgada paternității nu se prescrie în timpul vieții copilului. Dacă copilul a decedat înainte de a porni acțiunea, moștenitorii săi o pot introduce în termen de 1 an de la data decesului. Atunci când copilul este pus sub interdicție, acțiunea va fi introdusă de tutore sau, în lipsă, de un curator numit de instanța de tutelă.

În vederea soluționării acțiunii în tăgada paternității, părinții și copilul vor fi citați, chiar și atunci când nu au calitatea de reclamant sau de pârât.

Fiind o prezumție relativă, prezumția de paternitate poate fi răsturnată prin orice mijloc de probă din care rezultă că este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului sau că reclamantul este tatăl biologic.

Mărturisirea este admisibilă ca mijloc de probă. Recunoașterea mamei că soțul ei nu este tatăl copilului născut în timpul căsătoriei nu poate înlătura prezumția de paternitate decât dacă este coroborată cu alte mijloace de probă: depozițiile martorilor, expertize medico-legale^[1]. De asemenea, nici recunoașterea personală a soțului mamei, în calitate de pârât, în fața instanței că nu el este tatăl

^[1] Jud. Făgăraș, sent. civ. nr. 835/2001, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 73-74. În cauză, mama copilului a intrat într-o relație de concubinaj cu un alt bărbat în timpul despărțirii în fapt de soț, relație din care a rezultat minorul.

copilului nu poate constitui decât un singur element, care trebuie coroborat cu alte probe în scopul stabilirii adevărului^[1].

În acțiunea în tăgada paternității, instanța judecătorească poate recurge la probe științifice, precum expertizele medico-legale. *Expertiza serologică* presupune stabilirea grupei de sânge a copilului și cercetarea modului de transmitere a grupelor de sânge de la părinți la copil. Atunci când copilul are o grupă de sânge diferită de cele pe care i le puteau transmite părinții, se poate exclude de la filiație părintele prezumtiv^[2].

Expertiza antropometrică sau antropologică presupune examinarea comparativă a copilului și a prezumtivului tată din perspectiva transmiterii pe cale ereditară a unor trăsături anatomice, cum ar fi: fizionomia feței, conformația nasului și a pavilioanelor urechilor, statura, culoarea ochilor, a părului, a formei dinților^[3]. Această expertiză poate fi efectuată numai după ce copilul împlinește vârsta de trei ani.

Expertiza dermatoglică cercetează posibilitatea stabilirii paternității prin explorarea amprentelor palmo-planetare ale copilului, comparativ cu caracterele găsite la tată^[4].

Expertiza ADN constituie cea mai performantă metodă pentru cercetarea filiației. Testele ADN de paternitate presupun investigarea a minimum 10 markeri ADN. Atunci când un bărbat este testat în calitate de prezumtiv tată biologic și caracteristicile din profilul său ADN nu corespund cu acele caracteristici parentale din profilul ADN al copilului, respectivul bărbat este exclus de la paternitate în proporție de 100%. Când caracteristicile ADN ale tatălui corespund cu cele ale copilului, paternitatea se confirmă cu o probabilitate de 99,9999%.

Expertiza duratei gravidității tinde să dovedească paternitatea prin raportare la perioada legală de concepție. Dacă soțul mamei nu a întreținut relații intime cu mama copilului în intervalul de 121 de zile, este exclus de la paternitate.

[1] Jud. Beclean, sent. civ. nr. 1314/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 206.

[2] C.A. Bacău, s. civ., min. și fam., dec. nr. 36/2009, în Jurindex.

[3] Pentru detalii, a se vedea C. VULPE, *Cercetarea filiației în lumina progreselor înregistrate în expertiza antropologică*, în R.R.D. nr. 10/1977, p. 37 și urm.

[4] Pentru detalii, a se vedea I. ENESCU, *Valoarea probatorie a expertizei dermatoglice în cercetarea filiației*, în R.R.D. nr. 3/1981, p. 24-27.

Expertiza capacității de procreare a bărbatului tinde să stabilească dacă există sau nu o incapacitate fiziologică de a procrea (sterilitate)^[1].

§3. Efectele admiterii acțiunii în tăgada paternității

Hotărârea de admitere a acțiunii în tăgada paternității are efect declarativ, prin urmare, paternitatea copilului este înlăturată retroactiv, *copilul fiind considerat a fi din afara căsătoriei începând cu momentul nașterii*. Din această împrejurare decurg următoarele efecte:

- potrivit art. 450 alin. (1) C. civ., copilul va lua numele mamei din momentul nașterii;
- autoritatea părintească va fi exercitată doar de către mamă;
- locuința copilului va fi la mama sa;
- obligația de întreținere revine doar mamei; soțul mamei care a contribuit la întreținerea copilului va continua să îl întrețină cât timp este minor și numai dacă părinții săi firești au murit, sunt dispăruți ori în nevoie.

§4. Contestarea filiației față de tatăl din căsătorie

Contestarea filiației față de tatăl din căsătorie intervine în situația în care prezumția de paternitate a fost greșit aplicată. Astfel, copilul are ca tată pe soțul mamei, deși la momentul concepției sau al nașterii părinții săi nu erau căsătoriți sau nașterea a avut loc peste 300 de zile de la data încetării, desfacerii sau desființării căsătoriei și fostul soț al mamei apare ca fiind tatăl copilului.

Acțiunea în contestarea paternității din căsătorie *poate fi introdusă de orice persoană interesată*: copilul, mama copilului, soțul mamei, tatăl biologic, moștenitorii acestora. Acțiunea este *imprescriptibilă* și se îndreaptă împotriva prezumtivului tată sau a moștenitorilor acestuia. Când acțiunea este pornită de prezumtivul tată, pârât este copilul. Părinții copilului și copilul vor fi citați obligatoriu, chiar și atunci când nu sunt părți în proces.

^[1] Pentru detalii, a se vedea V. ASTĂRĂSTOAI, C. GRIGORIU, C. SCRIPCARU, *Ghid practic de medicină legală*, Ed. Contact Internațional, Iași, 1993, p. 133.

Prin admiterea acțiunii se înlătură, retroactiv, paternitatea copilului din căsătorie, *acesta fiind considerat copil din afara căsătoriei*, cu filiația față de tată nestabilită.

Secțiunea a 3-a. Filiația față de tată a copilului din afara căsătoriei

§1. Stabilirea filiației față de tată prin recunoaștere

Recunoașterea de paternitate reprezintă declarația prin care un bărbat mărturisește, în una dintre formele prevăzute de lege, că este tatăl unui anumit copil^[1] sau actul juridic prin care un bărbat declară că un anumit copil este al său^[2].

La fel ca și recunoașterea de maternitate, recunoașterea de paternitate are o *natură juridică complexă*, fiind un act juridic, dar și un mijloc de probă (mărturisirea tatălui cu privire la filiația copilului).

Caracterele recunoașterii de paternitate sunt identice cu cele ale recunoașterii de maternitate, prin urmare:

- este un act juridic unilateral;
- se face personal de către tată sau prin mandatar cu procură specială și autentică;
- are caracter irevocabil, chiar și atunci când este făcută prin testament;
- este declarativă, producând efecte din momentul nașterii copilului sau al concepției, dacă este vorba de drepturi;
- este un act juridic solemn, care poate fi făcută doar prin declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanei, prin testament și prin înscris autentic;
- este un act juridic pur și simplu, care nu poate fi afectat de modalități;
- este facultativă și produce efecte *erga omnes*.

Bărbatul care face recunoașterea trebuie să aibă discernământ la momentul respectiv. Potrivit art. 417 C. civ., minorul necăsătorit, lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu

[1] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Filiația și ocrotirea minorilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 66.

[2] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 372.

restrânsă, îl poate recunoaște singur pe copil, fără încuviințarea reprezentantului său legal.

Poate fi recunoscut *orice copil* minor sau major, născut sau conceput, cu condiția ca el să aibă statutul legal de copil din afara căsătoriei. *Copilul decedat* poate fi recunoscut numai dacă a lăsat descendenți firești. Recunoașterea copilului din afara căsătoriei care are filiația față de tată stabilită este admisibilă, însă va produce efecte numai după ce paternitatea copilului va fi înlăturată prin hotărâre judecătorească^[1].

Efectul principal al recunoașterii constă în stabilirea paternității copilului. Acesta rămâne tot din afara căsătoriei, însă cu filiația față de tată stabilită.

Recunoașterea produce efecte și *cu privire la nume*. Potrivit art. 450 alin. (2) C. civ., copilul, prin acordul părinților, poate lua numele de familie al tatălui sau numele reunite ale părinților. Noul nume al copilului se declară de către părinți împreună la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor la care a fost înregistrată nașterea. În cazul în care părinții nu cad de acord, numele se stabilește de instanța de tutelă, care comunică de îndată hotărârea rămasă definitivă la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde s-a înregistrat nașterea.

Recunoașterea produce *efecte* și cu privire la locuința copilului, autoritatea părintească, obligația de întreținere, vocația succesorală. Recunoașterea se înscrie prin mențiune pe marginea actului de naștere al copilului.

Recunoașterea de paternitate poate fi lovită de *nulitate absolută sau relativă* (art. 418 și art. 419 C. civ.). În situația în care recunoașterea nu corespunde adevărului, ea *poate fi contestată* de către orice persoană interesată, inclusiv de autorul recunoașterii. Acțiunea este *imprescriptibilă*.

§2. Stabilirea filiației față de tată prin hotărâre judecătorească

Stabilirea filiației față de tată prin acțiune în justiție poate fi pornită în situația în care tatăl copilului din afara căsătoriei nu vrea să îl recunoască. Acțiunea în stabilirea paternității are ca obiect deter-

^[1] Pentru detalii, a se vedea M. AVRAM, *op. cit.*, p. 389.

minarea legăturii de filiație dintre copilul din afara căsătoriei și tatăl său. Acțiunea este una în reclamație de stare civilă^[1].

Potrivit art. 425 alin. (1) C. civ., acțiunea are caracter personal și aparține copilului. Ea se pornește în numele lui de către mamă, chiar dacă este minoră, sau de către reprezentantul lui legal. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani poate promova singur acțiunea, fără încuviințare prealabilă și fără să fie asistat. Acțiunea poate fi pornită sau, după caz, continuată de moștenitorii copilului [art. 425 alin. (2) C. civ.]. Procurorul poate să introducă acțiunea sau, după caz, o poate continua, atunci când copilul este minor, pus sub interdicție judecătorească sau dispărut și consideră că este în interesul copilului. Acțiunea nu poate fi pornită pentru copilul conceput decât după nașterea acestuia.

Acțiunea se introduce împotriva pretinsului tată. Dacă aceasta a decedat, acțiunea poate fi introdusă împotriva moștenitorilor săi. Dacă acesta nu are moștenitori sau, deși are, sunt renunțatori, moștenirea fiind vacantă, acțiunea se îndreaptă împotriva unității administrativ-teritoriale de la locul deschiderii moștenirii.

Dreptul la acțiune în stabilirea paternității nu se prescrie în timpul vieții copilului. Dacă acesta a decedat înainte de introducerea acțiunii, moștenitorii săi o pot porni în termen de 1 an de la data decesului.

Pentru admiterea acțiunii în stabilirea paternității, trebuie dovedite următoarele împrejurări: nașterea copilului; legăturile intime dintre mama copilului și presupusul tată în perioada concepției acestuia; stabilirea neechivocă a faptului că bărbatul cu care mama a întreținut relații intime este tatăl copilului^[2]. Împrejurarea că în perioada concepției mama a întreținut relații intime și cu alți bărbați nu este de natură, prin ea însăși, a face inadmisibilă acțiunea, ci constituie numai un element care, coroborat cu celelalte probe, contribuie la formarea convingerii intime a instanței de tutelă^[3].

În dovedirea acțiunii, sunt admisibile orice mijloace de probă. Mărturisirea sau recunoașterea părâtului cu ocazia interogatoriului are o valoare probatorie destul de puternică, constituind o recunoaș-

^[1] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 386.

^[2] Jud. sect. 1 București, sent. nr. 22478/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 188-192.

^[3] În acest sens, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 29/1984, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 149-152.

tere prin înscris autentic^[1]. Instanța de tutelă va proceda la constatarea acesteia și va dispune înregistrarea la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor. De asemenea, recunoașterea de paternitate făcută sub forma depoziției de martor are caracterul unui act autentic^[2].

În materia prezumțiilor, ca mijloace de probă, art. 426 C. civ. instituie o *prezumție de paternitate* în favoarea bărbatului care a conviețuit cu mama copilului în perioada timpului legal al concepției. Presumția are un caracter relativ, putând fi răsturnată dacă pretinsul tată dovedește că este exclus ca el să fi conceput copilul.

În susținerea acțiunii în stabilirea paternității, este admisibilă proba cu martori, care sunt rude sau afini până la gradul al treilea inclusiv cu pățile.

Având în vedere principiul ocrotirii interesului superior al copilului, instanța de tutelă trebuie să administreze toate probele necesare stabilirii paternității acestuia. Edificatoare în acest sens sunt probele științifice, și anume expertizele medico-legale: serologică, antropologică, dermatoglică, în sistem HLA^[3], ADN, a capacității de a procrea a bărbatului, a duratei sarcinii.

Admiterea acțiunii are ca *principal efect* stabilirea paternității copilului în mod retroactiv, din momentul nașterii sau concepției, cu privire la drepturile lui. Hotărârea judecătorească rămasă definitivă are efect declarativ și este opozabilă *erga omnes*. De asemenea, stabilirea paternității produce *efecte* cu privire la numele copilului, autoritatea părintească, locuință, obligația de întreținere, vocația succesorală.

În temeiul art. 428 C. civ., *mama copilului are dreptul de a solicita despăgubiri* pretinsului tată pentru acoperirea a jumătate din cheltuielile făcute cu ocazia nașterii și pe perioada lehzuziei, precum și pentru cheltuielile nașterii și ale lehzuziei. Mama poate solicita aceste cheltuieli chiar și atunci când copilul s-a născut mort sau a murit înainte de pronunțarea hotărârii privind stabilirea paternității. Solicitarea acoperirii acestor cheltuieli este condiționată de introducerea unei acțiuni în stabilirea filiației față de tată.

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1171/1989, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 84.

[2] Trib. Galați, dec. civ. nr. 286/1979, în R.R.D. nr. 7/1979, p. 58.

[3] C.A. Suceava, dec. civ. nr. 1/2005, în L. IRINESCU, *Filiația față de tată...*, p. 160-161.

Dreptul la acțiune al mamei se prescrie în termen de 3 ani de la nașterea copilului. Acțiunea în despăgubiri poate fi solicitată și pe cale separată.

De asemenea, în cazul în care sunt cauzate și alte prejudicii morale și materiale, mama și moștenitorii ei au dreptul la acoperirea acestora, potrivit dreptului comun.

Capitolul al VII-lea

Reproducerea umană asistată medical cu terț donator

Secțiunea 1. Stabilirea filiației în cadrul reproducerii umane asistate medical cu terț donator

§1. Noțiuni

Între filiația naturală și filiația adoptivă intervine *filiația artificială*, ca o soluție la problemele de infertilitate dintr-un cuplu. În cadrul căsătoriei sau în afara ei, inaptitudinea de a procrea generează probleme atât în plan psiho-social, cât și în plan juridic. Evoluția societății a impus găsirea unor remedii de natură socială, cum ar fi adopția, și de natură medicală, cum ar fi procreația asistată^[1]. Din punct de vedere medical, fertilizarea reprezintă soluția la care cuplurile care suferă de sterilitate sau infertilitate recurg cu speranța de a avea copii.

Reproducerea umană asistată medical constituie un domeniu medical care cuprinde ansamblul tehnicilor de inseminare artificială^[2], de fertilizare *in vitro*^[3] și transfer de embrioni^[4].

^[1] Pentru detalii, a se vedea V. ASTĂRĂSTOAI, M.C. UNGUREANU, O. STOICA, *Probleme etice și legale ale noilor tehnologii reproductive*, în Revista română de bioetică nr. 2, vol. I/2003, www.bioetica.ro; N.A. DAGHIE, *Procrearea asistată medical – actualități și perspective*, în Dreptul nr. 3/2010, p. 83-102.

^[2] *Inseminarea artificială* înseamnă o tehnică de reproducere umană asistată medical, prin care, după prelucrarea în laborator a spermatozoizilor proveniți de la partener sau donator, se introduc în uterul femeii, fertilizarea urmând apoi cursul firesc.

^[3] *Fertilizarea in vitro* reprezintă o tehnică de reproducere umană asistată medical, care se realizează în laborator, prin fecundarea unui gamet feminin cu unul masculin și cultivarea acestora *in vitro*, până la transferul în uterul femeii.

^[4] *Transferul de embrioni* constituie o tehnică de reproducere umană asistată medical, prin care se transferă în uterul unei femei embrionii obținuți în laborator, în urma fertilizării *in vitro*.

Reproducerea umană asistată medical cu terț donator presupune un ansamblu de proceduri și tehnici în cadrul cărora unul dintre gameți provine de la un terț, o persoană majoră, capabilă să procreeze, care i-a donat în scopuri terapeutice.

Filiația artificială reprezintă legătura juridică dintre copil și părinții săi legali, bazată pe consimțământul dat de aceștia pentru a concepe și indiferent de proveniența celulelor sexuale^[1].

§2. Condițiile reproducerii umane asistate medical cu terț donator

Condițiile reproducerii umane asistate medical cu terț donator sunt reglementate în art. 442 C. civ.

La reproducerea umană asistată medical cu terț donator poate recurge *un cuplu (bărbat și o femeie)* sau *o femeie singură*. Potrivit art. 441 alin. (3) C. civ., aceștia vor avea calitatea de *părinți*. Bărbatul și femeia din cuplul beneficiar nu trebuie să fie căsătoriți și nici nu trebuie să facă dovada că au conviețuit o anumită perioadă de timp înainte de a apela la această procedură medicală^[2]. Prin *femeie singură* se înțelege femeia care dorește să recurgă la această procedură, indiferent dacă este sau nu căsătorită^[3]. Dacă soțul femeii care și-a exprimat consimțământul în acest sens nu dorește să devină părinte, poate tăgădui paternitatea născută în baza prezumției legale^[4].

Părinții care doresc să aibă un copil *trebuie să își exprime consimțământul anterior demarării procedurii medicale*. Consimțământul trebuie *exprimat în formă autentică*, în fața unui notar public și în condiții care să asigure deplina confidențialitate. Notarul public trebuie să îi informeze cu privire la implicațiile juridice ale exprimării consimțământului și apoi să autentifice declarația.

[1] S. GUȚAN, *Reproducerea umană asistată medical și filiația*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 85.

[2] M.-C. PETRE, *Unele considerații privind reproducerea umană asistată medical cu terț donator*, în AUB, Drept, Supliment 2012, p. 103.

[3] Cu privire la acest aspect, Curtea Constituțională a stabilit că a condiționa dreptul unei persoane de a recurge la reproducerea umană asistată medical de apartenența la un cuplu presupune o încălcare a principiului egalității în fața legii și a autorităților publice. În acest sens, a se vedea C.C.R., dec. nr. 418/2005, în M. Of. nr. 644 din 26 iulie 2005.

[4] A se vedea E. FLORIAN, *op. cit.*, 2011, p. 234-235.

Consimțământul exprimat este esențialmente *revocabil*. El poate fi revocat în formă scrisă, în orice moment, inclusiv în fața medicului care realizează procedura medicală.

Consimțământul *devine caduc* dacă, anterior momentului concepțiunii realizate în cadrul reproducerii umane asistate medical, unul dintre părinți decedează, este formulată o cerere de divorț sau intervine separația în fapt a părinților.

Secțiunea a 2-a. Regimul filiației

Conform art. 441 C. civ., reproducerea umană asistată medical cu terț donator *nu determină nicio legătură de filiație între copil și donator*. Astfel, împotriva donatorului nu poate fi pornită nicio acțiune în răspundere.

Calitate de *părinți* ai copilului născut în urma reproducerii umane asistate medical cu terț donator sunt soții care și-au exprimat consimțământul de a recurge la o astfel de tehnică medicală, iar *copilul va fi din căsătorie*.

Dacă bărbatul și femeia care și-au exprimat consimțământul în vederea reproducerii umane asistate medical cu terț donator nu sunt căsătoriți, *copilul este din afara căsătoriei*. Filiația față de mamă se stabilește prin faptul nașterii, în timp ce filiația față de tată se stabilește prin recunoaștere. În cazul în care bărbatul care a consimțit la reproducere nu dorește să îl recunoască, copilul își poate stabili paternitatea pe cale judecătorească. Acțiunea în stabilirea paternității este supusă aceluiași regim juridic ca în cazul oricărui copil din afara căsătoriei care dorește să își stabilească paternitatea pe cale judiciară. În același timp, bărbatul care refuză să recunoască copilul va răspunde față de mamă sau copil pentru prejudiciul material sau moral pe care l-a cauzat.

În situația în care mama este căsătorită, tatăl copilului va fi soțul mamei. Acesta *poate tăgădui paternitatea*, în cazul în care nu a consimțit la reproducerea asistată medical realizată cu ajutorul unui terț donator. Dreptul la acțiune aparține numai soțului mamei și se prescrie în termen de 3 ani de la data la care a aflat că este prezumtivul tată al copilului sau de la o dată ulterioară, când a aflat despre concepția copilului pe cale artificială.

Secțiunea a 3-a. Efectele filiației

Efectul principal al reproducerii umane asistate medical cu terț donator constă în stabilirea legăturii de filiație între copil și persoana/persoanele care au consimțit la această procedură medicală.

Filiația astfel stabilită nu poate fi contestată de nimeni, nici chiar de copilul astfel conceput și născut, pentru motive ce țin de reproducerea asistată medical.

Tatăl copilului născut prin reproducere asistată medical cu terț donator are aceleași drepturi și obligații ca și față de un copil născut prin concepțiune naturală.

Informațiile privitoare la reproducerea umană asistată medical sunt *confidențiale*. Instanța judecătorească poate autoriza transmiterea lor în mod excepțional medicului sau autorităților competente în cazul în care există riscul producerii unui prejudiciu grav pentru sănătatea persoanei astfel concepute sau a descendenților acesteia. De asemenea, oricare dintre descendenții persoanei astfel concepute se poate prevala de acest drept, dacă privarea de informații ar putea cauza un prejudiciu grav sănătății sale ori a unei persoane care îi este apropiată.

Capitolul al VIII-lea

Adopția

Secțiunea 1. Considerații generale

§1. Evoluție legislativă. Sediul materiei

Adopția a fost reglementată din cele mai vechi timpuri. În *dreptul roman*, adopția a fost creată de jurisconsulți prin interpretarea Legii celor XII Table și se realiza prin trecerea unui fiu de familie de sub puterea unui *pater familias* sub puterea altui *pater familias*, printr-un procedeu elaborat care presupunea trei vânzări succesive și două dezrobiri. Această fază era urmată de un proces fictiv, când adoptatul se prezenta în fața magistratului împreună cu adoptatorul, care declara că acel copil este al său. Magistratul ratifica declarația. Adopția se realiza numai cu consimțământul lui *pater familias*, al adoptatorului, care trebuia să fie *pater familias*, și dacă exista o diferență de vârstă de cel puțin 18 ani între adoptat și adoptator^[1].

Codul civil de la 1864 permitea adopția doar persoanelor care nu aveau copii sau alți descendenți legitimi și care se bucurau de o bună reputație. Se impunea existența unei diferențe de vârstă între adoptat și adoptator de cel puțin 18 ani și era necesar consimțământul soțului la adopție. Adopția era un contract solemn, care trebuia ratificat de judecător, în baza căruia adoptatul nu ieșea din familia firească, însă stabilea o relație de rudenie cu adoptatorul^[2]. Prevederile privind adopția din *Codul civil* au fost modificate prin Decretul nr. 131/1949, care recunoștea persoanelor care aveau copii dreptul de a adopta. Puteau fi adoptați numai copiii minori.

^[1] Pentru dezvoltări, a se vedea E. MOLCUȚ, D. OANCEA, *Drept roman*, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1993, p. 101-103; Ș. COCOȘ, *Drept roman*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 90.

^[2] G. NEDELICU, *Puterea părintească în vechiul drept românesc*, Ed. Institutul Grafic „Miricescu”, Ploiești, 1993, p. 203-222.

Adopția se mai numea și *înfier*e și producea efectele unei filiații firești^[1].

Prin *Codul familiei de la 1954* au fost abrogate toate prevederile anterioare referitoare la adopție. Potrivit art. 66, adopția se realiza numai în interesul adoptatului. Puteau fi adoptați numai copiii minori, iar cei majori numai dacă au fost crescuți în timpul minorității de către adoptator. Codul familiei recunoștea atât adopția *cu efecte depline* (art. 79 C. fam.), cât și adopția *cu efecte restrânse* (art. 67-78 C. fam.). Adopția cu efecte restrânse presupunea că legăturile de rudenie firească între adoptat și descendenții lui, pe de o parte, și părinții săi firești și rudele acestora, pe de altă parte, rămâneau valabile. Între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator, pe de altă parte, se stabileau raporturi ca între părinți și copii, fără însă a se crea legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului. Adopția cu efecte depline presupunea că legăturile de filiație între adoptat și descendenții lui, pe de o parte, și părinții săi firești și rudele acestora, pe de altă parte, încetau, dar se stabileau raporturi de rudenie între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator și rudele acestuia, pe de altă parte^[2].

Ulterior, *Legea nr. 11/1990 privind încuviințarea înfierii*^[3] a trecut în competența instanțelor judecătorești încuviințarea adopției, iar *Legea nr. 48/1991* pentru completarea și modificarea unor dispoziții legale privind înfierea^[4] a înlocuit termenul de înfiere cu cel de adopție. Prin *O.U.G. nr. 25/1997 cu privire la regimul juridic al adopției*^[5] au fost abrogate dispozițiile din Codul familiei referitoare la adopție și din celelalte legi conexe. Potrivit art. 1, adopția era o măsură de protecție a copilului, prin care se stabileau filiația între cel care adoptă și copil, precum și rudenia între copil și rudele adoptatorului, iar legătura de filiație firească înceta. Prevederile acestui act normativ au fost profund criticate, deoarece nu au reglementat categoriile de copii adoptabili și nu au interzis expres adopția copiilor din familie. Totodată, a prevăzut posibilitatea inter-

[1] A se vedea T. IONAȘCU, *De la adopțiune la înfierea instituită prin Decretul nr. 182 din 19 oct. 1951*, în J.N. nr. 7-8/1951, p. 745-752.

[2] A se vedea I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Adopția. Protecția și promovarea drepturilor copilului*, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 16.

[3] Republicată în M. Of. nr. 159 din 24 iulie 1995.

[4] M. Of. nr. 147 din 17 iulie 1991.

[5] Publicată în M. Of. nr. 120 din 12 iunie 1997, aprobată cu modificări prin Legea nr. 87/1998 (M. Of. nr. 168 din 26 aprilie 1998).

medierii adopțiilor, ceea ce a permis obținerea unor foloase materiale ca urmare a adopției. Cu privire la adopția internațională, nu a statuat în mod expres obligativitatea încredințării copilului în vederea adopției, ceea ce a permis deplasarea copiilor în străinătate fără să îi cunoască în prealabil pe adoptatori^[1]. Ca o consecință, a fost adoptată O.U.G. nr. 121/2001^[2], prin care au fost suspendate toate procedurile de adopție internațională pe o perioadă de 12 luni. Acest termen a fost prorogat succesiv prin o serie de acte normative, până la momentul adopției O.U.G. nr. 1/2004^[3], care stabilea că cererile de adopție internațională înaintate de guvern instanțelor judecătorești competente până la data intrării în vigoare a acestei ordonanțe se soluționează potrivit reglementărilor în vigoare la data introducerii acestora.

În prezent, instituția adopției este reglementată în *Codul civil*, în Capitolul III (art. 451-482) din Titlul III al Cărtii a II-a, care conține dispoziții privitoare la rudenie, în *Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției*^[4] și Normele metodologice aprobate prin *H.G. nr. 350/2012*^[5].

Adopția este reglementată și de *convențiile internaționale* la care România este parte, și anume:

– *Convenția europeană în materia adopției de copii*, încheiată la 24 aprilie 1967 la Strasbourg, la care România a aderat prin Legea nr. 15/1993^[6]. Convenția a fost revizuită la 27 noiembrie 2008 și a fost ratificată de România prin Legea nr. 138/2011^[7]. Ea stabilește ca vârsta minimă a adoptatorilor să se situeze în intervalul 18-30 de ani, urmând ca statele semnatare să își stabilească vârsta minimă în acest interval;

– *Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale*, încheiată la Haga la 29 mai 1993, la care România a aderat prin Legea nr. 84/1994^[8]. Convenția stabilește mecanisme concrete de protecție a copiilor și impune statelor

[1] E. FLORIAN, *Unele considerații asupra noului regim al adopției*, în *Dreptul* nr. 11/1998, p. 4.

[2] M. Of. nr. 633 din 9 octombrie 2001.

[3] M. Of. nr. 113 din 6 februarie 2004.

[4] Republicată în M. Of. nr. 259 din 19 aprilie 2012.

[5] M. nr. 268 din 23 aprilie 2012.

[6] M. Of. nr. 67 din 31 martie 1993.

[7] M. Of. nr. 515 din 21 iulie 2011.

[8] M. Of. nr. 298 din 21 octombrie 1994.

contractante să încheie un sistem de cooperare pentru respectarea garanțiilor ca adopția internațională să se încheie în interesul copilului;

– Convențiile de cooperare încheiate de România cu diverse state în materia adopției^[1].

§2. Noțiune și natură juridică

Adopția este definită în art. 451 C. civ. ca fiind *operațiunea juridică prin care se creează legătura de filiație între adoptator și adoptat, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului*.

Potrivit art. 2 lit. c) și d) din Legea nr. 273/2004, adopția poate fi internă, dacă atât adoptatorul sau familia adoptatoare, cât și adoptatul au reședința obișnuită în România, sau internațională, atunci când adoptatorul sau familia adoptatoare și copilul ce urmează să fie adoptat au reședința obișnuită în state diferite, iar, în urma încuviințării adopției, copilul urmează să aibă aceeași reședință obișnuită cu cea a adoptatorului.

În doctrină, adopția a cunoscut mai multe definiții. Astfel, unii autori au definit-o ca fiind actul juridic prin care se stabilesc relații de rudenie, asemănătoare rudeniei firești, între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator și rudele acestuia, pe de altă parte^[2]. Alți autori susțin că adopția reprezintă un act juridic *sui generis*, cu conținut complex și esențialmente solemn, în temeiul căruia, cu respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri, încetează pentru trecut legăturile de filiație și rudenie naturală și se stabilesc pentru viitor legăturile de filiație și de rudenie civilă^[3].

Adopția are o *natură juridică complexă*, care poate fi analizată pe trei coordonate: operațiune juridică, raport juridic și instituție juridică. Ca *operațiune juridică*, adopția presupune un ansamblu de proceduri legale, prin care ea se realizează. Ca *raport juridic*, reprezintă legătura de filiație care ia naștere între adoptat, pe de o

^[1] De exemplu, Italia, Polonia, Republica Moldova, Republica Cehă. Pentru detalii, a se vedea O. MIHĂILĂ, *Adopția. Drept roman și drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 255-266.

^[2] AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 225.

^[3] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 283; T. BODOAȘCĂ, *Legislația adopțiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 1.

parte, și adoptator și rudele acestuia, pe de altă parte, ca urmare a procedurilor legale necesare pentru definitivarea adopției. Ca *instițuție juridică*, adopția cuprinde totalitatea normelor juridice referitoare la încheierea, efectele și încetarea ei.

§3. Principiile adopției

3.1. Principiul interesului superior al copilului [art. 452 lit. a) C. civ. și art. 1 lit. a) din Legea nr. 273/2004]

Potrivit acestui principiu, adopția nu poate fi încuviințată decât atunci când reprezintă soluția optimă pentru asigurarea protecției intereselor patrimoniale și personal nepatrimoniale ale copilului lipsit de ocrotire părintească. Potrivit art. 2 din Legea nr. 272/2004, interesul superior al copilului se circumscrie dreptului acestuia la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie. Principiul interesului superior al copilului va prevala în toate demersurile și deciziile care privesc copiii, întreprinse de autoritățile publice și de organisme private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești. Instanța judecătorească va admite cererea de încuviințare a adopției numai dacă, pe baza probelor administrate, și-a format convingerea că adopția este în interesul superior al copilului^[1].

Respectarea principiului interesului superior al copilului transpare pe tot parcursul procedurii adopției, din momentul în care aceasta este propusă ca măsură de protecție în planul individualizat de protecție până după încuviințarea ei, când copilul este monitorizat pe o perioadă de 2 ani. Mai mult decât atât, în cazul în care adopția este lovită de nulitate, instanța va putea respinge cererea de declarare a nulității, dacă va constata că menținerea ei este în interesul adoptatului.

^[1] Adopția, ca măsură de protecție alternativă, este conformă cu interesul superior al minorei, acela de a fi crescută în cadrul unei familii de intelectuali, aptă să îngrijească și să crească un copil în spiritul unor veritabile valori socio-morale, asigurându-i și o bază materială adecvată satisfacerii nevoilor de acest gen – Trib. Bistrița-Năsăud, s. I. civ., sent. nr. 86/CC/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 222-225.

3.2. Principiul creșterii și educării copilului într-un mediu familial [art. 452 lit. b) C. civ. și art. 1 lit. b) din Legea nr. 273/2004]

În mod firesc, copilul trebuie să crească alături de părinții săi. El are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. În cazul adopției, adoptatorii sunt evaluați de către autoritățile competente cu privire la garanțiile morale și materiale pe care le pot oferi. Dintre toate măsurile de protecție care pot fi dispuse cu privire la un copil lipsit de ocrotire părintească, adopția este singura care îi conferă copilului un mediu familial stabil, pe toată viața. Cazurile de desfacere a adopției sunt reglementate în mod expres. Capacitatea de adaptare, fizică și psihică, a copilului la noul mediu familial va fi analizată în raport cu condițiile de natură socioprofesională, economică, culturală, de limbă, religie și cu orice alte asemenea elemente caracteristice locului în care trăiește în perioada încredințării și care ar putea avea relevanță în aprecierea evoluției ulterioare a acestuia în cazul încuviințării adopției. Tot ca o consecință a acestui principiu, frații sunt adoptați împreună.

De asemenea, în perioada pentru care s-a dispus încredințarea în vederea adopției, specialiștii din cadrul compartimentului de specialitate sunt obligați să ofere sprijin adoptatorilor/familiilor adoptatoare, în vederea facilitării integrării copilului în noul mediu de viață. În acest scop, se acordă suport și asistență de specialitate care să răspundă nevoilor identificate cu ocazia urmăririi evoluției copilului sau semnalate direct de către adoptator/familia adoptatoare ori, după caz, de către copil.

3.3. Principiul continuității în creșterea și educarea copilului, ținându-se seama de originea sa etnică, culturală și lingvistică [art. 452 lit. c) C. civ. și art. 1 lit. c) din Legea nr. 273/2004]

Respectarea acestui principiu se realizează printr-o serie de prevederi legale privind adopția. Astfel, adopția internațională este permisă numai pentru copiii pentru care s-a admis cererea de deschidere a procedurii adopției interne și nu a putut fi identificat un adoptator sau o familie adoptatoare cu reședința obișnuită în România; în cazul adopției internaționale, adoptatorul sau unul dintre soții familiei adoptatoare trebuie să fie rudă până la gradul al patrulea inclusiv cu copilul pentru care a fost încuviințată deschi-

derea procedurii adopției interne; adoptatorul sau unul dintre soții familiei adoptatoare este și cetățean român; adoptatorul este soț al părintelui firesc al copilului a cărui adopție se solicită.

De asemenea, o etapă premergătoare încredințării în vederea adopției este *potrivirea*, prin care se identifică și se selectează cea mai potrivită persoană/familie atestată ca fiind aptă să adopte, care răspunde nevoilor identificate ale copilului, și se stabilește *compatibilitatea* dintre copil și persoana/familia adoptatoare. Potrivirea se realizează acordându-se prioritate rudelor copilului din cadrul familiei extinse și altor persoane alături de care acesta s-a bucurat de viața de familie.

3.4. Principiul celerității în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopției [art. 452 lit. d) C. civ. și art. 1 lit. e) din Legea nr. 273/2004]

În virtutea acestui principiu, în materia adopției, legiuitorul a stabilit termene procedurale speciale, mult mai scurte comparativ cu termenele din dreptul comun. Toate cauzele care au ca obiect stabilirea unor măsuri de protecție specială se soluționează *în regim de urgență*. Termenele de judecată *nu pot fi mai mari de 10 zile*.

3.5. Principiul informării copilului și luării în considerare a opiniei acestuia în raport cu vârsta și gradul său de maturitate [art. 1 lit. d) din Legea nr. 273/2004]

Ca o consecință a acestui principiu, în cadrul procedurii adopției, copilul care a împlinit vârsta de 10 ani trebuie să fie ascultat. Anterior exprimării consimțământului, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială domiciliază copilul care a împlinit vârsta de 10 ani îl va sfătui și informa pe acesta, ținând seama de vârsta și de maturitatea sa, în special asupra consecințelor adopției și ale consimțământului său la adopție, și va întocmi un raport în acest sens. În situația copilului care a împlinit vârsta de 14 ani, planul individualizat de protecție poate avea ca finalitate adopția internă numai dacă există acordul expres al copilului în acest sens și interesul lui justifică deschiderea procedurii de adopție internă.

Adoptatorii sunt obligați să informeze gradual copilul că este adoptat, începând de la vârste cât mai mici, cu sprijinul specialiștilor din cadrul compartimentului de adopții și postadopții al direcției.

3.6. Principiul garantării confidențialității în ceea ce privește datele de identificare ale adoptatorului sau familiei adoptatoare, precum și în ceea ce privește identitatea părinților firești [art. 1 lit. f) din Legea nr. 273/2004]

Persoanele adoptate au dreptul să solicite și să obțină informații care atestă adopția, precum și informații cu caracter general vizând traseul instituțional și istoricul personal care nu dezvăluie identitatea părinților firești. Dezvăluirea adopției poate fi făcută numai în cazul persoanelor care au dobândit capacitate deplină de exercițiu. Identitatea părinților firești ai adoptatului poate fi dezvăluită înainte de dobândirea de către acesta a capacității depline de exercițiu numai pentru motive medicale, la cererea oricăruia dintre adoptatori, a adoptatului, a soțului sau a descendenților acestuia ori a reprezentantului unei instituții medicale sau a unui spital.

Secțiunea a 2-a. Condițiile de fond ale adopției

§1. Condiții cu privire la persoana adoptatului

1.1. Persoanele care pot fi adoptate

Potrivit art. 44 din Legea nr. 272/2004, orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora are dreptul la *protecție alternativă*. Protecția alternativă include instituirea tutelei, măsurile de protecție specială (plasamentul, plasamentul în regim de urgență, supravegherea specializată) și adopția. Măsurile de protecție specială a copilului se stabilesc și se aplică în baza planului individualizat de protecție. La stabilirea obiectivelor acestuia se acordă prioritate reintegrării copilului în familie, iar dacă aceasta nu este posibilă, se va proceda la deschiderea procedurii adopției interne.

Adopția este stabilită ca finalitate a planului individualizat de protecție dacă, ulterior trecerii unei perioade de un an de la data instituirii măsurii de protecție specială, părinții firești și/sau rudele până la gradul al patrulea inclusiv ale copilului nu au putut fi găsite ori nu colaborează cu autoritățile pentru realizarea demersurilor de reintegrare/integrare. Termenul de un an se calculează de la data instituirii primei măsuri de protecție specială cu privire la copil. De

asemenea, adopția este stabilită ca finalitate a planului individualizat de protecție și în situația în care, după instituirea măsurii de protecție specială, părinții și rudele copilului până la gradul al patrulea inclusiv care au putut fi găsite declară în scris că nu doresc să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului.

Ca regulă generală, pot fi adoptați *copiii minori*. Minorul care a dobândit capacitate de exercițiu deplină ca efect al căsătoriei nu poate fi adoptat. De asemenea, nici minorul emancipat în temeiul art. 40 C. civ. nu poate fi adoptat.

Prin excepție, *majorii* pot fi adoptați dacă au fost crescuți în timpul minorității de către cei care doresc să îi adopte. Prin *creștere* se înțelege îngrijirea de care a beneficiat minorul din partea adoptatorului pe toată perioada în care s-a aflat sub ocrotirea sa. Creșterea trebuie să aibă caracter de continuitate și trebuie analizată prin prisma relațiilor părinți-copii, atât din perspectiva laturii personale, afective, cât și a laturii patrimoniale (obligația legală de întreținere)^[1]. Perioada pe parcursul căreia minorul a beneficiat de întreținere nu trebuie să se suprapună în totalitate cu cea care a curs din momentul nașterii până la majorat^[2]. Textul legal nu trebuie interpretat în sensul că, pentru a putea dispune încuviințarea adopției, persoana majoră trebuie să fi fost crescută de adoptator în tot intervalul cât a fost minoră, fiind suficient ca din probele administrate în cauză (proba cu martori) instanța să își formeze convingerea că perioada de timp în care adoptatorul a contribuit efectiv la creșterea și îngrijirea persoanei adoptate este suficientă pentru a crea o legătură afectivă puternică și a consolida o relație specifică de familie^[3].

Nu poate fi adoptat copilul ai cărui părinți firești nu au împlinit 14 ani.

^[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 22/1982, în R.R.D. nr. 11/1982, p. 64; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2343/1989, p. 68; Trib. Bistrița-Năsăud, s. civ., sent. nr. 39/2007, în G.C. FRENȚIU, *Noul Cod civil...*, p. 678; T. BODOAȘCĂ, *Studii de dreptul familiei*, p. 163.

^[2] În acest sens, T. BODOAȘCĂ, T. DRĂGHICI, *Dreptul familiei. Partea a II-a. Rudenia*, Ed. Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureș, 2004, p. 127; T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 310.

^[3] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 1107/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *Protecția copilului și adopția. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 65-67.

Copilul din afara căsătoriei, recunoscut de tată pe cale administrativă, precum și copilul a cărui paternitate a fost stabilită prin hotărâre judecătorească prin care s-a luat act de recunoașterea de către tată sau care consfințește învoiala păților, fără a se fi ceretă temeinicia cererii, pot fi adoptați de către soția tatălui numai dacă filiația este confirmată prin rezultatul expertizei realizate prin metoda serologică ADN. În cazul adopției copilului de către soția celui care a recunoscut copilul născut în afara căsătoriei, instanța judecătorească va admite cererea de încuviințare a adopției numai dacă paternitatea este confirmată prin rezultatul expertizei ADN.

În cazul *copilului a cărui naștere a fost înregistrată din părinți necunoscuți*, managerul de caz stabilește adopția ca finalitate a planului individualizat de protecție în termen de 30 de zile de la eliberarea certificatului de naștere.

În cazul *copilului care a împlinit 14 ani*, este stabilită adopția ca finalitate a planului individualizat de protecție dacă există acordul expres, exprimat în scris al acestuia și managerul de caz apreciază că interesul copilului justifică deschiderea procedurii de adopție internă.

Pentru *copilul aflat sub tutelă*, adopția se dispune de către instanță dacă din probatoriul administrat rezultă că acest demers răspunde interesului superior al acestuia.

În cazul *existenței mai multor frați*, indiferent de sex și fără a distinge dacă aceștia sunt din căsătorie sau din afara ei, frați buni, consanguini sau uterini, minori ori majori, adopția lor de către persoane sau familii diferite se poate face numai dacă acest lucru este în interesul lor superior (art. 456 C. civ.). Scopul acestor reglementări este de a-i menține pe frați împreună, dată fiind puternica legătură de afecțiune dintre ei, dar și de a păstra rudenția firească.

1.2. Consimțământul adoptatului

Adopția nu se poate încheia în mod valabil decât dacă copilul care urmează să fie adoptat consimte la adopție. Potrivit art. 463 alin. (1) lit. b) C. civ., numai *adoptatul care a împlinit vârsta de 10 ani* trebuie să își exprime consimțământul. Consimțământul la adopție al copilului care a împlinit vârsta de 10 ani se dă în fața instanței judecătorești, numai în faza încuviințării adopției. Anterior exprimării consimțământului, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială domiciliază copilul

care a împlinit vârsta de 10 ani îl va sfătui și informa pe acesta, ținând seama de vârsta și de maturitatea sa, în special asupra consecințelor adopției și ale consimțământului său la adopție, și va întocmi un raport în acest sens.

Consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ, să fie deplin și liber exprimat. Legiuitorul prezumă existența discernământului în cazul copilului care a împlinit vârsta de 10 ani și urmează să fie adoptat^[1]. În cazul în care copilul refuză să își exprime consimțământul, este pus sub interdicție judecătorească sau se află în imposibilitate să își exprime consimțământul din orice împrejurare, conform art. 14 alin. (2) din Legea nr. 273/2004, adopția nu va putea fi încuviințată.

§2. Condiții cu privire la persoana sau la familia adoptatoare

2.1. Persoanele care pot adopta

Prevederile art. 459 C. civ. interzic *persoanelor lipsite de capacitate deplină de exercițiu* să adopte. Adoptatorul nu trebuie să sufere de boli psihice sau handicap mintal. Totodată, nu poate adopta nici persoana al cărei soț este bolnav psihic sau suferă de un handicap mintal. În acest sens, cererea de evaluare care se formulează de către adoptator în vederea obținerii atestatului pentru adopție trebuie să fie însoțită de certificate sau adeverințe medicale cu privire la starea de sănătate și eventualele boli cronice ale adoptatorului și ale soțului acestuia. Actele medicale trebuie însoțite de rezultatul evaluării psihiatrice.

Totodată, potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 273/2004, *persoana care a fost condamnată definitiv pentru o infracțiune contra persoanei sau contra familiei, săvârșită cu intenție, precum și pentru infracțiunea de trafic de persoane sau trafic și consum ilicit de droguri* nu poate adopta. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, *persoana ori familia al cărei copil beneficiază de o măsură de protecție specială sau care este decăzută din drepturile părintești* nu poate adopta. Interdicția se aplică și persoanelor care doresc să adopte singure, ai căror soți se află în una dintre situațiile reglementate de art. 7 alin. (1) și (2) din Legea nr. 273/2004.

^[1] T. BODOAȘCĂ, *Studii de dreptul familiei*, p. 200.

Dispozițiile art. 12 din Legea nr. 273/2004 prevăd că adoptatorul sau familia adoptatoare trebuie să îndeplinească *garanțiile morale*, precum și *condițiile materiale* necesare creșterii, educării și dezvoltării armonioase a copilului. Îndeplinirea garanțiilor, precum și existența abilităților parentale se certifică de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială domiciliază adoptatul sau familia adoptatoare, în urma evaluării făcute în scopul eliberării atestatului necesar pentru adopție.

2.2. Consimțământul adoptatorului sau al familiei adoptatoare

Obligativitatea exprimării consimțământului de către *adoptator sau soții din familia adoptatoare*, când aceștia adoptă împreună, este prevăzută în art. 463 lit. c) C. civ. Conform art. 15 din Legea nr. 273/2004, consimțământul adoptatorului sau familiei adoptatoare se dă în fața instanței judecătorești odată cu soluționarea cererii de încuviințare a adopției.

Pentru a fi *valabil*, consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ, să fie personal, liber exprimat, neviciat și necondiționat. Consimțământul dat în considerarea promisiunii sau obținerii efective a unor foloase, indiferent de natura acestora, nu este valabil.

Dacă cel care dorește să adopte este căsătorit, este nevoie de *exprimarea consimțământului și de către soțul acestuia*. Această cerință este justificată de ideea că adopția trebuie să creeze relații compatibile cu o viață de familie normală^[1]. Exprimarea consimțământului nu îi conferă calitatea de adoptator, ci are doar semnificația unei autorizări a adopției, care îmbracă forma unui act juridic unilateral permisiv^[2]. Dacă soții sunt separați în fapt, obligativitatea exprimării consimțământului subzistă^[3]. Consimțământul soțului celui care adoptă nu este necesar în cazul în care lipsa discernământului îl pune în imposibilitatea de a-și manifesta voința.

[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 14/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 15-22.

[2] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 420.

[3] G.C. FRENȚIU, *Noul Cod civil...*, p. 688.

Articolul 462 alin. (3) C. civ. stipulează în mod expres că două persoane de același sex nu pot adopta împreună. De asemenea, doi concubini nu pot adopta împreună.

Adoptatorul trebuie să fie *cu cel puțin 18 ani mai în vârstă decât adoptatul*. Legiuitorul a impus ca o condiție de fond o diferență de vârstă între adoptat și adoptator pentru a realiza o situația similară rudeniei firești, dar și pentru a avea garanția că adoptatorul va conștientiza și își va asuma în mod responsabil calitatea de părinte^[1]. Potrivit art. 460 alin. (2) C. civ., pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate încuviința adopția, chiar dacă diferența de vârstă este mai mică decât 18 ani, dar nu mai puțin de 16 ani. Temeinicia motivelor este lăsată la aprecierea instanței^[2].

Legiuitorul nu a prevăzut o *vârstă maximă pentru adoptator*. Cu toate acestea, adopția nu va putea fi încuviințată atunci când din probele administrate rezultă că vârsta înaintată constituie o piedică de neînlăturat pentru îndeplinirea scopului adopției^[3].

§3. Consimțământul părinților firești

În temeiul art. 463 alin. (1) lit. a) C. civ., *părinții firești* sau, după caz, *tutorele* copilului ai cărui părinți firești sunt decedați, necunoscuți, declarați morți, dispăruți sau puși sub interdicție trebuie să își exprime consimțământul în vederea adopției.

Conform art. 465 C. civ. și art. 9 din Legea nr. 273/2004, *părinții firești* ai copilului sau, după caz, *tutorele* acestuia trebuie să consimtă la adopție *în mod liber și necondiționat*, numai după ce au fost informați în mod corespunzător asupra consecințelor exprimării consimțământului și asupra încetării legăturilor de rudenie ale

^[1] În același sens, T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 315; C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 246.

^[2] A se vedea Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 182/2004, în A.F. MAITEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 37-39. În cauză, instanța, în ceea ce privește diferența de vârstă mai mică de 18 ani dintre adoptator și adoptată, a apreciat ca motive temeinice faptul că din căsătoria petentului cu mama adoptatoarei a rezultat o familie armonioasă, având în întreținere și un alt minor, că este în interesul acestora asigurarea unui mediu familial stabil și echilibrat, dar și grija și atașamentul deosebit care s-au creat între adoptator și adoptată.

^[3] În acest sens, C.S.J., s. civ., dec. nr. 578/1992, în Dreptul nr. 2/1993, p. 68.

copilului cu familia sa de origine, ca urmare a încuviințării adopției. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială locuiesc în fapt părinții firești sau, după caz, tutorele este obligată să asigure consilierea și informarea acestora înaintea exprimării consimțământului la adopție și să întocmească un raport în acest sens.

Părintele minor care a împlinit 14 ani își exprimă consimțământul asistat de către ocrotitorul său legal. Consimțământul la adopție nu poate fi exprimat în locul părinților firești/tutorelui de către curator, mandatar sau o altă persoană împuternicită în acest sens.

Articolul 464 C. civ. reglementează o serie de *situații speciale* privind consimțământul părinților la adopție. Astfel, dacă unul dintre părinții firești este necunoscut, mort, declarat mort sau, din orice motiv, se află în imposibilitatea de a-și manifesta voința, consimțământul celuilalt părinte este suficient pentru adopție.

Atunci când autoritatea părintească este exercitată de un singur părinte, deoarece unul dintre ei este decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau i-a fost aplicată pedeapsa interzicerii exercitării drepturilor părintești, ambii părinți trebuie să își exprime consimțământul.

În cazul adopției de către soțul adoptatorului (adopție succesivă), consimțământul la adopție nu mai este exprimat de către părintele fireșc, ci de către părintele care l-a adoptat^[1].

Părinții firești sau tutorele, după caz, își pot exprima consimțământul la adopție *numai după trecerea unui termen de 60 de zile de la data nașterii copilului*. Consimțământul poate fi revocat în 30 de zile de la data exprimării lui.

Consimțământul părinților firești sau, după caz, al tutorelui se dă *în fața instanței judecătorești* odată cu soluționarea cererii de deschidere a procedurii adopției. Potrivit art. 467 C. civ., în mod excepțional, instanța de tutelă poate trece peste refuzul nejustificat al părinților firești sau al tutorelui, după caz, de a consimți la adopție, dacă se dovedește, cu orice mijloc de probă, că acesta este abuziv și instanța apreciază că adopția este în interesul superior al copilului. În acest sens, va ține seama și de opinia copilului, iar instanța va motiva hotărârea în mod expres în această privință. Conform art. 8 alin. (2) din Legea nr. 273/2004, se poate considera

^[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. civ. nr. 253/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 27-29.

refuz abuziv de a consimți la adopție și situația în care, deși legal citați, părinții firești sau, după caz, tutorele nu se prezintă în mod repetat la termenele fixate pentru exprimarea consimțământului^[1].

În cazul adopției copilului de către soțul părintelui său, consimțământul părintelui firesc se dă în fața instanței judecătorești odată cu soluționarea cererii de încuviințare a adopției.

§4. Lipsa impedimentelor la adopție

Adopția este interzisă atunci când există impedimente (piedici, condiții de fond negative) care rezultă din rudenie, căsătorie sau dintr-o adopție anterioară.

4.1. Rudenia

Potrivit art. 457 C. civ., *este interzisă adopția între frați*, indiferent de sex și fără a distinge după cum aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei, numai după mamă sau numai după tată. Textul legal este de strictă interpretare, prin urmare, se poate încheia o adopție între alte rude (bunici-nepoți, unchi, mătuși-nepoți etc.). Deși *adopția copilului de către părintele său firesc* nu este interzisă în mod expres, opinia majoritară din literatura juridică apreciază că o astfel de adopție este inadmisibilă, deoarece, pe de o parte, scopul ei nu este atins, iar, pe de altă parte, adopția presupune exprimarea consimțământului de către părintele firesc și de către adoptator^[2]. Adopția copilului de către părintele firesc este lovită de nulitate absolută.

^[1] Imposibilitatea aducerii mamei, singurul părinte al copilului, în condițiile ne-stabilirii paternității, în fața instanței pentru a-și exprima poziția față de deschiderea procedurii adopției poate fi considerată ca un refuz abuziv. În cauză, instanța a stabilit că mama era plecată în Spania de 3 ani, iar procedura de citare prin afișare la ușa instanței și printr-un ziar răspândit nu a avut ca finalitate prezentarea ei în instanță. În acest sens, C.A. Cluj, s. I civ., dec. nr. 1532/R/2011, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 216-218.

^[2] D. RIZEANU, *Considerații în legătură cu unele soluții în materie civilă ale Tribunalului Suprem*, în R.R.D. nr. 7/1976, p. 36; P. CRĂCIUN, *Posibilitatea stabilirii filiației firești a înfiatului față de înfietor*, în R.R.D. nr. 3/1971, p. 84.

4.2. Calitatea de soț

Prevederile art. 458 C. civ. disting între mai multe impedimente la adopție care rezultă din calitatea de soț:

- *adopția a doi soți sau foști soți de către același adoptator* sau familie adoptatoare este interzisă. Această soluție este firească, deoarece soții, persoane majore, nu pot fi adoptate decât dacă au fost crescute în timpul minorității de către adoptator. Mai mult decât atât, ca efect al adopției, soții sau foștii soți ar deveni frați. Toate aceste ipoteze sunt practice imposibile;

- *adopția între soți sau foștii soți* este inadmisibilă, întrucât ar conduce la situația în care calitatea de părinte-copil se suprapune cu cea de soț.

4.3. Adopția simultană sau succesivă

Adopția simultană sau succesivă este interzisă în mod expres de art. 462 C. civ. și art. 6 din Legea nr. 273/2004. Două persoane nu pot adopta împreună, nici simultan și nici succesiv, cu *excepția* cazului în care sunt soț și soție. Cu toate acestea, *o nouă adopție poate fi încuviințată atunci când:*

- adoptatorul sau soții adoptatori au decedat; în acest caz, adopția anterioară se consideră desfăcută pe data rămănerii definitive a hotărârii judecătorești de încuviințare a noii adopții;

- adopția anterioară a încetat din orice alt motiv;

- copilul adoptat are un singur părinte, necăsătorit, iar acesta se află într-o relație stabilă și conviețuiește cu o persoană de sex opus, necăsătorită, care nu este rudă cu acesta până la gradul al patrulea, și declară prin act autentic notarial că noul adoptator a participat direct și nemijlocit la creșterea și îngrijirea copilului pentru o perioadă neîntreruptă de cel puțin 5 ani. Condiția vizând existența relației stabile și a conviețuirii se verifică de către instanța judecătorească investită cu judecarea cererii privind încuviințarea adopției și poate fi dovedită cu orice mijloc de probă. În această situație, dispozițiile legale privitoare la adopția copilului de către soțul părintelui firesc sau adoptiv, precum și cele privitoare la nume, domiciliu, drepturile și obligațiile dintre părinți și copii, exercitarea autorității părintești, drepturile succesoriale, actele de identitate aplicabile pentru copilul născut în afara căsătoriei cu filiația stabilită față de ambii părinți se aplică în mod corespunzător.

Secțiunea a 3-a. Procedura adopției interne

Adopția internă presupune îndeplinirea unor formalități în fața organelor administrației publice în cadrul procedurii administrative, dar și în fața instanței judecătorești, în cadrul procedurii judiciare. Procedura adopției interne presupune parcurgerea mai multor etape, într-o ordine stabilită de prevederile legale din materia adopției.

§1. Deschiderea procedurii adopției interne

1.1. Stabilirea adopției interne ca finalitate a planului individualizat de protecție a copilului

Potrivit art. 2 lit. o) din Legea nr. 273/2004, *planul individualizat de protecție* reprezintă documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării copilului care a fost separat de familia sa într-un mediu familial stabil permanent, în cel mai scurt timp posibil.

Anterior stabilirii adopției interne ca finalitate a planului individualizat de protecție, managerul de caz trebuie să se asigure că, în cazul fiecărui copil pentru care s-a stabilit o măsură de protecție specială, au fost realizate demersuri pentru reintegrarea la părinții săi firești, precum și pentru integrarea copilului în familia extinsă. Demersurile care vizează integrarea copilului în familia extinsă sunt cel puțin următoarele: identificarea și găsirea rudelor firești ale copilului până la gradul al patrulea inclusiv; evaluarea situației socio-economice și morale a rudelor; consilierea rudelor asupra posibilităților de a asigura creșterea și îngrijirea copilului și informarea acestora asupra existenței la nivel local a serviciilor de suport, precum și asupra posibilităților de sprijin financiar sau material; informarea rudelor asupra locului unde se execută măsura de protecție specială a copilului, asupra modalităților în care se pot menține relații personale cu acesta, precum și cu privire la demersurile pe care trebuie să le realizeze în vederea integrării; organizarea și facilitarea de întâlniri între copil și rude; solicitarea adresată fiecărei rude care a împlinit vârsta majoratului de a-și exprima opinia cu privire la disponibilitatea de a lua spre creștere și îngrijire proprie copilul; dacă ruda nu dorește a lua spre creștere și îngrijire proprie copilul, managerul de caz o informează asupra posibilității de a

declara în scris acest lucru, precum și asupra termenului în care poate fi retrasă declarația.

Măsura adopției reprezintă *finalitatea planul individualizat de protecție* numai dacă copilul se află în una dintre situațiile prevăzute în art. 26 din Legea nr. 273/2004, respectiv:

- după instituirea măsurii de protecție specială a trecut un an și părinții firești ai copilului și rudele până la gradul al patrulea ale acestuia nu pot fi găsite ori nu colaborează cu autoritățile în vederea realizării demersurilor pentru reintegrarea sau integrarea copilului în familie [lit. a)];

- după instituirea măsurii de protecție specială, părinții și rudele copilului până la gradul al patrulea care au putut fi găsite declară în scris că nu doresc să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului și, în termen de 60 de zile, nu și-au retras această declarație. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului are obligația înregistrării acestor declarații, precum și a celor prin care părinții și rudele până la gradul al patrulea revin asupra declarațiilor inițiale [lit. b)];

- copilul a fost înregistrat din părinți necunoscuți. În acest caz, adopția, ca finalitate a planului individualizat de protecție, se stabilește în maximum 30 de zile de la eliberarea certificatului de naștere al acestuia [lit. c)].

În art. 27 din Legea nr. 273/2004 este reglementată situația *copilului pentru care s-a instituit plasamentul la o rudă până la gradul al patrulea*, în cazul căruia planul individualizat de protecție poate avea ca finalitate adopția internă numai dacă a trecut minimum un an de la data instituirii măsurii de protecție și managerul de caz apreciază că este în interesul copilului deschiderea procedurii adopției interne. În situația *copilului care a împlinit vârsta de 14 ani*, planul individualizat de protecție poate avea ca finalitate adopția internă numai dacă există acordul expres al său în acest sens și interesul lui justifică deschiderea procedurii de adopție internă.

1.2. Evaluarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare în vederea obținerii atestatului

Persoana sau familia care solicită evaluarea în vederea eliberării atestatului formulează o *cerere scrisă* adresată direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază administrativ-teritorială domiciliază. Conform art. 16 din Legea nr. 273/2004,

evaluarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare reprezintă procesul prin care se realizează identificarea abilităților parentale, se analizează îndeplinirea garanțiilor morale și a condițiilor materiale ale adoptatorului sau familiei adoptatoare, precum și pregătirea acestora pentru asumarea, în cunoștință de cauză, a rolului de părinte.

În cadrul procesului de evaluare se urmăresc, în principal, obținerea și interpretarea unor informații referitoare la istoria și funcționalitatea familiei, credințele, convingerile, obiectivele, atitudinile, realizările, deprinderile de viață, caracteristicile și resursele acesteia. Informațiile solicitate trebuie să fie relevante pentru aprecierea capacității adoptatorului/familiei adoptatoare de a răspunde în mod corespunzător nevoilor copilului adoptabil.

Procesul de evaluare a adoptatorului/familiei adoptatoare cuprinde următoarele etape:

- a) evaluarea socială, realizată de responsabilul de caz;
- b) evaluarea psihologică, realizată de psihologul desemnat ca membru al echipei de evaluare;
- c) pregătirea pentru asumarea în cunoștință de cauză a rolului de părinte, realizată de compartimentul de specialitate sau, după caz, de organismul privat autorizat.

Procesul de evaluare se realizează prin întâlniri și discuții cu adoptatorul/familia adoptatoare, cu membrii familiei extinse a acestuia/acesteia, cu alte persoane care pot furniza informații relevante, precum și prin întâlniri în grup, în cadrul etapei de pregătire.

Evaluarea trebuie să aibă în vedere: personalitatea și starea sănătății adoptatorului sau familiei adoptatoare, viața familială, condițiile de locuit, aptitudinea de creștere și educare a unui copil; situația economică a persoanei/familiei, analizată din perspectiva surselor de venit, a continuității acestora, precum și a cheltuielilor persoanei/familiei; motivele pentru care adoptatorul sau familia adoptatoare dorește să adopte; motivele pentru care, în cazul în care numai unul dintre cei 2 soți solicită să adopte un copil, celălalt soț nu se asociază la cerere; impedimente de orice natură relevante pentru capacitatea de a adopta.

Ulterior parcurgerii celor trei etape ale procesului de evaluare, membrii echipei de evaluare întocmesc *raportul final de evaluare* a capacității de a adopta a adoptatorului/familiei adoptatoare. Acesta conține sinteza informațiilor psihosociale, concluziile echipei de

evaluare, profilul copilului pentru care adoptatorul/familia adoptatoare poate îndeplini adecvat rolul de părinte și recomandarea privind acordarea/neacordarea atestatului. Raportul final se comunică adoptatorului/familiei adoptatoare în termen de 5 zile lucrătoare de la aprobarea acestuia de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

În cazul în care raportul final conține recomandarea de eliberare a atestatului de persoană/familie aptă pentru adopție, directorul direcției emite dispoziția privind eliberarea atestatului după expirarea termenului pentru formularea contestației.

În cazul în care raportul final conține recomandarea de neeliberare a atestatului de persoană/familie aptă pentru adopție, acesta poate fi contestat la direcția generală de asistență socială și protecția copilului care a realizat evaluarea, în termen de 5 zile lucrătoare de la comunicare. În acest caz, directorul direcției nu poate emite dispoziția până la soluționarea contestației de către Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (A.N.P.D.C.A.)^[1]. Contestația se soluționează în termen de 30 de zile de la înregistrarea ei la A.N.P.D.C.A., iar rezultatul soluționării acesteia și, după caz, propunerea formulată se comunică direcției și contestatarului.

Concluziile și recomandarea cuprinse în raportul final de evaluare se pot menține sau se pot modifica în funcție de rezultatul obținut ca urmare a analizei noilor informații/documente, directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului urmând a emite dispoziția de eliberare/neeliberare a atestatului, care se comunică atât adoptatorului/familiei adoptatoare, cât și A.N.P.D.C.A., în termen de 5 zile de la data emiterii. Dispoziția privind neeliberarea atestatului de persoană/familie aptă să adopte poate fi atacată în termen de 15 zile de la data comunicării la instanța competentă în materia adopției în a cărei circumscripție este situat domiciliul adoptatorului.

^[1] Oficiul Român pentru Adopții a fost desființat prin O.U.G. nr. 11/2014 privind adoptarea unor măsuri de reorganizare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 203 din 21 martie 2014), atribuțiile acestuia fiind preluate de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție. Organizarea și funcționarea acesteia sunt reglementate prin H.G. nr. 299/2014 (M. Of. nr. 289 din 18 aprilie 2014).

Atestatul este *valabil pentru o perioadă de un an*. Valabilitatea lui se prelungește de drept până la încuviințarea adopției, în situația în care a fost introdusă pe rolul instanței judecătorești cererea de încredințare în vederea adopției, precum și în situația în care persoana/familia atestată are deja încredințați, în vederea adopției, unul sau mai mulți copii.

Valabilitatea atestatalui *încetează de drept*:

- ca urmare a expirării;
- ca urmare a modificării configurației familiei atestate, prin decesul unuia dintre membrii familiei sau prin divorț;
- în cazul căsătoriei sau decesului persoanei atestate;
- după încuviințarea adopției, odată cu rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de încuviințare a adopției, când atestatul și-a produs în integralitate efectele pentru care a fost eliberat.

De asemenea, atestatul *poate fi retras* în următoarele situații:

- se constată faptul că persoana/familia adoptatoare a ascuns sau a furnizat informații false cu ocazia realizării evaluării;
- se constată faptul că nu mai sunt îndeplinite condițiile în baza cărora a fost eliberat;
- se constată implicarea directă a persoanei/familiei atestate în identificarea unui copil potențial adoptabil; această dispoziție nu se aplică în situația în care se constată că persoana/familia atestată este rudă până la gradul al patrulea cu copilul;
- la propunerea A.N.P.D.C.A., atunci când constată că eliberarea a fost în mod vădit netemeinică sau nelegală;
- la cererea motivată a persoanei sau familiei atestate.

1.3. Hotărârea judecătorească de deschidere a procedurii adopției interne

Direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială domiciliază copilul va sesiza instanța judecătorească de la domiciliul copilului pentru încuviințarea deschiderii procedurii adopției interne în termen de 30 de zile de la luarea în evidență a cazului de către compartimentul de adopții și postadopții. Judecarea cererilor referitoare la deschiderea procedurii adopției interne a copilului se face cu citarea părinților firești ai copilului sau, după caz, a tutorelui și a direcției în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului.

Încuviințarea deschiderii procedurii adopției interne se face numai dacă:

- planul individualizat de protecție are ca finalitate adopția internă;
- sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 26 sau, după caz, cele prevăzute la art. 27 din Legea nr. 273/2004;
- părinții copilului sau, după caz, tutorele își exprimă consimțământul la adopție, în condițiile legii.

În cazul admiterii cererii de deschidere a procedurii adopției interne, în dispozitivul hotărârii judecătorești se va face mențiune despre constatarea existenței consimțământului ambilor părinți, al unui singur părinte, al tutorelui sau, după caz, despre suplinirea consimțământului și se va încuviința deschiderea procedurii adopției interne.

Hotărârea judecătorească definitivă prin care instanța admite cererea direcției produce următoarele *efecte* prevăzute în art. 29 alin. (5) din Legea nr. 273/2004:

a) drepturile și obligațiile părintești ale părinților firești sau, după caz, cele exercitate de persoane fizice ori juridice se suspendă și vor fi exercitate de către președintele consiliului județean sau, după caz, de către primarul sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială domiciliază copilul;

b) drepturile și obligațiile părintești exercitate la momentul admiterii cererii de către președintele consiliului județean, primarul sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială domiciliază copilul sau, după caz, de tutore se mențin.

Efectele hotărârii judecătorești *încetează de drept* dacă, în termen de 2 ani de la data rămânerii definitive a hotărârii, direcția generală de asistență socială și protecția copilului nu a identificat o persoană sau familie corespunzătoare pentru copil. Prin excepție, efectele hotărârii *se prelungesc* până la încuviințarea adopției, în cazul copiilor cu părinți necunoscuți, precum și în cazul în care s-a finalizat procedura de potrivire practică și a fost întocmit raportul de potrivire practică. În această situație, direcția este obligată să revizuiască planul individualizat de protecție a copilului și să solicite instanței judecătorești, în funcție de finalitatea acestuia, încuviințarea unei noi proceduri de deschidere a adopției.

Împotriva acestei hotărâri se poate face *cerere de revizuire* dacă, ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de deschidere a procedurii adopției, dispare cauza care, potrivit legii, a făcut

imposibilă exprimarea de către unul dintre părinți a consimțământului la adopție. Cererea de revizuire se poate introduce până la data pronunțării hotărârii de încuviințare a adopției de oricare dintre părinții firești ai copilului sau de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne. Direcția care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne are obligația de a formula de îndată cerere de revizuire sau, după caz, de a solicita suspendarea oricărei proceduri judiciare, precum și a oricărui alt demers privind adopția, dacă ia cunoștință, până la data pronunțării hotărârii de încuviințare a adopției, despre încetarea cauzei care a determinat imposibilitatea părintelui de a-și exprima voința cu privire la adopție.

Cererea de revizuire se soluționează în camera de consiliu, cu citarea părinților firești, a direcției care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne și, dacă este cazul, a direcției în a cărei rază administrativ-teritorială se află domiciliul adoptatorului sau al familiei adoptatoare. Participarea procurorului este obligatorie.

Cererea de revizuire *suspendă* soluționarea cererii de încredințare a copilului în vederea adopției sau, după caz, de încuviințare a adopției. Măsura de protecție a copilului sau, după caz, încredințarea în vederea adopției se prelungește de drept pe perioada soluționării revizuirii. Dacă instanța judecătorească dispune revocarea măsurii încredințării, va hotărî, la propunerea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază administrativ-teritorială se află domiciliul copilului, o *măsură provizorie de protecție a copilului*, până la soluționarea revizuirii.

În cazul în care încuviințează cererea de revizuire, instanța va solicita consimțământul părintelui care nu și l-a dat anterior. Dacă acesta se opune adopției și refuzul nu poate fi interpretat ca abuziv, cererea de încredințare a copilului în vederea adopției sau, după caz, de încuviințare a adopției se repune pe rol la solicitarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului și se respinge. Direcția în a cărei rază teritorială locuiește părintele firesc trebuie să efectueze o nouă anchetă socială care să vizeze situația actuală a părinților firești, precum și potențialul de reintegrare a copilului în familia biologică.

În cazul adopției copilului de către soțul părintelui firesc sau adoptiv și în cazul adopției persoanei care a dobândit capacitate deplină de exercițiu nu este necesară parcurgerea acestei etape.

§2. Potrivirea dintre copil și persoana/familia adoptatoare

Potrivit art. 36 din Legea nr. 273/2004, potrivirea este o *etapă premergătoare încredințării în vederea adopției* prin care se identifică și selectează cea mai potrivită persoană/familie atestată ca fiind aptă să adopte, care răspunde nevoilor identificate ale copilului, și se stabilește compatibilitatea dintre copil și persoana/familia adoptatoare. Potrivirea se realizează acordându-se prioritate rudelor copilului din cadrul familiei extinse și altor persoane alături de care acesta s-a bucurat de viața de familie pentru o perioadă de minimum 6 luni, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior.

Procesul de potrivire include o componentă teoretică și una practică. *Potrivirea teoretică* se inițiază de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție pentru copiii aflați în evidența sa și care urmează să fie încredințați în vederea adopției, prin identificarea și selectarea din Registrul național pentru adopții a persoanelor/familiilor atestate care răspund în cea mai mare măsură nevoilor copiilor. Selecția celei mai potrivite persoane/familii care urmează să parcurgă etapa potrivirii practice se realizează de către compartimentul de adopții și postadopții din structura direcției generale de asistență socială și protecția copilului, numai din lista persoanelor/familiilor transmisă de A.N.P.D.C.A. direcției de la domiciliul copilului.

Potrivirea practică vizează pregătirea copilului, a adoptatorului/familiei adoptatoare și a altor persoane de referință pentru copil și organizarea de întâlniri între copil și adoptator/familia adoptatoare, în vederea facilitării acomodării acestora. Dacă pe parcursul potrivirii practice specialiștii constată că nu se realizează acomodarea copilului cu adoptatorul/familia adoptatoare, procedura de potrivire încetează, urmând a se relua procedura de potrivire cu următorul/următoarea adoptator/familie adoptatoare care răspunde în cea mai mare măsură criteriilor de potrivire teoretică. Dacă nu se poate finaliza potrivirea practică cu niciunul/niciuna dintre adoptatorii/familiile adoptatoare cuprinși/cuprinse în lista transmisă de A.N.P.D.C.A., direcția are obligația de a-i notifica acest lucru și de a solicita o nouă listă.

La finalul procedurii de potrivire, compartimentul de adopții și postadopții din cadrul direcției generale de asistență socială și protecția copilului întocmește un *raport de potrivire*, în care sunt

consemnate concluziile referitoare la constatarea compatibilității dintre copil și persoana/familia adoptatoare, precum și propunerea vizând sesizarea instanței judecătorești pentru încredințarea copilului în vederea adopției.

§3. Încredințarea copilului în vederea adopției

După ce a fost identificat/identificată adoptatorul/familia adoptatoare cel/cea mai potrivit/potrivită pentru copil, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază administrativ-teritorială este situat domiciliul copilului sesizează instanța judecătorească pentru încredințarea lui în vederea adopției, în termen de 5 zile de la întocmirea raportului de potrivire. Odată cu cererea de încredințare în vederea adopției, direcția solicită instanței să se pronunțe și cu privire la revocarea măsurii de protecție specială.

Încredințarea în vederea adopției nu este necesară, adoptatorul sau familia adoptatoare putând solicita direct instanței judecătorești încuviințarea adopției în următoarele cazuri:

- pentru adopția persoanei care a dobândit capacitate deplină de exercițiu;
- pentru adopția copilului de către soțul părintelui firesc sau adoptiv;
- pentru adopția copilului pentru care a fost deschisă procedura adopției interne și acesta se află în plasament la unul dintre soții familiei adoptatoare sau la familia adoptatoare de cel puțin 2 ani;
- pentru adopția copilului de către tutorele său, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data instituirii tutelei.

Judecarea cererilor de încredințare a copilului în vederea adopției interne se face cu citarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului, a direcției în a cărei rază teritorială domiciliază adoptatorul sau familia adoptatoare și a persoanei ori familiei adoptatoare. Încredințarea în vederea adopției se dispune de către instanța judecătorească de la domiciliul copilului pentru o perioadă de 90 de zile.

Efectele hotărârii judecătorești de încredințare în vederea adopției sunt prevăzute în art. 43 din Legea nr. 273/2004. Astfel:

- a) domiciliul copilului se află la persoana sau familia căreia i-a fost încredințat;

b) efectuarea actelor obișnuite necesare exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor părintești, cu excepția celor care conduc la încheierea unui act juridic, se realizează de către persoana sau familia căreia copilul i-a fost încredințat;

c) dreptul de a reprezenta copilul în actele juridice sau, după caz, de a încuviința actele pe care acesta le încheie, precum și dreptul de a administra bunurile copilului se exercită de către președintele consiliului județean sau primarul sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială domiciliază persoana sau familia căreia i-a fost încredințat copilul în vederea adopției. Dreptul de administrare poate fi delegat, în mod excepțional, către persoana sau familia căreia i s-a încredințat copilul pentru efectuarea unor acte speciale, în interesul acestuia, care vor fi expres menționate în cuprinsul documentului prin care se acordă delegarea.

Hotărârile prin care se soluționează cererile de încredințare în vederea adopției sunt *executorii de la data pronunțării*. Pe toată perioada încredințării copilului în vederea adopției, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul adoptatorului sau familiei adoptatoare urmărește evoluția copilului și a relațiilor dintre acesta și persoana sau familia căreia i-a fost încredințat, întocmind în acest sens *rapoarte bilunare*. La sfârșitul perioadei de încredințare în vederea adopției, direcția întocmește un *raport final* referitor la evoluția relațiilor dintre copil și adoptatori, pe care îl comunică instanței competente în vederea soluționării cererii de încuviințare a adopției.

Dacă pe durata perioadei de încredințare în vederea adopției direcția în a cărei rază teritorială domiciliază adoptatorul sau familia adoptatoare constată neadaptarea copilului cu persoana sau familia adoptatoare ori existența oricăror alte motive de natură să împiedice finalizarea procedurii de adopție, sesizează de îndată instanța judecătorească, în vederea *revocării sau, după caz, prelungirii măsurii încredințării*. Hotărârea prin care instanța de fond dispune revocarea sau prelungirea încredințării este executorie de drept. În situația revocării, se reia procesul de potrivire.

§4. Încuviințarea adopției

În temeiul art. 48 alin. (1) din Legea nr. 273/2004, *cererea de încuviințare a adopției poate fi introdusă direct* de către adoptator sau familia adoptatoare în situația adopției persoanei care a do-

bândit capacitate deplină de exercițiu și în cazul adopției copilului de către soțul părintelui firească sau adoptiv. În toate celelalte cazuri, cererea de încuviințare a adopției va fi introdusă fie de către adoptator sau familia adoptatoare, fie de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul acestora la sfârșitul perioadei de încredințare în vederea adopției sau, după caz, la împlinirea termenelor prevăzute pentru adopția copilului pentru care a fost deschisă procedura adopției interne și care se află în plasament la unul dintre soții familiei adoptatoare sau la familia adoptatoare de cel puțin 2 ani și pentru adopția copilului de către tutorele său.

Competență materială este instanța de tutelă – *tribunalul* în a cărei circumscripție se află domiciliul adoptatului. Cererea este *scutită de taxa judiciară de timbru*, iar judecata se face cu *citarea* direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului, a direcției care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne și a persoanei ori familiei adoptatoare. Judecarea cererilor de încuviințare a adopției persoanei care a dobândit capacitate deplină de exercițiu se face cu citarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare și a adoptatului, iar judecarea cererilor de încuviințare a adopției copilului de către soțul părintelui firească sau adoptiv se face cu citarea adoptatorului și a părinților firești ai adoptatului.

Direcția în a cărei rază teritorială domiciliază persoana sau familia adoptatoare va avea obligația de a depune rapoartele finale până cel mai târziu cu 5 zile înaintea termenului la care a fost citată pentru judecarea cauzei, precum și, după caz, de a da instanței judecătorești orice relații necesare pentru soluționarea cererii de încuviințare a adopției.

Potrivit art. 50 din Legea nr. 273/2004, *instanța poate solicita din nou consimțământul la adopție al părinților firești*, dacă există indicii că, după data la care consimțământul a devenit irevocabil, au intervenit elemente noi, de natură să determine revenirea asupra consimțământului inițial. Direcția care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne are obligația să aducă la cunoștința instanței, prin intermediul direcției în a cărei rază administrativ-teritorială se află domiciliul adoptatorului/familiei adoptatoare, dacă este cazul, existența oricăror elemente noi cu privire la situația părintelui firească ori a familiei extinse care ar putea determina modificarea finalității planului individualizat de protecție.

Chemarea părinților firești în fața instanței competente să încuviințeze adopția se face prin invitație adresată acestora, în camera de consiliu, fără a se indica date cu privire la dosar sau alte date care ar permite, în orice fel, divulgarea identității sau a altor informații cu privire la persoana ori familia adoptatoare. Instanța poate invita, la aceeași dată, direcția care a solicitat deschiderea procedurii adopției interne și direcția care a solicitat încuviințarea adopției.

În cazul în care părinții se prezintă personal în fața instanței și își exprimă *refuzul de a mai consimți la adopție*, instanța *suspendă* soluționarea cererii de încuviințare a adopției. Declarația părinților firești împreună cu încheierea de suspendare se comunică direcției în a cărei rază teritorială domiciliază copilul, care va formula cerere de revizuire a hotărârii de deschidere a procedurii adopției.

Instanța judecătorească *va admite cererea de încuviințare a adopției* numai dacă, pe baza probelor administrate, și-a format convingerea că adopția este în interesul superior al copilului. În termen de 5 zile de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești prin care s-a încuviințat adopția, direcția în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului va înștiința, în scris, părinții firești despre aceasta, precum și autoritățile române competente să elibereze documentele de identitate pentru adoptat.

Monitorizarea postadopție se realizează trimestrial de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază administrativ-teritorială este situat domiciliul copilului, prin intermediul compartimentului de specialitate, pentru o perioadă de *cel puțin 2 ani de la încuviințarea adopției*. Pentru această activitate poate fi desemnat responsabil de caz și psihologul din cadrul compartimentului de specialitate.

Secțiunea a 4-a. Adopția internațională

§1. Definiție

Potrivit art. 2 lit. d) din Legea nr. 273/2004, adopția internațională reprezintă *adopția în care adoptatorul sau familia adoptatoare și copilul ce urmează să fie adoptat au reședința obișnuită în state diferite*, iar, în urma încuviințării adopției, copilul urmează să aibă aceeași reședință obișnuită cu cea a adoptatorului.

Adopția internațională reglementată de Legea nr. 273/2004 privește persoanele sau familiile cu reședința obișnuită în străinătate care doresc să adopte un copil a cărui reședință obișnuită este în România. Adopția internațională are *caracter subsidiar* raportat la adopția internă. Potrivit art. 52 alin. (2) din Legea nr. 273/2004, adopția internațională este *permisă* numai pentru copiii pentru care s-a admis cererea de deschidere a procedurii adopției interne și se află în evidența Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, însă nu a putut fi identificat/identificată un adoptator sau o familie adoptatoare cu reședința obișnuită în România sau o persoană care să fie rudă până la gradul al patrulea inclusiv cu copilul, într-un termen de 2 ani de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a admis cererea de deschidere a procedurii adopției interne.

În cazul în care adoptatul are reședința obișnuită în străinătate, iar adoptatorul sau familia adoptatoare are domiciliul în România, devin aplicabile dispozițiile art. 2607 și urm. C. civ.

§2. Condiții de fond

În cazul adopției internaționale, pe lângă condițiile de fond prevăzute pentru adopția internă, trebuie îndeplinite o serie de *condiții speciale*, prevăzute de Legea nr. 272/2004:

a) adoptatorul sau unul dintre soții familiei adoptatoare este rudă până la gradul al patrulea inclusiv cu copilul pentru care a fost încuviințată deschiderea procedurii adopției interne [art. 52 alin. (1) lit. a)];

b) adoptatorul sau unul dintre soții familiei adoptatoare este și cetățean român [art. 52 alin. (1) lit. b)];

c) adoptatorul este soț al părintelui firesc al copilului a cărui adopție se solicită [art. 52 alin. (1) lit. c)].

§3. Procedura adopției internaționale

3.1. Atestarea adoptatorului sau a familiei adoptatoare din statul de primire

Cererile persoanelor sau familiilor care au reședința obișnuită pe teritoriul altui stat, parte la Convenția de la Haga asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, și care doresc

să adopte un copil din România sunt transmise A.N.P.D.C.A. prin intermediul autorității centrale competente din statul respectiv sau al organizațiilor sale acreditate. În cazul statelor care nu sunt părți la Convenția de la Haga, cererile se transmit prin intermediul autorității desemnate cu atribuții în domeniul adopției internaționale sau prin intermediul organizațiilor acreditate în acest sens în statul de primire și de A.N.P.D.C.A.

Cererea adoptatorului sau familiei adoptatoare este luată în evidență de A.N.P.D.C.A. numai dacă autoritatea centrală competentă din statul primitor sau organizațiile sale acreditate și autorizate în condițiile legii atestă că: adoptatorul sau familia adoptatoare îndeplinește condițiile de eligibilitate pentru adopție și este apt/aptă să adopte în conformitate cu legislația aplicabilă în statul primitor; adoptatorul sau familia adoptatoare a beneficiat de consilierea necesară în vederea adopției în statul primitor; este asigurată urmărirea evoluției copilului după adopție pe o perioadă de cel puțin 2 ani; sunt asigurate servicii postadopție pentru copil și familie în statul primitor.

Selecția și potrivirea copilului cu adoptatorul sau familia adoptatoare cu reședința obișnuită în străinătate se realizează de către A.N.P.D.C.A. Persoana sau familia selectată are obligația să se deplaseze în România și să locuiască efectiv pe teritoriul țării pentru o perioadă de cel puțin 30 de zile consecutive, care vor fi utilizate în scopul relaționării cu copilul. La expirarea termenului, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului va întocmi și va transmite A.N.P.D.C.A. un raport cu privire la relaționarea dintre copil și persoana sau familia selectată, iar aceasta va notifica autorităților centrale competente sau organizațiilor acreditate din statul primitor selectarea adoptatorului sau familiei adoptatoare.

În procedura de selecție sunt utilizate următoarele *criterii*^[1]: adopția unui frate sau a unei surori a copilului; adopția unui alt copil din România; vârsta copilului pentru care sunt atestați; numărul copiilor pentru care sunt atestați; sexul, etnia copilului pentru care sunt atestați; capacitatea de a răspunde nevoilor unui copil cu probleme de sănătate sau cu cerințe speciale; limba/limbile vorbite de adopta-

^[1] Prevăzute de art. 98 alin. (2) din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 273/2004, aprobate prin H.G. nr. 350/2012 (M. Of. nr. 268 din 23 aprilie 2012).

tor/familia adoptatoare. Criteriile au caracter eliminatoriu sau de ierarhizare și se utilizează în situația în care există mai mulți/multe adoptatori/familii adoptatoare selectați/selectate ca urmare a aplicării criteriilor cu caracter eliminatoriu. În situația în care sunt selectați/selectate mai mulți adoptatori/familii adoptatoare, se acordă prioritate solicitantului a cărui cerere are cea mai veche dată de înregistrare în evidența Registrului național pentru adopții.

3.2. Încuviințarea adopției internaționale

Cererea de încuviințare a adopției internaționale se înaintează de către A.N.P.D.C.A. instanței judecătorești. Judecarea se face cu citarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului, al persoanei sau al familiei adoptatoare, precum și a A.N.P.D.C.A.

A.N.P.D.C.A. are obligația de a se asigura că adoptatul va beneficia în țara străină de aceeași situație legală ca și aceea a unui copil biologic al adoptatorului; la pronunțarea asupra cererii de încuviințare a adopției, instanța judecătorească va avea în vedere și documentul care atestă îndeplinirea acestei obligații.

Pe baza hotărârii judecătorești definitive de încuviințare a adopției, A.N.P.D.C.A. eliberează, la cererea adoptatorului/familiei adoptatoare, în termen de 5 zile, un *certificat care atestă că adopția este conformă cu normele Convenției de la Haga*. Certificatul se eliberează și în cazul adopției internaționale a copilului de către soțul părintelui său firesc sau adoptiv. Deplasarea adoptatului din România în statul în care adoptatorul sau familia adoptatoare are reședința obișnuită este posibilă numai atunci când hotărârea de încuviințare a adopției este definitivă. Adoptatul se deplasează numai însoțit de adoptator sau de familia adoptatoare, în condiții de siguranță corespunzătoare nevoilor sale.

Secțiunea a 5-a. Efectele adopției

§1. Data adopției

Potrivit art. 469 C. civ., *adopția produce efecte de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care a fost încuviințată*. Potrivit art. 49 din Legea nr. 71/2011, adopțiile încuviințate înainte de intrarea în vigoare a Codului civil rămân supuse, în ceea ce

privește validitatea lor, legii în vigoare la data când au fost încuviințate. Prevederile Codului civil se aplică și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a legii noi, derivate din adopție, dacă aceste situații subzistă după intrarea ei în vigoare.

§2. Rudenia civilă

Prin adopție se stabilesc raporturi de filiație între adoptat și descendenții lui, pe de o parte, și adoptator și rudele acestuia, pe de altă parte. Rudenia firească dintre adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și părinții firești și rudele acestora, pe de altă parte, încetează. Impedimentul la căsătorie izvorât din rudenia firească se menține.

Când adoptator este soțul părintelui firesc sau adoptiv, legăturile de rudenie ale adoptatului încetează numai în raport cu părințele firesc și rudele părintelui firesc care nu este căsătorit cu adoptatorul.

§3. Drepturi și îndatoriri părintești

În temeiul art. 471 C. civ., adoptatorul are față de adoptat drepturile și îndatoririle părintelui față de copilul său firesc. În cazul în care cel care adoptă este soțul părintelui firesc sau conviețuiește cu acesta, drepturile și îndatoririle părintelui firesc se exercită împreună cu părintele adoptiv. Totodată, adoptatul are față de adoptator aceleași drepturi și obligații pe care le are orice copil față de părinții săi firești.

Dacă ulterior încuviințării adopției adoptatorul este decăzut din drepturile părintești, instanța de tutelă va dispune instituirea tutelei sau a unei măsuri de protecție față de adoptat, ținând seama de interesul superior al copilului. Dacă sancțiunea privește doar pe unul dintre adoptatorii din familia adoptatoare, celălalt adoptator va exercita singur drepturile și îndatoririle părintești cu privire la adoptat.

§4. Numele și prenumele adoptatului

Ca efect al adopției, adoptatul dobândește *numele de familie* al adoptatorului. În cazul unei familii adoptatoare, dacă soții nu au

nume comun, adoptatul va purta numele pe care adoptatorii se învoiesc ca acesta să îl poarte, respectiv numele lor reunite sau numele unuia dintre ei^[1]. Dacă aceștia nu se înțeleg, va decide instanța de tutelă. Aceeași soluție se impune și în situația în care adopția se face de partenerul părintelui firesc. Ascultarea adoptatului care a împlinit 10 ani este obligatorie.

Pentru motive temeinice, la cererea adoptatorului sau a familiei adoptatoare, cu consimțământul copilului care a împlinit 10 ani, instanța de tutelă poate dispune și schimbarea *prenumelui* adoptatului.

În cazul în care *adoptatul major este căsătorit* și are un nume de familie comun cu soțul, acesta va putea lua numele adoptatorilor numai dacă celălalt soț își exprimă consimțământul în acest sens în fața instanței care încuviințează adopția. După divorț, soțul adoptat va lua numele adoptatorului și nu va reveni la numele avut anterior căsătoriei.

În hotărârea judecătorească prin care se încuviințează adopția trebuie indicate numele și prenumele pe care copilul le va purta după adopție.

§5. Domiciliul și locuința adoptatului

Dacă adoptatul este minor, domiciliul și locuința acestuia vor fi la adoptatori sau la adoptatorul cu care locuiește în mod statornic. Dacă adoptatorii au domiciliu separat și nu locuiesc împreună, aceștia stabilesc de comun acord domiciliul și locuința. Dacă nu se înțeleg, va decide instanța de tutelă.

Minorul de 14 ani își poate schimba locuința în vederea desăvârșirii învățăturii sau pregătirii profesionale.

§6. Obligația legală de întreținere și vocația succesorală

Obligația legală de întreținere reciprocă se naște între adoptat și adoptator.

Vocația succesorală reciprocă se naște între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator și rudele sale, pe de altă parte.

[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 198/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 22.

§7. Cetățenia

Minorul cetățean român pierde cetățenia română dacă adoptatorii solicită în mod expres și adoptatul dobândește cetățenia străină. Dacă numai unul dintre adoptatori are cetățenie română, aceștia se înțeleg cu privire la cetățenia adoptatului, iar în caz contrar va decide instanța de tutelă. Minorul de 14 ani trebuie să își exprime consimțământul în această privință.

§8. Întocmirea unui nou act de naștere

Hotărârea judecătorească prin care a fost încuviințată adopția, rămasă definitivă, se transmite de către instanța de tutelă serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, care va întocmi un nou act de naștere, în care adoptatorii vor fi trecuți ca părinți firești. Vechiul act de naștere se păstrează și pe marginea lui se face mențiune cu privire la întocmirea noului act.

§9. Confidențialitatea informațiilor

Dezvăluirea adopției poate fi făcută numai în cazul persoanelor care au dobândit capacitate deplină de exercițiu. Părinții firești sau rudele biologice ale persoanelor adoptate pot obține informații cu caracter general vizând persoana adoptată numai dacă există acordul expres al acesteia sau, după caz, al persoanei ori familiei adoptatoare.

Informațiile relevante referitoare la adopție, la originea copilului, în special cele cu privire la identitatea părinților firești, precum și datele asupra istoricului medical al copilului și familiei sale se păstrează minimum 50 de ani de la data rămânerii definitive a hotărârii de încuviințare a adopției.

§10. Cunoașterea identității părinților firești

Adoptatorii sunt obligați să informeze gradual copilul că este adoptat, începând de la vârste cât mai mici, cu sprijinul specialiștilor din cadrul compartimentului de adopții și postadopții al direcției generale de asistență socială și protecția copilului. Adoptatorii și adoptatul au dreptul să obțină din partea autorităților competente extrase din registrele publice al căror conținut atestă faptul, data și

locul nașterii, dar nu dezvăluie în mod expres adopția și nici identitatea părinților firești.

Identitatea părinților firești ai adoptatului poate fi dezvăluită înainte de dobândirea de către acesta a capacității depline de exercițiu numai pentru motive medicale, de către Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, la cererea oricărui dintre adoptatori, a adoptatului, a soțului sau a descendenților acestuia ori a reprezentantului unei instituții medicale sau a unui spital.

După dobândirea capacității depline de exercițiu, adoptatul poate solicita tribunalului în a căruia rază teritorială se află domiciliul său ori, în cazul în care el nu are domiciliul în România, Tribunalului București să îi autorizeze accesul la informațiile aflate în posesia oricăror autorități publice cu privire la identitatea părinților săi firești. Instanța citează direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul adoptatului, A.N.P.D.C.A., precum și orice altă persoană a cărei ascultare poate fi utilă pentru soluționarea cererii și va putea admite cererea dacă, potrivit probelor administrate, constată că accesul la informațiile solicitate nu este dăunător integrității psihice și echilibrului emoțional ale solicitantului și dacă adoptatul în cauză a beneficiat de consiliere adecvată.

Secțiunea a 6-a. Încetarea adopției

Potrivit art. 475 C. civ., adopția încetează prin desfacere sau ca urmare a anulării sau constatării nulității sale.

§1. Desfacerea adopției

Adopția poate fi desfăcută în următoarele situații:

- când *adoptatorul sau soții adoptatori au decedat*; în acest caz, adopția este desfăcută *de drept*, adopția anterioară considerându-se desfăcută pe data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de încuviințare a noii adopții;
- când *față de adoptat a fost luată o măsură de protecție* (plasament, plasament în regim de urgență, supravegherea specializată), iar desfacerea adopției este în interesul superior al copilului.

Adopția se consideră desfăcută la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care se dispune măsura de protecție;

- *la cererea adoptatorului sau a familiei adoptatoare*, atunci când:

- adoptatul a atentat la viața adoptatorului/familiei adoptatoare sau a descendenților ori a ascendenților lor;

- adoptatul s-a făcut vinovat față de adoptatori de fapte penale pedepsite cu o pedeapsă privativă de libertate de cel puțin 2 ani.

Dacă adoptatorul a decedat ca urmare a faptelor adoptatului, adopția poate fi desfăcută la cererea moștenitorilor acestora. Conform art. 477 alin. (3) C. civ., adopția poate fi desfăcută la cererea adoptatorului numai după ce adoptatul a dobândit capacitate deplină de exercițiu, chiar dacă faptele au fost săvârșite anterior acestei date. Dreptul la acțiune este imprescriptibil;

- *la cererea adoptatului*, dacă:

- adoptatorul a atentat la viața adoptatului sau a descendenților ori ascendenților acestuia;

- adoptatorul s-a făcut vinovat față de adoptat de fapte penale pedepsite cu o pedeapsă privativă de libertate de cel puțin 2 ani.

§2. Nulitatea adopției

Potrivit art. 479 C. civ., *nulitatea relativă* a adopției intervine atunci când consimțământul persoanelor care trebuie să consimtă la adopție este viciat prin eroare asupra identității adoptatului, dol sau violență. Nulitatea relativă poate fi invocată de persoana al cărei consimțământ a fost viciat, în termen de 6 luni de la descoperirea erorii, dolului sau de la data încetării violenței, dar nu mai târziu de 2 ani de la încheierea adopției.

Nulitatea absolută a adopției intervine, potrivit art. 480 C. civ., în cazul adopției fictive (încheiată în alt scop decât cel al ocrotirii interesului superior al copilului) sau dacă s-a încheiat cu încălcarea oricăror condiții de fond sau de formă prevăzute de lege, cu excepția acelorora pentru care legea prevede sancțiunea nulității relative. Acțiunea în constatarea nulității poate fi introdusă de orice persoană interesată, iar dreptul la acțiune este imprescriptibil. Cu toate acestea, instanța poate respinge cererea privind nulitatea dacă menținerea adopției este în interesul celui adoptat. Ascultarea adoptatului care a împlinit 10 ani este obligatorie.

§3. Efectele încetării adopției. Procedură

Din momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, adopția încetează. Nulitatea adopției produce efecte retroactiv, de la data încuviințării ei, cu privire la:

- *filiație*: filiația din adopție încetează și renaște rudenia cu părinții firești;

- *nume*: adoptatul redobândește numele de familie și prenumele avut anterior adopției. Cu toate acestea, pentru motive temeinice, instanța poate încuviința ca acesta să păstreze numele dobândit prin adopție;

- *drepturi și îndatoriri părintești*: părinții firești ai copilului redobândesc drepturile și îndatoririle părintești, cu excepția cazului când se instituie tutela sau o măsură de protecție;

- *domiciliul și locuința* nu vor mai fi la adoptator;

- *obligația legală de întreținere* dintre adoptator și adoptat încetează;

- *vocația succesorală* reciprocă dintre adoptat și adoptator dispare și renaște vocația succesorală derivată din rudenia firească;

- *cetățenia*: copilul cetățean român adoptat de un cetățean străin este considerat că nu a pierdut niciodată cetățenia română, dacă la momentul desfacerii adopției adoptatul nu împlinise 18 ani. Dacă adoptatul este major la data declarării nulității adopției, păstrează cetățenia străină.

Cauzele privind încetarea adopției se judecă cu citarea adoptatorului sau, după caz, a familiei adoptatoare, a adoptatului care a dobândit capacitate deplină de exercițiu, a direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială se află domiciliul adoptatului și a Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție. Hotărârile judecătorești privitoare la încetarea adopției, rămase definitive, se comunică A.N.P.D.C.A. de către direcție, în vederea efectuării mențiunilor necesare în Registrul național pentru adopții.

Capitolul al IX-lea Autoritatea părintească

Secțiunea 1. Noțiune și principii

§1. Noțiune

Autoritatea părintească este definită în art. 483 alin. (1) C. civ. ca fiind *ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal părinților*.

Din punct de vedere etimologic, termenul de „autoritate” provine din cel de *auctoritas*, care înseamnă putere dată pentru exercitarea unei funcții. Codul civil de la 1864 folosea noțiunea de „putere părintească”, iar Codul familiei a consacrat-o pe cea de „ocrotire părintească”^[1].

§2. Principii

Instituția autorității părintești este guvernată de o serie de principii; unele dintre ele se desprind din interpretarea textelor legale în materie, în timp ce altele sunt reglementate în art. 6 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

Codul civil consacră următoarele principii:

- a) respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului;
- b) egalitatea șanselor și nediscriminarea;

^[1] Cu privire la înlocuirea sintagmei „ocrotire părintească” cu „autoritate părintească”, o parte a doctrinei consideră că nu este oportună în acest moment, deoarece, pe de o parte, la nivel european se încearcă consacrarea noțiunii de „*responsabilitate părintească*”, iar, pe de altă parte, acest termen are o conotație agresivă, de putere de a da dispoziții, comparativ cu cel din Codul familiei, care înseamnă protecție, apărare, sprijin. În acest sens, C.C. HA-GEANU, *op. cit.*, p. 270. O altă parte a doctrinei salută această schimbare, considerând-o o întoarcere la tradiția normativă română din domeniu. Pentru detalii, a se vedea T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 500-501.

- c) responsabilizarea părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești;
- d) primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului;
- e) descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate;
- f) asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil;
- g) respectarea demnității copilului;
- h) ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate;
- i) asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;
- j) celeritate în luarea oricărei decizii cu privire la copil;
- k) asigurarea protecției împotriva abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului;
- l) interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor din această materie.

Secțiunea a 2-a. Conținutul autorității părintești

Prevederile art. 483 alin. (1) C. civ. statuează că drepturile și îndatoririle părintești privesc atât persoana, cât și bunurile copilului. Potrivit art. 36 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să aibă în vedere interesul superior al copilului și să asigure bunăstarea materială și spirituală a copilului, în special prin îngrijirea acestuia, prin menținerea relațiilor personale cu el, prin asigurarea creșterii, educării și întreținerii sale, precum și prin reprezentarea sa legală și administrarea patrimoniului său.

§1. Drepturi și îndatoriri părintești cu privire la persoana copilului

1.1. Dreptul și îndatorirea de a crește copilul

Potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, copilul are dreptul să crească alături de părinții săi. În consecință, în art. 487 C. civ. sunt consacrate dreptul și îndatorirea părinților de a crește copilul. Din acest conținut complex decurg o serie de consecințe.

- *Părinții trebuie să se îngrijească de sănătatea și dezvoltarea fizică, psihică și intelectuală a copilului.* Acesta are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. În acest scop, părinții sunt obligați: să supravegheze copilul; să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea; să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia; să întreprindă toate măsurile necesare pentru realizarea drepturilor copilului lor; să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice care exercită atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului (art. 37 din Legea nr. 272/2004 și art. 488 C. civ.).

- *Copilul are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale.* Totodată, părinții trebuie să vegheze asupra educației, învățaturii și pregătirii profesionale a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului. Conform art. 51 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, părinții copilului au cu prioritate dreptul de a alege felul educației care urmează să fie dată copiilor lor și au obligația să înscrie copilul la școală și să asigure frecventarea cu regularitate de către acesta a cursurilor școlare. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere încuviințarea instanței judecătorești de a-și schimba felul învățaturii și al pregătirii profesionale. Dacă părinții se opun, copilul poate sesiza instanța de tutelă, iar aceasta hotărăște în baza raportului de anchetă psihosocială. Ascultarea copilului este obligatorie.

- *Părinții au obligația să asigure copilului, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale acestuia, orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea i le recunoaște.*

• *Părinții pot lua măsuri disciplinare în măsura în care demnitatea copilului nu este încălcată, nefiind permise sub niciun motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului.* Conform art. 489 C. civ. și art. 33 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante. Printre măsurile disciplinare permise se numără mustrarea copilului, interzicerea sau limitarea unor activități recreative^[1].

• Conform art. 491 C. civ. și art. 30 din Legea nr. 272/2004, *copilul are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie.* Părinților le revine îndatorirea să îndrume copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să își aleagă singur religia.

• *Părinții pot cere oricând instanței de tutelă, în temeiul art. 495 C. civ., înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține fără drept.* Instanța de tutelă va respinge cererea dacă constată că înapoierea este contrară intereselor copilului^[2]. Pentru aceasta, se dispune efectuarea unei anchete psihosociale la domiciliul părinților și al persoanei care deține copilul. Instanța poate dispune penalități pe zi de întârziere până la predarea minorului^[3].

• *Copilul are dreptul la libertate de exprimare.* Libertatea copilului de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, care vizează promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și mo-

^[1] T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 507.

^[2] A se vedea C.E.D.O., cauza *Amanalachioai c. României*, Hotărârea din 26 mai 2009 (M. Of. nr. 720 din 26 octombrie 2009). Curtea consideră că, dacă instanțele naționale refuză temporar înapoierea unui copil la tatăl sau, ale cărui drepturi părintești nu au fost limitate, nu este mai puțin adevărat că trebuie luate măsuri pentru a crea și asigura un just echilibru între interesul copilului și cel al părintelui care trebuie să își exercite drepturile părintești. Acolo unde este stabilită existența unei legături de familie și unde motivele ce stau la baza refuzului de înapoiere a copilului sunt datorate lipsei de contacte între părțile respective și trecerii timpului, statul trebuie, în principiu, să acționeze astfel încât să îi permită acestei legături să se dezvolte.

^[3] Jud. Năsăud, s. civ., sent. nr. 523/2014, portal.just.ro.

rale, sănătatea sa fizică și mentală, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă. Părinții au obligația de a-i asigura informații, explicații și sfaturi, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere al acestuia, precum și de a-i permite să își exprime punctul de vedere, ideile și opiniile. Părinții nu pot limita dreptul copilului minor la libertatea de exprimare decât în cazurile prevăzute expres de lege.

1.2. Dreptul de a stabili numele copilului

Conform art. 492 C. civ., părinții aleg numele și prenumele copilului, în condițiile legii. Conform art. 449 C. civ., *copilul din căsătorie* ia numele de familie comun al părinților săi. Dacă părinții nu au nume comun, copilul ia numele unuia dintre ei sau numele lor reunite. În acest caz, numele copilului se stabilește prin acordul părinților și se declară, odată cu nașterea copilului, la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor. În lipsa acordului părinților, instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea rămasă definitivă la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost înregistrată nașterea.

În cazul *copilului din afara căsătoriei*, acesta ia numele de familie al aceluia dintre părinți față de care filiația a fost mai întâi stabilită. Dacă ulterior își stabilește filiația și față de celălalt părinte, în baza acordului părinților, copilul poate lua numele de familie al părintelui față de care și-a stabilit filiația ulterior sau numele reunite ale acestora. Noul nume de familie al copilului se declară de către părinți, împreună, la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor la care a fost înregistrată nașterea. Dacă părinții nu cad de acord, instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea rămasă definitivă la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost înregistrată nașterea.

1.3. Dreptul părintelui de a avea legături personale cu minorul

Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care a dezvoltat legături de atașament. Copilul are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior.

Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care s-a bucurat de viața de familie decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea sa fizică, psihică, intelectuală sau morală.

Conform art. 18 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, *relațiile personale se pot realiza prin:*

a) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană care are, potrivit legii, dreptul la relații personale cu copilul;

b) vizitarea copilului la domiciliul acestuia;

c) găzduirea copilului, pe perioadă determinată, de către părințele sau de către altă persoană la care acesta nu locuiește în mod obișnuit;

d) corespondență ori altă formă de comunicare cu copilul;

e) transmiterea de informații copilului cu privire la părințele ori la alte persoane care au, potrivit legii, dreptul de a menține relații personale cu acesta;

f) transmiterea de către persoana la care locuiește copilul a unor informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părințele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu acesta^[1];

g) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană față de care a dezvoltat legături de atașament, într-un loc neutru în raport cu copilul, cu sau fără supravegherea modului în care relațiile personale sunt întreținute, în funcție de interesul superior al copilului^[2].

În caz de *neînțelegere între părinți* cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu copilul, instanța va stabili un program în funcție de vârsta acestuia, de nevoile de

^[1] A se vedea Jud. Avrig, s. civ., sent. nr. 559/2013, portal.just.ro. În cazul unor părinți cu nivel de conflict parental mare, instanța a decis ca transferul copilului să se facă în fața instituției de învățământ, iar nu la domiciliul copilului. Pentru a reduce nivelul de conflict inter-parental, transferul va fi efectuat de către bunică sau unchiul matern, iar nu de către mamă.

^[2] *Idem.* În plus, instanța a decis ca, pentru a se putea audita modul în care mama comunică cu privire la copil, comunicarea între părinți să se realizeze prin intermediul e-mailului, pentru a exista probe reale că mama îl informează pe tată privitor la situația școlară sau medicală a copilului, respectiv la deciziile importante ce trebuie luate privitor la acesta.

îngrijire și educare, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte.

Părintele la care copilul locuiește are obligația de a sprijini menținerea relațiilor personale ale copilului cu celălalt părinte. În cazul în care părintele la care copilul locuiește împiedică sau afectează în mod negativ legăturile personale cu celălalt părinte, prin nerespectarea programului stabilit de instanță sau convenit de părinți, părintele la care nu locuiește în mod statornic poate cere serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială în circumscripția căruia se află locuința copilului să monitorizeze relațiile personale cu copilul pentru o durată de până la 6 luni^[1].

Monitorizarea permite reprezentanților serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială să asiste la preluarea copilului de către părintele la care nu locuiește în mod statornic, la înapoierea acestuia, să realizeze interviuarea părinților, a copilului și a persoanelor cu care acesta locuiește, precum și a altor persoane, în vederea întocmirii raportului de monitorizare. La finalul perioadei de monitorizare, reprezentantul serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoana

^[1] În acest sens, a se vedea C.C.R., dec. nr. 82 din 25 februarie 2003 (M. Of. nr. 189 din 26 martie 2003). Curtea a stabilit că „dreptul părintelui de a avea legături personale cu minorul este recunoscut în considerarea interesului exclusiv al copilului. Împrejurarea invocată de autoarea excepției, și anume aceea că minorul este ostil menținerii relațiilor personale cu celălalt părinte, este departe de a constitui un argument în susținerea excepției de neconstituționalitate. În imensa majoritate a cazurilor, părinții au față de copiii lor profunde sentimente de afecțiune, generozitate și altruism, chiar dacă, uneori, exprimarea acestora poate induce într-un psihic infantil și în prezența lipsei sau insuficienței discernământului impresia contrară. Astfel, severitatea sau exigența unui părinte, motivate și impuse de rațiuni benefice, pot genera ostilitatea copilului, în condițiile în care părinții sunt despărțiți, iar celălalt părinte este, prin comparație, deosebit de concisiv. Mai mult, se poate întâmpla, în asemenea situații, ca părintele căruia i-a fost încredințat copilul să se defuleze, transmitându-i acestuia ostilitatea pe care o resimte față de fostul soț, care, deși poate întemeia din punctul său de vedere, nu este de natură să îl descalifice pe acesta din urmă ca părinte, fiind lipsită de justificare din punctul de vedere al copilului. Prin urmare, instabilitatea afectivă și emoțională a minorului, pe fondul unei imaturități psihice și al lipsei experienței de viață, îl privează pe acesta de posibilitatea de a sesiza care este adevărul său interes și, adesea, de a discerne între bine și rău”.

cu atribuții de asistență socială care a întocmit raportul poate propune prelungirea perioadei de monitorizare cu cel mult 6 luni, poate recomanda consilierea psihologică a unuia dintre părinți sau a ambilor, precum și o serie de măsuri pentru îmbunătățirea relației personale dintre copil și părintele la care nu locuiește. Raportul de monitorizare se înmânează fiecăruia dintre părinți și poate fi folosit ca probă în instanță.

1.4. Dreptul de a stabili locuința minorului

Conform art. 496 C. civ., copilul minor locuiește la părinții săi. Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor stabili, de comun acord, locuința copilului.

În cazul în care *părinții nu se înțeleg* cu privire la locuința copilului, instanța de tutelă va stabili locuința acestuia la unul dintre ei, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți și pe copil dacă a împlinit vârsta de 10 ani^[1]. La evaluarea interesului copilului instanța poate avea în vedere și aspectele prevăzute în art. 21 din Legea nr. 272/2004, precum:

- disponibilitatea fiecărui părinte de a-l implica pe celălalt părinte în deciziile legate de copil și de a respecta drepturile părintești ale acestuia din urmă;
- disponibilitatea fiecăruia dintre părinți de a permite celui alt menținerea relațiilor personale;
- situația locativă din ultimii 3 ani a fiecărui părinte;
- istoricul cu privire la violența părinților asupra copilului sau asupra altor persoane;
- distanța dintre locuința fiecărui părinte și instituția care oferă educație copilului.

Părintele la care copilul nu locuiește în mod statornic are dreptul de a avea legături personale cu minorul, la locuința acestuia. Instanța de tutelă poate limita exercițiul acestui drept, dacă este în interesul superior al copilului. *Programul de vizită a minorului* va fi stabilit avându-se în vedere acordul părinților, care coincide interesului superior al copilului^[2]. Dacă între părinți există neînțelegeri și

^[1] Jud. sect. 2 București, sent. civ. nr. 16353/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 58-60.

^[2] În cauză, părinții minorului au ajuns la un acord în privința programului de vizită, în sensul ca tatăl să își viziteze copilul o dată pe săptămână, timp de 2 ore,

programul de vizită nu poate fi stabilit de comun acord, se impune intervenția instanței de tutelă. În vederea stabilirii programului concret de vizită, trebuie avute în vedere circumstanțele speciale ale cauzei, care rezultă din ansamblul probatoriului administrat^[1].

Hotărârile judecătorești în materia drepturilor și îndatoririlor părintești față de copiii lor minori se bucură de *autoritate de lucru judecat provizorie*, producându-și efectele atât timp cât împrejurările avute în vedere cu ocazia pronunțării lor rămân neschimbate. Astfel, *locuința minorului poate fi schimbată*, potrivit art. 497 C. civ. Dacă afectează exercițiul autorității sau al unor drepturi părintești, schimbarea locuinței copilului, împreună cu părintele la care locuiește, nu poate avea loc decât cu acordul prealabil al celui alt părinte, exprimat verbal sau în scris. În caz de neînțelegere între părinți, hotărăște instanța de tutelă potrivit interesului superior al copilului, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți. Ascultarea copilului care a împlinit 10 ani este obligatorie.

Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere încuviințarea instanței judecătorești de a-și schimba locuința necesară desăvârșirii învățaturii sau pregătirii profesionale. Dacă părinții se opun, copilul poate sesiza instanța de tutelă, iar aceasta hotărăște în baza raportului de anchetă psihosocială. Ascultarea copilului este obligatorie.

§2. Drepturi și îndatoriri părintești cu privire la patrimoniul copilului

Latura patrimonială a autorității părintești se referă la patrimoniul minorului și este guvernată de *principiul independenței patrimoniale*, reglementat în art. 500 C. civ., potrivit căruia părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de dreptul la întreținere și dreptul la moștenire.

Conform prevederilor art. 501 alin. (1) C. civ., părinții au următoarele *drepturi și îndatoriri*:

fără posibilitatea de a-l lua de la domiciliul mamei. A se vedea Trib. Bistrița-Năsăud, s. I civ., dec. nr. 95/A/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 64-66.

^[1] A se vedea Trib. Bistrița-Năsăud, s. I civ., dec. nr. 22/A/2013, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 73-79.

- de a administra bunurile copilului lor minor;
- de a-l reprezenta pe minorul sub 14 ani în actele juridice civile;

- de a încuviința actele juridice civile ale minorului de 14 ani.

Potrivit art. 502 C. civ., regimul juridic al actelor pe care le poate încheie părintele este același ca în cazul tutorelui minorului, cu o singură excepție: nu se întocmește inventarul prevăzut la art. 140 C. civ., în cazul în care copilul nu are alte bunuri decât cele de uz personal. Prin urmare, în cazul în care copilul are sub 14 ani, părintele poate încheia acte de conservare, acte de administrare și acte de dispoziție cu privire la bunurile supuse pieirii, degradării, alterării ori deprecierei sau cele devenite nefolositoare pentru minor. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are nevoie de încuviințarea părinților^[1] și, după caz, de autorizarea instanței de tutelă^[2] atunci când încheie anumite acte juridice.

În cazul în care *unul/ambii părinți ai copilului este/sunt minor/minori sub 14 ani*, autoritatea părintească asupra copilului va fi exercitată de către tutore sau de către o altă persoană, în condițiile legii. Când părintele a împlinit 14 ani, drepturile și îndatoririle părințești cu privire la persoana copilului vor fi exercitate de către acesta, iar drepturile și îndatoririle cu privire la bunurile copilului vor fi exercitate de către tutore.

Secțiunea a 3-a. Exercițarea autorității părințești

§1. Regula

Ca regulă generală, *părinții exercită împreună și în mod egal autoritatea părintească*, în conformitate cu prevederile art. 503 alin. (1) C. civ. Exercițarea autorității părințești în comun presupune că ambii părinți sunt capabili să exercite drepturile și îndatoririle părințești. Regula are în vedere situația cea mai des întâlnită în viața de zi cu zi, și anume părinții sunt căsătoriți și locuiesc împreună cu copilul lor minor. Ei exercită în comun autoritatea părintească.

^[1] Închirierea unui bun, consumarea fructelor naturale și civile, contracte privind reparația și întreținerea unor bunuri.

^[2] Acte de înstrăinare a unor bunuri, acte de grevare cu o sarcină reală, acte de renunțare la un drept, tranzacția, precum și orice acte care depășesc dreptul de a administra.

că și în ipoteza în care locuiesc separat și minorul locuiește doar cu unul dintre ei. Conform art. 36 alin. (3) din Legea nr. 272/2004, în situația în care ambii părinți exercită autoritatea părintească, dar nu locuiesc împreună, deciziile importante, precum cele referitoare la alegerea felului învățaturii sau pregătirii profesionale, tratamente medicale complexe sau intervenții chirurgicale, reședința copilului sau administrarea bunurilor, se iau numai cu acordul ambilor părinți. Atunci când, din orice motiv, un părinte nu își exprimă voința, deciziile se iau de către părintele cu care copilul locuiește, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

Dacă *părinții sunt divorțați*, autoritatea părintească se exercită tot de ambii. Potrivit art. 397 C. civ., instanța de tutelă, odată cu divorțul, va aplica regula generală, aceea a exercitării în comun a autorității părintești, când și concluziile raportului de anchetă psihosocială sunt în același sens. Ascultarea părinților este obligatorie.

În cazul *copilului din afara căsătoriei* a cărui filiație a fost stabilită concomitent sau, după caz, succesiv față de ambii părinți, autoritatea părintească se exercită în comun și în mod egal de către aceștia, dacă ei conviețuiesc. În cazul în care părinții nu conviețuiesc, instanța de tutelă va decide modul în care se va exercita autoritatea părintească. Totodată, în cadrul acțiunii în stabilirea filiației, instanța este obligată să dispună din oficiu asupra modului de exercitare a autorității părintești.

Părinții se pot învoi cu privire la exercitarea autorității părintești sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului. Învoiala lor este *supusă controlului instanței de tutelă*, care va aprecia dacă este respectat principiul interesului superior al copilului. Copilul care a împlinit 10 ani are dreptul să fie ascultat.

§2. Excepții

În mod excepțional, în situația în care unul dintre părinți se află în imposibilitatea de a exercita drepturile și îndatoririle părintești, acestea vor fi îndeplinite doar de celălalt părinte. Astfel, potrivit art. 507 C. civ., *exercitarea autorității părintești se face de către un singur părinte dacă:*

- unul dintre părinți este decedat;
- unul dintre părinți este declarat mort prin hotărâre judecătorească;

- unul dintre părinți este pus sub interdicție judecătorească;
- unul dintre părinți este decăzut din drepturile părintești;
- unul dintre părinți se află, din orice motiv, în neputință de a-și exprima voința (este dispărut, execută o pedeapsă privativă de libertate etc.);

- la divorț, dacă există motive temeinice, având în vedere interesul superior al copilului, instanța de tutelă hotărăște în acest sens^[1]. Prin *motive temeinice* se înțelege acele împrejurări care impun atribuirea exercitării părintești doar unuia dintre părinți, cu justificarea că, dacă nu s-ar dispune astfel, se aduce atingere interesului superior al copilului (de exemplu, părintele este alcoolic, consumator de droguri, are un comportament violent, imoral, este delăsător și dezinteresat față de copil)^[2]. Celălalt părinte își păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului și de a consimți la adopție.

§3. Presumția mandatului tacit reciproc

Prevederile art. 503 alin. (2) C. civ. instituie un mandat tacit reciproc între părinți în ceea ce privește *actele curente* încheiate de oricare dintre aceștia în exercitarea autorității părintești. *Terții de bună-credință* care încheie cu unul dintre părinți un act curent cu privire la exercitarea drepturilor și îndatoririlor părintești cu privire la persoana sau bunurile minorului prezumă că are și consimțământul celuilalt părinte. Presumția are *caracter relativ*, ea putând fi răsturnată, de părintele care s-a opus la încheierea actului, prin orice mijloc de probă^[3].

[1] Jud. Beclean, sent. civ. nr. 847/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 115-117. În cauză, s-a constatat că de 5 ani familia nu a putut lua legătura cu mama minorilor, care nu s-a mai interesat de aceștia, neglijându-și obligațiile pe care le avea față de minori, autoritatea părintească exercitată de aceeași fiind pur formală și în detrimentul minorilor.

[2] B. IONESCU, *op. cit.*, p. 52.

[3] Pentru detalii cu privire la caracterul absolut al prezumției, a se vedea T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *op. cit.*, p. 512.

Secțiunea a 4-a. Sancțiuni pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririlor părintești

Părinții care nu își exercită sau exercită în mod necorespunzător îndatoririle părintești sunt sancționați în funcție de natura și gravitatea faptei lor. Potrivit art. 399 C. civ., în mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî *plasamentul copilului* la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție de ocrotire. În art. 508-512 C. civ. este reglementată cea mai severă sancțiune care poate fi dispusă de către instanța de tutelă cu privire la părintele care nu își exercită în mod corespunzător îndatoririle părintești, și anume *decăderea din drepturile părintești*.

De asemenea, părinții *pot să răspundă civil pentru fapta ilicită a minorului sau pentru fapta proprie*, atunci când nu își îndeplinesc îndatoririle cu privire la administrarea bunurilor minorului, reprezentarea acestuia sau încuviințarea actelor minorului care a împlinit 14 ani^[1]. În cazul în care fapta părinților constituie contravenție, părinții *răspund contravențional*^[2]. Interzicerea exercitării drepturilor părintești, ca *pedeapsă accesorie sau complementară*, poate fi dispusă de către instanța de judecată în temeiul art. 65-68 C. pen., atunci când părintele săvârșește o infracțiune în exercitarea autorității părintești^[3].

§1. Plasamentul copilului

Plasamentul reprezintă o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, de care beneficiază, potrivit art. 60 din Legea nr. 272/2004, anumite categorii de copii, precum:

– copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa

^[1] Pentru detalii, a se vedea R. PETRESCU, *Examen al practicii judiciare privind conținutul prezumției de culpă a părinților pentru prejudiciul cauzat de copiii minori*, în R.R.D. nr. 6/1981, p. 61 și urm.

^[2] A se vedea M. AVRAM, C. BÂRSAN, *Unele considerații cu referire la sancțiunile care au ca efect pierderea drepturilor părintești*, în *Dreptul* nr. 11/2002, p. 48-60.

^[3] A se vedea T. TOADER (coord.), *op. cit.*, p. 145-153.

interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela [lit. a)];

- copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora [lit. b)];
- copilul abuzat sau neglijat [lit. c)];
- copilul găsit sau copilul părăsit în unități sanitare [lit. d)];
- copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal [lit. e)].

Plasamentul se instituie, după caz, la o persoană sau familie, la un asistent maternal sau la un serviciu de tip rezidențial. Persoana sau familia care primește copilul în plasament trebuie să îndeplinească următoarele condiții prevăzute de art. 62 alin. (2) din Legea nr. 272/2004: să aibă domiciliul în România și să fie evaluată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament.

Plasamentul copilului care nu a împlinit vârsta de 3 ani poate fi dispus numai la familia extinsă, substitutivă sau la asistent maternal, plasamentul acestuia într-un serviciu de tip rezidențial fiind interzis. Prin excepție, se poate stabili plasamentul într-un serviciu de tip rezidențial al copilului mai mic de 3 ani, în situația în care acesta prezintă handicapuri grave, cu dependență de îngrijiri în servicii de tip rezidențial specializate (art. 64 din Legea nr. 272/2004^[1]).

Măsura plasamentului se stabilește *de către comisia pentru protecția copilului*, în situația în care există acordul părinților, pentru copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora sau a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal.

Măsura plasamentului se stabilește *de către instanța judecătorească*, la cererea direcției generale de asistență socială și protecția copilului:

- în situația copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercitiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela copilului;

^[1] Astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 131/2014 (M. Of. nr. 740 din 10 octombrie 2014), în vigoare de la 1 ianuarie 2015.

– în situația copilului abuzat sau neglijat și a copilului găsit sau părăsit în unități sanitare, dacă se impune înlocuirea plasamentului în regim de urgență dispus de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului;

– în situația copilului care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora sau a copilului care săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, atunci când nu există acordul părinților sau, după caz, al unuia dintre părinți pentru instituirea acestei măsuri.

La stabilirea măsurii de plasament se vor urmări: plasarea copilului, cu prioritate, la familia extinsă sau la familia substitutivă; menținerea fraților împreună; facilitarea exercitării de către părinți a dreptului de a vizita copilul și de a menține legătura cu acesta^[1].

Drepturile și obligațiile părintești față de copil se mențin pe toată durata măsurii plasamentului dispus de către comisia pentru protecția copilului.

În situația copilului ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercitiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela, a copilului abuzat sau neglijat și a copilului găsit sau părăsit în unități sanitare, drepturile și obligațiile părintești față de copil sunt exercitate de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

Părintele firesc păstrează dreptul de a consimți la adopția copilului. Comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța care a dispus plasamentul va stabili, dacă este cazul, și cuantumul contribuției lunare a părinților la întreținerea acestuia.

§2. Plasamentul în regim de urgență

Plasamentul în regim de urgență este o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care se stabilește pentru:

- copilul abuzat, neglijat sau supus oricărei forme de violență;
- copilul găsit sau părăsit în unități sanitare;

^[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 888/2006, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 153-158.

– copilul al cărui unic ocrotitor legal sau ambii au fost reținuți, arestați, internați sau în situația în care, din orice alt motiv, aceștia nu își pot exercita drepturile și obligațiile părintești cu privire la copil.

Pentru copilul abuzat, neglijat sau supus oricărei forme de violență, găsit sau părăsit în unități sanitare, măsura plasamentului în regim de urgență se stabilește *de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului din unitatea administrativ-teritorială în care se găsește copilul*, dacă nu se întâmpină opoziție din partea reprezentanților persoanelor juridice, precum și a persoanelor fizice care au în îngrijire sau asigură protecția copilului respectiv^[1]. În situația în care aceste persoane refuză sau împiedică în orice mod efectuarea verificărilor de către reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului, iar aceștia stabilesc că există motive temeinice care să susțină existența unei situații de pericol iminent pentru copil, datorată abuzului și neglijării, direcția generală de asistență socială și protecția copilului sesizează instanța judecătorească, solicitând emiterea unei ordonanțe președințiale de plasare a copilului în regim de urgență la o persoană, la o familie, la un asistent maternal sau într-un serviciu de tip rezidențial, licențiat în condițiile legii.

În cazul copilului al cărui unic ocrotitor legal sau ambii au fost reținuți, arestați, internați sau în situația în care, din orice alt motiv, aceștia nu își pot exercita drepturile și obligațiile părintești cu privire la copil, măsura plasamentului în regim de urgență se stabilește *de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului*.

Dacă măsura a fost dispusă de directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, aceasta este obligată să sesizeze instanța judecătorească în termen de 5 zile de la data la care a dispus această măsură. Dacă nu se mai mențin împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurii plasamentului în regim de urgență, directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului poate dispune, în termen de 5 zile, revocarea măsurii de plasament în regim de urgență. Instanța judecătorească va analiza motivele care au stat la baza măsurii adoptate de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului și va dispune încetarea plasamentului în regim de urgență și, după caz, reinte-

^[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 155/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 167-169.

grarea copilului în familia sa, înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu tutela sau cu măsura plasamentului. Instanța se va pronunța, totodată, cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

Potrivit art. 68 alin. (5) din Legea nr. 272/2004, *pe toată durata plasamentului în regim de urgență se suspendă de drept exercițiul drepturilor părintești*, până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești^[1]. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunurile copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

Instanța competentă să dispună instituirea măsurilor de ocrotire a minorului este tribunalul de la domiciliul copilului. Dacă domiciliul copilului nu este cunoscut, competența revine tribunalului în a cărui circumscripție teritorială a fost găsit copilul. Cauzele se soluționează *în regim de urgență* (termenele de judecată nu pot fi mai mari de 10 zile), cu citarea reprezentantului legal al copilului, a direcției generale de asistență socială și protecția copilului și cu participarea obligatorie a procurorului. Audierea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie, cu excepția cauzelor care privesc stabilirea unei măsuri de protecție specială pentru copilul abuzat, neglijat, exploatat și supus oricărei forme de violență; în acest caz, audierea copilului se face numai dacă instanța apreciază că este necesar, în camera de consiliu, în prezența unui psiholog și numai după o prealabilă pregătire a copilului în acest sens.

[1] Trib. București, s. a V-a civ., sent. nr. 157/F/2005, în A.F. MATEESCU, I.C. GHEORGHE-BĂDESCU, *op. cit.*, p. 172-174. În cauză, tribunalul, analizând motivele care au stat la baza măsurii adoptate (plasamentul în regim de urgență) de D.G.A.S.P.C. și aspectele reținute în raportul de expertiză din care rezultă că mama copilului este plecată în Italia, că minorul a rămas în grija bunicii materne, dar și declarația minorului care a arătat că a plecat de acasă deoarece tatăl său îl bătea și nu se ocupa de îngrijirea lui, precizând că dorește să rămână în Centrul de Plasament P., a apreciat că se impune a fi menținută măsura plasamentului în regim de urgență.

§3. Decăderea din drepturile părintești

În lipsa unei definiții legale, literatura juridică și jurisprudența au apreciat că decăderea din drepturile părintești reprezintă sancțiunea care are ca finalitate protejarea intereselor minorului, prin scoaterea acestuia de sub influența părintelui care își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile părintești contrar finalității lor^[1].

Potrivit art. 508 alin. (1) C. civ., decăderea din drepturile părintești se pronunță dacă părintele pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin relele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de alcool sau stupefiante, prin purtarea abuzivă, prin neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești ori prin atingerea gravă a interesului superior al copilului. Articolul 36 alin. (7) din Legea nr. 272/2004 prevede că se consideră motive întemeiate pentru ca instanța să decidă ca autoritatea părintească să se exercite de către un singur părinte alcoolismul, boala psihică, dependența de droguri a celuilalt părinte, violența față de copil sau față de celălalt părinte, condamnările pentru infracțiuni de trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni cu privire la viața sexuală, infracțiuni de violență, precum și orice alt motiv legat de riscurile pentru copil, care ar deriva din exercitarea de către acel părinte a autorității părintești.

Prin *abuz asupra copilului* se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, și se clasifică drept abuz fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic [art. 94 alin. (1) din Legea nr. 272/2004].

Prin *neglijarea copilului* se înțelege omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură pe care o presupune îndeplinirea acestei responsabilități, care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului și poate îmbrăca mai multe forme: alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educațională, neglijarea emoțio-

[1] M. TOMESCU, *Dreptul familiei. Protecția copilului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 228; C.S.J., s. civ., dec. nr. 3876/1996, în Lege 4.

nală sau părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare^[1] [art. 94 alin. (2) din Legea nr. 272/2004].

Decăderea din drepturile părintești intervine atât pentru exercitarea abuzivă sau necorespunzătoare a drepturilor părintești cu privire la persoana copilului, cât și cu privire la bunurile acestuia^[2].

Serviciul public de asistență socială va lua toate măsurile necesare pentru depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinții săi, precum și pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților și a violenței în familie. Dacă există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții serviciului public de asistență socială ori, după caz, ai direcției generale de asistență socială și protecția copilului de la nivelul sectoarelor municipiului București au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze despre felul în care aceștia sunt îngrijiți, despre sănătatea și dezvoltarea lor fizică, educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, acordând, la nevoie, îndrumările necesare. Dacă în urma vizitelor efectuate se constată că dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului este primejduită, serviciul public de asistență socială este obligat să sesizeze de îndată direcția generală de asistență socială și protecția copilului în vederea luării măsurilor prevăzute de lege. De asemenea, orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupației sale, lucrează direct cu un copil și are suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a acestuia este obligată să sesizeze serviciul public de asistență socială sau direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv.

Direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze instanța judecătorească în situația în care

^[1] Absența tatălui din viața copilului nu poate atrage decăderea din drepturile părintești, care presupune că minorul se află efectiv alături de părinții săi, iar aceștia, în exercitarea drepturilor părintești, prin diverse modalități, abuzează sau neglijează minorul, fizic și psihic, punându-l astfel în pericol iminent. A se vedea Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1236/A/2009, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 313-316.

^[2] O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 268.

consideră că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru decăderea, totală sau parțială, a părinților ori a unuia dintre ei din exercițiul drepturilor părintești. Cererea se judecă de urgență, cu citarea părinților și participarea obligatorie a procurorului^[1].

În cadrul procesului se poate administra, din oficiu, ca probă, declarația scrisă a copilului referitoare la abuzul, neglijarea, exploatarea și orice formă de violență la care a fost supus. Declarația copilului poate fi înregistrată prin mijloace tehnice audio-video. Înregistrările se realizează în mod obligatoriu cu asistența unui psiholog. Acordul copilului este obligatoriu pentru realizarea înregistrării declarației sale. Dacă instanța judecătorească apreciază necesar, aceasta îl poate chema pe copil în fața ei, pentru a-l audia. Audierea are loc numai în camera de consiliu, în prezența unui psiholog și numai după o prealabilă pregătire a copilului în acest sens. De asemenea, întocmirea raportului de anchetă psihosocială este obligatorie.

Decăderea din drepturile părintești poate fi *totală*, caz în care părintele pierde toate drepturile părintești cu privire la toți copiii născuți la data pronunțării hotărârii (constituie regula în domeniu). Decăderea este *parțială* când operează numai cu privire la anumite drepturi părintești, pe care instanța trebuie să stabilească prin hotărâre judecătorească, sau cu privire la anumiți copii, în acest caz numai dacă nu sunt primejduite în acest fel creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestora [art. 509 alin. (2) C. civ.].

Părintele decăzut din drepturile părintești *păstrează obligația de întreținere a minorului și dreptul de a consimți la adopția copilului*. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului va lua toate măsurile necesare pentru ca părinții decăzuți din drepturile părintești, precum și cei cărora le-a fost limitat exercițiul anumitor drepturi să beneficieze de asistență specializată pentru creșterea capacității lor de a se ocupa de copii, în vederea redobândirii exercițiului drepturilor părintești.

Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora are *dreptul la protecție alternativă*, care include instituirea tutelei, măsurile de protecție specială (plasamentul, plasamentul în regim de urgență), adopția. În alegerea

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 2031/2003, în E. ROȘU, *op. cit.*, p. 281-282.

uneia dintre aceste soluții, autoritatea competentă va ține seama în mod corespunzător de necesitatea asigurării unei anumite continuități în educarea copilului, precum și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

Părinții pot solicita instanței de tutelă *redarea exercițiului drepturilor părintești* dacă au încetat împrejurările care au dus la decăderea din exercițiul acestora și dacă părintele nu mai pune în pericol viața, sănătatea și dezvoltarea copilului [art. 512 alin. (1) C. civ.]. Până la soluționarea cererii, instanța poate îngădui părintelui să aibă legături personale cu copilul, dacă este în interesul superior al acestuia. În temeiul art. 42 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, părinții care solicită redarea exercițiului drepturilor părintești beneficiază de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

Capitolul al X-lea

Obligația legală de întreținere

Secțiunea 1. Noțiuni și caractere juridice

§1. Noțiune

Obligația legală de întreținere este definită în literatura juridică drept îndatorirea unor categorii de persoane de a asigura, la nevoie, altor persoane stabilite de lege mijloacele necesare traiului^[1].

Obligația legală de întreținere derivă în mod natural din relațiile de familie, fundamentate pe sprijin moral și material, pe solidaritatea dintre membrii familiei. Obligația legală de întreținere își are izvorul fie în raporturile de rudenie, fie în raporturile de căsătorie, fie în relațiile asimilate celor de familie. Obligația legală de întreținere se datorează în temeiul legii și este diferită de obligația de întreținere care se naște din contractul de întreținere, în temeiul voinței părților contractante.

§2. Caractere juridice

- *Caracterul legal.* Potrivit art. 513 C. civ., obligația legală de întreținere se datorează în temeiul legii și există numai între persoanele prevăzute în mod expres. Totodată, obligația legală de întreținere se datorează între persoanele prevăzute de lege numai dacă sunt îndeplinite condițiile legale. Obligația legală de întreținere este reglementată în Cartea a II-a, Titlul V din Codul civil, în art. 513-534. Normele juridice care reglementează obligația legală de întreținere au, de regulă, un caracter imperativ. În consecință, nimeni nu poate renunța pentru viitor la dreptul său la întreținere (art. 515 C. civ.). Renunțarea la întreținere pentru trecut este va-

^[1] I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat...*, p. 541; M. AVRAM, *op. cit.*, p. 485; A. CORHAN, *op. cit.*, p. 339.

labilă, în sensul că cel îndreptățit la întreținere poate să nu își valorifice acest drept^[1].

• *Caracterul personal* este prevăzut în art. 514 C. civ. Obligația de întreținere nu poate fi transmisă moștenitorilor; ea încetează prin moartea debitorului sau a creditorului, dacă prin lege nu se prevede altfel^[2]. Tot ca o consecință a caracterului personal, dreptul la întreținere nu poate fi cedat, obligația fiind incesibilă, atât activ, cât și pasiv. Cesiunea de creanță, novația prin schimbare de debitor și stipulația pentru altul nu sunt admisibile în cazul obligației de întreținere. Creanța care face obiectul întreținerii este, în principiu, insesizabilă. Cu toate acestea, art. 728 C. proc. civ. stabilește limitele în care pot fi urmărite anumite categorii de venituri, printre care și sumele care se plătesc periodic debitorului și sunt destinate asigurării mijloacelor de existență a acestuia, după cum urmează: până la jumătate din venitul lunar net, pentru sumele datorate cu titlu de obligație de întreținere sau alocație pentru copii; până la o treime din venitul lunar net, pentru orice alte datorii (insesizabilitate parțială)^[3].

Obligația legală de întreținere nu poate face obiectul compensației legale^[4] și nici al acțiunii oblice. Creditorul celui obligat la întreținere poate solicita însă reducerea sau sistarea plății ei^[5].

• *Caracterul reciproc* al obligației de întreținere presupune că o persoană trebuie să presteze întreținere alteia și invers. Reciprocitatea reiese din prevederile art. 516 C. civ., care stabilesc categoriile de persoane între care există obligația de întreținere (soț-soție; rudele în linie dreaptă; frați-surori; adoptat-adoptator), și ale art. 519 din același cod, care arată în ce ordine se face plata.

Obligația de întreținere are *caracter unilateral* în anumite situații expres prevăzute de lege:

[1] C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 297; A. CORHAN, *op. cit.*, p. 314.

[2] A se vedea art. 518 C. civ.

[3] G. RĂDUCAN, *op. cit.*, p. 230.

[4] În doctrină și în practică se consideră admisibilă compensarea judecătorească între două creanțe de întreținere, în cazul divorțului, când se decide separarea copiilor minori. În acest sens, C.A. Târgu-Mureș, s. civ., dec. nr. 84/2006, în D. LUPĂȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *op. cit.*, p. 118-120; I. FILIPESCU, M. DIACONU, *Soluții privind unele probleme actuale din practica instanțelor judecătorești în materia dreptului familiei*, în R.R.D. nr. 8/1982, p. 47.

[5] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 500.

– obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț; obligația devine reciprocă dacă întreținerea a fost prestată timp de 10 ani (art. 517 C. civ.);

– obligația de întreținere a soțului din a cărui culpă a fost desfăcută căsătoria, după trecerea unui an de la divorț [art. 389 alin. (4) C. civ.];

– obligația de întreținere a fostului soț care se recăsătorește față de fostul soț, necăsătorit [art. 389 alin. (5) C. civ.];

– obligația de întreținere a soțului de rea-credință față de soțul de bună-credință din căsătoria putativă [art. 304 alin. (1) C. civ.];

– obligația de întreținere a părinților față de copilul minor [art. 525 alin. (1) C. civ.] și cel major aflat în continuarea studiilor până la vârsta de 26 de ani [art. 499 alin. (3) C. civ.];

– obligația de întreținere a moștenitorilor persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală, i-a acordat întreținere (art. 518 C. civ.).

• *Caracterul succesiv.* Ca regulă generală, obligația de întreținere este cu executare succesivă, deoarece ea trebuie să satisfacă nevoile de zi cu zi ale creditorului. Potrivit art. 530 C. civ., obligația de întreținere se execută în natură, prin asigurarea celor necesare traiului. Totodată, pensia de întreținere se plătește în rate periodice, în conformitate cu prevederile art. 533 alin. (1) C. civ. Cu toate acestea, în mod excepțional, dacă părțile convin și numai dacă sunt motive temeinice, instanța de tutelă poate hotărî ca întreținerea să se execute prin plata anticipată a unei sume globale care să acopere nevoile de întreținere ale creditorului pe o perioadă mai îndelungată sau pe toată perioada în care se datorează întreținerea, în măsura în care debitorul are mijloacele necesare acoperirii acestei obligații^[1].

• *Caracterul divizibil.* Principiul divizibilității obligației de întreținere este consacrat în art. 521 C. civ. Divizibilitatea poate fi *pasivă*, în cazul în care mai multe persoane sunt obligate să întrețină aceeași persoană [art. 521 alin. (1) C. civ.], sau *activă*, dacă există mai mulți creditori și debitorul nu poate presta întreținere tuturor, instanța de tutelă îl poate obliga pe debitor să presteze întreținere

[1] Trib. Bistrița-Năsăud, s. I civ., dec. nr. 204/R/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 174-177.

numai față de unul dintre ei sau aceasta să se împartă între mai mulți sau toți creditorii (art. 523 C. civ.).

De la regula divizibilității pasive există o serie de *excepții*, când obligația de întreținere devine solidară:

- părintele îndreptățit să ceară întreținere de la mai mulți copii, în caz de urgență, poate să pornească acțiunea numai împotriva unuia dintre ei; cel care a plătit întreținerea se poate întoarce împotriva celorlalți obligați pentru partea fiecăruia [art. 521 alin. (2) C. civ.];

- moștenitorii persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală, i-a acordat întreținere sunt obligați solidar față de acel minor, iar minorul o poate solicita de la oricare dintre aceștia [art. 518 alin. (2) C. civ.];

- tatăl și mama sunt obligați în solidar să dea întreținere copilului lor minor, asigurându-i cele necesare traiului, precum și educația, învățătura și pregătirea profesională [art. 499 alin. (1) C. civ.].

- *Caracterul variabil.* Conform art. 529 C. civ., întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui care urmează a o plăti. Stabilirea cuantumului întreținerii, posibilitatea modificării acestuia, modalitatea de executare determină caracterul variabil al întreținerii.

Secțiunea a 2-a. Condiții generale ale obligației legale de întreținere

§1. Condiții privind creditorul obligației de întreținere

Potrivit art. 524 C. civ., are drept la întreținere numai cel care se află în nevoie, neputându-se întreține din munca sau din bunurile sale. Prin urmare, poate beneficia de întreținere numai persoana care se află în stare de nevoie, iar aceasta derivă din imposibilitatea de a se întreține din munca sau bunurile sale. Cel care s-a făcut vinovat față de cel obligat la întreținere de fapte grave, contrare legii sau bunelor moravuri nu poate pretinde întreținere. Cele trei condiții trebuie întrunite *cumulativ*.

1.1. Starea de nevoie

Starea de nevoie reprezintă situația de fapt în care se află o persoană care nu își poate acoperi, prin mijloace proprii, necesită-

țile materiale (locuință, hrană, îmbrăcăminte, medicamente etc.) și spirituale (educație, învățătură, pregătire profesională)^[1]. Ea diferă de la caz la caz, prin raportare la nivelul de trai al creditorului întreținerii, la standardul de viață al acestuia^[2].

Starea de nevoie poate fi *totală* sau *parțială*, după cum creditorul întreținerii nu își poate asigura nimic din cele necesare traiului sau își poate acoperi doar o parte din nevoi. Instanța de tutelă va aprecia în concret asupra stării de nevoie a creditorului, având în vedere nevoile materiale și spirituale ale acestuia, nivelul de trai, dar și posibilitățile debitorului.

1.2. Imposibilitatea de a se întreține din munca sau din bunurile sale

Starea de nevoie a creditorului trebuie să fie generată de imposibilitatea acestuia de a se întreține din *munca* sau din *bunurile* sale.

Imposibilitatea de a se întreține din muncă poate deriva dintr-o incapacitate de muncă^[3] sau din alte cauze (veniturile obținute sunt insuficiente să acopere cele necesare traiului). Incapacitatea de a munci poate fi totală sau parțială, permanentă sau temporară, fiziologică (boală, bătrânețe), socială (continuarea studiilor, desăvârșirea pregătirii profesionale) sau legală (minorul sub 15 ani care nu poate încheia un contract individual de muncă).

Incapacitatea de a munci trebuie dovedită de cel care o invocă, prin orice mijloc de probă. Atingerea vârstei de pensionare nu prezumă incapacitatea de a munci^[4]. Fiind o chestiune de fapt, instanța judecătorească va aprecia în funcție de situația concretă.

Totodată, cel care solicită întreținere nu trebuie să dețină bunuri care ar putea fi valorificate pentru a-și asigura cele necesare traiului.

[1] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 489; D. LUPĂȘCU, C.M. CRĂCIUNESCU, *Dreptul familiei*, p. 435.

[2] Starea de nevoie a unui soț se apreciază în funcție de condițiile de viață pe care acesta le-a avut în timpul căsătoriei, și nu de condițiile minime de supraviețuire. În acest sens, C.A. Pitești, dec. civ. nr. 679/2002, în G.C. FRENȚIU, în *Noul Cod civil...*, p. 766.

[3] Art. 86 alin. (2) C. fam. prevedea că are drept la întreținere numai acela care se află în nevoie din cauza incapacității de a munci.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 211/1978, în C.D. 1978, p. 179.

1.3. Comportamentul corespunzător

Conform art. 526 C. civ., sunt îndreptățiți să pretindă întreținere numai persoanele care nu s-au făcut vinovate față de cel obligat la întreținere de fapte grave, contrare legii sau bunelor moravuri, precum și persoanele care nu se află în stare de nevoie din culpa lor. Prin *fapte grave* se înțelege toate acele fapte care, indiferent de natura lor juridică (delicte civile, contravenții, infracțiuni), prezintă un grad de pericol ridicat față de debitor^[1].

Persoanele care se află în stare de nevoie din culpa lor (refuză să presteze o muncă, risipesc veniturile dobândite) pot solicita numai întreținerea de strictă necesitate. Cu privire la această întreținere, instanța judecătorească va aprecia în funcție de situația concretă.

§2. Condiții privind debitorul obligației de întreținere

2.1. Debitorul să aibă mijloace materiale de a presta întreținere sau posibilitatea de a le dobândi

Debitorul obligației va putea presta întreținere numai dacă, potrivit art. 527 alin. (1) C. civ., are mijloacele de a o plăti sau are posibilitatea de a dobândi aceste mijloace. *Per a contrario*, nu va putea fi obligat la întreținere cel care nu are mijloace materiale și nici posibilitatea de a le dobândi.

Prin noțiunea de *mijloace* se înțelege toate resursele materiale: veniturile (toate câștigurile din muncă, precum: salariul, indemnizații cu caracter permanent, spor de vechime, dividende, dobânzi, ajutoarele pentru incapacitate temporară de muncă, compensația acordată salariaților în caz de desfacerea a contractului colectiv de muncă, sumele convenite șomerilor) și bunurile (lucrurile și drepturile patrimoniale, reale sau de creanță). Potrivit art. 728 alin. (7) C. proc. civ., alocațiile de stat, indemnizațiile pentru copii, ajutoarele pentru îngrijirea copilului bolnav, ajutoarele de maternitate, cele acordate în caz de deces, bursele de studii acordate de stat, precum și indemnizațiile cu destinație specială, potrivit legii (de exemplu, echivalentul normei de hrană acordat unor categorii de salariați care

[1] A. DRĂGHICI, R. DUMINICĂ, *Obligația legală de întreținere*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 58.

desfășoară anumite activități care presupun un necesar caloric^[1]) nu pot fi urmărite.

La calcularea veniturilor debitorului, instanța judecătorească trebuie să țină seama și de celelalte obligații ale acestuia, cum ar fi: alte obligații de întreținere, datorii, sume necesare pentru urmarea unui anumit tratament.

În situația în care debitorul nu are mijloacele materiale pentru a presta întreținerea, întrucât nu realizează niciun venit, însă are posibilitatea de a le dobândi prin muncă, quantumul acestora va fi evaluat la salariul minim pe economie, pe care o persoană, dacă ar munci, l-ar realiza^[2]. Dacă debitorul nu are mijloace materiale din motive obiective (boală, executarea unei pedepse privative de libertate pentru săvârșirea unei infracțiuni, alta decât abandonul de familie etc.), nu poate fi obligat la întreținere.

Dovada mijloacelor materiale sau a posibilităților de dobândire a unor asemenea mijloace se poate face, de către cel obligat la întreținere, prin orice mijloc de probă.

2.2. Să nu existe altă persoană obligată la întreținere înaintea sa, potrivit ordinii stabilite de lege

Cel care datorează întreținere trebuie să fie, în ordinea stabilită de lege, prima persoană obligată să presteze întreținere. *Ordinea* în care se datorează întreținere este reglementată în art. 519 C. civ. astfel:

- soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți;
- descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat înaintea celui în grad mai îndepărtat;
- frații și surorile își datorează întreținere după părinți, însă înaintea bunicii;
- soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț datorează întreținere acelui copil, după părinții firești;
- copilul vitreg întreținut cel puțin 10 ani datorează întreținere față de soțul părintelui său care l-a întreținut, într-o ordine care

^[1] Pentru detalii, a se vedea Jud. Bistrița, s. civ., sent. nr. 242/2013, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 152-156.

^[2] Jud. Bistrița, s. civ., sent. nr. 9834/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 171.

poate fi asimilată cu aceea în care un copil firească datorează întreținere părintelui său^[1]. Dacă soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț are copii firești sau adoptați, trebuie să ceară întreținere mai întâi de la aceștia;

– moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui copil sau care, în absența vreunei prevederi legale, i-a dat acestuia întreținere au obligația să îl întrețină în limita valorilor moștenite, cât timp este minor, dacă părinții copilului sunt morți, dispăruți sau în stare de nevoie;

– după încetarea adopției, adoptatul poate cere întreținere numai de la rudele sale firești sau, după caz, de la soțul său.

Dacă mai multe dintre aceste persoane sunt obligate să presteze întreținere în același timp și în aceeași ordine, obligația este *divizibilă*, proporțional cu mijloacele fiecăruia.

Secțiunea a 3-a. Obligația legală de întreținere între anumite categorii de persoane

§1. Obligația legală de întreținere între soți

Obligația legală de întreținere între soți reprezintă îndatorirea cu caracter reciproc izvorâtă din lege și întemeiată pe instituția căsătoriei de a-și asigura unul altuia cele necesare existenței^[2]. Soții își datorează *reciproc* întreținere, *în mod prioritar*, înaintea celorlalte persoane obligate.

Pe toată perioada căsătoriei, soții își datorează întreținere. Obligația de întreținere se realizează între soți în natură, prin traiul de zi cu zi, aceștia fiind obligați să participe la cheltuielile căsătoriei în raport cu mijloacele fiecăruia, dacă prin convenție matrimonială nu s-a prevăzut altfel. Soții își datorează întreținere atât timp cât subzistă calitatea de soț. În timpul procesului de divorț, până la rămânerea definitivă a hotărârii de divorț, soțul aflat în nevoie are dreptul la întreținere. Prin ordonanță președințială, instanța judecătorească poate dispune cu privire la obligația de întreținere între soți, măsura fiind valabilă numai până la soluționarea procesului de fond privind desfacerea căsătoriei. După aceasta, obligația de

^[1] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 348.

^[2] AL. BACACI, *op. cit.*, p. 171.

întreținere între soți va fi înlocuită cu obligația de întreținere între foștii soți, dacă sunt întrunite condițiile legale.

Neîndeplinirea cu rea-credință a obligației de întreținere de către unul dintre soți constituie infracțiunea de *abandon de familie* [art. 378 alin. (1) lit. b) C. pen.].

§2. Obligația legală de întreținere între foștii soți

Articolul 389 C. civ. reglementează obligația de întreținere între foștii soți după desfacerea căsătoriei. În același timp, art. 516 alin. (3) prevede că obligația de întreținere există între foștii soți. Prin urmare, regulile referitoare la condițiile generale ale obligației de întreținere se vor aplica atât soților divorțați, cât și foștilor soți de bună-credință din căsătoria putativă.

Obligația de întreținere între foștii soți presupune îndeplinirea următoarelor *condiții*:

- fostul soț să se afle în stare de nevoie;
- starea de nevoie să fie cauzată de incapacitatea de a munci;
- incapacitatea de muncă să fi intervenit înainte sau în timpul căsătoriei ori în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, dacă incapacitatea este cauzată de o împrejurare în legătură cu divorțul;
- fostul soț îndreptățit la întreținere să nu se fi recăsătorit.

Starea de nevoie se apreciază de instanța judecătorească de la caz la caz, în funcție de nivelul de trai al soțului îndreptățit la întreținere din timpul căsătoriei. Instanța de tutelă va urmări asigurarea unui echilibru între standardul de viață avut în timpul căsătoriei și cel avut după desfacerea ei, și nu menținerea unui trai identic^[1].

Incapacitatea de muncă a soțului trebuie înțeleasă ca fiind neputința de a se întreține din munca sau din bunurile sale, ca efect al unei cauze intervenite înainte, în timpul căsătoriei sau în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, în urma unei împrejurări care are legătură cu căsătoria. Atât timp cât împrejurarea care determină incapacitatea de a munci se situează în timpul căsătoriei, se prezumă că aceasta are legătură cu căsătoria. Presumpția este una relativă, putând fi răsturnată prin orice mijloc de probă. În situația în care incapacitatea există la momentul încheierii căsătoriei, se consideră că celălalt soț consimte tacit să îl întrețină pe soțul incapabil. Incapacitatea poate fi totală sau parțială. În cazul incapaci-

^[1] A. CORHAN, *op. cit.*, p. 367.

tății parțiale, întreținerea se datorează proporțional cu gradul de incapacitate^[1].

În ceea ce privește *cuantumul întreținerii*, acesta se stabilește până la o pătrime din venitul net al celui obligat la plata ei, în raport cu mijloacele sale și cu starea de nevoie a creditorului. Această întreținere, împreună cu întreținerea datorată copiilor, nu va putea depăși jumătate din venitul net al celui obligat la plată [art. 389 alin. (3) C. civ.].

Fostul soț poate solicita întreținere în timpul procesului de divorț sau de constatare a nulității sau anulării căsătoriei ori în cel mult un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de divorț sau de constatare/anulare a căsătoriei ori a eliberării certificatului de divorț. Când întreținerea se solicită ulterior, aceasta se va datora de la data introducerii acțiunii. Prin excepție, întreținerea se va acorda și pentru o perioadă anterioară, dacă introducerea acțiunii a fost întârziată din culpa debitorului.

Soțul din a căruia culpă se desface căsătoria beneficiază de întreținere doar timp de un an de la desfacerea căsătoriei. Potrivit art. 304 alin. (2) C. civ., soțul de bună-credință din căsătoria putativă beneficiază de întreținere întocmai ca soții din căsătoria desfăcută prin divorț.

În ceea ce privește *ordinea* în care se datorează întreținerea, foștii soți își datorează întreținere înaintea oricăror altor persoane.

§3. Obligația de întreținere dintre părinți și copii

Obligația legală de întreținere a părintelui față de copilul său minor reprezintă acea obligație stabilită de lege în care părintele acordă acestuia mijloacele necesare traiului, inclusiv satisfacerea nevoilor spirituale, respectiv mijloacele pentru educare, învățatură și pregătire profesională.

Fundamentul obligației de întreținere dintre părinți și copii lor rezidă în sentimentele de afecțiune ce caracterizează relațiile dintre aceștia. Esența rațiunii de a fi părinte constă în asigurarea tuturor mijloacelor necesare creșterii și educării copilului în cele mai bune condiții. Această obligație nu suferă nicio modificare în cazul divorțului părinților, întrucât despărțirea lor nu trebuie să îi afecteze pe copii, părinții având în acest caz obligația morală, dar și legală

^[1] Trib. Suprem, dec. civ. nr. 1043/1978, în R.R.D. nr. 1/1979, p. 54.

de a-i sprijini, de a-i ajuta să treacă peste șocul divorțului cu repercusiuni limitate pe cât posibil^[1].

Obligația de întreținere revine ambilor părinți, indiferent dacă sunt din căsătorie sau din afara ei. Părintele decăzut din drepturile părintești datorează întreținere.

Beneficiază de întreținere atât copilul minor, cât și cel major, dacă se află în continuarea studiilor, până la terminarea acestora, dar fără a depăși vârsta de 26 de ani.

Copilul beneficiază de întreținere dacă se află în stare de nevoie. Potrivit art. 525 alin. (1) C. civ., minorul se consideră a fi în nevoie dacă nu se poate întreține din munca sa, chiar dacă ar avea bunuri (care ar putea fi valorificate pentru a obține sumele de bani necesare pentru acoperirea cheltuielilor legate de întreținerea sa – n.n.). Cu toate acestea, în cazul în care părinții nu ar putea presta întreținerea fără a-și primejdui propria lor existență, instanța de tutelă poate încuviința ca întreținerea să se asigure prin valorificarea bunurilor minorului (vânzare, închiriere etc.), cu excepția celor de strictă necesitate. Copilul major se află în stare de nevoie dacă nu are venituri din muncă și nici bunuri care ar putea fi valorificate. În cazul în care copilul are venituri proprii suficiente, părinții nu mai datorează întreținere. Dacă veniturile obținute nu sunt suficiente, părinții sunt obligați doar să le întregească^[2].

Starea de nevoie a minorului care nu obține venituri din muncă, precum și a majorului aflat în continuarea studiilor se prezumă^[3]. Starea de nevoie a minorului care are venituri proprii poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.

Cuantumul întreținerii datorate de părinte copilului său este stabilit în art. 529 alin. (2) C. civ. în funcție de numărul copiilor îndreptățiți la întreținere, după cum urmează: până la 1/4 din venitul lunar net, pentru un singur copil; până la 1/3 din venitul lunar net, pentru doi copii; până la 1/2 din venitul lunar net, pentru trei sau mai mulți copii. Întreținerea datorată copiilor, împreună cu întreținerea datorată altor persoane, potrivit legii, nu poate depăși jumătate din venitul lunar net al celui obligat. În cazul în care sunt doi sau

[1] În acest sens, C.A. Craiova, s. min. și fam., dec. nr. 231/R/2007, în D. LUPAȘCU, N. CRISTUȘ, I. PĂDURARIU, *op. cit.*, p. 127-129.

[2] Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 959/2009, în E. ROȘU, D.A.T. RĂDULESCU, *op. cit.*, p. 141-143.

[3] M. AVRAM, *op. cit.*, p. 505; C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 316.

mai mulți copii, obligația de întreținere se stabilește pentru fiecare copil în parte. Părinții pot conveni cu privire la cuantumul obligației de întreținere, iar, în caz de neînțelegere, contribuția fiecărui părinte se stabilește de către instanța de tutelă.

Obligația de întreținere acordată minorului *încetează* prin ajungerea acestuia la majorat^[1]. În cazul în care majorul continuă studiile, părinții îi vor acorda întreținere până la terminarea acestora, însă nu mai târziu de vârsta de 26 de ani^[2]. Nu prezintă importanță dacă sunt urmate cursurile unei instituții de învățământ private^[3]. De asemenea, urmarea unor cursuri cu frecvență redusă nu îl împiedică pe copil să muncească, prin urmare, nu poate solicita întreținere de la părinții săi^[4].

Secțiunea a 4-a. Stabilirea și executarea obligației de întreținere

§1. Cuantumul întreținerii

Potrivit art. 529 alin. (1) C. civ., întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui care urmează a o plăti. Pentru a putea fi obligat la întreținere, debitorul trebuie să aibă, potrivit art. 527 C. civ., mijloacele pentru a o plăti sau posibilitatea de a dobândi aceste mijloace. La stabilirea mijloacelor de existență, instanța va ține seama de veniturile celui obligat la întreținere, de bunurile sale și de sarcinile familiale pe care le are. În practică, instanțele judecătorești au stabilit că noțiunea de „mijloace” la care se referă legiuitorul include atât capacitatea material-financiară a părintelui debitor (venituri, valorificarea bunurilor), cât și aptitudinea de a munci^[5]. Totodată, între îndatoririle părintești se numără și sarcina de a depune diligențe sporite pentru a presta activități, chiar ocazionale, aducătoare de venituri, astfel încât să asigure o contribuție financiară de natură a asigura un standard decent al creșterii și

[1] Trib. Harghita, s. civ., dec. nr. 6/2009, portal.just.ro.

[2] Jud. Beclean, sent. civ. nr. 1128/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 161.

[3] C.A. Craiova, dec. civ. nr. 8658/1999, în Lege 4.

[4] Trib. Călărași, dec. civ. nr. 640/R/2010, portal.just.ro.

[5] Trib. Bistrița-Năsăud, s. I civ., dec. nr. 42/A/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 158.

dezvoltării copilului său^[1]. În cazul în care părintele nu are loc de muncă, deși este apt să muncească, instanța judecătorească va stabili cuantumul pensiei prin raportare la venitul minim pe economia națională.

În cazul obligației de întreținere dintre părinți și copii, cuantumul se stabilește potrivit prevederilor art. 529 alin. (2) C. civ.

§2. Executarea întreținerii

Ca regulă generală, obligația de întreținere se execută *în natură*, prin asigurarea celor necesare traiului, iar în cazul obligației de întreținere dintre părinți și copii, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională.

Dacă nu se execută de bunăvoie în natură, obligația de întreținere se execută *prin echivalent*, sub forma unei pensii de întreținere, al cărei quantum se stabilește în bani. În acest sens, va dispune instanța de tutelă.

Pensia de întreținere se stabilește, în conformitate cu prevederile art. 530 alin. (3) C. civ., sub forma unei sume fixe sau într-o cotă procentuală din venitul net lunar al debitorului. Stabilirea pensiei de întreținere sub forma unei cote procentuale prezintă dezavantajul că lasă angajatorului debitorului posibilitatea de a stabili el însuși cuantumul lunar al veniturilor asupra cărora aplică procentul stabilit de instanță. Mai mult decât atât, în asemenea situații, se ajunge la a se prezuma o creștere a nevoilor creditorului ori de câte ori cresc veniturile debitorului^[2]. Pensia de întreținere stabilită într-o sumă fixă se indexează de drept, trimestrial, în funcție de rata inflației.

Pensia de întreținere se plătește *în rate periodice*, la termenele convenite de părți sau, în lipsa acordului lor, la cele stabilite prin hotărâre judecătorească. De regulă, pensia de întreținere se plătește lunar.

Obligația de întreținere *încetează* prin moartea creditorului, însă rata aferentă lunii în care acesta a decedat trebuie achitată în întregime și pentru întreaga lună.

[1] *Idem*.

[2] În acest sens, Trib. Bistrița-Năsăud, s. civ., dec. nr. 15/2011, în G.C. FRENTIU, în *Noul Cod civil...*, p. 778.

Părțile pot conveni sau instanța de tutelă poate hotărî, dacă sunt motive temeinice, ca întreținerea să se execute prin *plata anticipată a unei sume globale* care să acopere nevoile creditorului pe o anumită perioadă de timp mai îndelungată sau pe întreaga perioadă în care se datorează întreținerea, cu condiția ca debitorul să aibă mijloacele necesare acoperirii acestei obligații. Faptul că debitorul achită în avans pentru o anumită perioadă sumele de bani stabilite de instanța judecătorească cu titlu de pensie are relevanță doar în privința executării obligației de întreținere și nu împiedică formularea unei cereri de majorare a cuantumului stabilit și achitat în avans, urmând doar ca, în eventualitatea majorării cuantumului pensiei, sumele achitate anticipat să fie deduse din noul cuantum al obligației de întreținere^[1].

Ca regulă generală, pensia de întreținere se acordă de la data introducerii cererii de chemare în judecată, deci numai pentru viitor. În mod excepțional, pensia poate fi acordată pentru o perioadă anterioară, dacă introducerea cererii de chemare în judecată a fost întârziată din culpa debitorului.

§3. Modificarea întreținerii

Potrivit art. 531 alin. (1) C. civ., cuantumul pensiei de întreținere se modifică ori de câte ori se schimbă împrejurările care au stat la baza stabilirii ei. Pensia de întreținere poate să crească sau să se diminueze în condițiile în care se modifică mijloacele celui care prestează întreținerea sau nevoia celui care o primește. Pensia va fi majorată începând cu data promovării acțiunii.

§4. Încetarea întreținerii

Obligația de întreținere încetează atunci când nu mai sunt îndeplinite condițiile legale generale care au condus la nașterea ei. Astfel, creditorul nu mai este îndreptățit la întreținere atât timp cât nu se mai află în stare de nevoie sau starea de nevoie nu mai este cauzată de neputința de a-și asigura cele necesare traiului din munca sau din bunurile sale. Obligația de întreținere încetează dacă creditorul se face vinovat față de debitor de fapte grave, contra-

^[1] Trib. Bistrița-Năsăud, s. civ., dec. nr. 240/R/2012, în G.C. FRENȚIU, *Dreptul familiei...*, p. 174-178.

re legii sau bunelor moravuri. Debitorul nu mai poate fi obligat la întreținere atât timp cât nu mai dispune de mijloacele necesare sau devine obligată la întreținere o altă persoană, înaintea lui.

Pe lângă aceste cauze generale de încetare a obligației de întreținere, pot interveni și *cauze speciale*, pentru fiecare categorie de persoane în parte care își datorează întreținere, după cum urmează:

- între soți, prin desfacerea sau desființarea căsătoriei;
- între foștii soți, când fostul soț creditor al întreținerii se recăsătorește sau s-a împlinit termenul de un an în care avea dreptul să beneficieze de întreținere;
- între părinți și copii, când copilul minor a ajuns la majorat sau se căsătorește, cu excepția cazului când continuă studiile, până la vârsta de 26 de ani, sau copilul major a finalizat studiile ori a împlinit 26 de ani;
- între alte categorii de persoane, prin instituirea unei măsuri de protecție pentru copilul luat spre îngrijire, fără forme legale; când copilul devine major sau părinții firești dispăruți ai acestuia reapar ori nu mai sunt în stare de nevoie, încetează obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț sau, după caz, a moștenitorilor debitorului obligației de întreținere.

§5. Restituirea întreținerii nedatorate

În situația în care debitorul a prestat întreținere fără a fi datorată, de bunăvoie sau ca urmare a unei hotărâri judecătorești, acesta poate solicita restituirea ei potrivit art. 534 C. civ. Restituirea poate fi solicitată de la cel care a primit-o, pe temeiul plății nedatorate, sau de la cel care avea, în realitate, obligația legală să o presteze, pe temeiul îmbogățirii fără justă cauză.

Bibliografie selectivă

G. Aioanei, E. Poenaru, Căsătoria și divorțul, Ed. Hamangiu, București, 2008;

I. Albu, Dreptul familiei, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975;

P. Anca, Natura juridică a contractului de construire de locuințe proprietate personală, în R.R.D. nr. 5/1977;

N.C. Aniței, Locuința familiei în dreptul românesc în situația în care există copii minori – rezultat al filiației, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 3/2013;

V. Astărăstoae, M.C. Ungureanu, O. Stoica, Probleme etice și legale ale noilor tehnologii reproductive, în Revista română de bioetică nr. 2, vol. I/2003;

M. Avram, Drept civil. Familia, Ed. Hamangiu, București, 2013;

M. Avram, C. Bârsan, Unele considerații cu referire la sancțiunile care au ca efect pierderea drepturilor părintești, în Dreptul nr. 11/2002;

M. Avram, C. Nicolescu, Regimuri matrimoniale, Ed. Hamangiu, București, 2010;

Al. Bacaci, Raporturile patrimoniale în dreptul familiei, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007;

Al. Bacaci, V.-C. Dumitrache, C.C. Hageanu, Dreptul familiei, ed. a 7-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012;

F. Baias, Unele dispoziții privind divorțul în noul Cod civil, în AUB nr. 3/2011;

F. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, Modificări aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007, în Dreptul nr. 3/2008;

A.Al. Banciu, Raporturile patrimoniale dintre soți potrivit noului Cod civil, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011;

M. Banciu. A.Al. Banciu, Dreptul familiei conform noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;

Ș. Beligrădeanu, Poate unul dintre soți să fie despăgubit de celălalt soț pentru un accident de circulație produs de acesta din urmă din culpa lui, cu autoturismul său, în R.R.D. nr. 3/1988;

A. Bénabent, Droit civil. La famille, 8e éd., Librairie de la Cour de Cassation, Paris, 1997;

T. Bodoaşcă, Aspecte critice sau controversate din legislația și doctrina română cu privire la condițiile încheierii căsătoriei, în Dreptul nr. 3/2004;

T. Bodoaşcă, Aspecte privind reglementarea generală a regimului juridic matrimonial în noul Cod civil român, în Dreptul nr. 5/2010;

T. Bodoaşcă, Contribuții la studiul regimului juridic actual al drepturilor locative ale soților decurgând din închirierea unor locuințe, în Dreptul nr. 1/2003;

T. Bodoaşcă, Examen de ansamblu și observații critice privind familia și căsătoria în reglementarea noului Cod civil, în Dreptul nr. 11/2009;

T. Bodoaşcă, Legislația adopțiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2006;

T. Bodoaşcă, Opinii în legătură cu nulitatea căsătoriei în reglementarea noului Cod civil, în Dreptul nr. 1/2010;

T. Bodoaşcă, Opinii privind regimul juridic al bunurilor proprii de uz personal, în Dreptul nr. 1/2007;

T. Bodoaşcă, Studii de dreptul familiei, Ed. C.H. Beck, București, 2007;

T. Bodoaşcă, A. Drăghici, I. Puie, Dreptul familiei, Ed. Universul Juridic, București, 2012;

T. Bodoaşcă, T. Drăghici, Dreptul familiei. Partea a II-a. Rude-nia, Ed. Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureș, 2004;

G. Boroș, L. Stănciulescu, Instituții de drept civil în reglemen-tarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;

L. Cetean-Voiculescu, Dreptul familiei. Note de curs și manual de seminar, Ed. Hamangiu, București, 2012;

C. Chirică, Ocrotirea anumitor persoane prin măsura punerii sub interdicție judecătorească în lumina dispozițiilor noului Cod civil și a noului Cod de procedură civilă, în Dreptul nr. 1/2012;

A. Corhan, Dreptul familiei. Teorie și practică, ed. a 2-a, Ed. Lu-mina Lex, București, 2008;

P. Crăciun, Posibilitatea stabilirii filiației firești a înfiatului față de înfietor, în R.R.D. nr. 3/1971;

C.M. Crăciunescu, Dreptul de dispoziție al soților asupra bunurilor ce le aparțin, în diferite regimuri matrimoniale, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

C.M. Crăciunescu, M.G. Berindei, Convenția matrimonială. Considerații critice, în M. Uliescu (coord.), Noul Cod civil. Comentarii, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

C.M. Crăciunescu, D. Lupașcu, Mica reformă a justiției și marea reformă a divorțului, în P.R. nr. 1/2011;

C.M. Crăciunescu, D. Lupașcu, Regimul primar în reglementarea noului Cod civil, în P.R. nr. 5/2011;

C. Crăciunescu, D. Lupașcu, Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 71/2011, în P.R. nr. 8/2011;

N.A. Daghie, Procrearea asistată medical – actualități și perspective, în Dreptul nr. 3/2010;

Fr. Deak, Examen teoretic al practicii judiciare privind contractele de construire de locuințe proprietate personală și de vânzare-cumpărare a locuințelor din fondul locativ de stat, în R.R.D. nr. 7/1982;

C.C. Dinu, Aspecte teoretice și practice cu privire la procedura divorțului în noul Cod de procedură civilă, în AUB, Drept, Supliment 2012;

A. Drăghici, R. Duminică, Obligația legală de întreținere, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

M. Eliescu, Căsătoria în dreptul R.P.R., Ed. Academiei, București, 1964;

I. Enescu, Valoarea probatorie a expertizei dermatoglice în cercetarea filiației, în R.R.D. nr. 3/1981;

I.P. Filipescu, Dreptul familiei, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965;

I.P. Filipescu, Unele probleme privind filiația față de mamă, în R.R.D. nr. 7/1969;

I.P. Filipescu ș.a., Încheierea căsătoriei și efectele ei, Ed. Academiei, București, 1981;

I.P. Filipescu, V.M. Ciobanu, Aspecte ale maternității, în R.R.D. nr. 3/1986;

I. Filipescu, M. Diaconu, Soluții privind unele probleme actuale din practica instanțelor judecătorești în materia dreptului familiei, în R.R.D. nr. 8/1982;

I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, Adopția. Protecția și promovarea drepturilor copilului, Ed. Universul Juridic, București, 2005;

I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, Tratat de dreptul familiei, ed. a 8-a, Ed. Universul Juridic, București, 2006;

M. Floare, Unele considerații privind despăgubirile în caz de divorț conform art. 388 din noul Cod civil, în S.U.B.B., Iurisprudentia, nr. 1/2013;

E. Florian, Considerații asupra logodnei reglementate de noul Cod civil român, în C.J. nr. 11/2009;

E. Florian, Dreptul familiei, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011;

E. Florian, Protecția locuinței familiei pe durata căsătoriei în reglementarea noului Cod civil, în P.R. nr. 7/2011;

E. Florian, Unele considerații asupra noului regim al adopției, în Dreptul nr. 11/1998;

G.C. Frențiu, Comentariile Codului civil. Familia, Ed. Hamangiu, București, 2012;

G.C. Frențiu, Dreptul familiei. Practică judiciară conform noului Cod civil. Jurisprudență C.E.D.O., Ed. Hamangiu, București, 2013;

G.C. Frențiu, în Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952, Ed. Hamangiu, București, 2012;

S.P. Gavrilă, Instituții de dreptul familiei în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;

A.Gh. Gavrilă, Cazurile de desfacere a căsătoriei pe cale judiciară reglementate de noul Cod civil, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 3/2012;

A.Gh. Gavrilă, Locuința familiei, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 4/2011;

A.Gh. Gavrilă, Nulitatea căsătoriei, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

A.Gh. Gavrilă, Stabilirea filiației copilului prin recunoaștere, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 1/2014;

R.E. Gâlea, D. Lupașcu, Divorțul prin acordul soților, în P.R. nr. 10/2011;

O. Ghiță, R.G. Albăstroi, Dreptul familiei. Regimuri matrimoniale. Sinteze. Teste grilă, Ed. Hamangiu, București, 2013;

N. Grecu, Afinitatea – instituție a dreptului familiei, în Dreptul nr. 10-11/1995;

S. Guțan, Reproducerea umană asistată medical și filiația, Ed. Hamangiu, București, 2011;

C.C. Hageanu, Dreptul familiei și actele de stare civilă, Ed. Hamangiu, București, 2012;

T. Ionașcu, De la adopțiune la înfierea instituită prin Decretul nr. 182 din 19 oct. 1951, în J.N. nr. 7-8/1951;

T. Ionașcu ș.a., Căsătoria în dreptul R.P.R., Ed. Academiei, București, 1964;

A. Ionașcu, M. Costin, V. Ursa, Familia și rolul ei în societatea socialistă, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975;

A. Ionașcu, M. Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorilor, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980;

B. Ionescu, Exercitarea autorității părintești după divorț, Ed. Universul Juridic, București, 2012;

L. Irinescu, Filiația față de tată. Practică judiciară, Ed. Hamangiu, București, 2007;

L. Irinescu, în Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952, Ed. Hamangiu, București, 2012;

A. Itimiei, Perspectives constitutionnelles et pénales sur le droit à la vie privée. Vision comparative entre la France et la Roumanie, în Revue pénitentiaire et de droit pénal nr. 4/2013;

D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, Dreptul familiei, Ed. Universul Juridic, București, 2011;

D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, Noile reglementări în materia filiației, în P.R. nr. 6/2011;

D. Lupașcu, N. Cristuș, I. Pădurariu, Dreptul familiei. Culegere de practică judiciară, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

D. Lupașcu, R. Gâlea, Unele considerații privind reglementarea logodnei în noul Cod civil român și în unele legislații străine, în Lex Et Scientia International Journal nr. XVII, vol. 1/2010;

C. Mareș, Dreptul familiei, Ed. C.H. Beck, București, 2013;

A.F. Mateescu, I.C. Gheorghe-Bădescu, Protecția copilului și adopția. Practică judiciară, Ed. Hamangiu, București, 2008;

O. Mihăilă, Adopția. Drept roman și drept comparat, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

M.M. Mihăilă, Filiația și formele de protecție socială a familiei, în Revista de Asistență Socială nr. 4/2011;

B.D. Moloman, L.C. Ureche, Prestația compensatorie – sprijin acordat soțului inocent și vulnerabil urmare a divorțului, în R.R.J. nr. 6/2013;

P. Neculae, D. Popa, R. Cîrlig, Desfacerea căsătoriei prin divorț, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

G. Nedelcu, Puterea părintească în vechiul drept românesc, Ed. Institutul Grafic „Miricescu”, Ploiești, 1993;

D. Negrilă, Divorțul prin procedura notarială, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

C. Nicolescu, Clauza de preciput în reglementarea noului Cod civil român – avantaj matrimonial sau instrument de planificare succesorală?, în AUB, Drept, Supliment 2012;

C.M. Nicolescu, Participarea la achiziții – un regim matrimonial complicat și marginal?, în R.R.D.P. nr. 5/2010;

A. Oprea, Despre recunoașterea statutului matrimonial dobândit în străinătate și protecția europeană a dreptului la viață familială, în S.U.B.B., Iurisprudentia, nr. 4/2012;

M.A. Oprescu, Logodna în noul Cod civil, în R.R.J. nr. 4/2012;

M.-C. Petre, Unele considerații privind reproducerea umană asistată medical cu terț donator, în AUB, Drept, Supliment 2012;

R. Petrescu, Acțiunile privind statutul juridic al persoanelor, Ed. Științifică, București, 1968;

R. Petrescu, Examen al practicii judiciare privind conținutul prezumției de culpă a părinților pentru prejudiciul cauzat de copii minori, în R.R.D. nr. 6/1981;

*Th. Petrescu-Provia*n, Logodna în dreptul vechi, în dreptul actual și în noul Cod civil, Ploiești, 1942;

F. Popescu, I. Vidu, Proprietatea comună a concubinilor asupra bunurilor imobile dobândite împreună prin acte cu titlu oneros. Proba acesteia, în Dreptul nr. 11/2001;

T.R. Popescu, Dreptul familiei. Tratat, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965;

C. Roșu, A. Fanu-Moca, Reglementarea logodnei în noul Cod civil, în Dreptul nr. 1/2012;

E. Roșu, Dreptul familiei. Practică judiciară, Ed. Hamangiu, București, 2007;

E. Roșu, D.A.T. Rădulescu, Dreptul familiei. Practică judiciară, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011;

D. Sadoveanu, Regimul comunității de bunuri ale soților și salariul, în J.N. nr. 1/1956;

V. Scherer, Este admisibilă o acțiune în anulare împotriva unei hotărâri de divorț pronunțate pe baza acordului ambilor soți?, în Dreptul nr. 10/2000;

L. Șerban, Regimul juridic al bunurilor de valoare deosebită dobândite în timpul căsătoriei (II), în Dreptul nr. 10/1992;

D. Tițian, A. Constantin, M. Cîrstea, Codul familiei adnotat, Ed. Hamangiu, București, 2007;

M. Tomescu, Dreptul familiei. Protecția copilului, Ed. All Beck, București, 2005;

R.M. Trif, Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților, Ed. Hamangiu, București, 2007;

C. Turianu, Despre posibilitatea evacuării din domiciliul comun a soțului, în caz de violență asupra soției, în Dreptul nr. 12/1992;

M.N. Turliuc, Psihologia cuplului și a familiei, Ed. Performantica, Iași, 2004;

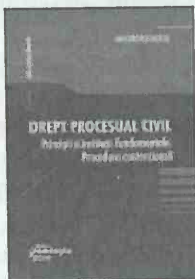
P. Vasilescu, Regimuri matrimoniale, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2009;

C. Vulpe, Cercetarea filiației în lumina progreselor înregistrate în expertiza antropologică, în R.R.D. nr. 10/1977;

V.D. Zlătescu, I. Moroianu Zlătescu, Propuneri de lege ferenda privind reglementarea relațiilor de familie într-un stat de drept, în Dreptul nr. 9-12/1990.

Drept procesual civil. Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă

Gheorghe Durac

978-606-27-0017-1
59 lei, 536 p.

În contextul intrării în vigoare a unei noi reglementări în materie, autorul și-a propus în cadrul acestui volum să prezinte conceptele de bază și instituțiile fundamentale ale dreptului procesual civil, urmărind să evidențieze particularitățile pe care le comportă judecata în cauzele civile.

Au fost analizate instituțiile procedurale în ordinea firească, logic a derulării activității judiciare, care să permit însușirea temeinică și riguroasă a regulilor juridice specifice procesului civil, totodată fiind cându-se numeroase trimiteri la soluțiile din practica judiciară, de natură să faciliteze înțelegerea, aprofundarea și consolidarea complexelor probleme de drept generate de raporturile litigioase în această vastă materie. Astfel, sunt tratate principiile fundamentale ale procedurii civile, acțiunea civilă și participanții la procesul civil, competența instanțelor judecătorești, procedura în fața primei instanțe și în cazurile de atac, precum și aspecte privind actele de procedură, incidentele în desfășurarea procesului și hotărârile judecătorești.

Lucrarea se constituie într-un instrument util, în special pentru studenții de la facultățile de Drept, dar și pentru teoreticieni, practicienii din diverse domenii de activitate și, de asemenea, pentru toți acei cititori interesați de cunoașterea instituțiilor de procedură civilă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2015/896

CURS DE DREPTUL FAMILIEI

Lucrarea de față se adresează în primul rând studenților, întrucât a fost elaborată cu scopul de a deveni un instrument util în cadrul procesului de înțelegere și fixare a prevederilor legale care stau la baza instituțiilor din dreptul familiei. În consecință, materia este prezentată într-o manieră clară și cu un limbaj accesibil.

Studiul cuprinde toate noutățile legislative în domeniu, iar pentru a facilita înțelegerea problemelor teoretice, s-a recurs la exemple din practica judiciară.

În egală măsură, cursul este de un real folos tuturor persoanelor interesate de problematica dreptului familiei, dar și teoreticienilor și practicienilor.

reduceri de până la 30%
pentru comenzi on line

www.hamangiu.ro

Preț: 35 lei

ISBN 978-606-27-0189-5

